

تردد / taraddod, ها: / [عربی] / اسم, ۱. هات و چوو؛ هات و چو؛ ئامشؤ؛ ئامشهو؛ ئاموشؤ؛ ئامشؤرهفت؛ ئامهولوهی «مدتی به خانه‌ی ما برد داشت؛ ماوه‌یه‌ک بۆ مالی مه ...» ۲. / قدیمی / دوودلی؛ دردونگی؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی به‌گومان بوون.

تردست / tardast, ها: / ان: / صفت, [مجازی] / ته‌ردهس؛ مه‌زبووت؛ چالاک؛ لۆته‌ر؛ ده‌س‌سووک؛ ده‌س‌سووک؛ به‌دهست و برد؛ گورج و گۆل.

تردستی / tardasti, ها: / اسم, [مجازی] / ته‌ردهسی؛ چابکی؛ چالاکي؛ لۆته‌ری؛ مه‌زبووتی؛ گورج و گۆلی؛ ده‌س‌تروسکی. تردماغ / tardamāq, ها: / صفت, [مجازی] / سه‌رخۆش؛ به‌ده‌ماخ؛ به‌که‌یف؛ خۆش‌که‌یف؛ سه‌رحال؛ مه‌لەنگ.

تردید / tardid, ها: / [عربی] / اسم, دوودلی؛ دردۆنگی؛ دردۆنگی؛ پاوه‌پایی؛ دل‌له‌دلانی؛ ۱. گومان؛ ژاژایی؛ پارایی؛ ناخاترجه‌می؛ ئه‌ری — نه‌ریتی؛ دۆخ یان چۆنیه‌تیکی زه‌ینی که له ئه‌نجامدان و جیبه‌جی‌کردنی کاریکدا پروو ده‌دا «درد داشت که بروم یان بمانم؛ له دوودلیدا بووم که برۆم یان بمینه‌وه» ۲. شک «ناگهان در مورد حرفش تردید کردم؛ له‌نه‌کاو له مه‌ر و ته‌که‌یه‌وه که‌وتمه‌ سه‌وه».

ترس / tars, ها: / اسم, ترس؛ ته‌رس؛ ته‌رسی؛ سام؛ سامی؛ یاس؛ سوهن؛ ساو؛ هاس؛ باک؛ زه‌رتلاق؛ سه‌یشت؛ پیری؛ خه‌زه؛ قورف؛ چورچ؛ چرچ؛ هه‌راس؛ سیم؛ تاو؛ زیه‌له؛ زیه‌لی؛ زار؛ زراو؛ زاور؛ تناب؛ هه‌ستییک که به هۆی بوون یان بیرکردنی مه‌ترسییکه‌وه ده‌رده‌که‌ویت و وێپرای گۆپانیکی زۆر له له‌شدا، له‌گه‌ل ده‌رچوون

یان خۆ به ده‌سته‌وه دانه‌وه‌یه.

☐ ترس از آب: ئاونه‌وی‌ری؛ ترس له ئاو.

ترس از آتش: ئاورنه‌وی‌ری؛ ترس له ئاگر.

ترس از بلندی: بیماری ارتفاع ☐ بیماری

ترس از رنک قرمز: سووره ترسی؛ ترس

له‌ره‌نگی سوور.

ترس از کثافت: وه‌سواس؛ وازواز؛ ترس

له‌پیسی.

☐ ترس برداشتن: ترس داگرتن؛ سام‌گرتن؛

ترسان؛ سامی‌که‌رده‌ی؛ ته‌رسی‌گی‌ته‌یره

«وقتی او را به آن حال دیدم ترس برم داشت:

کاتییک ئه‌وم به‌و حاله‌وه دی ترس

داکرتیم».

ترس داشتن: ترسان؛ ترس بوون؛

ته‌رسه‌ی «از آن ترس داشت که نتواند بموقع

برسد: ترسی له‌وه بوو که نه‌توانی به‌وه‌ختی

خۆی بگا».

ترس کسی ریختن: ترسی که‌سیک شکان؛

زاتی که‌سئ شکیان؛ ترس بریان؛ سامی

م‌ریه‌ی؛ ته‌رسی شیه‌ی «چند بار که سوار

شوی ترست می‌ریزد: چهن جار که سوار بی

ترست ده‌شکی».

ترس نداشتن: جئ ترس نه‌بوون؛ ترس

گه‌ره‌ک نه‌بوون؛ ترس پئ نه‌ویستن؛

ته‌رسی گه‌ره‌ک نه‌بیه‌ی «چرا می‌ترسی؟

اسب سواری که ترس ندارد: بۆچی ده‌ترسی؟

ئه‌سپ‌سواری جئ ترس نیه».

از ترس مار به‌اژدها / افعی پناه‌بردن:

/ [مجازی] / له‌عه‌زه‌ت سه‌گا خۆ به‌ده‌م

گورگه‌وه دان؛ له‌ترسی ئاو پالندان به

ئاوره‌وه؛ له‌خۆفی خراو په‌نا بردنه‌خراوتر

«تو داری از ترس مار به‌اژدها پناه می‌بری: ئه‌تۆ

خه‌ریکی له‌عه‌زه‌ت سه‌گا خوت به‌ده‌م

کوێر که‌وه ده‌ده‌ی».

ترسا / tarsā, میان: / صفت, / قدیمی / عیسانی؛

مہسیحی؛ خاچ پەرست؛ فہلہ؛ فلہ؛ دیان.

ترسائی / tarsāi / ترسائی

ترسان / tarsān /: صفت. ترساو؛ ترسیاگ؛

ترسیاو؛ زراوچوو؛ ہەراسان «چہرہی ترسان؛

دیمہنی ترساو».

ترسان: قید. بہ تہرس؛ بہ ترسہ ترس؛ بہ

تہرسیہوہ «ترسان و لہزان پیش می رفت؛ بہ

ترس و لہرزوہ دہرؤیشتہ بہرہوہ».

ترسانندن / tarsāndan /: مصدر. متعدی.

// ترساندی: ترساندت؛ می ترسانی: دہ ترسیئی؛

بترسان: بترسیئہ // ترساندن؛ تۆقاندن؛ ترس

وہہ رنان؛ زات بردن؛ ہہل جنقاندن؛

ترسانن؛ ئہلچورچہنن؛ ہہراسانن؛

ہہژقاندن؛ راچہ نانندن؛ بزاندن؛ تہرسنہی؛

تہرسناي: ترسانیدن. ہہروہا: ترساندنی

■ صفت فاعلی: ترسانندہ (ترسیئنہر) / صفت

مفعولی: ترسانندہ (ترسیئنراو) / مصدر منفی:

نترساندن (نہ ترساندن)

ترسانیدن / tarsānidan / ترسانندن

ترس آور / tarsāvar /: صفت. ترس ہینہر؛

تہرسیئنہر؛ بترسیئن؛ تہرسار؛ بہ

تایبہ تمہندی یا ہرستی بہ دیہینانی ترس.

ترسائی / tarsāyî / اسم. [قدیمی] عیسایی؛

مہسیحی؛ فہلہیی: ترسائی

ترسخوردہ / tarsxorde /: صفت. ۱. ترساو؛

ترسیاگ؛ ترسیاو؛ تۆقاو؛ ہہراساو؛

ترس لی نیشتوو ۲. پہنگ بزکاو؛ خاوہن

دۆخی بہرہم ہاتوو لہ شاردنہوہی

ترسیکی زۆر.

ترسل / tarassol /: [عربی] / اسم. [قدیمی]

نامہ نفیسی؛ نامہ نووسی.

ترسناک / tarsnāk /: صفت. خۆفناک؛

سامناک؛ جی ترس؛ زہرند؛ گرتۆلہ؛ بہ سام؛

تہرسناک؛ تہرساوہر.

ترسو / tarsû /: ہا: صفت. [گفتاری]

ترسہنۆک؛ ترسنۆک؛ پەرہقہقۆک؛ بیجہرگ؛

قزہ؛ بی زات؛ بی زاور؛ تسکەن؛ خنن؛ خیز؛

بزدونہک؛ دل زراف؛ گہوش؛ نہویر؛

چاڤسست؛ کەورخ؛ کەلہ زات؛ کەوجورہت؛

تہرسہ زال.

ترس و لہرز / tars-o-larz /: اسم. [گفتاری]

ترس و لہرز؛ ترس و خۆ؛ تہرس و لہرز؛

ترسی زۆر بہ تاییبہت ہاوړئ لہ گہل

لہرزینی لہشدا.

ترسییدن / tarsîdan /: مصدر. لازم.

// ترسییدی: ترسای؛ می ترسی: دہ ترسی؛

بترس: بترسہ // ترسیان؛ ترسان؛ بزديان؛

چاوشکان؛ نہ تہرہ چوون؛ ئہلچوورچہنن؛

ئہلچورچیان؛ پری چین؛ ئہلورکیان؛

ہہژقین؛ بہزدین؛ سام کردن؛ ہہراقین؛

نہویران؛ تہرسہی؛ تہرسای. ہہروہا:

ترسیدنی

■ صفت مفعولی: ترسیدہ (ترساو) / مصدر

منفی: نترسیدن (نہ ترسان)

ترسیم / tarsîm /: ہا: ت: [عربی] / اسم. [ادبی]

کار یا پەوتی کیشان؛ پەسم کردن؛ دانانی

خەت یان وینەي خەتێ لہ سەر کاغەز و...

ترش / torš /: صفت. ترش؛ تورش؛ تش: ۱.

چیژئی دہم کۆوہ کەر؛ یەکیک لہ چوار

چیژہی سەرہ کی «سرکہ ترش است: سرکہ

ترشہ» ۲. بہ چۆنیہەتي یان دۆخی ترشاو

بوون «خمیر ترش: ہہویر ترش».

☐ ترش شدن: تورشیان؛ ترشیان؛ تشیہی.

ترش کردن: [مجازی، گفتاری] تورشانندن؛

تشنہی؛ ترشانندن؛ ناو چاو دانہ یەکا؛ پوو

گرژ کردن «تا آرام را دید ترش کرد: تا نارامی

بینی تورشانندی».

ترش کردن معدہ: دلہ کزئ / دلہ کزہ /

زیلہ کزہ گرتن؛ تورش کردنی گہدہ؛ زۆر

بوونہوہی ئہسیدی گہدہ کە دہبیئتہ

ئەستووری ھەيە کە بۆ دەرمان دەشی.

ترش و شیرین / torš-o-šîrîn / : صفت. مزر؛
ترش و شیرین؛ مەيخۆش؛ مەيخۆش؛
مەلەس؛ کەرمەلین؛ شەومنی؛ تش و
شیرین؛ بە تامیکی پیکھاتوو لە ترشی و
شیرینی «انگورھا تازە ترش و شیرین شەدە بود»
ترئ تازە مزر ببوو.

ترشی / toršî / : اسم. ترشی؛ تورشی؛ تشی؛
۱. دۆخ یان چۆناوچۆنی تورش بوون
«ترشیاش زیاد است: ترشیە کە ی زۆرە» ۲.
یەکیکە لە چوار تامە سەرەکیەکان کە مەرۆ
بە یارمەتی گرنجی زمان ھەستی پێ دەکا
(وەک تامی سرکە) ۳. /ھا؛ جات/ ترشیات؛
بەرھەمیکی خواردەمەنیە لە سەوزی و
میوێ پەرۆرەدە کراو لە سرکەدا، کە زۆرتر
لە ناو ژەم و لە گەل چیشتدا دەخوڕیت
«ترشی بادمجان: تورشی بامجان» ۴. /ھا/
ھەرکام لەو تام و چێژە ترشانە ی کە
دەیکەنە نیو چیشتەو (وەک سرکە، ئاولیمۆ،
ناو قۆرە و...) .

☐ ترشی انداختن: ۱. ترشی گرتنەووە؛
ترشی چیکرن؛ تورشی خاسکردن؛ ترشی
وەش کەردە ی؛ لێنانی تورشی لە میو
یان سەوزی ۲. /کنایی/ گەناندن؛
بێ کەلک کردن.

ترشیجات / toršîcât / (!) [فارسی/عربی]

جمع ترشی

ترشیدگی / toršîdegî / : اسم. ترشاوی؛
تورشیاگی؛ تورشیاوی؛ تشیایی؛ دۆخ یان
چۆنیەتی تورشیاگ بوون.

ترشیدن / toršîdan / : مصدر. لازم. // ترشیدی؛
ترشای؛ می ترشی؛ دە ترشی؛ بترش؛ بترشە //
ترشان؛ تورشان؛ ترشیان؛ تشیە ی؛ تشیای؛
۱. ترش ھەلگەران؛ ترشەلۆک بوون ۲.
[مجازی] سیسیان؛ ژاکان؛ دامریان؛ لە

ھۆی کزانەوھ ی زگ و سووتانەوھ ی ناو
قورگ.

ترشا / toršā / : اسم. [نامتداول] ترش؛ ئەسید.
ترشال / toršāl / : اسم. ترشیایی؛ تورشیایی؛
بۆن یان چێژەیکە کە لە ترشاویەوھ
ھەست دەکری.

ترشانندن / toršāndan / : مصدر. متعدی.
[نامتداول] // ترشانندی؛ ترشاندت؛ می ترشانی؛
دە ترشیینی؛ بترشان؛ بترشیئە // ترشانندن؛
تورشاندن؛ ترشانن؛ ترش ھەلگەرانندن؛
تشنە ی؛ تشنای. ھەرۆھا: ترشانندی

■ صفت فاعلی: ترشاننده (ترشیئەر) / صفت
مفعولی: ترشانده (ترشیئراو) / مصدر منفی:
نترشیدن (نە ترشاندن)

ترشح / taraššoh / : ت / : [عربی] اسم.
تەراوشت؛ تز؛ دزاو؛ ئاودز؛ ھەلمدو؛ کار یان
رەوتی نەمانەوھ؛ دەلان؛ دەلاندن؛ شی و
تەپایی دانەوھ؛ لیدەرھانتن یان لیبوونەوھ ی
تراو لە جیگایە کەوھ «ترشح بزاق: تەراوشتی
لیک» .

ترشحی / taraššohî / : [عربی] صفت.
تەراوشتی؛ دەلاو؛ دەلیو.

ترشرو / tor(o)šrû / : ھا؛ یان / : صفت. [مجازی،
ادبی] پرووگرژ؛ پرووترشاو؛ مۆن؛ ناوچاوتال؛
ناوچاوترش؛ گەمۆر؛ خەم؛ پروومۆن؛ گرژ و
مۆن.

ترشروی / tor(o)šrûyî / : ھا / : اسم.
پرووگرژی؛ پرووترشاوی؛ ناوچاوتالی؛
گەمۆری؛ گرژ و مۆنی.

ترشک / toršak / : ھا / : اسم. ترشۆکە؛
تورشکە؛ تورشیئە ک؛ ترشیئە ک؛ تورشیئە ک؛
ترشکە؛ ترشۆک؛ ترشک؛ ترشکی؛ ترشکی؛
تووشکە؛ توویشکە؛ تیرشک؛ بەرەسماق؛
سیچک؛ سیچکی؛ سیچکە؛ گیاییکی
چەندسالە یە لە تیرە ی ریسواس، بنیکی

دهسدانی تاسوخی و لهباری. ههروهها: ترشیدنی

■ صفت فاعلی: ترشنده (ـ) / صفت مفعولی: ترشیده (ترشاو) / مصدر منفی: نترشیدن (نه ترشان)

ترشیده / toršîde. ها: / صفت. ترشاو؛ تورشیاگ؛ تشیا؛ تورش هه لگه راو.

ترصیع / tarsî: / [عربی] / اسم. ۱. کار و رهوتی رازاندنه وه؛ جه واهیر نیشان کردن؛ داکوتانی جه واهیر به سهر شتیگدا ۲. / [یدی] / یهک بوونی کیشی وشه گه لی دوو رسته یان دوو کهرت له چامیه کدا.

□ ترصیع کردن: ۱. جه واهیر نیشان کردن ۲. ته لاکاری کردن؛ زیرکاری کردن؛ رازاندنه وی لاپه ره ی کتیب په رتووک به ئاوی زیر و ئیکلیل و...

ترضیه / tarziye: / [عربی] / اسم. / [ادی] / دلنه وایی؛ دلزایی؛ کار یان رهوتی دل به جی هینان؛ شاد کردن؛ به جی هینانی په زامه ندی که سیک.

□ ترضیه خاطر کسی کردن: په زامه ندی که سیک به دهست هینان.

ترعه / tor'e: / ها: / [عربی] / اسم. کانال؛ په هه ند؛ ئاوهر؛ جوگه؛ که ندالی دهسکرد له نیوان دوو چه م یان دوو زه ریا دا بو هات وچوی گه میه.

ترعیب / tar'ib: / [عربی] / اسم. / [ادی] / کار یان رهوتی ترساندن؛ ترسانن؛ زات بردن؛ تۆقاندن؛ تۆقنه ی؛ تۆقنای.

ترغیب / tarqîb: / [عربی] / اسم. هان؛ دلگهرمی؛ دل پی خوشکهری؛ کار یا رهوتی هه لگرساندنی ههستی خۆشه ویستی و خوازباری شتیگ له که سیکدا «ایم او را به درس خواندن ترغیب می کرد؛ هه می شه ئه وی بو خوتندن هان ده دا».

ترفند / tarfand. ها: / اسم. پیچ و پلوج؛ فیل؛ گهر؛ گزی؛ فاک و فیک؛ ههنگ؛ ته له که؛ په گه؛ ته شخه له؛ گهر و گنچه ل؛ گزی و فزی؛ شندی مندی «با هر ترفندی که بود مادرش را به فروش خانه راضی کرد؛ به هه سچ و پلوجیک بوو دایکی پازی کرد ماله بفروشی».

ترفیع / tarfî: / [عربی] / اسم. ۱. کار یان رهوتی بهرز کردنه وه؛ پله و پایه ی که سی بردنه بان ۲. / ها: / پله و پایه؛ زئ ۳. کار و رهوتی پیشکته وتن؛ هه لچوون؛ په ره سه ندن؛ هه لدان؛ بان چوون.

□ ترفیع درجه: پله گرتن؛ گه یشتن به پله و پایه ی بانتر و بهرز تر. ههروهها: ترفیع رتبه؛ ترفیع مقام

□ ترفیع یافتن: بهرز بوونه وه؛ هه لچوون؛ پایه بهرز بوونه وه؛ گه یشتن به پله و پایه ی بانتر.

ترفیه / tarfîh: / [عربی] / اسم. / [ادی] / ئاسووده یی؛ ئاسایش.

□ ترفیه خاطر: ئاسووده یی رهوان؛ ئاسایشی رهوان؛ دل دامه زراوی.

ترق-تروق / taraqturûq: / صوت. تهق و پۆق؛ تهق و تۆق؛ گرم و هۆر؛ زرمه زرم؛ گرمه گرم؛ زرم و کوت؛ شریخ و هۆر؛ دهنگی توند و پۆقه ی پیکداندانی شتانیگ یا ته قینه وه ی له دووی یهک: تاراق-تروق

ترقص / taraqqos: / [عربی] / اسم. / [قدیمی] / هه لپهرکی؛ له یز؛ کار یا رهوتی سه ما کردن؛ لیزتن؛ هۆرپهری؛ هۆرپرای.

ترقه / taraqqe. ها: / اسم. ته ره قه؛ فیشه که شیته؛ که سپوون؛ گوله ته قه؛ هه ر کام له و ته قه مه نیانه که به هوی لیدان و کوتان یان گر پیوه نانه وه دهنگیان لی ده بیته وه و زۆر تر له شهوانی شادیدا ده یانته قینه وه.

□ ترقه در کردن: تهرهقه تهقاندن.

ترقی / taraqqî، ها: [عربی] اسم، ۱.
پیشرفت؛ پیشکوت؛ تهوزینه؛ پایه بهرز
بوونهوه «در کارش بقی زیادی کرده: له
کاره کهیدا زوری سهرت کردووه» ۲. کار
یان رهوتی چوونه سهر/ بان؛ بهرز بوونهوه؛
پهره سهندن؛ ههلدانهوه؛ ههلچوون؛
ههلبهزین؛ هوړروهسهی؛ هوړلوهی؛ پی زیاد
بوون له چۆنیته تی و چهندیته شتیکی
«قیمتها خیلی بقی کرده: نرخه کان زور چوونه-ند

منبر».

☐ **ترقی قیمت:** چوونہ سہری نرخ؛ بہرز
بوونہ وہی بہہا؛ ہلچوونی نرخ؛ گران
بوون.

ترقی معکوس: [کنایی] ہاتھ خوار ہو؛
دبہ زان؛ داشکان؛ پاشرہوت؛ پاشکہوت؛
نہرہوسہی؛ نہرہمریہی۔

□ ترقی دادن: بردنہ بان؛ بردنہ سہرہوہ:

۱. پیش خستن؛ به‌رو پیش بردن؛ په‌ره
پیدان؛ ته‌وزه‌ینه‌دان ۲. فره‌کردنی هه‌ر
شتی. هه‌روه‌ها: ترقی کردن

ترقیخواہ / taraqqîxâh، ان: [عربی/فارسی] صفت. پیشکھوتن خواز؛ لایہ نگر و خوازیاری پیشکھوتنی ولات، کومہ لگا یان ہموو خہ لکی جیہان.

ترک / tarak. ها: / اسم. ۱. زنگ؛ درز؛
دهرز؛ ترهک؛ ترهکه؛ ترههک؛ قرهک؛ ترخ؛
غاز؛ درزیکي باريک که نايٲته هؤى جوئ
بوونهوى دوو لهت له يهكتري (يکى از
بشقابها) برداشته است: يهکئ لهو دهوريه کان
رٲنكى بردهو ۲. قهړش؛ قه‌لش؛ قلش؛
تليش؛ شپړهق؛ شهق؛ دهنمهز؛ دؤخى دهم
بازکردنى شتيک (وهک قه‌لشى کيو يان
زمين).

□ ترک برداشتن: زهنگ بردن؛ درز بردن؛

درز تییوون؛ درز تیچوون؛ قلیشانهوه؛
شهق بوون؛ قهلهش بوون؛ ترهک واردهی
«سقف ترک برداشت: میچه که درزی
تی بووه».

ترک خوردن: زهنگ بردن؛ تره کین؛
تره کیان؛ درز بردن؛ ترهک واردهی «آب
داغ ریخته توی استکان، ترک خورد؛ ئاوی
داخم کرده نیو پیاله که وه زنگی برد».

ترک / tark / اسم. ۱. [عربی] تهرک؛ تهرخ؛ کاربان رهوتی به جی هیشتن؛ دهس لی بهردان؛ وه لانا؛ ئاسهی جگا؛ وسهی لاهو «سیگار را ترک کردن؛ خانه را ترک کردن؛ جگه ره ترک دان؛ مال به جی هیشتن» ۲. پشکه؛ پاشکو؛ تهرک «ترک دوچرخه؛ پشکه ی دووچرخه» ۳. /ها/ تیکه؛ تهرکه؛ چاک «دامن چهار ترک؛ داویتی چوار تیکه».

☐ ترک دو چرخه: پاشکوی دوو چرخه؛
تهرکی دوو چرخه؛ جیگاییک له سهر
چهرخی دوايينی دوو چرخه دا.

ترک عادت: واز هیٚان له خو ئه وهی که
هۆگر بووه؛ دەس لی کیٚشان و په ها
کردنی خوو.

❑ ترک دادن: پی-تهرک دان؛ تهرک
پی-دان؛ پی-بهردان؛ دهس پی-هه-لگرتن؛
هان دانی که سیپک بۆ دهس هه-لگرتن له
خوویه ک «اولها خیلی دروغ می گفت، حالا
ترکش داده ام؛ له سه ره تاوه درؤی زؤری ددها،
به لام ئیستا پیم تهرک داوه».

ترک شدن: لاچوون؛ برانوه؛ کۆتایی
پئی هاتن؛ نه مان؛ لاشیهی؛ درېژدار
نه بوون «اعتیادش بر اثر معالجه ترک شد؛
گیرۆده بیه که ی به هۆی دهرمان کردنه وه
لاچوو».

ترڪ ڪردن: ۱. جي ھيٺان؛ به جي
ھيشتن؛ تھرك ڪردن؛ ٺاسھي جڳا؛ جيا

بوونه وه له کهسئ یا شویننیک و دوور کهوتنه وه <کارگاه را ترک کرد: کارگاهه به جی هیشت> ۲. وه لانان؛ بهلاوه نان؛ واز هینان؛ دهس هه لگرتن؛ ته رخ دان؛ نیایه وه لا؛ ویل کردنی کارئ یا ناکارنیک <مدتهاست سیگار را ترک کرده ام: ده میکه جگهره م وه لا ناوه>. ههروه ها: ترک گفتن

ترک جان (سر) کردن / گفتن: / ادبی / دهس له گیان بهردان / کیشان؛ سهر دانان؛ واز له گیان هینان؛ له خو بوردن و جوامیری کردن <در ره دوست ترک جان باید: دهس له گیان بهرده له ریی دلدارا>.

به ترک اسب / دوچرخه / موتور بستن: شه تهک دان به پشتی ئه سپ / دووچرخه / موتور وه. ههروه ها: بر ترک اسب / دوچرخه / موتور نشاندن

ترک / tork. ها: ان / تراک / قدیمی: / اسم. ترک؛ تورک: ۱. له نژاد و په گه زانی ئاسیایی ۲. ههر کام لهو کهسانه ی که زمانی زگماکیان تورکیه ۳. خه لکی ولاتی تورکیا.

ترکانندن / tarakāndan / مصدر. متعدی. // ترکانندی: تره کاندت؛ می ترکانی: ده تره کینی؛ بترکان: بتره کینه // تره کاندن؛ ته قاندنه وه؛ ته قاندن؛ توقانن؛ ته قنایوه؛ قلیشانندن؛ تره قاندن؛ تره کنه ی؛ تره کنای؛ بوونه هو ی قه لشان یان درز بردن یا لیک جیا بوونه وه ی شتیک <کوه را با دینامیت می ترکانند: کیوه که یان به دینامیت ده ته قاندنه وه>: ترکانیدن. ههروه ها: ترکانندی

■ صفت فاعلی: ترکاننده (تره کینه) / صفت مفعولی: ترکانده (تره کینراو) / مصدر منفی: نترکاندن (نه تره کاندن)

ترکانیدن / tarakānidan / ترکانندن ترک بند / tarkband. ها: / اسم. ته رک بهند:

۱. ته رک بهند؛ بهن ساموکه ۲. په ره ییکی کازایی له تهل چیندراو بو بار لینان یا دانیشن له بان چه رخی دوا ی موتور یا دووچه رخواه دایده نین.

ترکتازی / torktāzi. ها: / ترکی / فارسی / اسم. ۱. / مجازی / هیرش؛ هه لمهت ۲. تالان؛ چه پاو؛ پوو؛ تالان و تاژان؛ تالان و مالان.

ترک خوردگی / tarakxordegī. ها: / اسم. تلیشاوی؛ قلیشاوی؛ قه لشت بردووی؛ درز تیکه و توووی؛ ته رک وارده یی؛ دوخ یا چوئینه تی په یدا بوونی درز له شتیکدا.

ترک سوار / tarksavār. ها: / اسم. پشته سوار؛ پشکه سوار؛ کهسئ که له ته رک ی چوارپی، موتور یان دووچه رخواه دادنه نیشت.

ترکش / tarkeš. ها: / اسم. ۱. پلاشه؛ پریشه؛ تیکه ی گولله، قومپاره، بو مپا یا نارنجو ک که به هو ی ته قینه وه وه لئی جوئ بوته وه ۲. / قدیمی / تیردان؛ هه گبه ی تیران؛ جیگه ی تیری که وان که هه لیانده واسیه لا که له که وه.

□ آخرین تیر ترکش □ آخرین

ترکمان / torkamān / ترکمن

ترکمن / torkaman / اسم. تورکه مهن؛ تورکمان: ۱. هوژی سپی پیستی تورک، دانیش تووی ئاسیای ناوین، تورکه مهنستان و لای باکووری روه لاتئ ئیران ۲. ها: ان؛ تراکه // قدیمی / ههر کام له کهسانی ئه وه هوژه: ترکمان

ترکمنی / torkamanî / صفت. تورکه مهنی؛ سهر به تورکه مهن؛ پیوه ندیدار به په گه زی تورکه مهنه وه.

ترکمون / terekmûn / اسم. / مستهجن / ۱. رپان؛ گووکردن ۲. / مجازی / گهنه کاری؛ گووکاری؛ کارتیک ده ری؛ خراو کاری <این

یا رهوتی یهک گرتنی دوو یا چهن شت به شیوه یینک که له ئاکامدا ببنه یهک شت ۲.

تهشک؛ دوخت؛ نژم؛ بیچم «بد ترکیب؛ بهو تهشک» ۳. /شیمی/ تیک ئالاول؛ دارشته؛ پیکهاته؛ چؤنلواوچؤنی یهک گرتنی توخمگه لی جؤراو جؤر به شیوه یهک که له ئاکامدا یهک ماکی کیمیای پیک بینن ۴. /ها؛ ات/ /شیمی/ تیک ئالاول؛ دارشته؛ پیکهاته؛ ئه و شته ی که له یهک گرتنی توخم یا ماکه وه ساز ده بیئت «آب ترکیب دو عنصر اکسیژن و هیدروژن است؛ ئاو تیکنالاولی دوو توخمی ئوکسیژن و هیدروژنه».

□ ترکیب شدن: تیکهل بوون؛ یهک گرتن «چربی با آب ترکیب نمی شود؛ چهوری له گهل ئاودا تیکهل نایبت».

ترکیب کردن: تیک ئالان؛ لیکدان؛ تیکهل کردن؛ تهفل لههف کرن؛ به شیوه ی تهنی لیکدراو دهره پنان «آب را با فلز سدیم ترکیب کرد؛ ئاوی له گهل کانزای سودیومدا تیک نالاند».

ترکیب بند / tarkîb.band /: (عربی/ فارسی) اسم. /ادبیات/ ههلبه سستیک له چه ند چامه دا که هه موو له یهک کیشدان و هه رچه ند به سته له یهک ریژدان.

ترکیب بندی / tarkîb.bandî /: ها: (عربی/ فارسی) اسم. کار یان رهوتی رییکووییک کردن و چننن به پیی ریژه و په یوه ندیگه لی دروست، به تایبته له ئاسه واریکی هونه ریدا.

ترکیب دگی / tarakîdegî /: ها: /اسم. تره کاوی؛ تره کیاهی؛ تره کیاهی؛ تلیشاوی؛ قه لشیاهی؛ دؤخ یا چؤنیه تی قه لشان یان شوپنی که قه لشیوه.

ترکیب دَن / tarakîdan /: مصدر. لازم. /ترکیدن: تره کیاهی؛ می ترکی: ده تره کی؛

رفیق تو هم که ترکمون کرد: ئهم دؤسته شت خؤ که نه کاری کرد».

ترکه / tarake /: (عربی/ اسم. میرات؛ پاشماوه؛ که له پوور؛ که له پوور؛ مه رده لا؛ مالی به جیمو له مردوو.

ترکه ' / tarke /: ها: /اسم. شوول؛ چووله؛ شات؛ شمر؛ شوول؛ کاشوولک؛ شوولک؛ شوو؛ ته نکه؛ توول؛ تووله؛ توویل؛ ته رکه؛ خؤس؛ خامه؛ شاته؛ لهق و ساقه ی باریکی دار.

ترکه : صفت. /مجازی/ ۱. باریک؛ ناسک؛ توله ۲. به ژن زراف؛ باریکه له؛ ته نکه له؛ ته نک و تیوول؛ به ژن باریک و رییک ۳. له ر؛ لاواز؛ ره و ته تق.

ترکه ای / tarke'î /: ها: /صفت. /مجازی، گفتاری/ ته نکه؛ ته نکه له؛ باریک و جوانکیلا نه.

ترکی / torkî /: (ترکی/ اسم. ۱. تورکی؛ هه ر کام له ده سته زمانگه لی سه ر به ناوچه ی ئاسیای ناوین له زمانه کانی ئوژال ئالتایی ۲. په راویزی پارچه که پر و چر هؤندراوه.

□ ترکی آذری: تورکی ئازهری؛ زمانی خه لکی ئازهریایجان.

ترکی استانبولی: تورکی ئه سته مۆلی؛ زمانی خه لکی باکوور و رۆژاوا ی تورکیا. ترکی شرقی (خساوری): تورکی رۆژه لاتتی؛ زمانی تورکی خه لکی ئاسیای ناوه ندی.

ترکی غربی: تورکی رۆژاوا یی؛ زمانی تورکی خه لکی ئازهریایجان و تورکیا.

ترکی : صفت. تورکی؛ ترکی؛ سه ر به ترک؛ پیوه ندیدار به ترکه وه «غذای ترکی: چیشتی تورکی».

ترکیب / tarkîb /: (عربی/ اسم. ۱. تیکه لی؛ تیک ئالاولی؛ لیکدراوی؛ هه ف دودانین؛ کار

شههین.

ترموز / tormoz, ها: / اروسى / اسم، تورمز؛
نامیری وه گری گه پان له که ره سته
راگویره چهر خداردا.

□ ترمز الکتریکی: تورمزی کاره پایی.

ترمز بادی: تورمزی پایی؛ جوریک تورمز
که به هیزی گوشاری باوه کار ده کا:

ترمز کمپرسی

ترمز پایی: تورمزی پایی؛ تورمزی که به
هیزی پا کار ده کات.

ترمز روغنی: تورمزی رهوغه نی؛ تورمزی
که به یاریده ی گوشاری رهوغه نی کار
ده کات.

ترمز کمپرسی ☞ ترمز بادی

□ ترمز بریدن: تورمز برپان؛ تورمز برپن؛ له
کار که وتن و عه یبار بوونی تورمز.
ترمز کردن: تورمز کردن؛ وهستان؛
راوهستان؛ به کار هینانی تورمز بو
وهستان.

ترمواکتیریسیته / termo'elektirisite,
'elektirisite /-: [فرانسوی] / اسم، گهرما به رقی؛
کاره پای به دیهاتوو له هیزی گهرما.

ترمواکتیریکی / termo'elektirik, -'elektrik /-:
[فرانسوی] / صفت، گهرما به رقی؛ شیوازی
به دیهینانی کاره پای له هیزی گهرما.

ترموتراپی / termot(e)rāpī, ها: /-:
[فرانسوی] / اسم، گهرما به درمانی؛ کار و رهوتی
دهرمان کردن به تین و گهرما.

ترمودینامیک / termodīnāmik /-: [فرانسوی]
/ اسم، تیرمودینامیک؛ لقییک له زانستی
فیزیک که له قانونگه لی زال به سه
گهرما و مانه وه ی وزوه ده کوئیته وه.

ترموس / termūs, ها: / [فرانسوی] / اسم،
مه تاره؛ سارد و گهرم؛ ده فریکی دوو پو شه
که ئاو (تراو) تا ماوه ی زور به ساردی یان

بترک: بتره که // ۱. تره کین؛ زهنگ بردن؛
په رتین؛ شق بردن؛ قه لشیان؛ تره کیان؛
تره کیه ی؛ تره کیای؛ لی په یا بوون و
دهرکه وتنی درز یا قه لش له دیوار و کی
شتیک به هو ی په ستاویه تی یان گوشاره وه
<شیشه ترکید: شووشه که تره کی> ۲. ته قین؛
ته قینه وه؛ ته قه یوه؛ فره قین <ترکیدن ترقه:
ته قینی ته ره قه> ۳. تره کین؛ تره کیان؛
تره ک بردن؛ نه وه تره که ی؛ قه لش بردنی
پیست یان ئیسقان به هو ی نه خو شین یان
کوتیان وه <ترکیدن پوست: تره کیانی پیست>.
هه ره ها: ترکیدنی

■ صفت مفعولی: ترکیده (تره کاو) / مصدر
منفی: نترکیدن (نه تره کین)

ترگل ورگل / targolvargol /-: صفت،
[گفتاری] جوانکیله؛ شوخ و شهنگ؛ ریک و
پیک؛ ناسک و نازدار؛ کوک و پو شته؛ شوخ
و له بار؛ جوان و چه له نگ؛ نهرمه نیشک؛ ته
و ته میس؛ خشین؛ شاد و رازاوه <دو تا
بچه ی ترگل ورگل هم همراهش بودند: دوو
مندالی جوانکیله یی له گه ل بوون>.

ترلان / tarlān / ☞ شهباز

ترلیون / t(e)reliyon /-: [فرانسوی] ☞ تریلیون
ترم / term, ها: / [فرانسوی] / اسم، ۱. کهش؛
نیوسال؛ تیرم؛ چهل؛ ماوه یه کی دیار یکراو
له سال که چهند درسی تاییه تی تیدا
ده خو ئندری ۲. [نامتداول] ده سته واژه؛
زاراوه.

ترمبوز / torombos /-: [؟] / اسم، [نزشکی]
ترؤمبوز؛ دروست بوونی ده له مه ی خوین له
ناو ده ماردا؛ ترومبوز

ترمتای / toromtāy, ها: / [؟] / اسم، ترومته؛
ترؤمته؛ هه له که سه ما؛ هه له که سه ما؛
هیه له که سه ما؛ مشه گره؛ سه ما گهره؛ تیره؛
چهند جو ره مه لی راو کهرن له تیره ی باز و

گهرمی ږاده گرټ.

ترموسٽ / termoset: [فرانسوي] صفت.
گهرماسهخت؛ بې تاييه تمه ندى نه رم
بوونه وه له بهرامبر گهرماوه؛ پيچه وانه ي
گهرمانه رم.

ترموسټات / thermostat: [فرانسوي] اسم.
تيرموسټات؛ ناميري خوکار بو راگرتنى
تينى جيگايهک يان ده زگايهک له
سوڼگه ي به کار خستن يان له کار خستنى
ناميري گهرم يان ساردکهره وه؛ دماپاي

ترموکوپل / termokûpl: [فرانسوي]
اسم. تيرموکووپل؛ ناميريک بو نه دازه
گرتنى تين له ده زگاييکدا.

ترمومتر / termometr: [فرانسوي]
دماسنج

ترمه / terme: اسم. ترمه؛ تورمه؛
قوماشيکي ده سچن له خورى و ناوړيشم
که نه خشى جوان و رازوه ي کوڼى له سهره
و زورتر بو دروست کردنى بهرمال و مهوج و
کوڼه جمه و... که لکى لئ ده گرن.

ترمى / termî: [فرانسوي] اسم. ترمى؛
يه که ي گهرما که ده کاته ۱۰۰۰
کيلو کالورى.

ترمى: صفت. ترمى؛ پيوه نديدار يان سهر
به ترمه وه.

ترمى: قيد. ترميک؛ ترمى؛ ترميو؛ له ههر
ترمدا (ترمى ۱۴ واحد درس دارد؛ ترمى ۱۴
واحد وانه ي هه يه).

ترميت / termît: [؟] اسم. ترميت؛ کاربيت؛
تيکه لاويک له گهرده ي ئالومنيؤم و
ئوکسيد يکي کانزايى (وهک ئاسن) که
نه گهر ناوړ بگرئ گهرمايه کي يه کجار زور
بار ديتئ و له جوښکاري و ساز کردنى
بوښماي ئاگريندا به کار دئ.

ترميم / tarmîm: [عربي] اسم. ۱. کار

يان رهوتى ساز کردنه وه؛ چي کردنه وه؛
خاس کردنه وه؛ خوښ کردنه وه؛ وه شه وه
که رده ي؛ چي کردنه وه ي شتيکي روخواو،
شکاو يان له کار که وتوو ۲. [زيست شناسي]
گوښته وزوون هيئانه وه؛ خوښ بوونه وه؛
سازانه وه؛ خاس بوونه وه ي په لى زبان
ليکه وتوو (ترميم سوختگى بازو: کوشنه وزوون
هيئانه ودى سووتاوى باسک).

ترميم کابينه: گوپرينى شاليار؛ کار يان
رهوتى لابردين يان جيگوپريکي چهند
وه زير، بې نه وه ي که ده ولست
هه لوه شيته وه.

ترميمى / tarmîmî: [عربي] صفت.
ساز کردنه وه ي؛ سازانه وه ي؛ خوښکه رانه؛
خوښکه ره وه ي.

ترمينال / termînâl: [فرانسوي] اسم.
ترمينال؛ گراز؛ گراج؛ جيگايهک که
که ره سه گه لى راگويزان له وپوه به ره و
شوڼگه لى جوړاو جوړ پئ ده که ون؛ پايانه

ترمينولوژي / terminolojî: [فرانسوي] اسم. ۱.
زاراوه ناسي ۲. [ها/ زاراوه نامه؛ فهره ننگى زاراوه
و وشه ي باو له ههر لقپکي زانستدا.

ترن / t(e)ran: [فرانسوي] اسم. قه تار؛
شه منده فهر؛ تيرهن.

ترنا / tornâ: اسم. شپي؛ ده سمالتيکي
زورتر هه وريشمى که باي ده دن و له
قاپيندا به جي قامجي به کارى ده بن.

ترنابازي / tornâbâzî: اسم. قاپين؛ شا و
وه زير؛ جوړيک ياريه که ياريگه ران له
رووى نيشتنى قاپ يان قوتوو
شه مچيه که وه، شا و وه زير و دز و جه لاد
ديارى ده که ون جه لاد به ده ستورى شا و
به پيى راويژرى وه زير سزاي دزه که
ده داته وه.

ترنج / toranc: [ها/ اسم. ۱. تورنج؛ تورهنج؛

نه خشکی ئیرانیه بۆ جوانکاری له چنراوه و نیگار کیشیدا (وه ک نه خشی گهورهی ناو قالی) ۲. **بالنگ-۲**

ترنجبین / tarancabîn / [معرّب از فارسی] اسم. ترنجه‌مین؛ ترنجه‌بین؛ دهرمانیکه له روه‌کی و شترخار ساز ده‌بی و بۆ زگ کار کردن باشه.

ترنجیدن / torancîdan / مصدر. لازم. [نامتداول] ۱. هه‌لچرخان؛ چرخیان؛ چرمقین؛ مرجقین؛ قورمسان؛ قورمچین؛ تورسین؛ چوونه‌یه‌ک؛ چرخه‌لاتن؛ سیس بوون؛ لۆچ به سه‌ر یه‌کدا هاتن؛ به هۆی زۆر و گوشاره‌وه قه‌د بوون؛ له ته‌شک کهوتن و قوپان ۲. [مجازی] همران؛ پشت شه‌ق بوون؛ تووشیاری کول و که‌سه‌ر بوون.

■ صفت مفعولی: ترنجیده (هه‌لچرخاو)

ترنجیده / torancîde / صفت. هه‌لچرخاو؛ چرخه‌لاتوو؛ قوپاو؛ له‌بار کهوتوو؛ کرژبووگ.

ترنم / tarannom / [عربی] / اسم. [ادبی] سۆزه؛ سۆز؛ گازه؛ مۆره؛ لۆره؛ کار یان په‌وتی ئافرانندی ده‌نگی خۆشته‌رز، به‌تایبه‌ت ئاهه‌نگیکی مۆسیقای.

□ **ترنم کردن**؛ نیورین؛ لۆراندن؛ لۆره‌کردن؛ سۆزه‌کردن؛ سۆزکردن؛ نه‌رمه‌نهرم و له‌به‌رخۆوه گۆرانی گوتن.

به ترنم درآمدن؛ کهوتنه‌ لۆره‌لۆره‌وه؛ به لۆره‌لۆره‌که‌وتن؛ هاتنه‌ سۆزه‌وه؛ هاتنه‌ ده‌نگه‌وه؛ کهوتنه‌ گۆرانی گوتنی نه‌رمه نه‌رم و له‌به‌رخۆوه.

ترو تازگی / tar-o-tāzegî / اسم. ته‌پ و تازیه‌ی؛ گه‌شکه‌یی؛ ته‌رجکی؛ ته‌رجگی؛ گه‌شی؛ دۆخ یا چۆنایه‌تی ته‌پ و ته‌میس و نوی بوون.

تر و تازە / tar-o-tāze / صفت. [گفتاری] ته‌پ و تازە؛ شه‌ق و تیراو؛ گه‌شکه؛ گه‌ش؛ ته‌رجک؛ ته‌رجگ؛ پاراو؛ پایناو؛ تازە و گه‌شاهه «گله‌ای تر و تازە؛ گولانی نه‌ر و تازە».

ترو تسکیسم / (t)roteskîsm / [؟] / اسم. ترو تسکیسم؛ ئامۆژه‌ی سیاسی-کومه‌لایه‌تی لۆترو تپسکی، شۆرشگێری رووس (۱۸۷۷-۱۹۴۰ زاینی).

تر و تلیس / tar-o-telîs / صفت. [گفتاری] ته‌پ و تلیس؛ ته‌پ و ته‌لیس؛ ته‌پ و به‌پ؛ ته‌پ و بر- ته‌پ و به‌ل؛ ته‌پ و شو؛ خووساو؛ خووسیاگ؛ فیسیا؛ ته‌واو ته‌پ.

تر و تمیز / tar-o-tamîz / [فارسی از عربی] صفت. [گفتاری] پاک و خاوین؛ پاک و پوخته؛ ته‌پ و ته‌میس؛ بژوون؛ هیلاو؛ خاوین «همه‌جا را تر و تمیز کردم؛ گشت جیه‌کم پاک و خاوین کرده‌وه».

تر و چسب / tar-o-çasb / قید. گورج؛ کرژ؛ گورج و گۆل؛ کرژ و کۆل؛ خیرا؛ ده‌سه‌به‌جی؛ ده‌به‌جی؛ هه‌ر له جیه‌وه؛ دزبه‌جیگا؛ یه‌که‌کان؛ یه‌که‌ته‌قه؛ ده‌رلاد؛ ده‌موده‌س؛ هه‌ر نه‌هۆ؛ به‌بی و چان و به‌زووترین کات.

ترور / teror, ها: [فرانسوی] / اسم. ۱. تیرۆر؛ ره‌شه‌کوژی؛ ته‌ریه‌گه‌ری؛ کاری په‌نامه‌کی و به‌دزیه‌وه بۆ کوشتنی که‌س یان که‌سانیک ۲. [نامتداول] ترس.

□ **ترور شدن**؛ تیرۆر بوون؛ چه‌پ و خال کوژران «ناصرالدین شاه در شاه‌عبدالعظیم ترور شد؛ ناسره‌دین شاه شاعه‌بدولعه‌زیمدا تیروور کرا».

ترور کردن؛ ره‌ش‌کوژتن؛ تیرۆر کردن؛ چه‌پ و خال و به‌ماته‌وه ده‌ست بۆ کوشتن بردن «میرزا رضای کرمانی او را ترور کرد؛ میرزا په‌زای کرمانی تیرووری کرد».

تروریست / *terrorist*، ها: [فرانسوی] / اسم،
 رەشکوژ؛ تیرۆریست؛ کەسێ کە دەست بە
 کاری تیرۆرە یان باوەرمەند بە وەها
 ئاکاریکە.

تروریست: صفت، تەریەگەر؛ رەشکوژ؛
 باوەرمەند بە رەشکوژی.

تروریستی / *terrorist*: [فرانسوی] صفت،
 تەریەگەری؛ تیرۆریستی.

تروریسم / *terrorism*: [فرانسوی] / اسم،
 رەشکوژی؛ کەلک وەرگرتن لە تیرۆر وەک
 رێبازێک بۆ دەستکەوتنی ئامانج.

تر و فرز / *tar-o-ferz*: صفت، [گفتاری]
 چالاک؛ گورج و گۆل؛ کرژ و کۆل؛ بە
 دەست و برد؛ خیرا؛ بزێو «آزاد در این کارها
 خیلی تر و فرزند است؛ ئازاد لەم کارانەدا زۆر
 چالاکە».

تر و فرز: قید، [گفتاری] خیرا؛ گورجی؛ کرژ؛
 بە چالاکیهوه «تر و فرز دستش را گرفت؛ تر و
 فرز از پله‌ها بالا رفت؛ بە چالاکیهوه دەستی
 گرت؛ گورجی بە پله‌کاندا چوووە سەر».

تروکاژ / *t(u)rûkāj*: [فرانسوی] / اسم،
 ترووکاژ؛ کاریان پەوتی کەلک وەرگرتن لە
 ئامیڕ و فەن و فیل لە کاری سینه‌مایدا بۆ
 نیشاناندانی پروودا و گەلیک کە بە شیوەی
 ئاسایی پروودەن یان نابیندرین.

ترومبوز / *t(o)romboz*: [فرانسوی] ➊ ترومبوز
 ترومبوسیت / *t(o)rombosît*: [فرانسوی] / اسم،
 گەردە ➋ خون ➌ گەردە

ترومبون / *t(o)rombon, terombon*، ها:
 [فرانسوی] / اسم، ترومبون؛ لە سازە بایی و
 شەپپووریەکان بە دوو لۆولەیی چەماوە، کە
 لۆولەیی لای دەمی ژەنیارە کە لە ناو
 لۆولەییەکی ترەوه بەر و دوا دەکا و دەنگی
 جۆراوجۆری لێ دەبێتەوه.

ترومپت / *toromp, t(e)rompet*، ها:

فرانسوی / اسم، ترومپت؛ ئامرازێکی
 مووسیقاییە وەکوو شەپپوور بە سێ کونەوه،
 کە بە گیرانی دەم و جیبەجیی کردنی
 ئەنگۆست لە سەر ئەو سێ کونە دەنگی
 لێ دەبێتەوه و دەژەنری.

ترویج / *tarvîc*: [عربی] / اسم، ➊ هەرمین؛
 پرمین؛ کار یا پەوتی برەو پێدان و وەگەر
 خستن و باو پێدان «ترویج دادن: برەو پێدان»
 ➋ پەرە؛ گەشە؛ پیشەرفەت؛ کاریان پەوتی
 گەشە پێدان؛ پەرە پێدان؛ پیشەو چوون
 «ترویج کشاورزی: گەشە پێدانی کشت و
 کال».

ترویج دادن: وەبرەو خستن؛ برەو پێدان
 «ترویج دادن قانون اساسی: برەو پێدانی
 قانونی بنەمایی».

ترویرا / *t(e)revîrā*: [؟] / اسم، تیرفیرا؛ ناوی
 بازرگانی جۆریک بەن و ریشالی پولیستر.
 ترە / *tare*، ها: / اسم، ➊ کەوەر؛ کەورگ؛
 کۆرگ؛ کەقەر؛ کەوهری؛ کەوهرگ؛ گورەو؛
 کاراد؛ کەرەسا؛ کەرەزان؛ سەوزیەکی
 دەست چینی تیزە کە بنەکەیی چەند سال
 دەمینیتەوه ➋ هەر جۆرە سەوزییکیی
 خواردەمەنی.

➊ ترە بارکسی نکردن ➋ ترە برای کسی
 خرد نکردن

ترە برای کسی خرد نکردن: [کنایی] گوو
 بە کللوی کەسێ نەپێوان؛ نرخ و
 گرنگایەتی نەدان بە کەسێک: ترە بار
 کسی نکردن

ترهات / *torrahāt*: [عربی] / اسم، [ادبی]
 هەلیت و پەلێت؛ پڕ و پووج؛ شات و
 شووت؛ یاوه‌یاو؛ هات و هووت؛ قسەیی قۆر؛
 گیوہ‌گیو؛ لافوگەزاف؛ قسەیی گۆترە و
 بی‌واتا «این ترهات چیست که به هم می‌بافی:
 ئەم هەلیت و پەلێتە چیە دەباترێسی».

خولگهی سهر به خوئی به یه‌که‌وه به‌ستراو.

تری‌تیم / t(ə)rityom, t(ə)rītiyom / [t] / اسم،
تری‌تیوم؛ توخمی ئیزوتوپی هیدروژن، به
کی‌شی ئه‌تومی ۳،۰۱۶ وه.

تریج / tirič, terič / اسم، [قدیمی] تیرنج؛
تیرنجی؛ تیرجیه؛ په‌راویزی به‌رگ و
شمه‌ک.

□ به تریج قبا‌ی کسی بر‌خوردن: [کای] /
دان له‌گه‌نهی ده‌ماخ که‌سیک؛ به
نا‌به‌جی دل له‌که‌سیک ئیشان (به او گفتم
کمی زود بیا به تریج قباش بر‌خورد و نیامد؛ پیم
گوت توژی زوو بی، دی له‌گه‌نهی ده‌ماخی
و نه‌هات).

تری‌د / tiriđ, teriđ / اسم، تری‌ت؛ تلیت؛
نان تیکوشه؛ نان‌ه‌ولا؛ نانی ولیو له
چیشتاودا: تلیت

□ تری‌د کردن: تری‌ت کردن؛ ولیو کردن؛
تیکوشین؛ ورده‌نان ده‌کاسه‌ی چیشتاو
کردن.

تری‌ش-تری‌ش / tirišteriš, tirišteriš / صفت،
ری‌شال-ری‌شال؛ تال-تال؛ ونجر-ونجر؛
شیتال؛ شر و شیتال؛ تال‌وراس؛ به‌که‌ناره
په‌راویزی لیک پساهوه (پارچه نیش-تری‌ش
شده بود؛ پارچه که ری‌شال-ری‌شال بۆه).

تری‌شه / tiriše, teriše / تراشه
تری‌شین / tirišin, t(ə)rīšin / اسم، [فرانسوی]
اسم، تری‌شین؛ کرمی به‌راز؛ جانه‌وه‌ری
ری‌خوله‌ی گوانداران (به‌تایبته به‌راز و مرؤ).
تری‌کو / t(ə)rīko / [فرانسوی] اسم، تری‌کو؛ ۱.
پارچه‌ی کی‌ش‌باف له‌هه‌ودای بادراوی یه‌ک
لؤ (هه‌وری‌شم، په‌موو، خوری و هه‌ودای
ده‌سترد) ۲. جلی کی‌ش‌باف.

تری‌کیوباف / t(ə)rīkobāf / اسم، [فرانسوی]
فارسی / اسم، تری‌کو‌چن؛ ۱. که‌سئ که له
کاری چینی تری‌کو‌دا شاره‌زایه ۲.

تره‌بار / tarebār / اسم، ته‌ره‌بار؛ باری
بی‌ستان؛ ناوی گشتی سه‌ه‌زه‌وات و میوه‌ی
خۆراکی.

تره‌تیزک / taretīzak / ترتیزک
تری / tarī / اسم، ته‌ری؛ ئاوداری؛ ته‌رای؛
شیداری؛ به‌ئای؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی ته‌ر
بوون.

تری‌ا / ter(i)yā / [از فرانسوی] کافه‌تريا
تری‌اسه / teryāse / [از فرانسوی] / از آلمانی
اسم، تیری‌اسه؛ ئه‌وه‌لین ده‌ور له‌ده‌ورانی
دوو‌هه‌می زه‌وی‌ناسی، نیوان ۲۲۵ میلیۆن
تا ۱۹۰ میلیۆن سالی له‌مه‌و پیش.

تری‌اق / taryāq / ها؛ / ام‌رب از یونانی / اسم،
[قدیمی] دژه‌ژار؛ دژه‌ه‌هر.

تری‌اک / taryāk, teryāk / ها؛ / [یونانی] اسم،
تری‌اک؛ تلیاک؛ شیله‌ی خاشخاش که
تازه‌که‌ی سپیه و پاش ماوه‌یه‌ک ده‌بیته
ره‌نگی که‌مکۆلی ئامال زه‌رد.

تری‌اک / taryākî, teryākî / [یونانی] صفت،
تری‌اک؛ ۱. پیوه‌ندیدار به‌تری‌اکه‌وه ۲. به
ره‌نگی تری‌اک ۳. ها؛ / ان / تری‌اک‌کیش؛
تری‌اک‌خۆر.

تری‌بون / t(ə)rībon, tiriḡbon / ها؛ /
[فرانسوی] اسم، تری‌بون؛ ۱. می‌زیکه که بی‌ژهر
بۆ په‌شین ده‌رواته پشتیه‌وه ۲. سه‌کۆیه‌کی
به‌رزه که وتارخوین یا بی‌ژهر ده‌رواته سه‌ری
راده‌وه‌ستی ۳. [مجازی] جی‌گایه‌ک بۆ
ده‌برینی بی‌رو‌رای که‌س یان تاقمیک
«تولیزبون شده بود تری‌بون یک گروه سیاسی؛
ته‌له‌فزیۆن ببووه تری‌بونی تاقمیکي رامیاری و
به‌س».

تری‌ری‌لکس / tiriḡpleks, t(ə)rīpleks / [t] /
صفت، سی‌نیوقات؛ ۱. مالیکي سه‌ره‌خۆ له
سی نه‌ؤمدا به‌ریزه پله‌کانیکی ناو‌خو‌یی‌هه
۲. سیسته‌می خاوه‌ن سی ده‌زگا یان

که ره سه ی تریکو چین.

تريکوبافی / t(e)rikobāfi /: [فرانسوی /
فارسی] اسم. تريکوچنی: ۱. کاری تريکو
چنين ۲. /ها/ کارگه یا دووکانی تريکو
چنين ۳. کاری تريکوچن.

تریلر / t(e)reylr /: [انگلیسی] تریلی

تریلی / t(e)rīlōi /: /ها/ اسم. سی به شی؛
سینه؛ ناسه وار یک (وهک چیرۆک، شانۆنامه
یان به هستی مۆسیقا) به سی پاژی سهر به خو،
به لام به ناوهرۆکیکی تاک و له سهر جهمدا
هاو به شهوه.

تریلی / t(e)reylī /: /ها/ از انگلیسی / اسم.
تره یلی: ۱. باره لگر؛ گه لابه؛ که ره سه ی
راگوژهر بۆ بار، که به ماشینی که وه ده لکیت
۲. کامیونی باره لگر و باره ر * تریلر

تریلیون / teril(i)yon, t(e)rīlyūn, trilyon /
/ها/ [فرانسوی] اسم. تریلیون؛ ملیون ملیون
(ههزار بلیون = ۱۰^{۱۲}) تریون

ترین / tarīn /: پسوند. - ترین؛ - ته رین؛
هه ری؛ هه ره؛ پاش وشه ی ناوهر ل ناوی
هه قیازی «بدترین؛ خراپترین».

تری نیتروتولون / t(e)rī-nîtrotolu'en /:
[فرانسوی] تی.ان.تی

تز / tez /: /ها/ [فرانسوی] اسم. تیز: ۱.
بروانامه؛ کوتایی نامه؛ نامه؛ نامیلکه «تز»
دکترایش در مورد جاندارن کویری بود؛ نامیلکه ی
دوکتوراکه ی له مه ر گیاندارن وشکارویه وه
بوو ۲. بیردۆز؛ بیرۆکه یان باوهر پیک له
باره ی شتیکی یا دیارده به که وه که
پتویستی به لیدوان و لیکۆلینه وه یه «او»
درباره ی جامعه ی ایران نر تازه ی داشت: له مه ر
کۆمه لگای ئیرانه وه بر دۆزکی نویی بوو ۳.
[منطق] سروشت؛ هیم؛ نه هاد.

تزار / tezār /: /ها/ [فرانسوی از اسلاوی] اسم.
[قدیمی] تیزار؛ قه یسه ر؛ ناز ناوی

ئیمپراتورانی پرووس.

تزاریسم / tezārism /: [فرانسوی] اسم.
تیزاریسم؛ ده زگا و رژیم ی پامیاری و
کۆمه لایه تی زال به سهر پرووسیه وه له
سهر ده می تیزاراندا.

تزاید / tazāyod /: [عربی] اسم. [دبی] ۱.
زۆری؛ په ره گری؛ په وتی په ره سه نندن؛
هه لدان؛ بهرز بوونه وه؛ هه لچوون؛ فره به ی
«درآمد کشور روز به روز در تزايد است: ده سهاتی
ولات رۆژ به رۆژ له زور بووندا یه» ۲.
پیشره وت؛ پیشکه وت؛ ئه وه زینه «همسایان
ما دائماً در ترقی و تزايدند و ما عقب افتاده ایم:
دراوسیگانمان همیشه له پیشره وت دان و
ئیمه دوا که وتوین».

تزايد یافتن: زۆر بوونه وه؛ زۆر بوون؛ فره
بوونه وه؛ زیاد بوونه وه «به تدریج هوادارنش
تزايد یافتند: ورده ورده لایه نگرانی زور
بوونه وه».

تزین / taz'īn /: [عربی] تزین

تزینات / taz'īnāt /: [عربی] تزینات

تزیناتی / taz'īnāti /: [عربی] تزیناتی

تزینی / taz'īni /: [عربی] تزینی

توزریق / taz'riq /: /ها/ تاز: [از عربی] اسم. ۱.
[پرشکی] کاریان په وتی ده رزی وه شانندن؛
شانه ی؛ تپۆکردنی ده رزی ده له شی که س
(یان گیانداریک) به هۆی لیدانی شریقه وه
«روزی یک آمپول تزریق کنید: رۆژێ ده رزیه ک
بوه نین» ۲. کاریان په وتی شتی کردنه ناو
شتیکی تره وه به مه به ستی بووژاندنه وه و
هیز پیدانیه وه «توزریق سیمان: تیشاندنی
سیمان».

توزریق آپول: ده رزی وه شانندن؛ چه ن
شه ی. هه ره ها: توزریق سیرم؛ توزریق خون؛
توزریق واکسن
توزریق پلاستیک: تیشاندنی پلاستیک.

تزیق زیر جلدی: وه شاندنی ژیر پیستی.

ههروه‌ها: تزیق عضلاتی: تزیق وریدی

□ تزیق شدن: ۱. [پزشکی] دهرزی وه‌شیان

۲. [مجازی] برانه می‌شکوه؛ خراشه

می‌شکوهه «به او تزیق شده بود که آن‌طور

بگوید: برابوود می‌شکوهه که وا بی‌ژئ».

ههروه‌ها: تزیق کردن

تزیقات / tazrîqât: [از عربی] اسم. [گفتاری]

ته‌زریقات؛ هۆده، به‌خش یان دامه‌زراوه‌ی

تابیه‌تی بۆ دهرزی وه‌شاندن.

تزیقاتچی / tazrîqâtçi: ها؛ ان: [از عربی]

ترکی] اسم. [گفتاری] دهرزی وه‌شین؛

چهن‌شان.

تزیقاتی / tazrîqâtî: ها؛ [از عربی] اسم.

ته‌زریقاتی: ۱. شوینی که دهرزی تیدا

دهوه‌شین ۲. دهرزی وه‌شین؛ چهن

شانه‌ی «همسایه‌ی ما تزیقاتی است:

دراوسیکه‌مان دهرزی وه‌شینه».

تزیقی / tazrîqî: [از عربی] صفت. ۱.

وه‌شین؛ شیاو بۆ وه‌شاندن ۲. وه‌شینراو؛

وه‌شراو.

تزیکه / tazkiye: [از عربی] اسم. [ادبی] کار

یان ره‌وتی پاک‌کردنه‌وه؛ سرپینه‌وه؛ پاک

کردنه‌وه‌ی دل و دهروون و لابردنی هزر و

ره‌وشتی پیس و نار‌هوا «تزیکه درون: پاک‌

کردنه‌وه‌ی دهروون».

تزلزل / tazalzol: [از عربی] اسم. ۱.

خۆنه‌گرتوویی؛ خۆنه‌گری؛ سستی؛ دۆخ

یان چۆنیه‌تی له ده‌ست دانی پته‌وی و

راوه‌ستاوی ۲. [مجازی] دۆخ یان چۆنیه‌تی

شله‌ژان؛ په‌شوکان؛ په‌شیو بوون؛ شیوان

«تزلزل و هراس در دل او راه ندارد: شله‌ژان و

ههراسی لی نانیشت».

تزلزل ناپذیر / tazalzolnāpazîr: [از عربی]

فارسی] صفت. قورس وقایم؛ خور‌اگر؛

پی‌په‌یت؛ پته‌و «اراده‌ی برلزل ناپذیر: ویستی
قورس وقایم».

تزووج / tazvûc: [از عربی] اسم. کار یان ره‌وتی

به شوو دان یان ژن هیتان.

تزویر / tazvîr: ها؛ [از عربی] اسم. [ادبی]

دوو‌روویی؛ مه‌راییی: ۱. زمان لووسی؛

رواله‌تکاری و رپاکاری به مه‌به‌ستی فریو

دانی خه‌لک «در میخانه بیستند خدایا میسند/

که در خانه‌ی ربووب و ریا بگشایند: دهری

مه‌یخانه‌یان داخست خودایا خۆت هه‌لینه‌گری/

که دهرکی مالی دوو‌روویی و رپاکاری ئه‌والا

که‌ن» ۲. گزی؛ فیل؛ ده‌به؛ خاپینۆکی

«رفتار او همه‌ی توویر بود: هه‌موو ئاکاری مەر‌بی

بوو».

□ توویر کردن: دوو‌زمان‌بازی (کردن)؛

دوو‌روویی کردن «چون نیک بنگری همه

تزویر می‌کند: ئه‌گهر باش چاوی لی که‌ی

گش خه‌ریکی دوو‌زمان‌بازین».

تزیید / tazyîd: [از عربی] اسم. [ادبی] زنده‌یی؛

زۆری؛ فره‌یی؛ ئه‌وزه‌نه «خبر موفقیت شما

موجب تزیید مسرت گردید: هه‌والی

سه‌رکه‌وتنتان بوو به هۆی ریدی شادیمان».

تزیین / tazyîn: ها؛ ات: [از عربی] اسم. کاری

پازاندن؛ خه‌ملاندن؛ نه‌خشاندن؛ ته‌وزاندن؛

نتلاندن: تزیین

□ تزیین کردن: پازاندنه‌وه؛ خه‌ملاندنه‌وه؛

نه‌خشانده‌وه؛ ئارایش‌کردن؛ خوشیک

کردن «بچه‌ها مدرسه را تزیین کردند:

منداله‌کان قوتابخانه‌که‌یان پازاندنه‌وه».

تزیینات / tazyînât: [از عربی] اسم. ۱. جوانکاری

«تزیینات اینجا به عهدی بچه‌هاست: جوانکاری ئیره

به ئه‌ستۆی مندالانه» ۲. ساچ و په‌رچه‌م؛ گیز و

گوله‌نگ «تزیینات زیادی را به در و دیوار آویخته بودند:

ساچ و په‌رچه‌می زۆریان به دهر و دیواره‌وه

هه‌لواسیبوو» * تزیینات

تزییناتی / tazyînatî. ها: / [عربی] / اسم.
دامه زراوه یان که سئ که کاری ئاماده
کردن و فرۆشتنی شت و مه که بو
پازاندنه وهی ئاومال (وهک په رده، کاغه ز
دیواری ...): تزییناتی

تزیینی / tazyîni. [عربی] / صفت. ئارایشتی؛
پازاندنه وهیی؛ پیوه نیدار به پازاندنه وهوه
<گل تزیینی: گولی ئارایشتی>: تزیینی

تسامح / tasāmoh. ات: / [عربی] / اسم. ۱.
[نامتداول] که مته رخه می؛ سستی؛ شلی؛
شه وئقی ۲. چاوپۆشی؛ لی نه گری؛
لی یوردوویی؛ کار یان په وتی زۆر سه رنج
نەدان و به دوا دا نه چوون و سه نگ و سوژن
نه کردنی کاریک <در اینجا باید تسامح داشت:
لیره دا ده بی چاوپۆشی بکری>.

تساوی / tasāwî. ها: / [عربی] / اسم. [دبی]
یه کسان؛ به رامبه ری؛ به رانبه ری؛
به رابه ری؛ هه مبه ری؛ وه کیه کی <تساوی
حقوق زن و مرد: یه کسان مافی زن و میرد>.

تساهل / tasāhol. ها: / [عربی] / اسم. [دبی] ۱.
[نامتداول] هاسانگری؛ ئاسانگری؛ ساناکاری؛
کار یان په وتی هیساندن ۲. پشوو درێژی؛
نیانی؛ نه رمی نوینی؛ خۆراگری له به رامبه ر
بیر و رای پیچه وانه وه <تساهل از ضرورت های
جامعه است: پشوو درێژی له پیداو یستیکه لی
کۆمه لگایه>.

تسیح / tasbîh. ها: / [عربی] / اسم. ۱.
ته زبیح؛ ده سحیب؛ ته زبی؛ تزیی؛ تزیی؛
ته زبیی؛ زه رزه نگ؛ لیزگه موورووی ریزکراو
۲. لات: / [دبی] / نزا؛ گازه؛ ستایش؛ په وش؛
کار یان په وتی په سن کردن؛ په سن دان <او
هر صبح مشغول تسبیح بود: هه موو به یانیه ک
خه ریکی نزا بوو>.

تسیح انداختن: ته زبیح داخستن؛
ته زویحان کردن.

تست / test. ها: / [انگلیسی] / اسم. تیست: ۱.
کار یان په وتی هه لسه نگانندن؛ تاقی
کردنه وه <تست هوش: هه لسه نگانندی هوش>
۲. ئه زموون؛ هه یچ؛ کۆمه لیک پرسیار بو
تاقی کردنه وهی زانست، هوش یان توانایی
<تست هنر: نه زموونی هونه ر> ۳. ئه زموون؛
کار و کرده وه یه که به مه به سستی ناسین و
روون کردنه وهی شتیک به پاژگه لیه وه ۴.
تاقی؛ هه یچ؛ کار یا په وتی هه لسه نگانندن به
ئه زموون <این دارو هنوز تست نشده است: ئه م
ده وایه هه شتا تاقی نه کراوه ته وه>. هه روه ها:
تست شدن؛ تست کردن

تست هوش: آزمون هوش [آزمون]
تست / tost. [انگلیسی] / صفت. برژاو؛
برژیگ؛ برژیواو؛ برژییا؛ بریشته <نان تست:
نانی برژاو>.

تست شدن: برژان؛ برژیان؛ برژییه ی؛
برشته بوون <نان خوب تست نشده: نانه که
باش نه برژاوه>. هه روه ها: تست کردن

تستر / toster. ها: / [انگلیسی] / اسم. برژینه؛
که ره سه یه کی زۆر تر کاره بایی بو گهرم
کردنه وه یا برژاندنی نان.
تستوسترون / testosterone. [فرانسوی] / اسم.
[فیزیولوژی] تیستوسترون؛ هورمونی
نیرینه یی؛ ماکی تایبه تی جنسی نیر و
هۆی هه لئانه وهی تایبه ته مندیگه لی
نیرینه یی.

تستی / testî. [انگلیسی] / صفت. تیستی؛ به
شیوه ی تیستی؛ پرسیارێ که وه رامه که ی
وشه ییک یان دوو وشه بی.

تسجیل / tascîl. [عربی] / اسم. مسۆگه ر؛ کار
یان په وتی چه سپان؛ په سندن بوون <استخدام
تو تسجیل می شود: دامه زراو یست مسۆگه ر
ده بی>.

تسخیر / tasxîr. [عربی] / اسم. داگیر کاری؛

□ تسکین دادن؛ دامرکاندن؛ سرهواندن؛ داسره کاندن؛ داسه کنان؛ سرهونهی؛ هه‌دا دان.

تسکین یافتن؛ سرهوان؛ سرهویان؛ سرهوتن؛ دامرکان؛ داسره‌کان؛ داسه‌کان؛ سرهویهی «با خوردن آن دارو، دردم تسکین یافت؛ شه‌ودهرمانهم که خوارد، ئیشه‌که‌م سره‌و».

تسلا / tasallā: [عربی] تسلی تسلسل / tasalsol. ها: [عربی] اسم، [دبی] / زنجیره؛ په‌یوه‌سته‌یی؛ گه‌واله؛ گه‌لوازه؛ ره‌وتی یه‌ک له‌ دوا‌ی یه‌ک بوون.
تسلط / tasallot: [عربی] اسم، [دبی] زالی‌تی؛ زالی؛ چپری: ۱. ده‌سته‌لات؛ ده‌سه‌لات؛ ده‌سچووگی؛ بالاده‌ستی ۲. کارامه‌یی؛ لئها‌توووی (تسلط او بر این کار موجب موفقیتش شد؛ زالی به‌ سهر ئهم کاره‌دا بووه‌ ه‌وی سهر‌که‌وتنی).

□ تسلط یافتن؛ ده‌سه‌لات په‌یدا‌کردن؛ چپر بوون؛ زال بوون: تحت تسلط درآوردن تحت تسلط درآوردن تسلی یافتن تسلی / tasallī. ات: [عربی] اسم، سوکنایی؛ خه‌مه‌ره‌وینی؛ هه‌داری؛ پژگاری له‌ خه‌م و په‌زاره: تسلا

□ تسلی دادن؛ سوکنایی پی‌دان؛ داسه‌کنین؛ هه‌دانندن؛ دل‌خوش کردن «آمدن پسرش او را تسلی داد؛ هاتنه‌وه‌ی کوره‌که‌ی سوکنایی شد».

تسلی یافتن؛ سوکنایی هاتن؛ سا‌خستن؛ له‌ خه‌م و په‌زاره پژگار بوون.

تسلی بخش / tasallibaxš: [عربی] فارسی / صفت. سوکنایی‌ده‌ر؛ هی‌ووری‌ده‌ر؛ خه‌مه‌ره‌وین؛ سره‌وین‌ه‌ر؛ وه‌روپ‌ر‌که «رفتار مهربان‌ت تسلی بخش او شد؛ ئاکاری پر له‌ خ‌وشه‌ویستیت سوکنایی‌ده‌ر ئه‌و بوو».

کار یا ره‌وتی داگرتن و ده‌ست به‌ سهر‌دا راگرتن؛ فرستقاندن «تسخیر شهر؛ داکیر کاری شار».

□ تسخیر ارواح؛ داکیر کاری پ‌وچ؛ کار و ره‌وتی (به‌رواله‌ت) پ‌وچی دیتران گوپ‌رایه‌لی خ‌و‌کردن.

تسخیری / tasxîrî: [عربی] وکیل تسخیری وکیل

تسری / tasarrî: [عربی] اسم، [دبی] ئا‌و‌و؛ کار یان ره‌وتی دزه‌کردن؛ پ‌ی‌بردن؛ ته‌نینه‌وه؛ ته‌شه‌نه‌کردن؛ شه‌وه‌ته‌نه‌ی؛ ته‌ناپه‌وه «این قانون بعداً به‌ مورده‌ای دیگر هم تسری یافت؛ ئهم قانونه‌ له‌ دواجاردا دره‌ی کرده‌ ناو‌ بابه‌ته‌کانی‌تره‌وه».

تسریع / tasrî: [عربی] اسم، [دبی] خیراکاری؛ بله‌زکری؛ کار یان ره‌وتی خیرایی پی‌دان و به‌ په‌له‌ خستن.

تسطیح / tastîh: [عربی] اسم، کار یان ره‌وتی ته‌خت کردن؛ ساف کردن؛ هه‌موار کردن؛ پانه‌وه‌که‌رده‌ی «جاده‌شن‌ریزی و تسطیح شد؛ پ‌نگاه‌ ز‌یخی‌ پر‌ژا و ته‌خت‌کرا».

تسعیر / tas'îr: [عربی] اسم، [گفتاری] کار یان ره‌وتی نر‌خاندن؛ نر‌خ برین؛ نر‌خ برینه‌وه؛ نر‌خ ده‌ره‌ینان؛ نر‌خ دانان.

□ تسعیر کردن؛ پاره‌گوپ‌پنه‌وه؛ پووله‌وه واره‌ی؛ پاره‌ی ولاتی‌ک گوپ‌پنه‌وه و به‌ هی ولاتی‌کی‌تر.

تسکین / taskîn: [عربی] اسم، کار یان ره‌وتی دامرکان؛ داسه‌کان؛ سرهویان؛ سرهوان؛ سرهوه‌ی؛ ئارام بوونه‌وه به‌ ه‌وی نه‌مانی ئیش و ئازاره‌وه «آپولی که‌ زدم باعث تسکین دردم شد؛ شه‌و ده‌ریزه‌ی که‌ وه‌شاندم بووه‌ ه‌وی دامرکانی ئیشه‌که‌م».

□ تسکین درد؛ ئیش دامرکیان؛ ئیش سرهویان.

دهس؛ پیدان < تسلیم پول به او اشتباه بود: پاره دانه دهسی > و هه له بوو > ۴. / تصوف / بازی بوون بهوهی له لایهن خوداوه دیت و خو بهیده ست کردن له بهران به ریدا.

تسلیم: صفت. بهیده ست؛ بهیده س؛ فه رمان بهر.

تسمه / tasme. ها: / ترکی / اسم. سیرم؛ سیرمه؛ سیرمه؛ نه وار یک له چهرم، قاییش، که ژ، کانزا یان ماکیکی پتو بو: الف / بهستن و شته کدان ب / گه یاندنی هیزی موتور به به شگله ی تری که رهسته.

تسمه از گردهی کسی کشیدن: / کنایی / بهرد به که سی کیشان؛ قور کار ی به که سی کردن؛ که سی کیش هاوردن؛ زهنگه ناره به یو کی که رده ی؛ هه لپ چاندنی که سیک به کار گه لیک ی دژواره و > او را ببر پیش خودت و مدتی تسمه از گرده اش بکش بلکه آدم شود: بیبه لای خو ت و ماوه یه ک بهردی بی بکیشه به لکوو بیته پیاو.

تسمه پروانه / tasmeparvāne. ها: / ترکی / فارسی / اسم. سیرمیک که په روانه ی موتور دینیت به سووران بو فینک کردنه وه ی.

تسمه نقاله / tasmenaqqāle. ها: / ترکی / عربی / اسم. نامیریک بو راگویرانی یه ک له دووی یه کی شتومه کی چکوله یان گه و ره له ریگه یه کی کورتدا > وه ک نه م لاو و نه لای کار گایه یان نهومی مالیک > به هوی گه رانی قایش یان زنجیر و نه وار یکه وه.

تسمیه / tasmīye. عربی / اسم. / ادبی / کار یان رهوتی ناو لیئان؛ ناو پیوه نان؛ ناو نیان؛ ناو نان؛ نامی نیه ی / نیای > علت تسمیه آنجا به ایسلند وجود برف و یخ دائم است: هوی ناویانیی و نه وئ به ئایسله ند بوونی به فر و بهسته له کی هه میشه بیه.

تسنن / tasannon. عربی / اسم. سوننه؛

تسلیت / tasliyat. ها: / عربی / اسم. ۱. دلنوایی؛ کار یان رهوتی دل دانه وه؛ دلخو ش دانه وه؛ سه ره خو ش ی کردن؛ ها و ده ردی کردن له گه ل که سی کدا که خه مباره، به تایبته که سی ک که له چه م و خه می له ده ست دانی که سی کی ئازیز دایه ۲. سه ره خو ش ی؛ سه رسلامه تی.

تسلیت دادن: دلخو ش دانه وه؛ دلنوایی کردن؛ دلوه شی دایوه > دوستان می آمدند و من را بخت می دادند: هه فالانم ده هاتن و دلخو شان ده ده وه.

تسلیت گفتن: سه ره خو ش ی کردن؛ دل دانه وه؛ سه رسلامه تی > لی کردن > او به خانوا ده ی کشته شدگان بست گفت: له بنه ماله ی کوژراوان سه ره خو ش ی کرد.

تسلیح / taslih. عربی / اسم. کار یان رهوتی چه کدار کردن؛ چه ک پیدان؛ پر چه ک کردن > تسلیح گروه های سیاسی: چه کدار کردن ی کومه له سیاسیه کان.

تسلیحات / taslihāt. عربی / اسم. چه ک و چؤل؛ نامرزی شهر > تسلیحات شیمیایی: حدک و جولی کیمیاوی.

تسلیحاتی / taslihātī. عربی / صفت. چه ک و چؤل ی؛ پیوه ندیدار به چه ک و چؤل وه > مسابقه ی تسلیحاتی: کتبه رکیکی چه ک و جولی.

تسلیم / taslīm. عربی / اسم. ۱. بهیده ست؛ بهیده س؛ رهوتی خو به دهسته وه دان > تسلیم آلمان در سال ۱۹۴۵ به جنگ خاتمه داد: بهیده سنی آلمان له سالی ۱۹۴۵ دا کوتایی به شهر هینا > ۲. / مجازی / کار یان رهوتی چوک دان؛ کؤل دان > تسلیم در برابر خواست همسرش به ضرر اوست: حوک دان له هه مبه ر ویستی هاوسه ریه وه به زهریه ته تی > ۳. / ادبی / کار یان رهوتی دانه ده س؛ وه دان؛ خسته

شتی کردنه ئامرازی دەست بۆ گەشتن
به ئامانجیک.

تشیبه / tašabbōh / [عربی/اسم، کەفتدۆزی؛
کار یان رەوتی وە کەپەفی دۆزینەو؛
هاوشیوەبی دۆزینەو.

❑ تشبه جستن: خۆ و نواندن؛ خۆ جواندن؛
خۆ وە کوو کەسی یان شتیکی دەرھێنان.

تشیب / tašbīb / [عربی/اسم، [دبی/شیعر و
هۆنراوەیەک کە باسی ئه‌وین و سەر دەمی
لاوی و سروشت بکا.

تشیبه / tašbīh / ها؛ تا؛ [عربی/اسم، کار و
رەوتی شوپهاندن؛ جواندنی کەسی یان
شتیک بە کەس یان شتانی تر کە لە بێرێک
تایبەتمەندیدا وەک یەکن.

❑ تشبه کردن: شوپهاندن؛ جواندن «حافظ
ماه نور» بە داس نەسە کردە است: حافظ مانگی
نوێی بە داس جواندوو.

تشت / tašt / ها؛ /سم، تەشت؛ سویتە؛ رەمە؛
دۆل؛ دەولە؛ دۆلە؛ دەفری گەورە ی
بن تەختی لیوار تەسک (زیاتر) بۆ شۆردنی
جل و بەرگ: طشت

❑ تشت کسی از بام افتادن: [مجازی/ناو
کەسی زریان؛ قالی کەسیک دەرچوون؛
قاوی کەسیک داکەوتن؛ ئابرووی
کەسیک چوون.

تشت / taštattot / [عربی/اسم، [دبی/بلاوی؛
پرز و بلاوی: ١. ناکۆکی «تشت آرا» ناکۆکی
را ٢. بێ سەر و بەرەیی؛ پەرشاوی «تشت
فکر: بلاوی بیر».

تشتک / taštak / ها؛ /سم، ١. تەشتەک؛
سەرەبوتری؛ پارچە یەکی پەلاستیکی یان
کانزایەکی چکۆلە ی لچ هەلگە راوی
ددا نەدار، بۆ بەستنی سەری شووشە ٢.
تەشتیلکە؛ تەشتەکلە؛ سەعەند؛ سەحەند؛
سەحنچە؛ ئەستونکە؛ تەشتی چکۆلە؛

سونی؛ ناوی گشتی رێپازگەلی ئیسلامی
کە شوین کەوتوانی، خۆیان بە پەیرەوی
پەیفەمەری ئیسلام و داب و دەستووری
ئەو دەزانن.

تسویه / tasviye / [عربی/اسم، کار یان
رەوتی یەکلەکردنەو؛ جیاکردنەو؛ تەخت
کردن؛ پاک کردنەو؛ رێک کردن؛ یەکسان
کردن: تسویه حساب

❑ تسویه حساب [تسویه

تسهیل / tashīl / ات؛ [عربی/اسم، ساناکاری؛
ئاسانکاری؛ کار یان رەوتی ئاسان کردنەو و
سووک کردنەو «برای تسهیل کار ارباب رجوع»
بۆ ئاسانکاری ئیشی کارهێنەران.

تسهیلات / tashīlāt / [عربی/اسم، ساناکاری؛
ئاسانکاریگەل؛ کار و پیشبینیگەل کە بۆ
سووک و ئاسانترکردنی کار رەچاو دەکرێ
«تسهیلات بانکی؛ ساناکاری بانکی».

تسهیم / tashīm / [عربی/اسم، بەش بەندی؛
کار یان رەوتی دابەشەین؛ دابەشەینەو؛
بەش بەش کردن؛ بەش کردنەو؛ بەشەو
کەردە ی.

❑ تسهیم بە نسبت: بەش بە گۆڕە ی
سەرما یە.

تشابه / tašāboh / ات؛ [عربی/اسم،
لیکچووپی، ویکچووپی؛ هاوشیوەبی؛
وە کەپەفی؛ هاووێنەیی؛ دۆخ یان
چۆناوچۆنی لیک کردن؛ وەک یەک بوون؛
لە یەک چوون؛ ویکچوون؛ مانایش؛ جە یۆ
شیە ی «تشابه آن دو حیرت انگیز بود» ویکچووپی
ئەو دووانە سەرسووڕین بوو.

تشبث / tašabbos / ها؛ تا؛ [عربی/اسم،
چنگ هاویژی؛ چنگ ئاوشی؛ کار یان رەوتی
دەسگێرۆ دۆزینەو.

❑ تشبث کردن: چنگاوش بوون؛ کردنە
بیانوو؛ بیانو بۆ هێنانەو؛ کەسی یان

که‌سی گومان لیکراو (به پی‌ی شوینی
نه‌نگوست، D.N.A.، وینه‌ه‌لگری و...) ٢.
پیشینه‌ناسی.

□ تشخیص دادن: پیزانین؛ ناسینه‌وه؛
دیاری کردن؛ ته‌لنیشان کردن؛ ده‌ست
نیشان کردن؛ ئژناسایه‌وه «بیماری مرا
تشخیص بدادد: نه‌خوشیه‌که‌ی منیان
پی‌نهرای».

تشخیص کار / tašxîskār، ها: ان: [عربی/
فارسی] اسم، کارلیران؛ که‌سی که کاری
دو‌زینه‌وه و پیزانینی شوینی تره‌کاو و
خه‌وش هه‌لگرتووی لووله‌یه.

تشدد / tašaddod: [عربی] اسم، تووره‌یی؛
توندی «عزیم! پول خواستن که دعوا و تشدد
نمی‌خواهد: که‌سه‌که‌م! پاره ویستن خو شهر و
نوردی ناوی».

تشدید / tašdîd: [عربی] اسم، ١. پهره‌گری؛
پهره‌سینیی؛ ته‌شه‌نه‌کری؛ دوخ یان
چونیه‌تی سه‌خت‌تر، توندتر یان به‌هیزتر
بوونی ره‌وتیک؛ زۆرتر بوون؛ فره‌تر بیهی
(تشدید بیماری آرام را افسرده کرده: پهره‌گری
نه‌خوشیه‌که، ئارامی کز کردوه) ٢. /ها/
گیره؛ دووپات؛ نیشانه‌یه‌ک له ریتووسی
عاره‌بی و فارسیدا به‌شیوه‌ی «که له سهر
ههر پیتیک دابنری ئه‌و پیتیه دووجار
ده‌خویندریتوه (له کوتایی برگه‌یه‌ک و
سهره‌تای برگه‌یه‌کی تری وشه‌دا).

تشدیدگر / tašdîdgar، ها: [عربی/فارسی]
اسم، زۆره‌وه‌که‌ر؛ زۆرکه‌روه.

تشر / tašar، ها: اسم، [گفتاری] ته‌شهر؛
ته‌شهره؛ تانه؛ تانوت؛ توانج؛ ته‌وس؛ لاتاو؛
تۆپ؛ خوڤ؛ پلار؛ قسه‌ی تال و ناخوش
سه‌باره‌ته به‌که‌سیک.

□ تشر زدن: تانه لیدان؛ ته‌شهر لیدان؛ پلار
تی‌گرتن؛ ته‌وسان؛ قهر‌فین؛ تیزکردن؛

ته‌شتی که له ئازمایشگا یان له کارگه‌ه‌لی
تایبه‌تیدا بو کاری کیمیاوی (وه‌ک وینه
روون کردنه‌وه یان تو‌ماری فیلم) به‌کار دی *
طشتک

تشیع / tašci: [عربی] اسم، دنه؛ هانه؛
هانه. هانه؛ هانی؛ ناوکی؛ زیخ؛ زاخ؛ کار یان
ره‌وتی زیخ کردن به‌قسه؛ هاندان؛ هیزان؛
گالدان؛ ده‌ست له پشت دان؛ تیژکردن؛
هۆرنیه‌ی؛ هه‌لخراندن «زنش هم مرتب او را
تشیع می‌کرد: ژنه‌که‌شی هه‌ر له په‌ستا دنی
ده‌دا».

تشخص / tašaxxos، ها: لات: [عربی] اسم،
١. گه‌وره‌یی؛ به‌رچاوگری؛ مه‌زنی؛
مه‌زناهی؛ گرنگی که‌سایه‌تی ٢. برشت؛
ریت؛ بر «بزرگی و شخص خود را یکبار از دست
داد: گه‌وره‌یی و ریزی خو‌ی به‌جاریک له
ده‌ست‌دا».

□ شخص به‌خرج دادن: گه‌وره‌یی نواندن؛
مل‌گرتن؛ خو نواندن؛ فیزکردن؛ تشخیص
فروختن

تشخص فروختن ✎ تشخیص به‌خرج دادن
تشخص / tašxîs، ها: [عربی] اسم، ١. کار
یان ره‌وتی ناسینه‌وه؛ ده‌ست‌نیشان کردن؛
دیاری کردن؛ ته‌لنیشان کردن؛ قه‌ناسین؛
پیزانین؛ ئه‌وه‌ژناسه‌ی؛ ژناسایه‌وه؛ قه‌ناسینی
شتیک له نیوان دوو یان چهند شتدا به
روانین له تایبه‌تمه‌ندیگه‌لیان «تشخص
خوب و بد این کار به‌عه‌ده‌ی شماس‌ت:
ده‌ست‌نیشان کردی چاک یان خرابی ئه‌م کاره
به‌ئه‌ستو‌ی ئیوه‌یه» ٢. [ادبیات] که‌سایه‌تی
مرو‌فانه به‌شتان و گیانه‌به‌ران دان و وه‌ک
مرو‌ف پیشاندانان.

□ تشخیص پزشکی: ناسینه‌وه‌ی نه‌خوشی
یان گرفت له رووی نیشانه‌کانیه‌وه.
تشخیص هویت: [حقوق] ١. ناسینه‌وه‌ی

پووپین «به من تشر زد که چرا گذاشتی برود: تانهی لیدام، که بۆچی هیشتت بروا».

تشریف / tašarrof: [عربی/اسم، سهرفیرازی؛ به ختیه وهری؛ رهوتی شهرهف پی بران «تشریف به دین اسلام؛ سهرفیرازی به دینی ئیسلام».

تشریف پیدا کردن: خزمهت چوون؛ چوونیه خزمهت؛ رۆیشتنه خزمهت کهسیکی خاوهن دهسهلات یان پیاو چاکیک یا شوپنیککی پیروژ: تشریف یافتن

تشریف یافتن تشریف پیدا کردن

تشریح / tašrîh: ها؛ تات: [عربی/اسم، ۱. شروقه کاری؛ کولک و مووش؛ کار یان رهوتی شی کردنه وه و لیدوان له چۆناوچۆنی شتیک یان رووداو پیک به وتنه وهی ورده کاریه کانیه وه «آزاد ماجرا را تشریح کرد: ئازاد رووداوه کهی شی کرد وه» ۲. [قدیمی] توپکاری؛ کار یان رهوتی تهرم دیتنه وه ۳. له شکاوی؛ تهرم پوشکین «درس تشریح داشتیم: وانهی توپکاریم هه بوو».

تشریح کردن: ۱. شی کردنه وه؛ لیکدانیه وه؛ وتنی ورده کاریگه لی بابه تیک ۲. توپکاری کردن؛ لهش کاوین؛ تهرم پوشکین.

تشریحی / tašrîhî: [عربی] صفت، شروقه کارانه؛ شی کراوه یی «جوابهای تشریحی: وه لامگه لی شروقه کارانه».

تشریح / tašrî: [عربی/اسم، کار یان رهوتی دهستور دانان؛ دین داهیتان.

تشریف / tašrîf: ها؛ تات: [عربی/اسم، ۱. سهرفیرازی؛ به ختیه وهری؛ ئه وهی که ده بیته هۆی ریز و ئابروو «هر صوفی که نو رسیدی، تشریف وی آن بودی که شب نخستین با شیخ هم کاسه بودی: ههر سؤفیه که تازه ده گه یشت، سهرفیرازی ئه وه بوو که شهوی یه کهم هاوبه شی شیخ بی» ۲. [قدیمی] خهلات؛

دیاری.

تشریف آوردن: هاتن؛ ئامه ی؛ ته شریف هینان «آقای رئیس تشریف آوردند: به ریز سهرۆک حاس».

تشریف بردن: رۆیشتن؛ چوون؛ له وهی؛ لوائ؛ ته شریف بردن «چرا به این زودی تشریف می برد؟ بۆچی بهم زووه دهر و نه وه؟».

تشریف داشتن: هه بوون؛ بوون؛ بیهی «آقا تشریف دارند؟ ئاغه ههید؟».

تشریفات / tašrîfât: [عربی/اسم، رهسم و یاسا؛ داب و دهستور؛ ری و شوین؛ نهرینگه لی وه رگیراو له لایهن دهز گاییکه وه بۆ ئه نجامدانی کاریکی دیاریکراو «تشریفات اداری: رهسم و یاسای مهزینگی».

تشریفاتی / tašrîfâtî: [عربی] صفت، ۱. پر زهرق و بهرق «مراسم تشریفاتی: دام و دهستوری پر زهرق و بهرق» ۲. [مجازی] رواله تی؛ بی ناوه رۆک «کارهای تشریفاتی: کارگه لی رواله تی».

تشریف فرمایی / tašrîf.farmâyî: ها؛ [عربی/فارسی/اسم، ادبی] چوونی کهسیکی به ریز بۆ شوپنیک.

تشریک مساعی / tašrîkemasâî: ها؛ [عربی/اسم، ئاریکاری؛ هاوکاری؛ به شداری «مردم در ساختن مدرسه با دولت تشریک مساعی کردند: خه لکی بۆ درووس کردنی قوتاخانه، له گهل دهوله تدا ناریکاران کرد».

تشرین / tešrîn: [عربی/اسم، ته شرین؛ تشرین؛ ناوی دوو مانگ له مانگه کانی سالی هه تاوی له ولاته عهره بیه کاند، نیوان ئه یلوول و کانوونی یه کهم.

تشرین اول: ته شرینی یه کهم؛ مانگی ده ههم، به رانبهر به ئوکتوبر، ۳۱ رۆژه، له ۹ رهبه رموه تا ۹ گه لاپران.

تشرین ثانی: ته شرینی دووه هم؛ مانگی

نالېچه؛ دۆشه کۆله؛ نمدەر؛ دۆشه کچه؛
دۆشه کله؛ ژېر خه رېکی چکۆله ی
چوار گۆشه یه که له ماکیکې نهرم چی کراوه

و به بهر گیکې ناسک داپۆشراوه: دشکچه

تشکر / tašakkor. ات: [عربی/اسم، سپاس؛
سوپاس] از همه ی دوستان تشکر می کنم:
سیاسی همه وو دوستان ده که م.

تشکر آمیز / tašakkorāmīz. [عربی/فارسی]
صفت. به سپاسه وه؛ سپاسمه ندانه؛
تیکه لاوی سپاس و پی زانین «نامه ی
تشکرآمیز: نامه ی به سپاسه وه».

تشکر نامه / tašakkornāme. ها: [عربی/
فارسی] اسم. سپاس نامه؛ نامه ی تایبته بۆ
به چی هیئانی سپاس و پی زانین.

تشکل / tašakkol. [عربی/اسم، پیکهاته: ۱.
[نامتداول] کار یان رهوتی پیکهاتن؛ خوگرتن
۲. رهوتی کۆر بهستن (به تایبته له
دامه زراوه یه کدا) «برای تشکل دانشجویان تلاش
می کند: بۆ پیکهاته ی خویندکاران تیده کۆشی»
۳. /ها: ات/ دامه زراوه؛ ریخراوه «تشکل های
سیاسی: پیکهاته گه لی رامیاری».

تشکیک / taškik. [عربی/اسم، کار یان
رهوتی دوو دل کردن؛ در دۆنگ کردن؛
دوودلی خووش کردن؛ وه شک خستن؛
دوودل و سه ی.

تشکیل / taškil. [عربی/اسم، ۱. کار یان
رهوتی درووس بوون؛ به دیهاتن و روالهت
گرتنی شتیک به هۆی لیک خر بوونه وه ی
هۆکار گه لی بنه رتییه وه «تشکیل جنین:
درووس بوونی ئاوله مه» ۲. کار یان رهوتی
پیکهاتن؛ دامه زران؛ دروست بوون؛
پیکه یینان؛ پیکنسان؛ ریکه خستن؛
ئهرمه رزنه ی؛ ئهرمه رزیه ی؛ نهریتدار
کردنی بنکه یان کۆمه له یه ک «تشکیل
خانواده؛ تشکیل دادگاه: دامه زران ی بنه ماله؛

یازده هم، به رامبه ر به مانگی نوامبر، ۳۰
رۆژه، له ۱۰ ی گه لاری زانه وه تا ۹ ی
سه رماوه ز.

تشنع / taša'šo. ها: ات: [عربی/اسم، ۱.
برزه پرژانی؛ پریشکه پرژینی؛ پرشه وه شینی
۲. [فیزيك] تیشک پرژینی؛ کار یان رهوتی
دره وشانه وه؛ تیشک دانه وه.

تشیع / taš'ir. ات: [عربی/اسم، کار یان
رهوتی رازاندنه وه ی په راوینزی کتیب یان
نووسراوه به وینه ی گیا و گیانه به ران.

تشفی / tašaffi. [عربی/اسم، [دبی] کار یان
رهوتی خووش بوونه وه؛ خواه شهو بوون؛
چاک بوونه وه؛ ساغ بوونه وه؛ وه شه وه بیه ی؛
باش بوونه وه.

❑ نشفی یافتن: خووش بوونه وه؛ چاک
بوونه وه؛ ساغ بوونه وه.

تشک / tošak. ها: [ترکی/اسم، ۱.
دۆشه ک؛ دۆشه که؛ دۆشک؛ دۆشه گ؛
تۆشه ک؛ جۆشه ک؛ نالی؛ نالیک؛ ناهیلک؛
نوهیلک؛ رۆنیشته ک؛ متیل؛ مرتیل؛ ژیر
راپه خه ی ناو تیخراو ۲. جیی دانیشتن له
سه ر کورسی و که نه په، که زۆرت له
شتیکی نهرم چی کراوه * توشک؛ دوشک؛
دشک

❑ تشک برقی: دۆشه که ی کاره بایی؛
دۆشه کیک که به هیزی کاره با گهرم
ده بی. هه روه ها: تشکچه ی برقی
تشک خوشخواب: دۆشه ک فه نه ری؛ ناوی
بازرگانی دۆشه که ی فه نه ری.

تشک فنه ری: دۆشه ک فه نه ری؛ تۆشه کی
که فه نه ری نهرمی تی نراوه.

تشک کشتی: دۆشه که ی زۆره بان ی؛
دۆشه که ییکی گه وره ی چوار گۆشه که
زۆرانی له سه ر ده گرن.

تشکچه / tošakče. ها: [ترکی/فارسی/اسم،

یکهینانی دادگا).

۱. تشکیل دادن: ۱. ریکخستن؛ دامه زراندن؛
تهرمه زرنه‌ی «یک حزب تشکیل دادیم»
حیزبیکمان ریکخست ۲. پیکهینان؛
درووس کردن؛ چی کردن؛ به دیهینان «چند
سکه و یک خودکار سرمایه‌ی تو را تشکیل
می‌دهد؛ چهن دراو و پینووسیک دهسمایه‌ی
تو پیک دین».

تشکیل شدن/ یافتن: درووس بوون: ۱.
ساز بوون؛ ساززان؛ دامه زران؛ مهرزبایره؛
ریکخران؛ ری خران «راهپیمایی تشکیل شد»
ری پیتوان سازدا ۲. به دیهاتن؛ پیکهاتن؛
وهش بیهی «کالبد انسان از ۲۶۰ استخوان
تشکیل شده است: پیکه‌ری مرؤ له ۳۶۰
تیسقان بیکهانونوه».

تشکیلات / taškīlāt: عربی/ اسم، ریکخراوه؛
ریخراوه؛ ریخسته‌ک؛ دهزگا «تشکیلات
اداری: ریکخراوه‌ی مهرزبنگه‌یی».

تشکیلاتی / taškīlātī: عربی/ صفت.
ریکخراوه‌یی؛ ریکخراوه‌یی؛ ته‌شکیلاتی: ۱.
سهر به ریکخراوه «بنیان تشکیلاتی: بنه‌مای
ریکخراوه‌یی» ۲. نه‌ندامی ریکخراوه «هیچ
یک از دستگیر شدگان تشکیلاتی نبودند: هیچ کام
له گیراوه‌کان ته‌شکیلاتی نه‌بوون».

تشنج / tašannoc: ها؛ ات/ عربی/ اسم، ۱.
شله‌ژاوی؛ بشپوه‌یی؛ ناهیمنی؛ ژالوژی «از
ایجاد تشنج در حوزه‌های رأی‌گیری جلوگیری
خواهد شد: له پرودانی شله‌ژاوی له ناوه‌نده‌کانی
دهنگنداندا به‌رگری ده‌کری» ۲. [پزشکی]
ره‌قیتیه؛ بزپکاوی؛ کاریان ره‌وتی کرژ بوون؛
گرژ بوونی یه‌ک له دوا یه‌کی
ماسولکه‌گهل به‌له‌زرنگانی می‌شک.

تشنج آفرین / tašannocāfarīn: ان/
عربی/ فارسی/ صفت. بشپوهنه؛ ژاژاوه‌گیر؛
ژاژاوه‌خوشکهر؛ شپوان شپوکار؛ که‌تن‌گیر

(باید از سخنان یا کارهای تشنج‌فرا پرهیز کرد؛
ده‌بی له قسه بیان کاری تشنج‌ده‌دووری
بکری). هه‌روه‌ها: تشنج‌آفرینی

تشنج‌زا / tašannoczā: [عربی/ فارسی]
صفت. که‌تن‌گیر؛ گیره‌شپوین؛ شپوه‌ژنه؛
تابیه‌تمه‌ندی‌ک که‌بیتیه‌نامیانی شله‌ژان.
هه‌روه‌ها: تشنج‌زایی

تشنج‌زدایی / tašannoczedāyī: ها/
عربی/ فارسی/ اسم، کاریان ره‌وتی هیمن
کردنه‌وه؛ داکوژان، دامراندن و نه‌هیشتنی
هوکاری ژاژاوه‌گیری (به‌تابیه‌ت له‌که‌ین و
به‌ینی نیوان خه‌لک یان ده‌وله‌تاندا).

تشنگی / tešnegī: ها؛ اسم، تینویتی؛
توونیایه‌تی؛ تینوویه‌تی؛ تینوایه‌تی؛ تینگی؛
تینیه‌تی؛ تینواتی؛ ته‌نوویی؛ تنوه‌تی؛
تیه‌نگی؛ ته‌ژنه‌ی؛ ته‌ژنایی «از تشنگی هلاک
شدم: له نیویدا قر بووم».

تشنگی آوردن: تینویتی هیمن؛ ته‌ژنایی
ژارده‌ی «دوغ شور سمنانی می‌آورد: دوی سویر
تینویتی دینی».

تشنگی دادن: به‌تینوویه‌تی داخستن؛ له
تینوویه‌تیدا هیشتنه‌وه؛ ته‌ژنایی‌نه
ژاسه‌یه‌وه «تاکی می‌خواهی ما را گرسنگی و
تشنگی بدی: تاکه‌ی ده‌تووی به‌برسیه‌تی و
تینوویه‌تی دامانجده‌ی».

تشنه / tešne: ها؛ گان/ صفت. تینوو؛ توونی؛
تینی؛ تینگ؛ تیه‌نگ؛ تی؛ ته‌ژنه؛ تیه‌نی؛
تیهن؛ تیهه؛ تین؛ تیه‌نی: ۱. نیازمه‌ندی ژاو
بوژ خواردنه‌وه «بچه تشنه است آب می‌خواهد»
منداله‌که‌ننویه، ژاوی ده‌وی ۲. [مجازی]
تامه‌زرؤ؛ خوازیار «تشنگی محبت: نامه‌رودی
میه‌ره‌بانی».

تشنه بودن: تینوو بوون: ۱. به‌نیازی ژاو
بوون «خیلی تشنه‌ام بود: ژور تشنه‌بوود» ۲.
[مجازی] ژور خوازیار بوون؛ تامه‌زرؤ بوون.

هروه ها: تشنه شدن؛ تشنه کردن

تشنه لب /tešnelab/ لب تشنه

تشنیه /tašni/ :عربی/اسم، [دبی] ۰۱. رهوتی به ناشیرین و نه گونجاو زانین ۰۲. [قدیمی] خراپه بیژی؛ کار یان رهوتی به دنیاو کردن؛ ناو زراندن.

تشویش /tašvîš/ ها: :عربی/اسم، په شیوی؛ په ریثانی؛ په شوکاوی؛ شاشی؛ شیواوی؛ په روژی؛ شله ژاوی؛ بژال؛ بلاوی و په ریثانی؛ پرژ و بلاوی؛ شیرزی؛ هوو فرۆنی؛ ئالۆزی هزری له سۆنگهی نیگه رانهوه.

تشویش اذهان: رهوتی بیرئالۆز کردن؛ شیواندن هز و بیر خه لک.

تشویش افتادن: په شوکان؛ شله ژان؛ په ریثان بوون؛ شیرزه بوون؛ کهوتنه په روژهوه؛ په شوکیه؛ تووشی نیگه رانی هاتن «از شنیدن خبر بیماری پدرش به شویش افتاد: له بیستنی هه والی نه خوژی بابی یدشوکا».

در تشویش بودن: به په روژش بوون؛ شیوان «از دیروز تا به حال در تشویش بودم: له دویتیه تا کوو ئیستا به یدروشم».

تشویق /tašvîq/ ها: :لات/ :عربی/اسم، ئافهرین و ستایش؛ کردهوه یه ک که بیته هووی دلگه رمی، ویست و داخوازی له کاریکدا.

تشویق شدن: ۰۱. دلگه رم بوون «از دیدن هیجان مردم تشویق شد و کارش را دنبال کرد: له پیشوازی خه لکی دلگه رم بوو و کاره که ی دریژه پی دا» ۰۲. دلگه رم کران؛ له نه نجامدانی کاریکی شیاو و له بار دهستخوشانه و ئافهرین وه گرتن «از سوی حاضران تشویق شد و برایش کف زدند: له لایه ن ناماده بوانهوه دلگه رم کرا و چه پله یشی

بو لیدرا».

تشویق کردن: ۰۱. دلگه رم کردن؛ فتردان «پدرم من را به این کار تشویق کرد: بایم بو ئهم کاره دلگه رمی کردم» ۰۲. به بۆنه ی نه نجامدانی کاریکه وه ئافهرین و په سندن کردن.

تشویق نامه /tašvîqnâme/ ها: :عربی/ فارسی/اسم، ئافهرین نامه؛ نامه ییک که به که سیکه دهدهن به بۆنه ی کاریکی چاکه وه که کردوویه تی و تییدا په سنی دهدهن. تشویقی /tašvîqî/ :عربی/ صفت، بو دلگه رمی؛ به دۆخ یان چۆنیه تی په سندان و دلگه رم کردنهوه.

تشویه /tašviye/ :عربی/اسم، ۰۱. [قدیمی] کار و رهوتی بووژانه وه؛ ژووژانه وه؛ دیسان سه ره له دانه وه ۰۲. [سیمی] ئوکسیداسیون؛ تیک ئالاوی له گه ل ئوکسیژندا به هووی گه رماوه.

تشهد /tašahhod/ :عربی/اسم، شایه ت؛ شایه ت و ئیمان؛ شاتیمان؛ کار یان رهوتی شاده هیئانه وه.

تشهد گفتن: شایه تی وتن؛ شایه تی هیئان؛ شایه تیمان هیئان.

تشی /tašî/ ها: :اسم، سووچه ر؛ سووچه ر؛ سیچه ر؛ سیچه ر؛ گیانه به ریکی گوهانداری شه وگه ره له راسته ی خوراک جاوان به دریژی میتریک و به پهنگی په شی ئامال سوور که سه ره پستی به درکی دریژ و تیژ داپۆشراوه: گربه تیغی

تشیع /tašayyo/ :عربی/اسم، ته شه ییوع؛ ناوی دهسته یه ک له ریژا گه لی ئیسلامیه که په به رهوانی، رابه ری و پیشه وایی موسلمانان به مافی خودایی عه لی کوپی نه بیتالب و زاروکانی ده زانن.

تشید /tašyîd/ :عربی/اسم، [دبی] کار یان

رهوتی پته و کر دنه وه؛ قورس و قایم کر دنه وه
> تشیيع مبانى اسلام: پته و کر دنه وه ی بنه ماکانى
ئیسلام>.

تشیيع / tašyî / [عربى] / اسم. خستنه پرى؛ کار
یان رهوتی وه پرى خستن و روانه کردنى
تهره: تشیيع جنازه

▣ تشیيع جنازه: وه پرى خستن و به شداری
له ناشتنی مردودا.

▣ تشیيع شدن: به پرى کران؛ روانه کران (بو
تهره).

تشیيع کردن: به پرى کردن؛ روانه کردن (بو
تهره).

تصاحب / tasāhob / [عربى] / اسم. کار یان
رهوتی داگیر کردن؛ داوړ کردن؛ دهست به
سه رداگرتن؛ گیرته پیره؛ به دهست هیئانی
خواه نیه تى شتیک (به تایبته له ریگای زوړ
و به شیوه ی دوور له قانونه وه) > [ارباب، خانه ی
او را تصاحب کرد: ناغا، ماله که ی لى داکبر کرد<.

تصادف / tasādoḥ / ها: لات: [عربى] / اسم. ١.
پیشها ته؛ پیشها ته؛ پیکهوت > تصادف روزگار
است: پیشها ته ی رۆژگار> ٢. کار یان رهوتی
له یه کدان؛ لیکدان؛ لیکهوتن؛ دهیونه یوئى؛
پیکدانان > [دیروز نزدیک بود با یک موتور
تصادف کنم: دوینى خه ریک بوو ده گهل
موتوریک لیکه دین<.

▣ تصادف غیر مترقبه: رزم؛ لیکهوتی له
ناکاو؛ رووداوى که پیشینی نه کراوه.

▣ تصادف شدن: لیکدان یان لیکهوتنى
که ره سه یه کی هات وچو له گهل که سى
یان شتیکدا. هه ره وها: تصادف کردن

تصادفاً / tasādoḥan / [عربى] / قید. له پرى؛ له
پرى؛ له پرى؛ له پرى و نه کاو؛ له ناکاو؛ ناگا؛
کوت و پرى؛ گزوگوم؛ گزوگوم بهت > تصادفاً او را
دیدم: له پرى بنیم>.

تصادفی^١ / tasādoḥî / [عربى] / صفت.

ویکتهوتى: ١. به خته کی؛ هه لکهوت؛
هه لکهوت؛ هور کهوت؛ هه لکهوتى؛ به
هه لکهوت > [دیدارشان تصادفى بود: چاو
پیکهوتن یان ویکهوتنى بوو] ٢. /ها/ لیدراو؛
کهوتنه بار و دوخی ویکهوتنه وه.

تصادفى^٢: قید. [گفتارى] به خته کی؛ به
هه لکهوت؛ به هور کهوت؛ کوت و پرى؛ له
خووه؛ ویشه وه؛ هه روا؛ خو به ختى > تصادفى
از آنجا مى گذشتم: به خته کی به ویدا تیده په پیم>.

تصادم / tasādom / ها: لات: [عربى] / اسم.
[ادبى] کار یان رهوتی لیکدان، پیدمالین،
پیکدانان، پیک هه لچوون، پیکه وه
هه لته قیان و لیک کهوتن؛ له یه کدان که
زوړتر هاوړى له گهل زهره و خه ساره > [بر
اثر تصادم به لبه ی پله شکسته است: به هوى
لیکدان به لیواری پله که وه شکاوه>.

تصادد / tasā'od / [عربى] / اسم. ١. [نامتداول]
رهوتی به رزه وه بوون؛ به رهو زوور چوون؛
سه رکهوتن، هه لدانه وه؛ هه لچوون،
هه لکشان، هه لپوین ٢. /ها/ [ریاضى]
ریزیکى چندراو له چهن دین ژماره که هه
ژماره له گهل ژماره ی پیشوویدا خواوه
رپژه یه کی به کسانه.

▣ تصاعد عددی: جوړیک به رزه وه بوون که
هه قیازی هه ر دوو ژماره، به رده وام
شتیکى نه گوره (وهک ٢، ٤، ٦، ٨، ...).

تصادد هندسی: جوړیک هه لدانه وه یه که
هه ر ژماره یه ک دوو یان چهند به رامبه رى
ژماره ی پیشووه (وهک ٢، ٤، ٨، ١٦، ...).

تصانیف / tasānîf / [عربى] جمع تصنیف

تصاویر / tasāwîr / [عربى] جمع تصویر

تصحیح / tashîh / ها: لات: [عربى] / اسم. ١.
هه له گری؛ هه له چنى؛ هه له بژیرى؛ کار یان
رهوتی راست کردنه وه؛ راستقه کرن و
دروست کردنى شه وه که هه له، ناراست

به لاگهردانی؛ به لاوه گئیری؛ یارمه تی؛ ده سگرۆیی؛ ئه وهی به ناوی سه ده قه ده درئ.

□ از تصدق سر کسی: به سایه ی سهر که سیکه وه؛ به بۆنه ی ئاورپانه وه له چاک و چۆنیدا «از تصدق سر شما وضعمان بد نیست: به سایه ی سهری ئیوه وه بارودۆخمان خراپ نیه».

□ تصدق دادن: خه یرات کردن؛ ده سگرۆیی دان؛ سه ده قه دان.

تصدق کسی شدن: له ده وری که سی گهران؛ بوون به قوربانی که سیک؛ له بهر دهم که سی مردن؛ به فیدای که سیک بوون.

تصدی / tasaddî / [عربی/اسم] وه ئه ستۆگری؛ ده ست پئشکه ری؛ کار یان ره وتی له ئه ستۆدا بوون «او تصدی آن شغل را داشت: ئه و کاره ی وه ندستر بوو».

□ در تصدی داشتن: له ئه ستۆ بوون؛ به ده ست وه بوون.

تصدیع / tasdiq / [عربی/اسم] [ادبی] ۱. [نامتداول] سه ر ئیشه ۲. [مجازی] ده ردیسه ر؛ کار یان ره وتی چرووساندن، ره نچ پیدان، زه باندن، زه حمه ت و ئازار دان «این قسم از راه تصدیع بسیار و زحمت بی شمار دارد: ئه م به شه ی ریگه، ده ردیسه ری زۆر و زه حمه تی زه مند ی هه به».

□ تصدیع دادن: سه ر ئیشاندن؛ سه ر و دل گرتن؛ به قسه ی زۆروه سه ری که سیک هینانه ئیش؛ زه حمه ت پیدان؛ کاتی که سیک گرتن.

تصدیق / tasdiq / ها: [عربی/اسم] ۱. کار یان ره وتی گه واه ی دان له سه ر دروستی شتیک؛ شایه تی دان ۲. لات / [قدیمی] گه واهینامه؛ ته سیق.

یان ناته واه «این مقاله باید تصحیح شود: ئه م گو تاره ده بی عه له نری بکری» ۲. ئه وه ی که له نووسراوه یه کدا له سۆنگه ی هه له یان نه شیان وه بگۆر دریت.

□ تصحیح کردن: ۱. راست کردن وه؛ دروست کردن ی شتی که هه له یان ناته واه «حرفم را تصحیح می کنی: قسه که م راست ده که ده» ۲. [چاپ] هه له گرتن؛ هه له سه رینه وه؛ هه له لابر دن؛ په له سه رینه وه؛ ده ست نیشان کردن ی هه له ی چاپی له نووسراوه یه کدا «تصحیح کردن هر صفحه نیم ساعت وقت می برد: هه له کرسی هه ر لاپه ره یه ک نیو ساعه ت ده خایینی» ۳. [ادبی] به رامبه ر کردن وه؛ دیاری کردن ی جیاوازی نیوان نوسخه گه ل، نیشانه گه لی خاله بنه دی و لی داکه وتوووی نووسراوه یه کی کۆن «ملا عبدالکریم مدرس کتابهای زیادی را تصحیح کرده است: مه لا که ریم کتیی زۆری به رامبه ر کرد وه» ۴.

هه له گری کردن؛ هه له گرتن؛ ورد بوونه وه له نووسراوه ی خویندکاران به مه به ستی دیاری کردن ی راست و دروست و هه له و په له کانی و نمره پیدان «می خواهم ورقه های امتحانی را تصحیح کنم: ده مه وئ وه ره قه کانی ئه زمونه که هه له نری بکهم».

تصحیف / tashif / [عربی/اسم] ۱. هه له ی قه ستی یا سه هوی له نووسین یان خویندنه وه ی وشه یه ک به تابه ت له بواری جیهه جی کردن ی خال یان جووله وه (وه ک «نان» و «بان» ۲. له / [ادبی] وشه یه ک له هه له به ستدا که بشی به که م و زۆر کردن ی خاله کانی، واتاکه ی بگۆر دریت (وه ک «شیو» و «شیو»).

تصدق / tasaddoq / [عربی/اسم] ۱. کاری سه ده قه و یارمه تی دان ۲. خه یرات؛

□ تصديق امضا: گهواهی ئیمزا.

□ تصديق کردن: سه‌لماندن؛ شایه‌تی دان
له سه‌ر دروستی یان راست بوونی کار یا
قسه‌یه‌ک.

تصرف / tasarrof, ها: /ات: /عربی/ اسم. ۱.
داور؛ داگیر؛ کار یان ره‌وتی ده‌ست به
سه‌رداگرتن؛ گرتنه ده‌سته‌وه «هاکو بغداد را
تصرف کرد: هؤلاکو به‌غداي داور کرد». ۲.
گورانکاری؛ کار یان ره‌وتی ده‌س لی‌دان و
ده‌ست بردنه ناو شتیک و به‌که‌یفی خو
گورانی ئه‌و شته «دخل و تصرف: ده‌س
تیوه‌ردان و گورانکاری».

□ تصرف عدواني: /حقوقي/ داور ی دوزمنانه؛
داگیری دژانه؛ کار یان ره‌وتی داگیر
کردنی مال و سامانیک به‌بی ئاگاداری
یان په‌زامه‌ندی خاوه‌نه‌که‌ی.

تصریح / tasrîh, ات: /عربی/ اسم.
راشکاوی؛ ناشکرای؛ روونی؛ کار یا ره‌وتی
روون کردنه‌وه‌ی قسه‌یه‌ک.

□ تصریح کردن: به‌راشکاوی راگه‌یاندن؛
روون کردنه‌وه؛ به‌ناشکرا قسه‌کردن؛ په‌پ
و راست‌گوتن «استاندار تصریح کرد که
سیل‌زدگان هنوز اسکان داده نشده‌اند: پارێزگار
به‌راشکاوی رایگه‌یاند که به‌رلافاو که‌وتووان
هیشتا سامان نه‌دراون».

تصعید / tas'îd: /عربی/ اسم، /شیمی/
داگه‌پانی راسته‌وخووی شتیک له‌دوخی
خوگره‌وه بو دوخی گاز (بی‌ئه‌وه‌ی بی‌ته
تراو).

تصغیر / tasqîr: /عربی/ اسم، چووکی؛
چکۆله‌یی؛ کار یان ره‌وتی بچووک کردنه‌وه؛
داشکاندنه‌وه، به‌تایبه‌ت چووک کردنه‌وه‌ی
ناویک (وه‌ک: پسرک: کورپژگه، کورپژه. کاف
له‌فارسیدا پاشه‌بندی چکۆله‌ییه).

تصفح / tasaffoh: /عربی/ اسم، /ادبی/ ۱.

کار یان ره‌وتی هه‌لدان و دانه‌وه‌ی په‌ره‌ی
کتیب، گو‌فار و...؛ لاپه‌ره دانه‌وه ۲.
/مجازی/ کار یان ره‌وتی چاو خشاندن؛
خویندنه‌وه‌ی سه‌رسه‌ری؛ خویندن به‌بی
ورد بوونه‌وه.

تصفیه / tasfiye, ها: /عربی/ اسم. ۱. کار
یان ره‌وتی پالاوتن؛ داپالوین؛ نه‌سه‌لنایش؛
پالفته‌کردن و ساف‌کردنی شتیک «تصفیه
نفت: پالاوتنی نه‌وت» ۲. /مجازی/ پاکسازی؛
کار یان ره‌وتی له‌ناو بردن یا دامالین «باید
اداره‌ها را از کارکنان ناپاب تصفیه کرد: ده‌بی
مه‌زینگه‌کان له‌مووچه‌خورانی ناباو پاکسازی
بکړين».

تصفیه حساب / tasfiyehesâb, ها: /عربی/
اسم، تسویه حساب □ تسویه

□ تصفیه حساب کردن با کسی: /مجازی/
توله‌سه‌ندنه‌وه/ کردنه‌وه له‌که‌سیک؛ له
حه‌ساو که‌سی پاکه‌و بوون «با این کار
خواست با سارا تصفیه حساب کند: به‌م کاره
ویستی له‌سارا توله‌بسنینه‌ده».

تصفیه‌خانه / tasfiyexâne, ها: /عربی/
فارسی/ اسم، پالاوگه: ۱. شوینتی بو پالاوتن
که‌نامراز و دامه‌زراوه و شتومه‌کی شیاوی
تیدایه «تصفیه‌خانه‌ی آب: پالاوکه‌ی ئاو» ۲.
پالایشگا؛ دامه‌زراوه‌ی پالاوتنی نه‌وت.

تصلب / tasallob, ها: /عربی/ اسم، /پزشکی/
دوخ یا چۆنیه‌تی سفت یا سه‌خته‌وه بوون.

□ تصلب شراییین: سفت و ئه‌ستوور
بوونه‌وه‌ی دیوارۆکه‌ی ده‌مار، که‌زۆتر
به‌هوی نیشتنه‌وه‌ی کولوستروول و
چه‌وری له‌ناوه‌وه‌ی په‌گه‌سووره‌کاندا
به‌دی دئ.

تصلب متعدد □ ام. اس.

تصلب منتشر □ ام. اس.

تصميم / tasmîm, ها: /ات: /عربی/ اسم.

سترانسان؛ گۆرانى واج. ههروهه: تصنيف ساز
تصور / tasavvor. ها: ات: / [عربى] اسم.
تېروانى: ١. گومان؛ كار يان پهوتى
بۇچوون؛ هينانه بهرچاو؛ داوهرى يا بروا به
شتى له پرووى زانيارى زهينيهوه <تصور من
اين است: نېروانى من ئه ميه> ٢. / [منطق]
وينه يهك كه له ميشكدا دهرده كه وى بى
ئوهوى بېرياريك به هيچ باريكدا سهارهت
بهو شتهو بدرېت.

□ تصور كردن: ١. هاورنده بهر چاو؛ هينانه
پيش چاو <خانه اى را تصور كنيد كه در
جنگلى است: ماليك بيهينه بهر چاو كه له
لېرواريكه>. ههروهه: به تصور در آوردن
٢. وا زانين؛ ئه جيھى <تصور كردم رفتەى:
د زانينى رويشتووى>.

به تصور در آوردن □ تصور كردن ١-
تصوف / tasavvof: [عربى] اسم. سؤفيه تى؛
سؤفيگه رى؛ ئامۆژه يه كى عيرفانى له باره
په يوهندى مروؤف و خودا و ريگه ناسيني
خوا، كه له كوتايى سهدهى ههوه لى كوچى
له ولاته ئيسلاميه كاندا به ديهاهت.

تصويب / tasvîb: [عربى] اسم. په سه نه د؛
په سه نه د؛ كار يان پهوتى پهوا زانين و رادان
له سه سهر كاريك، به تاييه ت له لايه ن
بنكه يه كى باوه پيكر اووه و بوونه هوى
په سه نه دكران و په سه نه د بوونى شتيك <مجلس
طرح پيشنه د شده را تصويب كرد: پارله مان
گه لاله پيشنيار كراوى به سه نه دكرد>.

□ به تصويب رساندن: په سه نه دكرن؛ را له
سه نه دكران؛ بوونه هوى په سه نه دكران و
په سه نه د بوونى شتيك. ههروهه: تصويب
شدن؛ تصويب كردن

تصويب نامه / tasvîbnâme. ها: / [عربى]
فارسي] اسم. په سه نه نامه؛ پى وشوئى كه له
لايه ن كۆمه له ي وه زيرانه وه سهارهت به

بېريار: ١. ته ما؛ ئه وهى مرو به يارمه تى
زه ين و بير ده رى ده برى <تصميم نسنجيدہ:
تصميم نسنجيدہ> ٢. ويست؛ ته ما؛
گه رهك؛ خواستى كه چيدى دوودلى تيدا
نيه <تصميم اين شد كه ... بېرياردا كه ...> ٣.
بېر و را يان داوهرى كوتايى كه جى بو
قسه ناهيلىته وه <تصميم قاضى اين شد:
بېريار داوهر ئه مه بوو>.

□ تصميم داشتن: گه رهك بوون؛ هه رهك
بوون؛ خواستن؛ ويستن؛ له سه سهر بوون
<تصميم دست خانه بخرد اما پول كافى نداشت:
كه دكى بو مال بكري به لام بارى پويويستى
نه بوو>.
تصميم گرفتن: بېرياردان؛ قه راردان
<تصميم كردم دشوار است: بېرياردان دشواره>.

تصميم كبرى / tasmîmgîrî. ها: / [عربى]
فارسي] اسم. بېريارده رى؛ كار يا پهوتى
بېرياردان و لېيران بو كاريك <تصميم كبرى بر
عهده ش شاست: بېرياردان به ئه ستوى ئيوه>.

تصنع / tasanno': [عربى] اسم. / [دبى] ١.
رواله ت كاري؛ رواله ت سازى؛ رواله ت بازى
٢. كاري خو رازانده وه.

تصنعى / tasanno'î: [عربى] صفت.
ده سه كرى؛ ناره سه ن؛ رواله تى؛ ناراست
<ليخنه تصنعى: پيكنه نينى رواندى>.

تصنيف / tasnîf. ها: تصانيف: / [عربى] اسم. ١.
هؤنراوه؛ گۆرانى؛ هه ليه ستيكى كورت كه
بو ئاواز وتن هؤنراوه ته وه. ههروهه: تصنيف
خواندن؛ تصنيف ساختن ٢. كار يان پهوتى
هؤننه وه و داهينانى به رهه مى هونه رى
(وهك شيعر، چيروك، ستران، شانؤنامه ...).

□ تصنيف كردن: هؤننه وه؛ داهينانى
به رهه مى ئه ده بى يا هونه رى.

تصنيف خوان / tasnîfxân. ها: ان: / [عربى]
فارسي] اسم. گۆرانى بيز؛ ستران بيز؛

بابه ټيک داده نړۍ.

تصویبی / *tasvîbî*: [عربی] صفت په سندی؛ په سندرګراو.

تصویر / *tasvîr*: ها؛ تصاویر؛ [عربی] اسم؛ وینه؛ ناشوپ؛ شیوه؛ شکل و بیچمی شتۍ له سهر روپه پرېک، وه کوو نه ققاشی، په سم و... (تصویر حقیقی: وینه ی راسنه قانی).

□ **تصویر کردن**: ۱. کیشان؛ وینه یان دیمه ټيک نه ققاشی کردن ۲. نیگار کیشان؛ نه خش کیشان ۳. [مجازی] پيشاندان؛ نيشاندان؛ رانانی شتيک به هوۍ نامرزی ديتنيه وه ۴. گیرانه وه به شیوه یه ک که ټهوی پرووی داوه بیتنه پيش چاوی بیسه رانه وه * به تصویر کشیدن

به تصویر کشیدن □ **تصویر کردن**

تصویر بردار / *tasvîrbardâr*: ها؛ ان؛ [عربی] فارسی] اسم؛ وینه گر؛ وینه هه لگر؛ فیلم هه لگر؛ که سی که له پروداو یا دیمه نیک وینه هه لده گری.

تصویر برداری / *tasvîrbardârî*: ها؛ [عربی] فارسی] اسم؛ وینه گری؛ وینه هه لگری؛ کار یا رهوتی چی کردن یا هه لگرتنی وینه یا فیلم.

تصویر سازی / *tasvîrsâzî*: ها؛ [عربی] فارسی] اسم؛ وینه سازی؛ کار یا رهوتی به ديه پانانی وینه به تايهت له بیري گوینګردا.

تصویر گر / *tasvîrgar*: ان؛ [عربی] فارسی] اسم؛ ۱. نیگار کیش؛ وینه کیش؛ نه ققاش ۲. که سی که بؤ کتیب، گوښار یا وتاریک وینه ی شیواو دابین ده کات. هه روه ها:

تصویر گری

تصویر گرا / *tasvîrgerâ*: یان؛ [عربی] فارسی] صفت. ټیمه یژ یست؛ وینه وه گر؛

لایه نگر و په پړه وی وینه گری: ایمازیست

تصویر گرایي / *tasvîrgerâyi*: [عربی] فارسی] اسم؛ ټیمه یژ یسم؛ وینه وه گری؛ په وتیک له شیعی ټه وروپا، که له ده کانی دووه می سده ی بیسته مده له ټینگلیز سهری هه لدا و تايه تمه ندی گه وره ی ټه وه یه که شیعی ټازاد و وتنه وه ی بیرؤ که گهل و دؤخی هه ستیاری به شیوه یه کی ساکار و وینه گه لیکی زؤر به رچاو و راشکاو به دی هینا: ایمازیسم

تصویری / *tasvîrî*: ها؛ [عربی] اسم؛ ۱. وینه یی؛ شیوه یی؛ په یوه نډیدار و سه بارهت به وینه وه «لوازم تصویري: نامرزی ویدی» ۲. وینه دار؛ به وینه «نمایش تصویري: نمایشی وینه دار».

تضاد / *tazād(d)*: ها؛ [عربی] اسم؛ دژه تی؛ دژایه تی؛ دژیه تی؛ دؤخ یا چؤنیه تی دژ و نا کوک و ناته با بوون «تضاد اجتماعی: دژه نی کوډمه لایه تی».

□ **تضاد طبقاتي**: دژایه تی چینګه ل؛ دژ به یه ک بوونی هه لویست و قازانجی دوو یان چهنه چین له حاندی یه کدا له کوډمه لګایه کدا.

□ **تضاد داشتن**: نا کوک بوون؛ دژ بوون؛ به دژایه تی بوون «این رنگها با هم تضاد دارند و چشم را آزار می دهند: ټهم په رنگانه پیکه وه نا کوک و چاو ټه تارینن»:

در تضاد بودن □ **تضاد داشتن**

تضارب / *tazārob*: [عربی] اسم؛ [ادبی] کار یان رهوتی ویکه وتن؛ پیکدان؛ لیکدان؛ پیکدادان.

□ **تضارب آرا**: هاتنه ټارای بیر و پای جیاواو و لیدوان له سهریان.

تضامنی / *tazāmonî*: [عربی] شرکت تضامنی، شرکت

خراب؛ فیرو ^۱ «جز تضییع عمر چیز دیگری نیست؛ جگه له خه ساری تمهمن شتیکی تر نیه».

□ تضییع شدن: پی شیل بوون / کران؛ زایه بوون؛ به خه سار چوون؛ له کیس چوون؛ خراو بوون؛ به فیرو چوون «حق من تضییع شد؛ مافی من پی شیل بوو».

تضییع کردن: پی شیل کردن؛ زایه کردن؛ خراو کردن؛ به خه سار دان؛ به فیرو دان؛ له به یین بردن «تضییع کردن حقوق مردم؛ پی شیل کردن مافی خه لک».

تضییق / tazyîq: لات: [عربی] اسم، [ادبی] ۱. [نامتداول] تهنگانه ۲. سه ختگری؛ دژوار کاری؛ کار یان رهوتی تهنگ پی هه لچنین؛ خستنه تهنگانه وه؛ تهنگاو پی کردن.

تطابق / tatāboq: [عربی] اسم، وه کیه کی؛ دؤخ یان چؤنیه تی ویک هاتنه وهی دوو یان چهند شت.

□ تطابق چشم؛ هانا کردن چاو؛ پرستی چاو بوو و جوان دیتنی شت، کاتی دوو و نزدیک ده بیته وه.

تطاؤل / tatāvol: لات: [عربی] اسم، [ادبی] ۱. دهس دریزی؛ گووج؛ سته م ۲. بی حییایی؛ بی شهرمی.

تطبیق / tatbîq: [عربی] اسم، [ادبی] ۱. به رانبه ری؛ هه مبه ری؛ هه فبه ری؛ هاوشیوازی شتی له گه له یه کیکی دیکه دا، به شیوه یه که هه ر پاژیک له یه کیکیان، له وی تر دا هاوتایه کی هه بی ۲. به راورد؛ کار یان رهوتی هه لسه نگاندنی شتی له گه له شتیکی تر دا ۳. پیخواردن؛ دؤخ یان چؤنیه تی به یه که خواردن یان یه که گرته وه.

□ تطبیق دادن: ۱. به رانبه رکردن؛ له بهر یه که دانان؛ به رامبه رکردنه وهی دوو شت

تضرع / tazarro: ها؛ لات: [عربی] اسم، کزاف؛ کاز-کاز؛ کار یان رهوتی پارانه وه؛ لالانه وه؛ خوایشتی تیکه له به گریان و هاوار وه.

□ نضرع کردن: کرووزانه وه؛ لالانه وه؛ لالیانه وه؛ پارانه وه؛ ناله و زاری کردن؛ داواکردنی شتی یان کار یک تیکه له به شین و زاری «خیلی نضرع کرد، ولی فایده ای نداشت؛ زور کرووزانه وه، به لام که لکی نه بوو».

تضعیف / taz'îf: [عربی] اسم، ۱. کار یا رهوتی لاواز کردن «نیروهای دفاعی را نباید تضعیف کرد؛ هیزه بهر گره کان نابی لاواز بکرتنه وه» ۲. کار یا رهوتی دوو به رامبه رکردنه وه.

تضمن / tazammon: [عربی] اسم، داگری؛ داگیری؛ پاوان کاری؛ کار یان رهوتی گرته بهر؛ گرته وه؛ گیرته یه وه «ضمن خیلی چیز هاست؛ زور شت ده گرته بهر».

تضمین / tazmîn: ها؛ [عربی] اسم، ۱. دهسته به ری؛ کار یا رهوتی خستنه په نای خو و دهسته بهر کردن «ضمن کار او به عهده ی من است؛ دهسته به ری کاری نه وه له نه ستوی منه» ۲. دابینی؛ دهسته به ری «با تضمین قبولی؛ و برای دهسته به ری سه ره که وتن» ۳. [ادبی] تیهه لکیش؛ تیکه هه لکیش؛ وهر گرتنی که رت، به یت یا چهن به یتی له شاعیری دیکه و دانانی له ناو شیعی خؤدا «قانع برخی اشعار حافظ را تضمین کرده است؛ قانع بر یک له شیعه کانی حافیزی تیهه لکیش کرد وه».

تضمینی / tazmînî: [عربی] اسم، دهسته بهر کراو؛ دهسته به ری «کلاس تضمینی؛ کلاسی دهسته بهر کراو».

تضییع / tazyî: [عربی] اسم، خه سار؛ زایه؛

خۆشاندن؛ رې پېئوان؛ دەرکه وتنی به کومه ل
بؤ دەر برېنی بؤچوونی تاقمیک، به کو
بوونه وه یان رې پېئوان «جلو دانشگاه بغداد»
بود؛ له بهر زانستگادا چو پېئوان بوو.

□ تظاهرات خیابانی؛ خۆپیشاناندانی ئاشکرا؛
گه له کوئی خیابانی؛ خۆپیشاناندانی که له
بهر چاوی هه موو خه لکه وه به ئاشکرا
نه نجام بدری.

تظلم / tazallom، تات: /عربی/ اسم، /ادبی/
فریاخوازی؛ دادخوازی؛ دادوازی؛ کار یان
په وتی داد به دیوان بردن.

تعاير / ta'ābir، ها: /عربی/ جمع تعبير

تعادل / ta'ādol، /عربی/ اسم، هاوسه نگی؛
خۆگری؛ چۆناوچۆنی خۆراگری له شتیک
یان گیانداریک به شپوهیه که که خۆ بگری
و نه که وئ «توانست تعادل خودش را حفظ کند و
افتاد: نه یوانی هه پوهیه خۆی راگری و به
لادا هات».

□ تعادل بی تفاوت؛ هاوسه نگی لایه لا؛

دۆخی ته نیککی راوه ستاو که نه گهر
هیزیککی کهم باری بگورئ، له سهر باری
تازه ش ههر هاوسه نگیه.

تعادل پایدار؛ هاوسه نگی پایه دار؛
چۆناوچۆنی ته نیککی راوه ستاو که نه گهر
هیزیک باری بگورئ، هه میسان
ده رواته وه سهر باری پېشوو.

تعادل ناپایدار؛ هاوسه نگی ناپایه دار؛
چۆنیه تی ته نیککی راوه ستاو که نه گهر
هیزیک هاوسه نگیه که ی تیکدا، ده که وئ.

□ تعادل خود را حفظ کردن؛ خۆگرتن؛
خۆ راگرتن؛ هاوسه نگی خۆ راگرتن؛ وئ
گیرته ی؛ نه که وئ.

تعادل داشتن؛ هاوسه نگی بوون؛ خۆراگر بوون.
تعادلی / ta'ādoli، /عربی/ صفت.

بؤ زانینی راوه ی ویکچوونیان ۲. بهر اورد
کردن؛ دهق به دهق کردن؛ دهقاو دهق کردن؛
بؤ زانینی راستی و دروستی شتگه لیک،
بهرام بهر کردنه وه یان.

تطبیقی / tatbiqi، /عربی/ صفت. بهر اوردی؛
هه مبه ری؛ هه قبه ری «زبان شناسی تطبیقی»
زمان ناسی بهر اوردی.

تطمیع / tatmi'، ها: /عربی/ اسم، کار یان
په وتی خستنه ته ماوه؛ چنۆک کردن؛ ته ماح
خستنه بهر.

تطور / atavvor، تات: /عربی/ اسم، /ادبی/
ئالوگور؛ گۆرانکاری؛ دۆخ یان چۆنیه تی
گۆریان؛ فرازین «زان با گذشت زمان
دستخوش تطور می شود؛ زمان به تپیه ر بوونی
زهمان تووشی گۆرانکاری ده ییت».

تطویل / tatvil، /عربی/ اسم، کاری درێژه
پیدان یان درێژه دار بوون؛ درێژ کردن.

□ تطویل کلام؛ درێژدادپی؛ درێژه ییژی؛
درێژه دان به قسه.

□ به تطویل انجامیدن؛ درێژه هیان؛
خایاندن؛ به درێژه کیشان؛ به درێژه
چوون؛ درهنگان که وئ؛ فره پئ چوون.

تطهیر / tathir، /عربی/ اسم، /ادبی/
پاکسازی.

□ تطهیر شدن؛ پاک بوونه وه؛ خاوین
بوونه وه؛ پوخته به یوه.

تطهیر کردن؛ پاکه وکردن؛ خاوین کردن؛
لابردنی چه به لی؛ داشووردن؛ پاقر
کردنه وه؛ پوخته که رده ی.

تظاهر / tazāhor، تات: /عربی/ اسم، ۱.
پوالهت سازی ۲. کار یان په وتی وا
نیشانان و نواندن؛ ئرمانه ی «تظاهر کرد که
مرا ندیده است؛ وای نیشاندا که منی نه دیوه».

تظاهرات / tazāhorāt، /عربی/ اسم،
گه له کوئی؛ کار یان په وتی خۆپیشاناندان؛

هاوسه‌نگی؛ هاوکیشی؛ هاوتایی.

تعارض / ta'āroz / ات: [عربی] اسم،
ناته‌بایی؛ ناکۆکی؛ ناسازگاری؛ نه‌بانی؛
نه‌وانی.

□ تعارض داشتن: ناته‌با بوون؛ یه‌ک
نه‌گرته‌وه؛ ناسازگار بوون؛ پیکه‌وه
هه‌ل‌نه‌کردن «گفته‌هایش با عملش تعارض
داشت: قسه‌کانی له‌گه‌ل کرده‌وه‌یدا به‌کیان
ئه‌ده‌کرته‌ود» در تعارض بودن

در تعارض بودن □ تعارض داشتن

تعارف / ta'ārof / ات: [عربی] اسم، ١.
ته‌عارف؛ مه‌کس؛ مکس؛ مسک؛ قسه‌ی
سه‌رزاره‌کی به‌بی کرده‌وه «اینها که می‌فرمایید
تعارف است و واقعیت ندارد: ئه‌مانه که
ده‌فه‌رموون گشتی نه‌عارفن و به‌راستی نیه»
٢. پیشکده‌شی؛ دیاری «تعارف دادن:
پیشکده‌سی دان» ٣. [گفتاری] کار و
به‌رده‌سته‌یه‌کردن به‌مرازی دۆستانه‌وه
به‌بی چاوه‌نۆزی.

□ تعارف شاد عبدالعظیمی: بۆره خولک؛
مکس ماکنالی؛ خولکی که له‌ناخی
دله‌وه نه‌بی.

□ تعارف تکه - پاره کردن: تعريض/ نان به
یه‌ک دانه قه‌رز؛ به‌بالای یه‌ک‌دیدا
هه‌ل‌گوتن «دو نفری نشسته بودند، تعارف
تکه‌پاره می‌کردند: دوو که‌سی دانیشتبوون
نانین به‌یه‌ک ندان به‌قه‌رز».

تعارف دادن: دیاری پیدان؛ پیشکده‌شی
دان.

تعارف داشتن: پروده‌رایسی هه‌بوون؛
داب و ده‌ستوور له‌به‌ر چاوه‌گرتن «ما که با
هم تعارف نداریم، خانه‌ی خودتان است: ئیمه
خۆ له‌یه‌ک روو‌ده‌ربایسمان نیه، مالی
خۆتانه».

تعارف کردن: ١. خیراتن‌گوتن؛ خوش

هاتن کردن؛ خولک کردن ٢. خزمه‌ت
کردن؛ کار یان خزمه‌تیک به‌خۆپایی بۆ
که‌سی کردن.

تعارفات / ta'ārofāt / [عربی] اسم، ١.
چاک‌وچۆنی؛ خوه‌شی‌وبی‌شی؛ وه‌شی و
تشی؛ خیر‌هاتن و خوه‌ش هاتن «پس از
قدری تعارفات گفت که دنبال کار می‌گردد: دوا
که‌می چاک‌وچۆنی وتی بۆ کار ده‌گه‌رم» ٢.
[گفتاری] داب‌وده‌ستوور.

تعارفاتی / ta'ārofātī / [عربی] صفت. داب و
ده‌ستووری

تعارفی ١ / ta'ārofī / ها: [عربی] اسم،
[گفتاری] چاوه‌پۆشنی؛ دیاریه‌ک که به
که‌سیکی گه‌وره‌تر یان هاوته‌مه‌نی خۆی
ده‌ده‌ن.

تعارفی ٢: صفت. [گفتاری] داب و ده‌ستووری.

تعاریف / ta'ārîf / [عربی] جمع □ تعریف
تعاقب / ta'āqob / [عربی] اسم، [ادبی]
شوینگری؛ په‌یجۆری؛ په‌یگیری؛ پاشگیری.

□ تعاقب کردن: شوین‌که‌وتن؛ شوین‌گرتن؛
شوین‌گیرته‌ی؛ شۆپ چوون؛ دوا به‌دوا
که‌سیک یان شتی‌کدا چوون.

تعالی / ta'ālā / [عربی] صفت. مه‌زن؛ مازن؛
پایه‌به‌رز؛ پایه‌بلند؛ بلیندپایه؛ گه‌وره «خدای
تعالی: خوای مه‌زن».

تعالی / ta'ālī / [عربی] اسم، [ادبی] هه‌قیازی؛
١. [نامتداول] به‌ترتری ٢. به‌رزی؛ پی‌ش‌هوت
«موجب تعالی هنر معماری شد: بوو به‌هۆی
هه‌قیازی هونه‌ری نژیاری».

تعالیم / ta'ālîm / [عربی] جمع □ تعلیم

تعامل / ta'āmöl / ها: [عربی] اسم، ١.
هاوکاری؛ ئاریکاری ٢. [قدیمی] سه‌ودا؛
مامه‌له؛ دان و ستان؛ داوسته‌د.

تعاون / ta'āvon / [عربی] اسم، [قدیمی]
هه‌روه‌وه؛ هه‌روه‌نه؛ زیاره؛ ده‌سته‌وا؛

هاویاری؛ یاریده‌ری؛ ده‌ستگیرویی.

تعاونی / ta'āvonī / ها: / [عربی] / اسم، ۱.
بنکه‌یه‌کی ئابووری که له پێگه‌ی هاویاری
و هاوکاری ئەندامانی، به‌مه‌به‌ستی دابین
کردنی قازانجی گشتیه‌وه دامه‌زراوه و
به‌پێوه ده‌چیت ۲. زیاره‌یی؛ هه‌روه‌زی؛
کاری گه‌له‌کۆمه؛ هه‌ر شتیک به
هه‌روه‌زه‌وه پێوه‌ندی هه‌بی.

تعاونی / تو‌زیع: هه‌روه‌زی دابه‌شین؛
هاوبه‌شیه‌کی ده‌سته‌وایی که کاری
به‌شینه‌وه‌ی کالایه. هه‌روه‌ها: **تعاونی**
تولید
تعاونی کشاورزی: هه‌روه‌زی کشت و کال؛
زیاره‌ی کشت و کال؛ دابه‌شگه‌ی
هه‌روه‌زی که به‌ئاریکاری گروپیک
وه‌زیر پیک دی. هه‌روه‌ها: **تعاونی**
کارگری؛ **تعاونی** کارمندی

تعاونی / صفت. هه‌روه‌زی؛ زیاره‌یی؛
پێوه‌ندیدار به‌هاویاریه‌وه.

تعب / ta'ab / [عربی] / اسم، [دبی] / ۱. داماو؛
کویره‌وه‌ری؛ په‌نج و سه‌ختی؛ ئه‌رک و
زه‌حمه‌ت؛ سه‌خه‌ته‌ی ۲. / [مجازی] / ئیش و
ئازار؛ شه‌که‌تی؛ ماندوویه‌تی؛ مانیاگی.

تعب / کشیدن: په‌نج و سه‌ختی کێشان؛
ئه‌رک و زه‌حمه‌ت دیتن؛ ئیش و ئازار
دیتن؛ چه‌م و خه‌م چه‌شتن.

تعبد / ta'abbod / ت: / [عربی] / اسم، [دبی] / ۱.
کۆیله‌یی؛ کۆیله‌تی؛ کۆیله‌یه‌تی ۲. کار و
په‌وتی په‌ره‌ستن ۳. / [کنایی] / ملکه‌چی؛ کار
یان په‌وتی وه‌گرتن و په‌زیرانی بی‌پرس و
ترس.

تعبیر / ta'bîr / ها: / ت: / تعابیر: / [عربی] / اسم.
پاژه؛ رافه؛ کار یان په‌وتی لیکدانه‌وه‌ی واتا
و مه‌به‌ستیک که له‌وته یان وشه، زاراوه
یان چه‌ند رسته‌پیک هاتووه.

تعبیر / خواب: پایژی؛ بژاره‌ی خه‌و؛
شرۆقه‌ی خه‌و؛ لیکدانه‌وه‌ی خه‌ون.

تعبیه / ta'biye / [عربی] / اسم، کار یان په‌وتی
دانان؛ نانه‌کار؛ نیایره؛ ئه‌ره‌یه‌ی؛ دروست
کردن یان خسته‌ناو کاره‌وه «در داخل چاه
باید جای پا بیه کرد: له‌نیو بیردا ده‌بی جیگه
په‌ی دایه‌ی».

تعجب / ta'accob / [عربی] / اسم،
واق‌ورماوی؛ سه‌رسوو‌ورماوی؛ ۱. پاماو؛
داماو «دچار تعجب شد: تووشی و فوورماوی
بوو» ۲. به‌لاجه‌وی؛ واق؛ واق‌وری؛ سه‌یر؛
سه‌مه‌ره؛ سه‌رنج «اسباب تعجب است: مایه‌ی
سه‌رسوو‌ورمانه».

تعجب / کردن: پی سه‌یر بوون؛
سه‌رسوو‌ورمان؛ سه‌یرمان؛ واق‌ورمان؛
پامان «وقتی او را با آن حالت دیدم خیلی
تعجب کردم: کاتیک به‌و شیوازه دیتم زۆرم
پی سه‌یر بوو».

تعجیل / ta'cîl / [عربی] / اسم، [دبی] / ۱. په‌له؛
له‌ز؛ په‌له‌پاتۆر؛ شتاو؛ هه‌شتاو ۲.
په‌له‌په‌روزی؛ خیرایی؛ هه‌ولێ؛ به‌له‌زی؛
به‌تاوی؛ هه‌شتاوی؛ کار و په‌وتی په‌له
کردن.

تعجیل / داشتن: به‌په‌له بوون؛ به‌له‌ز بوون
«خیلی تعجیل داشت: زۆر به‌له‌ز بوو».

تعجیل / کردن: په‌له‌کردن؛ له‌زکردن «اگر
تعجیل کنی از دست می‌رود: ئه‌گه‌ر ته‌ه
نکدی له‌کیست ده‌چی».

تعداد / te'dād / [عربی] / اسم، ژماره؛ هه‌ژمار؛
ده‌شه «تعداد گوسفندان را معلوم کنید: ژماره‌ی
په‌زه‌کان دیاری که‌ن».

تعدد / ta'addod / [عربی] / اسم، فره‌یی؛
زۆری؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی زۆر و جۆراوجۆر
بوون.

تعدد / زوجات: چه‌ند هاوسه‌ری؛ چه‌ن

ژنی؛ چن ژه نی.

تعدی / ta'addi / ها؛ ات: / اعربی / اسم: / ادبی /
دهست در یژئی؛ دهسدر یژئی؛ دهزدر یژئی؛
داگیر کاری؛ دهسخری.

تعدی کردن: دهسدر یژئی کردن؛ خو
کوتانه سهر دهسکهوت و ژیانی دیتران
(به جان و مال مردم تعدی می کردند: دهست
در یژئیان دد کرده سهر مال و گیانی
خه لکی).

تعدیل / ta'dil / اعربی / اسم: ۱. کار یان
رهوتی هاوسهنگ و هاوتاکردن (برای تعدیل
قیمت ها اقدام کردیم: بو هادسک کردنی
نرخه کان دهست به کار بووین) ۲. / مجازی /
ههموار کاری؛ کار یان رهوتی ههموار کردن؛
که مگردنه وه و له شتی گرتنه وه به
مه بهستی ریک و گونجاو بوونه وهی (تعدیل
مالیات: ههموار کردنی پیتاک).

تعدیل ثروت: ههموار کاری مال و
دارایی؛ کار یان رهوتی ریک و ههموار
کردنی سامانی کووه بوو له لای
دهوله مه ندانه وه.

تعدیل مالیاتها: ههموار کردن پیتاک؛ کار
یان رهوتی هندکاندنی رادهی پیتاک.

تعذیب / ta'zib / اعربی / اسم: / ادبی / کاری نازار و
ئه شکه نجه پیدان؛ ئه شکه نجه کردن؛ گه هراندن؛
ئاراندن.

تعذیر / ta'zir / ات: / اعربی / اسم: / ادبی / کار
یان رهوتی بر و بیانوه هیئانه وه؛ بیانک
تاشین؛ ویانی یوسه یوه.

تعرض / ta'aroz / ها؛ ات: / اعربی / اسم:
/ ادبی / ۱. دهسدر یژئی؛ په لامار؛ کار یان
رهوتی کوتانه سهر که سیک به مه بهستی
ئیش و نازار گه یاندن (عرض به جان مردم؛
نرخ دشمن: دهسدر یژئی به سهر گیانی
خه لکدا؛ په لاماری دوزمن) ۲. / قدیمی /

توووره یی؛ توپ و ته شهر (دیگری خرابکاری
کرده به من تعرض می کنی؟؛ که سیک تر
گه نه کاری کردوه به سهر مندا توووره یی
ده که ی؟).

تعرفه / ta'refe / ها: / اعربی / اسم: ۱. ریزنامه؛
ریزی که نرخ کی کالا، خزمهت، یا مافی
کهس یان دابه شگه یه کی تیدا نووسراوه
(تعرفه ی خدمات درمانی؛ تعرفه ی گمرکی؛
ریزنامه ی خزمهتی درمانی؛ ریزنامه ی
گومرؤکی) ۲. بهرگی پیناسه.

تعریض / ta'riz / اعربی / اسم: ۱. کار یان
رهوتی پان کردنه وه؛ پانژ کردن؛ پانه وه
که رده ی؛ پهره پیدانی پانایی (جاده تعریض
شد: رینگه که یان کرایه وه) ۲. تهوس و توانج؛
پلار؛ تانی؛ ته شهر؛ ته شهره؛ زیپک؛
شاتاوال؛ سهر کوئنه ی نه رسات (در حرفه ایش
تعریض هم بود: له قسه کانیدا تهوس و
نوانجیش هه بوو).

تعریف / ta'rif / اعربی / اسم: ۱. کار یان
رهوتی ناساندن؛ پنه ژئناسه ی (حرف تعریف:
پیتی ناساندن) ۲. / ها؛ ات: تعریف / پیناس؛
پیناسه؛ قسه بهک بو ناساندنی شتی یان
که سیک (تعریف اسب را بنویسید: پیناسه ی
ئه سپ بنووسن) ۳. / ها / (گفتاری) تعریف؛
په سن؛ ستایش؛ کار یان رهوتی پیدا
هه لگوتن؛ دهمدان (خیلی از شما تعریف کرد:
زوری ستایش تانی کرد) ۴. (گفتاری) گیرانه وه؛
تاریف؛ کار یان رهوتی گوتنه وه؛ وتن؛
فه گوین (از مسافرت تعریف کن، چطور بود؟؛ له
سفه ره کهت بگیره وه، چو بوو؟).

حرف تعریف 𐎧𐎠𐎧𐎡𐎹 حرف

تعریفی / ta'rif / اعربی / صفت: (گفتاری)
ئهوتوئی؛ شیاوی پیدا هه لگوتن (زیاد تعریفی
هم نبود: وانتهوتویش نه بوو). ههروه ها:

تعریفی بودن

تعریق / ta'riq / ها: / عربی / اسم. ۱. کار یان پهوتی ئارهق کردن / کهردهی؛ نهقتانندن؛ خوهدان؛ خو / خی کردن «گرمای هوا باعث تعریق بیشتر می شود؛ گرمای هوا ده پیته هوئی ناردهق کردی زؤرت» ۲. پهوتی ههلم دهرهاتن له گیاهه لدا.

تعزیت / ta'ziyat / عربی / اسم. / ادبی / پرسه؛ شینگیری؛ نازیه تباری؛ تازه باری.

تعزیت نامه / ta'ziyatnāme / ها: / عربی / فارسی / اسم. / ادبی / شیوه نامه؛ شین نامه؛ پرسه نامه.

تعزیر / ta'zîr / ها: / لات: / عربی / اسم. ۱. [نامتداول] ته می؛ ته می؛ کار یان پهوتی تاشاندن ۲. [فقه] کار و پهوتی ته می کردنی تاوانبار له سر تاوانی که له شهر عدا سزای بؤ نه برپاوه تهوه.

تعزیه / ta'ziye / ها: / عربی / اسم. پرسه؛ پرسه؛ تازه؛ تازه؛ شینگیری؛ تازه تی.

□ تعزیه گرفتن: تازه گرفتن. ۱. شین گیری کردن ۲. پرسه نیان؛ پرسه نیه.

تعزیه خوان / ta'ziyexān / ها: / لات: / عربی / فارسی / اسم. شینگیری؛ چه مهربی خوین؛ که سی که له پرسه دا بهیت و بالوره به ئاهه نگه وه ده خوینی و خه لک دینیتیه گریان.

تعزیه خوانی / ta'ziyexānî / ها: / عربی / فارسی / اسم. شینگیری؛ کار و پهوتی لاواندنه وه له پرسه دا؛ شبیه خوانی

تعزیه داری / ta'ziyedārî / ها: / عربی / فارسی / اسم. شینگیری؛ کار و پهوتی پرسه نیان؛ پرسه نیه؛ تازه گرفتن.

تعزیه گردان / ta'ziyegardān / ها: / لان: / عربی / فارسی / اسم. ۱. شینگیری؛ کار گیری یا بهرپوه باری ری و په رسمه؛ شبیه گردان ۲. [تعریض] کتکه نه فتنه؛ ئاور خوشه کهره؛

که تن گیر؛ بشپونه؛ ئاژاوه گیر؛ ئاژاوله خوشه کهر؛ شپوه ژنه «علیه استاندار تظاهرات راه انداخته بودند، آرام هم شده بود تعزیه گردان ماجرا: دژی پاریزگار خویشاندانیان ساز دابوو، ئارامیش ببووو کتکه نه فتنه ی کاره که».

تعصب / ta'assob / ها: / لات: / عربی / اسم. ۱. پرکه «تواز روی عصب حرف می زنی: توبه رگه وه قسه ده کی» ۲. دل پی دانی زؤر و خوشه ویستی له راده به دهر که بهر چاو بگری.

تعطیل / ta'tîl / عربی / اسم. ۱. کار یان پهوتی پراوه ستانندن یان کؤتایی هیان به کاریک؛ خه واندن؛ خه فاندن؛ وسنه ی «تعطیل کار: حفاقتی کار» ۲. / لات: به تلانه؛ وچان؛ پشوو دان؛ پشوو دانی؛ به تالی؛ بیکاری؛ پشو؛ رؤزی کار نه کردن ۳. / کلام / بی پروا بوون به خودا.

تعطیل: صفت. ۱. داخراو؛ به ستراو «کارخانه تعطیل است: کارخانه داخراوه» ۲. تایبه تمه ندی کاتی بیکاری و پشووان.

تعطیلات / ta'tîlât / عربی / اسم. ۱. جمع ۲. تعطیل ۳. پشووان؛ رؤز، حه فته، مانگ یان وهرزی پشووان «تعطیلات تابستانی: مسوودی هاوینی»

□ تعطیلات رسمی: پشووانی په سمی؛ کاتی پشووان که به په سمی له لایه ن خاوه ن کار یان دهوله تهوه ناسرای.

تعطیلات فصلی: پشووانی وهرزی؛ کاتی پشو به بؤنه ی چاخیکی دیاریکراوه وه (وهک پشووانی وهرزی جووتی اران، ماسیگران یان مامؤستانیان).

تعطیل بردار / ta'tîlbardār / عربی / فارسی / صفت. پشووه لگر «روزنامه تعطیل بردار نیست:

رۆژنامه بىدوخه بىدوخه نيه.

تعطیلی / ta'tili / ها، تعطیلات: [عربی/اسم]،
پشودان؛ کاتی دهس کیشان؛ چاخی (کات،
رۆژ یان مانگ) دهست کیشان له کار بو
که سێ که له دامه زراوه یه کدا کار ده کا (روز
بهره: رۆژی بیهوشه).

تعظیم / ta'zim / [عربی/اسم] ١. کړنۆش؛
کوپنۆشت؛ کورنۆ؛ پانتە؛ سه رکۆپ؛ کاری
داهاخته وه و سه ر دانه وانندن به نیشانه ی
پێژلێگرتن «آمد و به مرد قهبلند بیهوشه کرد»
هات و بو پیاوه بالا به رزه که بیهوشی برد ٢.
[ها/نامتناول] پێژلێتان؛ بیرنانین.

تعفن / ta'affon / [عربی/اسم] [ادبی]
گه نیاوی؛ گه نیاگی «بوی تعفن: بوی
بیهوشه».

تعفین / ta'fin / [عربی/اسم] [قدیمی] ١.
تهنتوو؛ تیکه لی ده رمانیک له گه ل ئه لکولدا
«بیهوشی ئید: بیهوشی ی یود» ٢. گه نانندن؛
بۆگه ن کردن.

تعقل / ta'aqqol / [عربی/اسم] [ادبی] ١.
مژیوه ری؛ کار یان رهوتی که لک وه رگرتن
له ئاوه ز، ژیری به خه رج دان؛ ئاوه ز خسته
کار «مال در هر کاری موجب سعادت است»
«بیهوشی له هه ر کاری کدا هۆی به خته وه ری»
٢. ئاوه ز؛ ژیری «این جور کارها با تعقل سازگار
نیست: ئه م چه شته کارانه له گه ل بیهوشه دا یه ک
ناگرنه وه».

تعقلی / ta'aqqoli / [عربی/صفت] مژیوه رانه؛
ژیرانه؛ پێوه نیدار به به لگه ی ئاوه زینه وه.

تعقیب / ta'qib / ها، تات: [عربی/اسم] ١.
کار و رهوتی له شوین گه ران؛ به دوودا
خولانه وه؛ شوینه ره گیلێ ٢. شوینگری؛
کار یان رهوتی شوین که وتن؛ شوین
هه لکردن؛ شوین هۆر که رده ی «رد پایش را
بیهوشه کردم: بیهوشه پاییم بیهوشه کرد» ٣.

په یجۆری؛ کار و رهوتی راودۆنان؛ به دوا ی
شتیکدا چوون و پا به ی بوون؛ شوینه ره
لوه ی «در آنجا پرونده ی مرا تعقب کن، بین کار
به کجا رسیده: لهو ئی به یجۆری هه فتنویه که ی
من بیه، بزانه گه یشتۆته کوئ». هه روه ها:

تعقیب شدن؛ تعقیب کردن

□ در تعقیب: به شوین؛ به دوا؛ له دوا؛
شوینۆ؛ دماو «در تعقب نامه ی شما، من هم به
او تلفن زدم: به شوین نامه که ی تۆدا، منیش
تهله فوونم بۆکرد».

تعقید / ta'qîd / [عربی/اسم] [ادبی] ئالۆزی؛
دژواری؛ پێچ و پلۆچی؛ نا ئاسایی و پرگری و
گۆل بوون (به تابهت له نووسراوه دا).

تعلق / ta'alloq / تات: [عربی/اسم] پێوه ندی؛
په یوه ندی؛ پێ به ندی؛ به نده واری؛
به سته گی؛ به سراوی؛ به سراویه تی «از این
همه بیهوشه گستن، کار آسانی نیست: له م گشته
بیهوشه دانه پسان، کاریکی هاسان نیه».

□ تعلق خاطر: دل به ندی؛ دل به سته یی؛
گیرۆده یی؛ پا به ندی؛ پێ به ندی؛
هۆگریه تی «تعلق خاطر او به مادرش بیش از
حد بود: دل به ندی به دایکی له راهه به ده ر
بوو».

□ تعلق داشتن: ه ی که سێک بوون؛ هینوو
یۆی بیه ی «کتاب به او تعلق داشت: کتیه که
هی له ی بوو».

تعلق گرفتن: پێ پران؛ به که سێک پران؛
بوون به ه ی که سێ؛ په بریه ی «جایزه به
آزاد تعلق گرفت: خه لاته که به ئازاد برا».

تعلقات / ta'alloqāt / [عربی/اسم]
به نده واری؛ پێ به ندان؛ ئه وه ی که ده بیته
هۆی دل به سته یی یان هۆگریه تی.

□ تعقات دنیوی: ١. [مجازی] سامان؛ مال
و دارایی ٢. پێ به ندانێ دنیایی؛
په یوه ندیگه لی سه ر به ژیا نی ئاسایی.

تعلیقی / ta'lîqî / [عربی] صفت. وه دو اخراو؛
پاشکه وه ته.

تعلیل / ta'lîl / [عربی] اسم. [ادبی] کار و
رهوتی وه بیر خستنه وه؛ هۆ هینانه وه؛
ویره وه وه سی.

تعلیم / ta'lîm / ها؛ ات؛ تعلیم؛ [عربی] اسم.
۱. فیرکاری؛ ههوس؛ ههفۆت؛ هووت ۲.
کار یان رهوتی فیر بوون؛ یادگرتن «برای
تعلیم نقاشی باید پیش استاد رفت؛ بۆ فیر بوونی
شیوه کیشی ده بی بجیه لای ماموستا».

□ **تعلیم دادن**؛ فیرکردن؛ راهینان؛ هین
کردن؛ ههوساندن؛ هۆژاندن؛ عاملاندن؛
ههفۆتن؛ مستناش؛ مسناینه «به او
راندگی تعلیم می داد؛ رانددهیی پی فیر
دکرد».

تعلیم دیدن؛ فیر بوون؛ راهاتن؛ ههفۆتن؛
ههوسین؛ وانه وه رگرتن «پیش برادرم تعلیم
دیدم؛ لای براکه مه وه فیر بووه».

تعلیم یافتن؛ فیر بوون؛ راهاتن؛ ههفۆتن؛
وه رگرتن «نواختن تار را نزد عبدالله خان تعلیم
یافت؛ تارژهنی به لای عهبدوللاخانه وه فیر
بووه».

تعلیمات / ta'lîmât / [عربی] اسم. فیرکاری.

□ **تعلیمات ابتدایی**؛ فیرکاری سهره تایی.

تعلیمات اکابر؛ فیرکاری گه وره سالان.

تعلیمات عالی؛ فیرکاری بالا.

تعلیمات متوسله؛ فیرکاری ناوه ندی.

تعلیماتی / ta'lîmâtî / [عربی] صفت.
فیرکاری «دورهی تعلیماتی؛ خولی فیرکاری».

تعلیم و تربیت / ta'lîm-o-tarbiyat / [عربی]
اسم. [قدیمی] راهینان و بارهینان.

تعلیم و تعلم / ta'lîm-o-ta'allom / [عربی]
اسم. [ادبی] کار و رهوتی فیرکردن و
فیربوون.

تعلیمی / ta'lîmî / ها؛ [عربی] اسم.

تعلل / ta'llol / [عربی] اسم. [ادبی] سنه سن؛
سنگه سنگ؛ سس کاری؛ دهستی – دهستی؛
دهسی – دهسی «در صورت تعلل در انجام وظیفه
اخراج خواهد شد؛ نه گهر له جیبه جی کردنی
نهرکیدا سنه سن بکا ده رده کرئ».

تعلیم / ta'allom / [عربی] اسم. [ادبی] کار یان
رهوتی فیر بوون / بیهی؛ یادگرتن؛ ههفۆتن.

تعلیف / ta'lîf / [عربی] اسم. [ادبی] ۱. کار
یان رهوتی له وه راندنی چوارپیان؛ چهراننی
ناژه لان؛ له وه رنه ی «تعلیف احشام در زمین غیر؛
له وه ری مالات له زه وینی به کی تردا» ۲. کار
یان رهوتی له وه ران؛ له وه رین؛ له وه ریان؛
له وه ریه ی؛ چهرین؛ چهرین؛ ئالف خواردن
«تخریب چراگاهها بر اثر تعلیف بی رویه؛
رووتیان وه ی له وه رگه کان به هۆی له وه رانی له
را ده به ده وه».

تعلیق / ta'lîq / [عربی] اسم. ۱. دواکه وت؛
دۆخ یان چۆنیته ی پاش که وتن و بی ئه نجام
مانی کاریک «تعلیق انتخابات؛ دواکه وتی
هه لیزاردن» ۲. لات / [ادبی] په راویز؛
په یوه ست؛ **تعلیق** ۳. [ادبی] ته علیق؛ شیوه
نووسینیکی پیتی عهره بی که له سه ده ی
شه شه می کۆچیدا په ره ی سه ند.

□ **تعلیق به محال**؛ دانه پالی کاریک به
ئه نجامی شتی که وه که قهت روو نادا
(وه کوو؛ با گولی بیته وه له کانی!).

تعلیق خدمت؛ کار یان رهوتی بیکار
کردنی کارمه ندیک تا کاتی روون
بوونه وه ی کاره که ی (که رنکه بیته هۆی
هاته وه ی بۆ سه ر کار یا ده رکرانی
یه کجاری).

تعلیق مجازات؛ رهوتی چاوپۆشی کردن له
سزادانی خه تاباریک تا کاتی که
تاوانی تری لی نه وه شاوه ته وه

تعلیق / ta'lîqe / □ تعلیق ۲-

٥ تعمید دادن: پاک کردنهوه؛ شۆردن به پیتی رێ و رهسمی تایبه تی.

تعمید یافتن: پاک بوونهوه؛ شۆران به رێ و رهسمی تایبه تی برێک له دینگهل.

تعمیر / ta'mîr, ها؛ /ت/ : [عربی/ اسم، كه لته؛ كار یان رهوتی چاك كردنهوه؛ خاسه و كردن؛ خۆش كردنهوه؛ وه شهوه كهردهی (تعمیر یخچال خیلی هزینه دار؛ چاك كردنهوهی یه خه چال خه رجی زۆر دهبا).

تعمیر کار / ta'mîrkār, ها؛ /ان/ : [عربی/ فارسی/ اسم، چاكه و كار؛ وه شهوه كهر؛ وه ستا؛ وۆسا؛ ئۆسا؛ كه سی كه كاری چاكه وه كردن و دیسان خستنه وه كاری كه ره سه ی خراو و له كار كه وتوو.

تعمیر گاه / ta'mîrgāh, ها؛ /عربی/ فارسی/ اسم، كارگهی چاكه و كاری؛ كارگهی تایبه ت به ساز و دروست كردنه وهی كه ره سه ته ی خراپ و له كار كه وتوو.

تعمیری / ta'mîrî, ها؛ /عربی/ صفت، ١. چاكه وه كراو؛ شیاو ی چاك كردنه وه (یکی از رادیوها تعمیری است: یه كێك له رادیۆه كان چاكه وه كراوه) ٢. چاكه و كراو؛ خاسه و كریاگ؛ وه شهوه كریا.

تعمیق / ta'mîq, [عربی/ اسم، ١. [نامتداول/ كار یا رهوتی قوول كردنه وه/ كه ره ده یوه؛ كوور كردنه وه (تعمیق چاه نفت: قوول كردنه وهی چالی نهوت) ٢. دابنارتن؛ كار یا رهوتی له بن و ناخه وه دانان یا قوولی پێدان (تعمیق حكومت قانون: دابنارتنی ده سه لاتی قانون) ٣. له بنج و بناوانی شتی كۆلینه وه و ده رخستنی ورده و پرده شار دراوه كانی.

تعمیم / ta'mîm, ها؛ /عربی/ اسم، [ادبی] ١. [نامتداول/ كار یان رهوتی گشتی كردن؛ هه موانی كردنه وه؛ گشتی پێدانه وه ٢. كار یا رهوتی رهوا زانینی بریارێك له بابته

چیتا لیم؛ چیتوێکی کورت و خه پاتی کراو و رازاوه، كه ئه فسه ران به ده ستیانه وه ده گرت.

تعلیمی^٢: صفت. پهروه رده یی؛ فێر کاری؛ سه ر به پهروه رده یی (شعر تعلیمی: هه له به ستی پهروه رده یی).

تعلیم یافتنه / ta'lîmyāfte, [عربی/ فارسی] آموزش دیده

تعمد / ta'ammod, [عربی/ اسم، ئه نقه ست؛ ئانقه ست؛ ده سه قه س؛ ده سه نقه ست (از روی تعمد سر و صدا می کرد: به ئانقه ست هه را و هوریا ی ده کرد).

٥ تعمد داشتن: به ئه نقه ست بوون؛ ده سه نقه سی و به ویستی خۆ كاری كردن.

تعمدا / ta'ammodan, [عربی/ قید، ده سه انقه س؛ به قه ست؛ به ئه نقه ست؛ ده سه قه س؛ ئانقه ستی؛ قه سه ایقه س (تعمدا طوری چرخید كه بازویش به سینی چای بخورد: به ئنقه ست، جوړێك هه لگه رایه وه كه بالی بدا له سینی چاییه كه).

تعمدی / ta'ammodî, [عربی/ صفت، ده سه قه سی؛ ئه نقه ستی؛ ئه نقه سی.

تعمق / ta'ammoq, [عربی/ اسم، [ادبی] كار یا رهوتی تیفك رین؛ تیرامان؛ ه شاندن؛ بیر كردنه وهی ورد و هه مه لایه نه؛ تێدا ورد بوونه وه؛ تێدا بیر كردنه وه (باید در این باره خوب تعمق کنیم: ده بی له م باره وه باش نیفكر بن).

تعمید / ta'mîd, [عربی/ اسم، ته عمید؛ رێ و رهسمی تایبه تی برێك له دینگهل (وهك خاچ په ره ستی) بو ئیمان پێ هیانی كه سی كه له گه ل شۆردن یان نمایشتی شۆردنیدا هاو رپیه.

٥ غسل تعمید غسل

وهئەستۆ دەگیردری یان کەسیک بە ئەرکی خۆی دەزانێ ئەنجامی بدا. **شغلی:** بەتەواوەتی پێشەیی.

□ **تەھد** /تحذير/: وهخوگری ئاکاری؛ ڕەوتیک کە بە پێی داب و نەریتی سەلماو، کەسیک بەرپۆه بردنی بە ئەرکی سەرشاری خۆی دەزانێ.

□ **تەھد** /تهد/: **گفتاری** /بەلێن دان؛ بڕیار دان؛ قەراردان؛ قەول دان؛ وهئەستۆ گرتن بەتایبەت لە لای کاربەدەستییکی ڕەسمیەوه <تەھد دەدات بە دیگەر دیر نکند: بەتەواوەتی ئیدی درەنگ نەکا>.

تەھد /تهد/: بڕیار دان؛ وهستۆ گرتن؛ وهخو گرتن <تەھد دەدات کە تا فەردا پۆل را بێردازد: وەختی ئێستا تا بە یانی پارە کە بدا>.

تەھد /تهد/: بڕیار وەر گرتن؛ بەلێن سەندن <ازاو تەھد دەکەم کە تا یک هفتە کار را تمام کنه: تا بە تەواوەتی تا حەفتە یەک کارە کە تەواو کا>.

تەھدنامە /ta'ahhodnāme/: **ها:** /**عربی** /فارسی/ **اسم** /بەلێن نامە؛ نووسراوە یەک کە ئەنجامدانی کاریک یان چاو بڕین لە ئاکاریکی تێیدا وهئەستۆ گیراوه <تەھدنامە گرتند و آزادم کردند: بەلێن نامەیان لێم سەند و ئازادیان کردم>.

تەئیش /ta'ayyoš/: **عربی** /**اسم** /**نامتداول** / ١. خووش بووری؛ وهشبهەری ٢. رابواری؛ گوزەران؛ کار یان ڕەوتی قەرەدانەن؛ ژیان بێرنە سەر.

تەئین /ta'ayyon/: **ها:** /**لات:** /**عربی** /**اسم** /**نامتداول** / **شکو؛ شان و شکو؛ شان و شوون؛ گەورەیی؛ پایە بەرز؛ مەزنایەتی.**

□ **تەئین** /تەئین/: **شان و شوون** /پەیدا کردن؛ شان و شکو /پەیدا کردن؛ بە شان و شو گەشتن؛ پایە بەرز بوونەوه.

تەواوی تەوەرەکانی هاوچەشن یان ئەندامانی کۆمەڵیکەوه؛ گشتانەن.

تەمییە /ta'miye/: **عربی** /**اسم** /**بلدیع** / مەتەل بێژی؛ وتنی پەیفیک بە شیوەی سەر بەسراو و ئاوێتە بە مەتەلۆکەوه.

تەویژ /ta'vîz/: **ها:** /**عربی** /**اسم** /**ادبی** / نوشتوو؛ نووشتە؛ نشتوو؛ نشتەشت؛ نشتی؛ نشتۆک؛ نشت؛ چاوەزار؛ دوای نووسراو بۆ پارێزران لە چاوچلە کە سێ سووچ دەقی دەکەن و لە بەرگیکی شینی دەگرن و هەمیشە لە خۆی هەلەدواسن.

تەویض /ta'vîz/: **ها:** /**عربی** /**اسم** /**ادبی** / ١. ئال و گۆر؛ ئال و گۆری؛ هەفگی؛ کار یان ڕەوتی گۆرین؛ گۆران؛ وەرە؛ وەرەتی؛ وەرەتی؛ وەرەتی؛ دانانی شتی (زۆرتر هاوچەشن) بە جیئ شتیکی دیکە <تەویض چرخ: گۆرەیی چەرە> ٢. واروگۆر؛ کار یان ڕەوتی گۆرینەوه؛ وهگۆرین؛ ئەوه وەرە؛ گۆرانەوهی شتی بە شتیکی تر <تەویض خانە: گۆرینەوهی مال>.

تەویق /ta'vîq/: **عربی** /**اسم** /**دواکەوتی؛ دواخستی؛ دواخستی؛ دۆخ یا چۆنیەتی دواکەوتنی کار یان رووداوێک.**

□ **تەویق** /تەویق/: **افتادن:** کەوتنە دواوه؛ دوا کەفتن؛ درەنگ بوون؛ کەوتەبۆه دما <آزمون به تعویق افتاد: ئەزموونە کە کەوتە دواوه>.

تەویق /تەویق/: **انداختن:** خستە دواوه؛ بە دوا خستن؛ بەدرەنگا خستن؛ وسە یەوه دماوه <دولت انتخابات را به تعویق انداخت: دەولەت هەڵبژاردنە کە ی خستە دواوه>.

تەھد /ta'ahhod/: **عربی** /**اسم** /**وهخوگری؛ وهئەستۆگری؛ ١. پەیمان؛ کار یا ڕەوتی وهئەستۆگرتنی کاریک** <تەھد کردن: وهئەستۆ گرتن> ٢. **ها:** /**لات:** /**بەلێن؛ ئەوهی کە**

تعیین / ta'yîn /: [عربی/اسم. ۱. کار یا رھوتی دیاری کردن و شانندان (میزان کار را معین کنید؛ رادھی کاره که دباری گدن) ۲. کار یان رھوتی دانان؛ دانیان؛ دامه زرانندن (تا عین مسئول جدید، شما بمانید: تا دانای بهر پرسی نوی، ئیوه بمیننه وه).

□ تعیین شدن: ۱. دیاری کران ۲. دانران. ههروه ها: تعیین کردن

تعیان / taqābon /: [عربی/اسم. ۱. [دبی/خله تاوی؛ تیشکان و ههست به زیان و دۆپان کردن ۲. ته غابون؛ ناوی سوورهی شهست و چوارم له قورعانی پیروژ.

تغار / taqār /: ها: [ترکی/اسم. ۱. ته خاراو؛ ته غار؛ دهفریکی سواله تی (زۆرتتر) به ده می ئاوه لا و بنی تا راده یه ک بچوکه وه ۲. [قدیمی] ته خار؛ ته غار؛ پیوانه یه ک به رامبه ر به ۵ ته نه که، یان ۸۳،۴ کیلو گره م ۳. [تعریش] کادان؛ هۆلدان؛ ئه شقه مه؛ ورگ؛ زگ؛ زک؛ سک؛ له مه (چقدر می خوری! هنوز تعارت پر نشده: چه ننده ده خۆی! هیشتا کادانه کهت پر نه بووه) ۴. [مجازی] زار؛ دهم؛ دم؛ دهف (آن تگار گندهات را ببند که دیگر حوصله ی حرفه یات را ندارم؛ ئه و زاره دراوه ته به سه ئیر تاقه تی قسه کانتیم نیه).

تغافل / taqāfol /: [عربی/اسم. [دبی/ کار یا رھوتی خۆ خافلاندن؛ خۆ له نه زانی دان؛ خۆ له گیلی دان؛ خۆ گیل کردن؛ خۆ بی خه وه رکردن؛ خۆ بی خه وه ر پیشانندان و شتی له بهر چاو نه گرتن.

تغذیه / taqziye /: [عربی/اسم. ۱. کار و رھوتی خواردن؛ وارده ی؛ واردش؛ خۆراک خواردن (او روش نغذیه ی صحیح را به فرزندش آموخته بود: رپگه ی دروست خواردنی به منداله که ی فیر کردبوو) ۲. [مجازی] خۆراک؛ بژیو؛ کار یان رھوتی وەرگرتنی پیداو یستی

بۆ در یژه پیدان به کار و تیکۆشان (تغذیه فکری: خوراک فیکری) ۳. [مجازی] کار یان رھوتی خۆراکدان؛ هیز و توانا دان به که سی یان شتیک و نیازی ئه و دابین کردن.

□ تغذیه شدن: بژیو پیگه یشتن؛ خۆراک پیگه یشتن؛ وەرگرتنی خوارده مه نی یان پیداو یستی تری ژیان.

تغذیه کردن: خۆراکدان؛ بژیو پیگه یاندن؛ خوارده مه نی پیدان؛ خوارده مه نی یان پیداو یستی دان.

تغزل / taqazzol /: ات: [عربی/اسم. [دبی/ کار یان رھوتی هه له به ستن و خۆپندنی شعری دلدار؛ هه لگوتن؛ غه زه ل گوتن.

تغزلی / taqazzolî /: [عربی/صفت. [دبی/ ئه ویندار پتی؛ ئه ویندارانه (شعر تغزلی: هه له به ستی نه ویندارانه).

تغلیظ / taqlîz /: [عربی/اسم. کار یان رھوتی خهسته و کردن؛ خهس کردنه وه؛ هه سه و کردن؛ هه سه وه که رده ی ۲. [مجازی، قدیمی] رووگرژی؛ ناوچاوتالی؛ زمان تالی؛ گه مۆری.

تغییر / taqayyor /: [عربی/اسم. [دبی/ تووهره یی؛ توندی؛ هه لچووی؛ کار یان رھوتی هه لشاخان؛ هۆرنامه ی (چرا با تغیر با من حرف می زنی: بۆ به تووهره یه وه ئه مدویتی).

تغییر / taqyîr /: ها: ات: [عربی/اسم. گوهار؛ کار یان رھوتی گۆپان؛ گۆریان؛ وارپه ی؛ فاریای (تغییر اوضاع: کورانی بار و دۆخ).

□ تغییر دانق: تامی دهم گۆران؛ گۆپانی تامی زار به خواردن یان خواردنه وه ی شتیک.

□ تغییر دادن: گۆپان؛ گۆپین؛ گوهارتن؛ وارپه ی؛ وارپه ی؛ گوهره یین؛ گوهره یاندن (شما بعضی جمله ها را تغییر داداید: ئیوه بری له رسته کانتان گوراهه).

تغییر کردن/ یافتن: گۆران؛ گۆریان؛
گۆردران؛ وارپه‌ی؛ فارپای؛ گوهره‌ران
<رنگش تغییر کرد؛ په‌نگی کۆرا>.

تف / taf / اسم. ۱. شهر؛ سەبوون؛ تاو؛
تاوه؛ تین؛ تینی؛ هیت <تف خورشید؛ شهرای
هه‌تاو>: تفت ۲. گهرما؛ گر <تف معده:
گهرمای گه‌ده> ۳. <مجازی> ئاگر؛ گر؛ دهر د و
ژان.
تف ۱ / tof / اسم. <گفتاری> تف؛ گلوێز؛
ئاو‌دهم.

تف سر بالا / کنایی / تفی به‌ره و با ژوور؛
تف سه‌ره و ژوور؛ گلوێزو سه‌ره‌کۆی؛
دژمنايه‌تی یان تۆله سه‌ندنه‌وه‌یه‌ک که
زیان و زه‌ره‌ره‌که‌ی داویننی تۆله‌سینەر
بگریته‌وه.
تف کردن: ۱. تف‌کردنه‌وه؛ تفه‌وکردن؛
فتاندن؛ ئەوه‌تفه‌ی؛ تفایوه؛ تف‌هاو‌یشتن؛
توور‌دان یان داخستنی ئاوی دهم.
هه‌روه‌ها: تف‌انداختن ۲. تفاندنه‌وه؛
تفانه‌وه؛ له‌زار دهر‌هاو‌یشتن یان
توور‌دانی شتی که بۆ خواردن نابێ.

تف؟! صوت. تف؛ و ته‌یه‌ک بۆ دهر‌برینی رق
و قین <تف به‌این زندگی که برای ما درست
کرده‌اند: تف‌له‌م ژینه که بۆ ئیمه‌یان
ساز کردوه>.

تفاخر / tafāxor / ها: / عربی / اسم. / ادبی /
به‌خ؛ به‌خی؛ کار یان په‌وتی خو هه‌لک‌یشتان؛
غللووری کردن؛ په‌رغه‌بوون <تفاخر به‌نیاکان
مشکل ما را حل نمی‌کند: به‌خ به‌پیشینیان
کیشه‌مان چاره‌سەر ناکات>.

تفاسیر / tafāsīr / عربی / جمع تفاسیر
تفاصيل / tafāsil / عربی / جمع تفصیل
تفاضل / tafāzol / ها: / عربی / اسم. ۱.
هه‌فيازی ۲. <ریاضی> پاشماوه؛ ئەوه‌مه‌نه.
تفال / tafa'ol / عربی / اسم. کار یان په‌وتی

دەم کتیوکردنه‌وه؛ لای کتیو روانین؛ فال
گرتنه‌وه.
تفاله / tofāl / ها: / عربی / اسم. تلف؛ تلفه؛
تلفار؛ تفاره؛ توفال؛ تلپه؛ تلپ؛ تلته؛ لیته؛
لیرد؛ سلپ؛ سلف؛ خلته؛ ملت؛ ملته: ۱.
به‌شی پاشماوه‌ی ماکیک که شیر، پۆن
یان ئاوه‌که‌ی لێ وه‌رگیراوه <تفه‌ی انگور؛
تفاله‌ی چای: تفه‌ی ترئ؛ سینه‌ی چای> ۲.
<مجازی> شت یان که‌سی په‌ست و بی‌نرخ
<تفاله‌ی اشغالگران: تفاره‌کانی داگیره‌ران>.
تفاوت / tafāvot / ها: / عربی / اسم.
جیاوازی؛ جیایی؛ جودایی؛ ته‌وفیر؛ توفیر؛
فهرق؛ نابهرانبه‌ری له‌گه‌ل شتیکی تردا له
بوازی چۆنیه‌تی، په‌نگ، بیچم، هه‌ند و
ئه‌ندازه‌وه <رنگ این با آن یکی تفاوت دارد:
په‌نگی ئەمه له‌گه‌ل ئەوه‌دا جیاوازی هه‌یه>.
تفاوت معنی‌دار: جیاوازی به‌رچاوه؛
جیاوازیه‌ک (که‌م یان زۆر بوونه‌وه‌ییک) که
نیشاندهری کار و په‌وتیکی تایبه‌تیه.
تفاهم / tafāhom / عربی / اسم. ۱. له‌ها؛ ها؛
کار یان په‌وتیک بۆ دهر‌که‌وتنی بیر، باوه‌ر،
سه‌لیقه، ئاکار یان ئەنگیزه‌گه‌لی که‌سیکی‌تر
و ریک و یه‌ک‌لا بوونه‌وه له‌گه‌لی؛
لیک‌گه‌یشتن؛ لیگه‌یشتن <بدون تفاهم
کارشان پیش نمی‌رود: به‌بی لیک‌گه‌یشتن
کاریان به‌په‌وه‌ ناچئ> ۲. <مجازی> سازشت؛
کار یان په‌وتی پیک‌هاتن؛ سازان؛ ساچیان؛
ساچییه‌ی؛ له‌ف‌هاتن <با هم تفاهم دارند:
پیکه‌وه سازسیان هه‌یه>. هه‌روه‌ها: تفاهم
داشتن؛ به‌تفاهم رسیدن

تفاهم‌نامه / tafāhomnāme / عربی / فارسی /
اسم. پیکه‌هات‌نامه؛ سازشت‌نامه؛ نووسراوه‌یی
که ئەوانه‌ی ئیمزایان کردوه له‌سه‌ر ئەو
بابه‌تانه‌ی تیدا هاتوه، پیک‌هاتنی خۆیان
را ده‌گه‌ینن <تاله‌وه دوا وه‌کوو بریار یان

پیکهاتیک بلاو بیتوه.

تفت / taft / اسم، [گفتاری] تاو؛ تاوه؛ تین؛
تینی؛ هیت؛ تفت

تفت دادن: تاودان؛ سوورهه کردن؛
چوقاندن؛ گهرمان به شتی تا رادههک
که رهنگی تۆزیک مهیلوه سووره بیتوه
(گوشته را کمی تفت می دهیم: گوشته که
نهختی باو دددین).

تفتال / taftāl / اسم، [زمین شناسی]
تفتال؛ ماکیکی سیلیسی و تواوهی نیو
ناخی زهوین که سهرچاوهی بهردی
ئاگرینه؛ ماگما
تفتگی / taftegi / اسم، تاودراوی؛ دۆخ یا
چۆنیه تی هیئدیک تین پی دان به لام نهک
تهواو.

تفته / taft / صفت، تاودراو؛ تین پی دراو
(آهن تفت: ئاسنی سوودراو).

تفتیش / taftiš / ها؛ [عربی] اسم، کار یان
رهوتی پشکنین؛ بوشکنین: ۱. قهلهو؛
سهنگ و سوژن؛ سهچت؛ مالجور؛ کار و
رهوتی گهران؛ وشکنه؛ گیلله؛ ورد
بوونهوه و گهران به شوین شتیکدا «تفتیش
منزل: پشکنیی مال» ۲. [نامتداول] پرس و
جو «تفتیش عقاید: پشکنیی بیر و را»

تفتیش بدنی: پشکنینی لهش؛ گهران به
جلک و لهشی که سییکدا.

تفتیش عقاید: پشکنینی بیر و را؛ پرس و
جو کردن بۆ زانیی بیر و بۆچوونی
خهک و ناسینهوهی نه یاران.

تفتیش کردن: پشکنین؛ سهچتین؛ قهلهو
کردن؛ لی گهران؛ وشکنه؛ چنه گیلله؛
گهردین.

تفتین / taftin / [عربی] اسم، [قدیمی]
بشپونهیی؛ شیوانکاری؛ ئازاوه گیریی؛
پیلانگیزی؛ کاری ئازاوه نانهوه.

تفحص / tafahhos / ها؛ ات؛ [عربی] اسم،
[ادبی] کار یان رهوتی تۆزینهوه؛ لیكۆلینهوه؛
ورد گهران؛ هلكه وشاندن؛ هلكه واشتن
(تفحص برای یافتن شخص فراری ادامه دارد:
تۆزینهوه بۆ دۆزینهوهی کابرای ههلاتوو ههروا
بهردهوامه).

تفرج / tafarroc / [عربی] اسم، [ادبی]
سهیران؛ گهشت و گیل؛ گهران له دهشت و
دهر بۆ هسهانهوه و خهم رهواندن.

تفرجگاه / tafarrocgāh / ها؛ [عربی/فارسی]
اسم، سهیرانگا؛ جیگهی گهشت و سهیران
له ژینگه دا.

تفرعن / tafar'on / [عربی] اسم، [ادبی]
لووت بهرزی؛ دهمار بهرزی؛ خو به زل زانی؛
خوپه سیینی؛ ئاکاری سهر ههلاتاو له
ههستی خو به زلتر زانیی و خهک به کهم
دانانهوه.

تفرق / tafarroq / [عربی] اسم، [ادبی]
بلاوهیی؛ پیر و بلاوی؛ په رزاویه تی.

تفرقه / tafraqe, tafreque / ها؛ [عربی] اسم،
۱. بلاوی؛ بلاوهیی؛ په رز؛ بار و دۆخی
دهست له یهک برآوی و لیكجایی له
شتیکدا «تفرقهی حواس: بیر بلاوی» ۲.
چهن بهر که؛ چهن دهسهیی؛ دووبه ره کی؛
دووبه ره کی؛ دووبه ره کایه تی؛ چهن په لی
(تفرقه در میان اعضا موجب برهم خوردن جلسه
شد: چهن بهر که له نیو ئه نداماندا بوو به هۆی
ههله و ههشانهوهی دانیشه که).

تفرقهی حواس: بیر بلاوی؛ بیر ئالۆزی.

تفرقهی خاطر: خاتر په ریشانی؛
بیر په رتی؛ بیر بلاوی؛ بیر شاشی.

تفرقه افتادن: دووبه ره کی ساز بوون؛
جیایی که وتن / که وتنهوه؛ چهن بهر که کی
داکه وتن «در میان اعضا تفرقه افتاد
چهن بهر که کی که دته نیوان ئه ندامانهوه».

پرووزای؛ می‌تفسی؛ ده‌پرووزی؛ بتفس؛
 به‌پروزه // ۱. پرووزان؛ پرووزای؛ ته‌وه‌سیان؛
 پیشیان؛ پلشیشان؛ پلمیشیه؛ له بهر تاوی
 گهرمای سه‌خته‌وه بوون ۲. [فیزیک/
 قرچیان؛ هه‌ل‌قرچان؛ ته‌وه‌قرچیه؛
 قرچیا؛ پل‌خواردنی تنۆکه‌ی تراو له سه‌ر
 روویه‌کی زۆر داخدا و بوون به‌هه‌لم به‌بی
 کولان.

■ صفت مفعولی: تفسیده (پرووزا)

تفسیر / tafsîr، ها؛ لات: تفاسیر؛ [عربی/اسم،
 ئازهنه‌ی؛ راهه؛ راهه؛ راهه؛ واتا لیکدانه‌وه؛
 شی‌کردنه‌وه: ۱. کاریان په‌وتی پروون
 کردنه‌وه‌ی واتا و مه‌به‌ستی نووسراوه‌یان
 وته‌به‌ک و هۆی په‌یدا بوون و مرازی
 نووسه‌ریان بیژهر «تفسیر قرآن: راقه‌ی
 قورعان» ۲. وته‌یان نووسراوه‌به‌ک که
 ئاوه‌ها مه‌به‌ستیک هیه و بو شی
 کردنه‌وه‌ی شتیک نووسراوه.

■ تفسیر سیاسی: راقه‌ی رامیاری؛ شی
 کردنه‌وه‌ی هۆی پروداوه رامیاریه‌کان و
 پیش‌بینی بو داهاتوو. هه‌روه‌ها: تفسیر
 اقتصادی؛ تفسیر نظامی

تفصیل / tafsîl، ها؛ لات: تفصیل؛ [عربی/اسم،
 [دبی] کاریان په‌وتی گوتنی پاژ به‌پاژی
 بابه‌تیک به‌دوور و درێژی.

■ تفصیل دادن: به‌وردی و دوور و
 درێژی‌یه‌وه لی‌دوان.

تفصیلی / tafsilî، [عربی] صفت. دوور و
 درێژ؛ به‌هه‌موو ورده‌کاریه‌که‌وه.

تفضل / tafazzol، لات: [عربی/اسم، [دبی]
 ۱. چاکه؛ خاسه؛ باشی ۲. دلۆقانی؛
 میهره‌بانی؛ مه‌یره‌وانی.

■ تفضل کردن: چاکه له‌گه‌ل‌کردن؛
 دلۆقانی کردن؛ له‌پرووی میهره‌بانی و
 دلۆقانی‌یه‌وه شتیک دان «خداوند تفضل کرد

تفرقه انداختن: دووبه‌ره‌کی نانه‌وه؛
 دووبه‌ره‌کی خۆش‌کردن؛ جیایی خستن
 «تفرقه‌بیانداز و حکومت کن! دووبه‌ره‌کی
 بنه‌وه و ناغا بمینه‌وه!».

تفرقه‌انگیز - /tafraqe'angîz, tafreqe-
 [عربی/فارسی] صفت. بشیونه؛ بشیوه‌کار؛
 بشیون؛ شیوه‌زنه؛ ئاژاوه‌گیر؛ هۆی چه‌ند
 ده‌سته‌یی، دووبه‌ره‌کی و جیایی.

تفریح / tafirih، ها؛ لات: [عربی/اسم،
 سه‌یران؛ گه‌شت؛ گه‌شت‌وگوزار؛ خر؛
 گیل‌ه؛ چالاکیه‌ک که ده‌بیته هۆی
 سه‌رگه‌رمی، رابواردنی کات به‌خۆشی و
 دوور خستنه‌وه‌ی کول و که‌سه‌ر.

■ تفریح سالم: شادیه‌ک که له‌گه‌ل
 نه‌ریته‌کانی کۆمه‌لگادا سازگار بیت.

زنگ تفریح ☎ زنگ

■ تفریح داشتن: خۆش‌بوون؛ بوونه هۆی
 سه‌رگه‌رمی؛ سه‌یر بوون «کارهای خلی
 تفریح داشت: کاره‌کانی زۆر خوش بوون».

تفریح کردن: سه‌یران کردن؛ گیژ خواردن؛
 گیل خواردن؛ به‌دل‌خوازی خۆ، کات
 رابواردن.

تفریحی / tafirihî، [عربی] صفت. خۆش؛
 سه‌رگه‌رمکه‌ر «فیلم تفریحی: فیلمی خۆش».

تفریط / tafirît، ها؛ [عربی/اسم، [دبی]
 کۆتایی؛ که‌مه‌ته‌رخه‌می؛ کاریان په‌وتی
 پی‌داگرتن له‌سه‌ر که‌م. به‌رانه‌ر؛ افراط

■ تفریط کردن: کۆتایی کردن؛ مال
 (به‌تایبه‌ت هی که‌سانی) به‌فیتۆ دان.

تفریق / tafirîq، ها؛ [عربی/اسم، ۱. [ریاضی]
 یه‌کیک له‌چوار کاره سه‌ره‌کیه‌کان که
 جیاوازی دوو هه‌ند به‌گویره‌ی یه‌کتري پی
 دیاری ده‌کری ۲. [نام‌تداول] جویکری؛
 لیکبری، جیاسازی.

تفسیدن / tafsîdan، مصدر. لازم. // تفسیدن:

به سهر شتتیکدا <در پاکت را تفمائی کرد و چسباند: دهر کی پاکه ته که ی تفمائی کرد و چه سپاندی> ٢. /مجازی/ پیشله شوږ؛ پشی شوږ؛ سه رچل؛ کار یا رهوتی جیبه جی کردنی کارپک به شیوه ی سهرسهری و ناته و او <کاسه ها را تفمائی کرده و رفته: قاپه کانی سپینه شوږ: کردوو و رویشتوو>.

تفنگ / tofang. ها: /سم: بهروه ج: تفهنگ؛ تفهک: ١. ئامراز یکی تیر هاویشتنی تاکه که سی لولوه دریزئی قوناخداره ٢. چهک؛ گوله هاویژی شهر ٣. ههر ئامراز یک له بیچمی تفهنگ بو سه مپاشی ...

تفنگ بادی: تفهنگ بادی؛ چه کی بایی؛ بهروه جی بایی.

تفنگ پر: تفهنگی پر؛ بهروه جی که گولله ی تیدایه. ههروه ها: تفنگ خالی

تفنگ ته یز: تاپر؛ تاپه ر؛ به لمه بر؛ تفهنگی که له به نه وه بارووت و گولله ی تی بخری. ههروه ها: تفنگ سرپر

تفنگ خودکار: چه کی خوّمه ش؛ تفهنگی که به چرکاندن پهل پیتکه، گولله گه لیک ی زور، به ریز ده ته قینه وه.

تفنگ دولول: چه کی دوولول؛ جفت لول؛ جوړیک تفهنگه که دوو لولله ی له هیلک و له پهنای یه کتردا هه یه، بو ته قاندنی دوو تیر به شوین یه کدا.

تفنگ ساچمه ای: شرقه؛ قرمه؛ ره شوکی؛ جوړیک تفهنگی راوه که به جیی تاقه گولله، هیندیک ساچمه ی تیدا یه.

تفنگ شکاری: چه کی راو؛ تفهنگی تایبه تی راو.

تفنگ نیمه خودکار: چه کی نیوه خوّمه ش؛ تفهنگی که به چرکاندن پهل پیتکه و دهرچوونی گولله، گولله ییکی تر ده چپته بهر کار.

ما را از آن مخمسه نجات داد: خودا حاکمی

تفضیل / tafzîl: /عربی/ اسم: /ادبی/ هه قیازی؛ دۆخی له سه رتر، گه و ره تر یان باشر بوون.

تفضیلی / tafzîlî: /عربی/ اسم: خاوه ن هه قیازی.

تفضیلی صفت

تفضیل / tafazqod. ها: /عربی/ اسم: دلنه وایی؛ دلجوویی؛ دلوفانی؛ کار یان رهوتی به سه رکردنه وه <شاهزاده خانم از سر سرى تكان داد: شاهزاده خاتوون له رووی سه رکه وه سه ریکی له قاند>.

تفک / tofak: /سم: ١. پفک- ٢. تاپر؛ تاپه ر؛ تفهنگی ساچمه زهن.

تفکر / tafakkor. ها: /عربی/ اسم: ١. سیفا؛ کار یان رهوتی تیفکرین؛ بیرکردنه وه؛ تیرامان؛ هشاندن؛ ویره وه که رده ی <مدتی به تفکر پرداخت: ماوه یه که تفکری> ٢. هزر؛ بوچوون؛ شیوازی بیرکردنه وه <تفکر سیاسی: شری رامیاری>.

تفکیک / tafkîk: /عربی/ اسم: جیاکاری؛ جویکاری؛ کار یان رهوتی جوئی کردنه وه؛ جیاکردنه وه؛ لیک کردنه وه؛ لیک جیا کردنه وه؛ جیاوه که رده ی <تفکک نامه ها به عهدی شما: عهدی کردنه دی نامه کان له نه ستوی ئیوه بی>.

تفکیک فو: جیاکردنه وه ی هیزه کان؛ یه کیک له پیویسته کانی ولاتداری ئه مرؤزینه یه، که ده بی سی هیزی قانون دانهر و به ریوه بهر و داوهری کار، ئهرک و ئیشیان به روّشنی لیک جیاواز بی.

تفمائی / tofmālî: /سم: ١. تفمائی؛ تفساوی؛ کار یا رهوتی ساوینی ئاوی دهم

□ تفنگ انداختن: [گفتاری] گولله ته قاندن؛ تیر هاویشتن؛ تفهنگ ته قاندن.

تفنگ در کردن: تیر هاویشتن؛ گولله ته قاندن؛ تیر ده کردن؛ گولله خستن؛ تیر خلاص کردن؛ گرؤلیه ته قنه‌ی؛ تیر شای.

تفنگچی / tofangçî / تفنگدار

تفنگدار / tofangdâr. ها؛ ان: [عربی] / اسم، چه کدار؛ تفهنگدار؛ تفهنگچی؛ شه‌پ‌کری به تفهنگ: تفنگچی

□ تفنگدار دریایی: چه کداری زهریایی؛ چه کداری فیرکراوی هیزی زهریایی بؤ شه‌پ.

تفنن / tafannon. ها؛ ات: [عربی] / اسم، سهرگرمی؛ کاریک بؤ سهرگرمی و خوش رابواردن نه‌ک به شوغل؛ خوخله‌نجان؛ وی‌خه‌جلنه‌ی «برای تفنن مدتی به گلکاری پرداخت: بؤ سهرگرمی ماوه‌یه‌ک خهریکی گولکاری بوو».

تفننی^۱ / tafannonî: [عربی] صفت. به دوخ یان چؤنیته‌ی سهرگرمیه‌وه.

تفننی^۲: قید. وه‌ک سهرگرمی؛ بؤ سهرگرمی؛ به مه‌به‌ستی خو خلافاندن یان وه‌ک سهرگرمی «آزاد تفننی درس می‌خواند: ئازاد وه‌ک سهرگرمی درس ده‌خویتی».

تفو / tofû: صوت. [ادبی] تف؛ تفکه؛ عه‌ک تف؛ ده‌ک تف؛ وشه‌ی ده‌رپینی بی‌زاری و وه‌رزی «تفو بر توای چرخ گردون! تفو: تف له پرووت نه‌ی چه‌رخ‌ی گه‌ردوون! تف له پرووت».

تفوق / tafavvoq: [عربی] / اسم، [ادبی] هه‌ف‌یازی؛ سهرکه‌وتوویی؛ زالی‌تی؛ بالاده‌ستی «علل تفوق غرب: هو‌ی هه‌ف‌یازی رۆژئاوا».

□ تفوق جستن: پی‌شه‌ک ساندن؛ پیش

گرتن/ که‌وتن؛ هه‌ف‌یازی به ده‌سته‌یینان «پس از مدتی نیروهای متفقین بر نیروهای متحدین تفوق جستند: پاش ماوه‌یه‌ک هیزه هاوپه‌یمانه‌کان پی‌س‌کیان له هیزه یه‌ک‌گرتووه‌کان ساند».

تفوق داشتن: زال بوون؛ هه‌ف‌یاز بوون؛ له پی‌شه‌وه بوون «در آغاز جنگ آلمان بر متفقین تفوق داشت: له ده‌سپیکی شه‌پ‌دا ئالمان به سهر هیزه هاوپه‌یمانه‌کانه‌وه زال بوو».

تفوق یافتن: که‌وتنه‌ به‌ر؛ که‌وتنه پی‌شه‌وه؛ زال بوون؛ سهرکه‌وتن.

تفویض / tafvîz: [عربی] / اسم، [ادبی] ۱. کار یان ره‌وتی پی‌سپاردن؛ پیدان؛ دانه ده‌ست «تفویض اختیار: بی‌ساردنی ده‌سه‌لات» ۲.

[فلسفه] ئازادی ویستی مروؤف. به‌رانبه‌ر: جبر

□ تفویض کردن: سپاردن؛ دانه ده‌ست «وزیر کشور اختیارات خود را در استانها به استانداران تفویض کرد: وه‌زیری ولات ده‌سه‌لاتی خو‌ی له پاریز‌گاکاندا به پاریز‌گه‌ره‌کان سپارد».

تفهیم / tafhîm: [عربی] / اسم، [ادبی] کار یا ره‌وتی تیگه‌یاندن؛ فاماندن.

□ تفهیم شدن: تیگه‌یاندن «موضوع شکایت به متهم تفهیم شد: تاوانیه‌که له بابه‌تی شکایه‌ته‌که‌وه نیکه‌ییند».

تفهیم کردن: تیگه‌یاندن؛ فاماندن؛ فه‌وراندن؛ نیشاندان؛ بردنه می‌شکه‌وه؛ چنه‌یاونه‌ی؛ پروون کردنه‌وه‌ی مه‌به‌ستیک «به او تفهیم کردم که ...: تم که‌باند که ...».

تق / taq(q): صوت. ته‌ق؛ ته‌قه؛ پۆقه؛ ده‌نگی گر و که‌مب‌ری ته‌قانه‌وه (وه‌کوو ته‌قینه‌وه‌ی گولله، تره‌کینی ته‌گه‌ره‌ی ترؤمبیل ...)

□ تق چیزی در آمدن: [گفتاری] به فشه

دهرچوونی شتیک؛ ناوی شتیک زړان؛
دهرکهوتنی راستهقانیهک که شاردراوه
یان شاراوهیه؛ بهتال و بی متمانه بوون
«تی شرکت در آمد؛ بهشدارگه که به فشه
ددر جوو».

تقابل / taqābol: ها/ [عربی/ اسم/ [دبی/ ۱.
[نامتداول/ پرو به پرویی؛ پروا پروویی؛
ههقهبری؛ دۆخی له بهران بهری یه کهوه
بوون ۲. دژایه تی؛ کار یان رهوتی
سهر پیچکاری کردن «اگر کار به تقابل بشد
نتیجه اش قابل پیش بینی نیست؛ نه گهر کار بگاته
در ایدتی ناکامه که ی پیش بینی ناکریت».

تقارب / taqārob: ها/ [عربی/ اسم/ [دبی/ ۱.
نیزیکی؛ نزدیکی؛ هه نازی ۲. فیک که تی؛
ویک که وتی؛ هه فگری.

تقارن / taqāron: ها/ [عربی/ اسم/ [دبی/ ۱.
[ریاضی/ دهقاوده قی بیجمگه ل و پزی
پازگه ل له دوو لای خالیک، خه تیک یان
پروپه ریک ۲. پیوهندی نیوان پاژه گه لی
دوو شتی وهک یهک ۳. [مجازی/ هاوکاتی؛
هاوچاخی؛ هاوچه رخی نیوان دوو یا چه ند
پروودا «تارن ماه رمضان با عید نوروز؛ هاوکاتی
مانگی ره مه زان له گه ل جه ژنی نه ورژدا».

تقاص / taqās: ها/ [عربی/ اسم/ [گفتاری/ ۱.
سزا؛ تاوان؛ وهبال به ره؛ سزای کاری خراپ
۲. تۆله؛ کار و رهوتی قهره بووی کاری
نار هوا له که سی کردنه وه.

□ تقاص یس دادن: سزا دیتنه وه؛ تاوان
دانه وه «گفتم آخرش یک روز تقاص آن کار را
بس می دهی؛ وتم تاخری رۆژیک سزای ئهم
کارهت ددییبه وه».

تقاص گرفتن: تۆله سه ندنه وه؛ حق
ساندنه وه؛ قهره بوو کردنه وه «می خواست
تقاص خون برادرش را بگیرد؛ دهیو بست
تۆله ی خوینی برا که ی بسینده وه».

تقاضا / taqāzā: ها/ [عربی/ اسم/ ۱. داخواز؛
بخواز؛ نکا؛ خوایشت «تقاضا می کنم به کار
ایشان رسیدگی کنید؛ نکا ده کم به کاری ئه وان
را بگهن» ۲. خوازه؛ داخواز؛ داوا «تقاضای
استخدام؛ خوازه ی دامه زران» ۳. [اقتصاد/
داخوازی؛ داواکاری؛ داوخوازی کار نیاری؛
خوازه؛ داخوازی شتومهک یان
پاژه گه لیک. بهران بهر؛ عرضه «تقاضا برای
خرید نفت کاهش یافت؛ خوازه بو کرینی نهوت
که م بووه وه».

تقاضانامه / taqāzānāme: ها/ [عربی/
فارسی/ اسم. داخوازانامه؛ خوازه نامه؛
خواستنامه؛ داواکاری نامه؛ نووسراوه یهک
زیاتر بو خاوه ن پله یان بهر پرسئ که
نووسر تیدا شتیکی داوا کردوه.

تقاطع / taqāto': ها/ [عربی/ اسم/ ۱. [نامتداول/
یه کبری؛ ته قیان؛ کار یان رهوتی یه کتر
برین؛ یه ک برین ۲. /ها/ برگا؛ دابرین؛
برگه؛ جیگایهک که دوو یا چه ن شت
یه کتری دابرین؛ جیگای لیک دابران «سر
تقاطع با عابری تصادف کرد؛ له سهر برگا که دای
له رپیواریک».

تقاعد / taqāto'd: ها/ [عربی/ اسم. وهنیشته بی؛
دانیشته بی؛ خانه نشینی؛ که نارگری؛ دۆخ
یان چۆنیه تی دریزه نه دانی کار و پیشه، به
پنی داب و دهستور، به گرتنی مووچه وه.

تقبیل / taqabbol: ها/ [عربی/ اسم. وهرگری؛
قه خوگری؛ هه لگری؛ کار یان رهوتی
وه ئه سئوگرتن.

□ قبیل کردن: وه ئه سئوگرتن؛ بوارا کردن؛
قه خوگرتن؛ هه فگرتن؛ قه بوول کردن
«نگهداری او را تقبل کرد؛ به خیو کردنی ئه وی
وده سئوگرت».

تقیح / taqāh: ها/ [عربی/ اسم. خراپه بیژی؛
کار یا رهوتی به خراپ زانین یا خراپه وتن

تقدير کردن

تقدير نامه / taqdîr nâme. ها: / [عربی] /
فارسی] اسم. ریزنامه؛ نامه‌یه که به
مبه‌ستی سپاس و پیزانین له کار یا
کرده‌وی که‌سیک دهنوو‌سریٔ.

تقدیس / taqdîs: [عربی] / اسم. کار یا ره‌وتی
به پیروز زانین یا له ریزی پیروزان دانان
«من این عشق را واقعاً عیبی می‌کنم: من هم
ئه‌وینه به راستی به پیزانین».

تقدیم / taqdîm: [عربی] / اسم. پیشکesh؛
ناراسته؛ کار یا ره‌وتی دانی شتیک به
که‌سیکی گه‌وره‌تر یان به‌ریزتر «چقدر
کم؟ چند سده به‌کم؟».

تقدیم شدن: پیشکesh کران؛ ناراسته
کران؛ درانی شتیک به که‌سیکی به‌ریز
«این گله از طرف فرزندان به مادر
سه: هم گولانه له لایهن منداله‌کانه‌وه به
دایکیان به‌کم؟».

تقدیم کردن: پیشکesh کردن؛ ناراسته
کردن «دسته‌گلی به میهمانان
چه‌پکه گولیکی به‌میونان».

هه‌روه‌ها: تقدیم نمودن؛ تقدیم فرمودن

تقدیمی / taqdîmî: [عربی] / اسم. پیشکeshی
«به‌سته‌ی تقدیمی حاوی یک جلد کتاب است؛
به‌سته‌ی پیشکeshی کتبیکی تیدایه».

تقرب / taqarrob: [عربی] / اسم. [ادبی]
نزیکی؛ نزیکیه‌تی؛ خزمایه‌تی؛ کار یا ره‌وتی
نزیک بوونه‌وه؛ نزیکه‌وه بییه «این پادشاه به
ارادت درویشان در بهشت است و آن پارسا به
تقرب پادشاهان در دوزخ: هم پادشایه له بهر
دوستایه‌تی ده‌رویشان به‌هه‌شتی به‌رکه‌وتووه و
ئه‌و پارسایه به هوی به‌رکه‌وتووه له پاتشایان
له دۆزه‌خ رۆنیشتووه».

تقرب حسن: (خو) نزیک‌کردنه‌وه؛ خو
نزیکه‌وه کردن؛ وی نزیکه‌وه وسه‌ی «با

«روزنامه‌ها کار او را نفع می‌کردند: رۆژنامه‌کان
خرایه‌ی کاره‌که‌ی ئه‌ویان ده‌کوت».

تق - تق / taqtaq: صوت. ته‌قه‌ته‌ق؛
ته‌ق‌وتوق؛ تیق - تیق؛ ته‌ق‌ویوق؛ ده‌نگیکی
وه‌ک ده‌نگی ته‌قاندنی گولله له دوور‌وه
یان پیکدادانی چهن شت.

تق - تق / teqteq: اسم. خره‌خره؛ ده‌نگی
هیواشی ویک‌خواردنی چهن شت.

تقدس / taqaddos: [عربی] / اسم. [ادبی]
پیروزی؛ پاک؛ دۆخ یا چۆنیه‌تی پیروز
بوون «خیلی اظهار تقدس می‌کرد و جانماز آب
می‌کشید: زور له خۆیه‌وه بیرونی ده‌نواند و
مه‌رای ده‌کرد».

تقدم / taqaddom: [عربی] / اسم. پیشکeshوت؛
وه‌رکه‌وت؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی جیگرتن له
پیش شتان یان که‌سانی‌تره‌وه. به‌رانبه‌ر:
تأخر

تقدم داشتن: له پیشه‌وه بوون؛ له به‌ره‌وه
بوون؛ له پیشه‌ چوون؛ وه‌لپوه بییه «در
آن اداره بر دیگران تقدم داشت: له‌و
مه‌زرتینگه‌ده‌له پیشه‌ووی ئه‌وانی‌تره‌وه
بوو».

تقدير / taqdîr. ها: / [عربی] / اسم. ١. لات/
چاره‌نووس؛ چاره‌به‌ش؛ ناوچاو؛ قه‌له‌م
نویس؛ تاسین‌دین ٢. سپاس؛ کار یان
ره‌وتی پیزانین؛ قه‌در زانین ٣. قدیمی/
خه‌ملکاری؛ کار یان ره‌وتی سه‌نگاندن؛
خه‌مل کردن؛ نه‌هاندن؛ نرخاندن؛ هه‌سبان.

تقدير بودن: چاره‌بوون؛ چاره‌نووس به‌و
شیوه‌ بوون «تقدير این بود که باز هم همدیگر
را ببینیم: چاره‌نووس وابوه که دیسان یه‌ک
ببیننه‌وه».

تقدير شدن: ریز (لج) گیران «از تلاش و
کوشش کارکنان تقدیر شد: له هه‌ول و
تیکۆشانی کارمه‌ندان ریز گیر». هه‌روه‌ها:

تلاش زیاد به دستگاه وزیر تقریب جست: به
تعالای زورمویه خوی له دام و دهزگای وهزیر
نریک کردوده.

تقریب / taqrīb. ها: / [عربی] / اسم. ۱.
[نامتداول] نیزیکی؛ نیزیکی ۲. نریک؛
هه‌ندیک که به راستیه‌وه نیزیکه < خطای
محاسبه با تقریب پنج در هزار است: هه‌له له
بژاردندا نریک به پینج له هه‌زاره >.

تقریب / taqrībān. [عربی] / قید. نیزیکه‌ی؛ له
ده‌وروبه‌ری؛ بزان-مه‌زان؛ نریک به شت،
دو‌خ یان چۆنیه‌تی مه‌به‌ست < تقریباً هزار
تومان بود: نیزیکدی هه‌زار تمه‌ن بوو >.

تقریبی / taqrībī. [عربی] / صفت. نیزیکه‌یی؛
نه‌ته‌واو، به‌لام زور نریک به راستی.

تقریر / taqrīr. ها: / [عربی] / اسم. ۱.
فه‌گو‌یی؛ کار یان ره‌وتی وتنه‌وه؛ گوته‌وه؛
گه‌راندنه‌وه؛ واته‌یوه < آنچه را دیده بود برایم
تقریر کرد: ئه‌وه‌ی دیبوی بۆی کوتنه‌وه > ۲.
[نامتداول] کار یان ره‌وتی دان‌پی‌دانان؛
پته‌اتن؛ پهنه‌نامای.

تقریظ / taqrīz. ها: / [عربی] / اسم.
نووسراوه‌یه‌ک بۆ سپاس و ستایش له
به‌ره‌همیکی و ئیزه‌یی یان هونه‌ری، به
تابیه‌ت کتیب.

تقسیم / taqsīt. [عربی] / اسم. پاژبه‌ندی؛
به‌شبه‌ندی؛ به‌شبه‌شی < تقسیم بده‌ی‌های
دولت: پاژبه‌ندی قهرزه‌کانی ده‌ولت >.

تقسیم / taqsīm. ها: / [عربی] / اسم.
دابه‌ش؛ به‌ش: ۱. کار یان ره‌وتی به‌ش
کردن < پول به چهار بخش مساوی تقسیم شد:
پاره‌که به چوار به‌شی وه‌ک یه‌ک دابه‌ش کرا >
۲. [ریاضی] یه‌کیک له چوار کاره
سه‌ره‌کیه‌کان، بۆ زانیینی ئه‌وه‌ی که
چه‌ندیته‌یه‌ک چه‌ند جار له یه‌کیکی‌تردا
هه‌یه < شانزده را به چهار تقسیم می‌کنیم می‌شود

چهار: شازده به چوار دابه‌ش ده‌که‌ین ده‌بیته
چوار > ۳. کار یان ره‌وتی جیاوه‌کردنی
چه‌ندیته‌یه‌ک به ریژه‌ی دیاریکراو < تقسیم
سود شرکت: دابه‌شی قازانجی به‌شدارگه > ۴.
بلاو؛ کار یان ره‌وتی به‌شینه‌وه < پولش را
میان بچه‌هایش تقسیم کرد: پاره‌کانی له ناو
منداله‌کانیدا دابه‌ش کرد > ۵. [زیست‌شناسی]
کار و ره‌وتی دابه‌شین؛ زاوزی له ریگه‌ی
دوو یان چه‌ند کهرت بوونه‌وه‌وه < تقسیم
سلولی: دابه‌شینی خانه‌یی >.

تقسیم به نسبت: به‌ش به ریژه؛ به‌ش
به‌شین؛ کار یان ره‌وتی به‌ش-به‌ش کردن
به گو‌یزه‌گه‌لی دیاریکراو.

تقسیم کار: کاربه‌شی؛ دابه‌ش کردنی کار.

تقسیم‌بر / taqsīmbar. [عربی] / فارسی] / اسم.
به‌ش به؛ دابه‌ش به؛ ناوی نیشانه‌یه‌ک به
بیجمی < «> که نیشان دهدا هه‌ندی لای
چه‌پ به هه‌ندی لای راستدا دابه‌ش
ده‌بیت.

تقسیم‌بندی / taqsīmbandī. ها: / [عربی]
فارسی] / اسم. به‌ش‌به‌ندی؛ پاژبه‌ندی؛
دابه‌شکاری؛ کار یا ره‌وتی دابه‌ش کردنی
شتیک به برگه، به‌ش یان تیکه‌گه‌لیک
< تقسیم‌بندی زمینهای شهری: پاژبه‌ندی
زه‌وینگه‌لی شاری >.

تقصیر / taqsīr. ها: / [عربی] / اسم. ۱.
که‌متهرخه‌می؛ هه‌له؛ گونه؛ کو‌تایی؛
دریغی؛ کار یا ره‌وتی جوان ئه‌نجام نه‌دانی
کارپک یان ئه‌نجامدانی کاریکی خراب
< راننده تقصیر کرده است و باید مجازات شود:
راننده‌که که‌متهرخه‌می کردوو و ده‌بی سزا
بدری > ۲. / [لات] / سووچ؛ تاوان؛ گوناخ؛ گونا؛
پیاژه؛ خه‌تا < تقصیر من چیست؟: سووچی من
چیة > ۳. کاری کول‌کردنه‌وه یان تاشینی
قز و گرتنی نینوک له کاتی حه‌ج‌کردندا.

فالاتی؛ ناوچالی؛ قوپیاوی؛ قوپیاگی.

تَقْلَا / taqallā، ها: /عربی/ اسم، پهله‌قازه؛
پهله‌قازی؛ پهله‌وپو؛ ته‌قالا؛ هه‌لگ؛ هه‌ول؛
ته‌پشت؛ زهن‌به‌لیق؛ ره‌وتی تیک‌خوشانی زور،
به‌تایبته بۆ ده‌رباز بوون له بار و دۆخیکی
ناحهز (وهک دهس و پا به زه‌ویدا کوتان و خو
تل‌دان بۆ کردنه‌وی به‌ند له دهست و پی).

تَقْلَب / taqallob، ها: /ات: /عربی/ اسم، گه‌ر؛
گر؛ گزی؛ گرنی؛ گزنی؛ گغنی؛ قۆیه؛ فیل؛
چفۆ؛ کار یان ره‌وتی خه‌لکی فریو دان به
هۆیه‌کی درۆیین یان ره‌وتاریکی دوورپوانه
(در انتخابات نقاب شده بود: له هه‌لبژارنده‌که‌دا
گری‌کرا‌بوو).

تَقْلَبِی / taqallobî، ها: /عربی/ صفت،
درۆیین؛ درۆینه؛ زپ؛ زر؛ زره؛ ده‌ره‌فین؛
نه‌تئ (پول نه‌نی: پاره‌ی درۆیین).

تَقْلِی / toqlî، ها: /اترکی/ اسم، کاو‌ر؛ کافر؛
که‌و‌ر؛ بې‌چوه مه‌ر له شەش مانگان هه‌تا
یه‌ک سال.

تَقْلِیبِی / taqlîbî، /عربی/ صفت، [نام‌تداول]
ده‌س‌ساز؛ ده‌س‌کرد «الکل تقلیبی: ئەل‌کل‌ولی
ده‌س‌ساز».

تَقْلِید / taqlîd، ها: /عربی/ اسم، ۱. لاسا؛
لا‌سای؛ لا‌ساوی؛ چاولیکه‌ری؛ کار یان
ره‌وتی چاولیکردن؛ ژئ‌گرتن؛ شوین‌ناکار،
وتار یا رواله‌تی که‌سیکی‌تر که‌وتن (تقلید
کردن: لاسا کردن) ۲. /اسلام/ په‌یه‌وی؛ کار
یان ره‌وتی شوین‌بیر و پای‌پێ‌هر (مه‌لا و
مفتی و پێ‌شه‌وا) که‌وتن له کاری دینیدا ۳.
لا‌سای؛ لا‌سکه؛ لا‌سای؛ ده‌مه‌لا‌سکی؛
ده‌مه‌لا‌سکی؛ کار یان ره‌وتی پیشاندانی
ناکار، وتار، ده‌نگ و زاراوه‌ی که‌سی‌تر (زیاتر
بۆ گالته) (تقلید درآوردن: لاسا کردنه‌وه) ۴.
کار یان ره‌وتی دووباره‌کردنه‌وی پێ‌باز و
شی‌وازی کاری که‌سیکی‌تر ۵. /قدیمی/

□ از تقصیر گذشتن: لی خوش بوون؛ له
تاوان رابردن؛ له گوناح گوزه‌ریان؛
چاو‌پۆشی‌کردن له هه‌له؛ جه‌گونی
وهش بیهی «خدا از تقصیراتمان بگذرد: خوا
لیمان خوش بی».

تَقْصِیر کار / taqsîrkār، ها: /ان: /عربی/
فارسی] صفت، تاوانکار؛ تاوانبار؛ گونا‌حکار؛
هه‌له‌کار.

تَقْطِیر / taqtîr، /عربی/ اسم، /شیمی/ کار یا
ره‌وتی هه‌لم به‌ئاو‌کردنه‌وه، به‌شی‌وه‌ی
دلۆپ‌دلۆپ له پێگای سارد‌وه‌و‌کردنه‌وه یان
خستنه ژیر گوشاره‌وه.

□ تَقْطِیر جزء به‌ جزء: جیا کردنه‌وه‌ی چه‌ند
ماکی تراوی تیکه‌ل، به‌که‌لک وه‌گرتن
له جیا‌واز بوونی راده‌ی تینی پێ‌ویست بۆ
هاتنه‌کولیان.

تَقْطِیر خشک: ده‌رکی‌شانی گازی ناو
شتیکی وشک (وه‌ک چپو)، ئە‌مه‌جار سارد
کردنه‌وه‌ی گازه‌که تا بپێته‌تراو.

□ تَقْطِیر کردن: گه‌رم‌کردنی تراو تا دپته
کول، ئە‌مه‌جار سارد‌کردنه‌وه‌ی
هه‌لمه‌که‌ی و به‌شی‌وه‌ی دلۆپی ناو
ده‌ره‌ینانی.

تَقْطِیع / taqtî، ها: /ات: /عربی/ اسم، ۱. کار
یان ره‌وتی پارچه‌پارچه و که‌رت‌که‌رت
کردنه‌وه ۲. /دبی/ کار و ره‌وتی بر‌گه‌بر‌گه
کردنه‌وه‌ی بالی شیعر به‌گری و بر‌گه‌ی
کیشی‌هه‌رووزی.

□ تَقْطِیع کردن: که‌رت‌که‌رت‌کردن: ۱.
په‌ل‌په‌ل‌کردن؛ ئە‌نجن‌ئه‌نجن‌کردن؛
تیکه‌تیکه‌کردنی شتیک ۲. /دبی/
بر‌گه‌بر‌گه‌کردن؛ جیا‌کردنه‌وه‌ی بر‌گه‌به
بر‌گه‌ی شیعر به‌پیی ده‌ست‌و‌وری
هه‌رووزی.

تَقْعَر / taqa'or، /عربی/ اسم، /دبی/ قوپاوی؛

نمایش و شانوی کومیدیا.

□ تقلید در آوردن: لاسایی کردنهوه؛

دهمه لاسکه کردن؛ لاسوی کهردهی؛ ئاکار
یان وتهی که سیککی تر بؤ گالته و
پیکه نین دوویات کردنهوه.

تقلید شدن: چاو لیکران؛ چاو لیپرپان؛
چهم چنه بریهی؛ دوویات بوونهوهی
شیواز یان رهوتیک (در لباس خانمها از
سیک فرانسوی تقلید می‌شود: له پۆشه‌نی
ئافره‌تاندا حه‌وه شیوازی فرانسوی بکری).

تقلید کردن: لاسایی کردنهوه؛ چاو
لیکران؛ شیواز یان رهوتی پیپر هوی و
دووویات کردنهوه (صدای گربه را تقلید
می‌کند: داسی دهنگی پشیلە دانەبەد).

□ تقلیدی / taqlîdî: [عربی] صفت.
چاولیگه‌ری؛ چاولیپیری (کارهای او همه
سین است: کاره‌کانی هه‌موو حاوسەدر بن).

تقلیل / taqlîl: [عربی] اسم، [ادبی] کار یان
رهوتی کهم بوونهوه؛ دابه‌زان؛ هندکان.

□ تقلیل دادن: کهم کردنهوه؛ دابه‌زانیدن؛
هندکاندن؛ کهمه‌وه کهردهی.

تقلیل یافتن: کهم بوونهوه؛ دابه‌زین؛
هندکان؛ هاتنه خواره‌وه؛ کهمه‌وه بیهی
(با بیکار شدن همسرم درآمدان تقلیل رفت:
که هاوسهرم بیکار بوو، دهسه‌هاتمان کهه
سەدەوه).

تقنین / taqnîn: [عربی] اسم، [نامتداول] کار
یان رهوتی قانون دانان.

تقنیتی / taqnîni: [عربی] صفت، [نامتداول]
په‌پوه‌ندیدار به قانون دانانهوه؛ تقنینیه
تقنیه / taqnîniyye: [عربی] تقنینی

تقوا / taqvā: [عربی] اسم، [ادبی] پارێزباری؛
پارێزگاری.

تق و توق / taq(q)-o-tûq: صوت، [گفتاری]
تهق و ترم؛ تهق و تورم؛ تهقه‌تهق؛ تهق و

تق؛ تهق و پوق؛ تهق و هوق؛ قال و قوو
به‌تایبته دهنگی ته‌قاندنی تیر یان کوتانی
شتی به شتیکی تر دا.

تق و لق / taq(q)-o-laq: صفت. تهق ولوق؛
لهق ولوق؛ تهق ولهق: ۱. شل‌وشه‌ویق؛
شل‌وناپته‌وه (این چهارپایه نق‌ولق است: ئەم
چوارپایه له‌ق‌ولقه) ۲. نیوه داخراو (امروز
اداره‌ه‌ولق بود: ئەم‌رۆ مه‌زڕینگه ته‌ق‌ولوق
بوو).

تقویت / taqvîyat: [عربی] اسم، ۱. کار یا
رهوتی هیژگه‌یاندن به شتی یان که‌سیک؛
به‌هیژ کردن؛ بووژاندنهوه؛ ژووژاندنهوه
(تقویت روحی: هه‌ر پیداسی رۆحی) ۲. کار
یان رهوتی زیاتر کردنهوهی هیژ و توانایی
که‌سی یان شتیکی.

□ تقویت شستن: هیژگرتن؛ هیژ
تیکه‌وته‌وه؛ گیان گرتنهوه؛ به‌هیژ بوونهوه
(با افزایش بهای نفت، بنیه‌ی مالی دولت تقویت
شده است: به‌هه‌لچوونی بایی نه‌وت، توانی
مالی ده‌ولت هه‌یری کر‌نوه).

تقویت کردن: به‌هیژ کردن؛ هیژ پیدان؛
بووژاندنهوه (مردم با کمک‌هایشان دولت را
تقویت می‌کنند: خه‌لک به یارمه‌تیه‌کانیان
ده‌ولت به‌هه‌ر ده‌که‌ن).

تقویت کنند / taqvîyatkonande: ها؛
[عربی] فارسی/اسم، نام‌پیلیاییز؛ کومه‌ل یان
خولگه‌ی ئەلیکترۆنیککی بؤ به‌هیژ کردنی
توان یان قولتاژی نام‌پیریک.

تقویت کنند / taqvîyatkonande: صفت. توانده‌ر؛ هیژ پیدده‌ر؛
وزه‌ده‌ر؛ خاوه‌ن چۆنیه‌تی توانایی به‌خشین
یان شیناهی زیادکردن.

تقویتی / taqvîyatî: [عربی] صفت. هیژده‌ر؛
بووژیتنه‌ر (شریت تقویتی: شه‌ربه‌تی هه‌یژده‌ر).

تقویم / taqvîm: ها؛ [عربی] اسم،
رۆژ‌ئه‌ژمێر؛ رۆژ‌ژمێر؛ رۆژ‌مێر؛ رۆژ‌پێو؛

و ئاۋا بوۋنى خۆر، مانگ و ئەستېرە كان لە ھەركام لە رۆژانى سالى تىدا دىارى كراۋە.

□ تقويم شەن: ھەلسەنگران؛ ھەلسەنگيان؛ ھەلسەنگان؛ سەنگ و سووک گران؛ سووکوسەنگين بوون «اموال او بە طور دقيق تقويم شەن: مال و سامانى بە وردى سەنگ سووک گرا».

تقويم كردن: ھەلسەنگاندن؛ سەنگ و سووک كردن؛ كرىشەيش «اموالش را تقويم كردن: داراييه كه يان ھەلسەنگاند».

تقە / taqqe، ها: /اسم، [گفتارى] تقە؛ دەنگى بەرزەوہ بوو بە ھۆى ليدان يان داکەوتنى شتيك لە سەر دەرگا، ميز و... «ئەلەى بە در خور: دەپەك لە درگاگە درا».

تقيد / taqayyod، ات: /اىربى /اسم، [دبى] پىبەندى؛ پابەندى؛ كار يان رەوتى شان دانە ژىر بارى كار يان بەرنامەيەكەوہ «تەبە اسلام: پىبەندى بە ئىسلام».

تقىە / taqīyye، اىربى /اسم، خۆراگرى؛ خۆپارىزى؛ كار يان رەوتى شاردنەوہى بىر و برۋا و ھاودەنگى روالەتى نىشاندان بە مەبەستى خۆ پاراستن لە ھەر چەشنە مەترسەك.

□ تقىە كردن: خۆپارىزى كردن؛ خۆپاراگرى كردن؛ بەرخۆگرتن؛ خۆ پاراستن لە ئاشكرا كردنى ئايين يا برۋاى خۆ «آن روز خفقان گرفته بودند و امروز مى گویند: ما تقى مى كردیم: ئەو رۆژە دەميان ھاتبووہ يەك و ئەمروژ ئىژن: ئىمە جۋابىمىز دەتارد».

تك / tak، ها: /اسم، ۱. [نظامى] ھىرش؛ پەلامار؛ پەلامارە؛ ھەلمەت؛ ھەلمەتە؛ گالا؛ ھەو؛ دەسرىژى؛ ھەلكوتان؛ كەت ۲. [نامتداول] ھەلەداۋان؛ ھەشتاۋان؛ پۆ؛ پەلەۋپۆ؛ ھەلكوت-ھەلكوت؛ برىو-برىو؛

سالنامە؛ سالىپۆ: ۱. پەرتوۋكى بچووك، نامىلكە يان بەلگەيەك كە خشتەگەلىك بۆ پىشاندانى مانگ، ھەوتە و رۆژەكانى سالى تىدا پۆردراۋە «تقويم بىلى: روزمىرى باخەلى»: سالناما ۲. ھەركام لە دەزگاگەلى ژماردىنى كات كە سەرەتا، درىژاىى و بەشەكانى سالى تىدا دابىن و دىارى كراۋە «تقويم ھجرى: روزمىرى كۆچى»: سالشمارى ۳. [قدىمى] كار يان رەوتى ھەلسەنگاندن؛ خەملاندن؛ نرختاندن؛ كرىشەيش.

□ تقويم بىلى: رۆژژمىرى باخەلى؛ رۆژمىر گىرفانى؛ رۆژمىرىك لە بىچمى پەرتوۋكىكى چكۆلە كە لە گىرفاندا جىي دەپىتەوہ.

تقويم تركستانى: رۆژمىرى توركستانى؛ سالىپۆى كۆنى باۋ لە ئاسىي ناۋەندى و رۆژھەلاتدا، كە سالەكان بە دەورەگەلى دوازەدانەيى بە نىۋى دوازە گىئالەبەر (مشك، گا، پلنگ، كەروپشك، نەھەنگ، مار، ئەسپ، مەر، مەيموون، مرىشك، سەگ و بەراز) ناۋ نراۋن.

تقويم دىۋارى: رۆژژمىرى دىۋارى؛ رۆژمىرى كە بە قەد دىۋاردا ھەلدەۋاسرىت. ھەرۋەھا: تقويم رومىزى

تقويم شمسى: رۆژمىرى ھەتاۋى؛ رۆژژمىرى رۆژى /خۆرى؛ سالىپۆيك بە پىي گەرانى زەۋىن بە دەورى خۇردا (ۋەك رۆژمىرى ئىرانى و زايىنى).

تقويم قمرى: رۆژمىرى مانگى؛ سالىپۆيك بە پىي گەرانى مانگ بە دەورى زەۋىدا.

تقويم مىلادى: رۆژمىرى زايىنى؛ سالژمىرى ھەتاۋى كە دەسپىكى ھەۋەلى مانگى ژانۋىيە.

تقويم نجومى: سالنامەى چەرخى؛ رۆژمىرى كە جىگا و كاتوساتى ھەلاتن

گه‌ران «او هم به علم ایمانی ندارد و در نکابوی کسب مقاماتی است: نه‌ویش به زانست باوه‌ری نیه و له سدنک و سوژنی و ده‌دهست هینانی پله‌وپایه‌دایه».

□ نکاپو کردن: پهل‌وی‌کردن؛ هه‌ولدان؛ پهل‌کوتان؛ پهل‌کۆ‌کهرده‌ی؛ گه‌ران و به هه‌ر لایه‌کدا سه‌رکی‌شان «برای یافتن کار مناسب، نکابوی زیادی کرد: بۆ دۆزینه‌وه‌ی کاریکی باش، بس‌ویوی زۆری کرد».

به تکابو افتادن: که‌وتنه‌ پهل‌وی‌؛ که‌وتنه‌/هاتنه‌ جم‌وجوول؛ که‌وتنه‌ تالوو‌که‌وه؛ وه‌خۆ‌که‌وتن؛ که‌وتنه‌ خۆ؛ له‌هه‌لسوو‌ر و زفران بوون؛ هه‌ول‌ی زۆر دان و بۆ لای که‌س یان شوینی جۆراوجۆر چوون «برای پیروزی در انتخابات، به تکابو افتاد: بۆ سه‌رکه‌وتن له‌هه‌لبژاردندا، که‌وتد یه‌ل‌ویو».

در نکابو بودن: له‌هه‌لسوو‌ر و داسووردا بوون؛ گه‌ران و ئەه‌لا و ئەه‌لا کردن «برای به‌دست آوردن پول لازم، مدت‌ها در نکابو بود: بۆ به‌دهست هینانی پاره‌ی پیویست، ماوه‌یه‌کی زۆر له‌هه‌لسوو‌ر و داسووردا بوو».

تکاسر / takāsor: [عربی/اسم، [نامتداول] ۱. زۆری، فره‌یی؛ فره‌هی ۲. [مجازی] کار یان ره‌وتی مال کۆ‌کردنه‌وه؛ مال خستنه‌وه؛ مال خستنه‌لاوه.

تکاسف / takāsof: [عربی/اسم، [قدیمی] خرپویی؛ خه‌ستی؛ تی‌ری؛ چ‌ری؛ که‌ستی؛ تۆ‌که‌یی.

تکافو / takāfû: [عربی/اسم، [ادبی] به‌سندیه‌ی.

□ تکافو کردن: به‌ش کردن؛ به‌س بوون؛ به‌س کردن؛ وه‌سێ‌کهرده‌ی «پولی که به دست می‌آورد برای اداره‌ی زندگیش تکافو نم‌کند: ئەو پاره‌یه که‌ده‌ری دیتا بۆ چه‌رخانی ژبانی ده‌ستی ده‌کند».

پله‌پاتۆر؛ جوولانه‌وه‌ی به‌په‌له.

تک: صفت، [گفتاری] تاک: ۱. یه‌ک؛ بی‌هاوتا؛ بی‌وینه؛ ته‌ک «آزاد در تیراندازی بود: نازاد له‌تیر‌هاویشتندا بۆ ۲. تاق؛ زوو؛ زۆ؛ که‌ت؛ ته‌نیا؛ ته‌نی «خاک و تنها: ته‌نی».

تک: پیشواژه، تاقه؛ تاکه؛ یه‌ک؛ ته‌ک: ۱. ته‌نیا؛ ته‌نا «بی‌بیت: ده‌دی‌ر» ۲. به‌یه‌ک ژماره‌وه «خبرگی؛ ده‌پایه‌تک‌گه‌لا؛ ده‌پایه» ۳. به‌ته‌نیایی «کنف‌ری: که‌سی».

تک / tek: [فرانسوی] ساچ-۳،۲

تک / tok: [اسم، [گفتاری] نووک؛ سه‌ر؛ به‌ر «به‌زبان: بی‌زمان».

□ تک‌نارین: ۱. به‌سه‌ر په‌نجه‌رۆ‌یشتن؛ له‌سه‌ر ئە‌نگۆستی پتوه‌ری‌گه‌رۆ‌یشتن ۲. سوو‌که‌پا چوون؛ سه‌ر پی‌یی چوون؛ زوو‌رۆ‌یشتن و گه‌رانه‌وه «یک‌تک‌نارین نزد عموم: سه‌رکه‌وتنه‌که‌سه‌ر بۆ لای مامه‌م».

تک‌رانی حرف زدن: توره‌تور کردن؛ سه‌رزوان‌گرتن؛ گیر کردن له‌قسه‌کردندا به‌جۆ‌ری که‌وتنه‌وه‌ی بریک تا زۆ‌ریک له‌پیته‌کان تی‌ک بدری.

تک‌رین: ۱. نکلانیدن؛ نووک لی‌دان؛ ده‌نوو‌کدان ۲. [مجازی] نیوه و ناته‌واو هیشتنه‌وه‌ی کار؛ سه‌رسه‌ری کار کردن.

تکاب / takāb: ها- / اسم، [ادبی] ۱. ئاودر؛ ئاودرگه؛ که‌ندال؛ در‌نال؛ در‌که؛ شه‌قاری پان و قوول له‌رووی زه‌ویدا که‌به‌هۆ‌ی هاتنی ئاوی کاتی و لافاووه‌به‌دیها‌تووه ۲.

ئاو، چۆم یان زه‌ریای بی‌په‌ی

تکاپ / takāpû: ها- / اسم، [ادبی] ۱. هه‌ول؛ جه‌خت؛ پهل‌وی‌؛ کرد و کاش؛ هه‌لگ؛ ته‌پشت؛ کرد و کۆشی هاو‌ری له‌گه‌ل ئە‌ه‌لا و ئە‌ه‌لا چووندا ۲. [مجازی] سه‌نگ‌وسوژن؛

تکالیف / takālīf: [عربی] جمع ٭ تکلیف

تکامل / takāmōl: [عربی] اسم، ته‌واو‌کاری؛
 په‌وتی گوران؛ گوروان: ۱. گورپان؛ به‌ره‌و
 ته‌واوتر و بی‌که‌م و کوورپی چوون ۲.
 په‌وتی داگه‌پانی به‌ره‌به‌ره‌ی شتیک که
 ده‌بیته‌ه‌وی سازگاری زورت‌ری له‌گه‌ل
 ژینگه و توانایی باشتر له‌وه‌رامدانه‌وه به
 پیداویستیه‌کانی «تکامل جنین: کوورانی پز»
 ۳. بیر و بوچوونی که پی‌ی وایه چینگه‌لی
 گیانه‌وه‌ران په‌نگه به‌پوژگاران بگو‌درین،
 بویه ویده‌چی بیچم و پیکه‌اته‌ی ته‌نی
 گیانه‌به‌رانی تازه له‌گه‌ل پیشووه‌کانیاندا
 جیاوازیان هه‌بیت.

تکامل یافتن: گوران؛ گورپان «تومیل در
 طی یک قرن تکامل یافت و به‌صورت امروزی
 درآمد: ماشین له‌ماوه‌ی سه‌ده‌یه‌کدا کور و
 وه‌کوو ته‌وروی لی ده‌ره‌ات».

تکاملی / takāmōlī: [عربی] صفت. گورواوی؛
 گورانه «سیر تکاملی: په‌وتی گورواوی».

تکان / takān, tekān: ها- / اسم، ته‌کان؛
 ته‌کانه: ۱. جووله؛ چرکه؛ چرچی؛ له‌ره؛
 ده‌گو؛ ده‌کو؛ ته‌وه‌ن؛ ژیل؛ رپپ؛ ریت؛ جم؛
 بزاف؛ جمه؛ جینگل؛ گینگل؛ گج-گج؛ کار
 یان په‌وتی هه‌ژان؛ راژان؛ له‌قان؛
 جوولانه‌وه‌ی شتیک له‌جیگه‌ی خویدا
 «بچه‌توی شکمش نکان می‌خورد؛ مناله‌که له
 نیو‌زگیدا جووله ده‌کا» ۲. چرکه؛ له‌ره؛
 ده‌گو؛ رپپ؛ ریت؛ کار یان په‌وتی جیبه‌جی
 بوون به‌تابیست گورپینی شوین یان بار و
 دۆخی خو «از جایش تکان نمی‌خورد؛ له‌جی
 خوی ته‌کان نادا» ۳. دۆخ یا چۆنیه‌تی
 راچله‌کان؛ دل داکه‌وتن/ داکه‌فتن؛ دل
 داخوریان، له‌ترس یا په‌رؤشیه‌کی زور به
 هوی رووداویکی کوت‌وپره‌وه «این حادثه همه
 را تکان داد: هم کاره‌ساته هه‌مووی

راچله‌کانده».

تکان خوردن: ته‌کان خواردن/ وارده‌ی؛
 ۱. جمان؛ جمان؛ جومین؛ هه‌ژین؛
 هه‌ژیان؛ بزوان؛ بزووتن؛ له‌ران؛ له‌ریان؛
 جوولان؛ قه‌شه‌قان؛ چرکیان؛ راژان؛
 له‌قیان؛ له‌رانه‌وه؛ جوولانه‌وه؛ شه‌کینه‌وه؛
 شه‌کانه‌وه؛ چرکیانه‌وه؛ له‌رینه‌وه؛ جمه‌ی؛
 جوولیه‌ی؛ شوکیاوه ۲. راچله‌کان؛
 شه‌ژان؛ راچه‌نین؛ داترووسکیان؛
 چله‌کیایره؛ زیویان؛ به‌هوی رووداویکی
 ناکاو تووشی ترس و سه‌رسوورمانی
 ئاسته‌م هاتن.

تکان دادن: ته‌کان‌دان: ۱. جی‌وه‌جی
 کردن؛ جیبه‌جی کردن؛ بزواندن؛
 جوولانه‌وه؛ ئه‌ره‌جمنه‌ی ۲. بو‌به‌ریان
 دوا جووله‌پیدان؛ جمه‌ی؛ جمنا‌ی.

تکاندن / takāndan, tekāndan: مصدر.
 متعدی. // تکاندی: ته‌کاندت؛ می‌تکانی؛
 ده‌ته‌کینی؛ بتکان؛ بته‌کینه // ته‌کاندن؛
 داته‌کاندن؛ راوه‌شاندن؛ شه‌کاندن؛
 راته‌کاندن؛ راته‌کاندن؛ ته‌کنه‌ی؛ ته‌کنای؛
 گو‌تانندن؛ نه‌تراندن؛ گجگانندن؛
 ئه‌ره‌ته‌کنه‌ی؛ ته‌کنایره؛ له‌راندنه‌وه‌ی
 شتیک به‌ده‌ست یان به‌لیدان و کوتانی له
 سه‌ریه‌ک به‌مه‌به‌ستی جیاوه‌بوون یان
 لیوه‌بوونی ورده و پرده‌یه‌ک له‌و شته
 «تکاندن درخت؛ تکاندن سفره: ته‌کاندن‌ی دار؛
 دانه‌کاندن‌ی سفره»: تکانیدن. هه‌روه‌ها:
 تکاندن

تکان دادن: تکاننده (ته‌کینه‌ر) / صفت
 مفعولی: تکانده (ته‌کینه‌راو) / مصدر منفی:
 نتکاندن (نه‌ته‌کاندن)

تکان ده‌نده / takāndahande, tekān-:
 صفت. / مجازی / راچله‌کینه‌ر؛ ته‌کانده‌ر؛
 داچله‌کینه‌ر؛ راچینه‌ر؛ راژینه‌ر؛ بزوتنه‌ری

اسم. ۱. فہرْد؛ شیعری کہ تاقہ بہیتی کہ ۲.
تاقہ بہیت؛ مالک؛ دیریکی دیار یگراو لہ
شیعریک.

تکیران / takprān, ها: / اسم, [گفتاری] ژنی
کہ جاروبار لہ گہل پیاوانی جؤراوجؤردا
دلداری دہکا.

تک-تک / taktak, قید. تاکہ-تاکہ؛
تاک-تاک؛ تاق-تاق؛ یہک-یہک؛ دانہ-دانہ؛
یہک بہ یہک؛ تاق ولؤقہ؛ تاک و ترووک؛
کتبکت؛ یؤ-یؤ؛ یوہ-یوہ <مہمانہا تک-تک
اینجا و آنجا نشستہ بودند؛ میوانہ کان تاکہ-تاکہ
لیزہ و لہوئی دانیشتبوون>.

تک-تک / tektek, صوت. چرکہ چرک؛
دہنگی کاتژمیر: تک-تاک

تک تیر / taktîr, ها: / اسم, تہک تیر؛ تیری
کہ بہ تہنایی یا بہ ماوہ یہ کہوہ لہ تیری
پیشو دہتہ قیندریت. بہرانبہر: رگبار
تک تیرانداز / taktîrandaz, ها: / اسم,
تہک تیرہاوژ؛ تہک تیرشان؛ قہناسہ چی؛
تیرہ نازی بہ دہست و نیشان کہ بہ تہنیا و
یؤ ٹامانجیکی تایبہت دہست دادہ کیشت.

تکثر / takassor, [عربی] / اسم, [دبی] زوری؛
فرہیی <تکثر آرا بہ معنی وجود اختلاف نیست:
زوری دہنگ بہ واتای ہہبوونی دووبہرہ کی
نیہ>.

تکثیر / taksîr, [عربی] / اسم, کار یان پھوتی
۱. زور بوونہوہ؛ فرہ بوونہوہ ۲. زور کردنہوہ؛
فرہ کردنہوہ؛ فہرکاندن.

تکثیر شدن: زور بوونہوہ؛ فرہ بوونہوہ؛
فرہ بیہ یوہ.

تکثیر کردن: ۱. زور کردن؛ فرہوہ کردن ۲.
ٹامادہ کردنی نوسخہ گہلی زور لہ
نووسراوہ یہک ۳. تۆمار کردن؛ پرہوہ کردن؛
پرہوہ کردہی <یک نوار از موسیقی ایرانی
برایم تکثیر کن: نہوار یک لہ موسیقی ٹیرانیم

ہہستی دہروون (ترس، توورہیی و...) <خبر
زمین لہرزہ بسیار بکان دہسدہ بود: ہہوالی
بوومہ لہرزہ کہ گہلیک ر جلد کندہ بوو>.

تکانه / takāne, ها: / اسم, [فیزیک] راوہش؛
تہکان: ۱. دہلہک؛ ہیژی بزوپنہری
کوٹوپری ۲. جوولہی پیکہاتوو لہو ہیژہ
۳. کار یا ہیژیکی کورتی میکانیکی یان
بہرقی، کہ کہرہسہ یہک بختہ کار یان
بیجوولینیتہوہ.

تکاور / takāvar, ها: / اسم, چریک؛
کومانڈؤ؛ گریلہ؛ سہربازی چالاک و راہاتوو
بؤ دابہرزان، جہنگیان و داپرسکانی لہ
ناکاو.

تکایا / takāyā, [عربی] جمع تکیہ

تکبر / takabbor, [عربی] / اسم, لووت بہرزی؛
خوبہزل زانی؛ مہنہر؛ فیز؛ فیس؛ فیسہ؛
بادی ہہوایی؛ بایی ہہوایی؛ کہپ؛ ہہرہی؛
ترزلی؛ گہوہزیی؛ ناخایؤکی؛ دہمار بہرزی؛
ہہوا؛ قاپانی؛ فپناخی.

تکبر داشتن: لہ خوبایی بوون؛ خوبہزل
زاین؛ لووت بہرز بوون.

تکبر فروختن: دہمار فروشتن؛ زرت دان؛
لووت بہرزی کردن؛ فیز کردن؛ فہخر
فروشتن.

تکبر آمیز / takabborāmîz, [عربی] / فارسی
صفت. فیزاوی؛ بہ فیزوہوہ؛ بہ لووت
بہرزیوہوہ؛ بہ دہمار زلیہوہ <رفتار تکبر آمیز:
ٹاکاری فیلد>.

تکبیر / takbîr, [عربی] / اسم, [اسلام] تہکبیر؛
کاری وتنی <اللہ اکبر>.

تکبیرۃ الاحرام / takbîratol'ehram,
[عربی] / اسم, [اسلام] لہ بنہماکانی نوٹ و
وتنی <اللہ اکبر> لہ دہسپیکیدا؛ نوٹ
دابہستن؛ قامہت بہستن.

تکبیتی / takbeytî, ها: / فارسی / عربی

بۆ تومار بکه.

تک حزبى / takhezbi: [فارسی/عربی]

صفت. [سیاست] تاکه حیزبى؛ تاکه پێخواوه یی؛

١. سەر به ته نیا حیزبیک «دولت سەحری»؛

دهوله تی تاکه حیزبى ٢. خواهنی ته نیا

حیزبیک «نظام سەحری»؛ سیستمی

تاکه حیزبى.

تکخال / takxāl: ها:/اسم. ته که؛

ته ک خال؛ ئاس؛ چکۆله ترین و له هه مان

کاتیشتا به بایه خ ترین وه ره قی کایه که ته نیا

تاکه خالیکه.

تکخوان / takxān: ها:/ان:/اسم. ته ک چر؛

ته ک بیژ؛ تاکه خوین؛ ته نیا واچ؛

گۆرانى بیژیک که به ته نیا ده خوینى.

تکخوانى / takxānî: ها:/اسم. ته ک چر؛

ته ک بیژى؛ تاکه خوینى؛ کار یا ره وتى

گۆرانى وتنى ته نیا گۆرانى بیژیک.

تکدر / takaddor: [عربی/اسم/ادبی] ١.

ره نجاوى؛ ئه و گارى؛ دلته نگى ٢. ره شى؛

سیاوى.

تکدر خاطر: دل شکاوى؛ دل ئیشاوى؛

دل ره نجاوى؛ دل ئه و گارى؛ دل که یلى.

تکدى / takaddî: [عربی/اسم/ادبی]

ده رۆزه یی؛ ده ریووزه یی؛ سوال؛ پارسه کی؛

گه دایى؛ خوازه لۆکی؛ ده رکۆده رکۆی؛

له ته چنى؛ کار یان ره وتى گه داندى؛ ده ست

له خه لک داکیشان و داواى یارمه تی کردن

«عه دى زیادى در بیرون حرم مشغول نکدى بودند»

کۆمه لىکى زۆر له ده ره وه ی باره گاکه وه

خه رىکى ده روزه یى بوون.

تکذیب / takzîb: ها:/عربی/اسم. کار یا

ره وتى به درۆ خستنه وه؛ به درۆ یا ناراست

ناساندنى قسه ی که سیک.

تکذیب کردن: ١. به درۆ خستنه وه؛ به

درۆ زانین و وه رنه گرتنى قسه ی

یه کێکى تر «دولت خیر مذاکره با آمریکا را

تکذیب کرد»؛ ده ولته هه والى وتووێژ له گه ل

ئامریکای «دولت خیر مذاکره با آمریکا» به درۆزن

ده ر کردن؛ به درۆزن زانه ی؛ که سیک به

نادروست یا ناراست زانین «من قصد تأیید

یا تکذیب نکردم»؛ کسى را ندارم، فقط مى خواهم

حقیقت روشن شود: من مرازی به راست بیز

یان به درۆ ده ر کردى که سیکم نیه،

ته نیا ده مه وى راستیه که ده ر که وى.

تکذیب نامه / takzîbnâme: ها:/عربی/

فارسی/اسم. نوو سراهیه ک که وتنه و

ده ر بپینیکى تیدا به درۆ خرابیته وه؛

تکذیبیه

تکذیبیه / takzîbiyye: [عربی/اسم]

تکذیب نامه

تکرار / tekrār, takrār: ها:/عربی/اسم.

دوو پاته؛ دوو جار؛ ده یشه؛ ١. دوو پاته؛ دۆخ

یا چۆنه تی پروودانى دیارده یه ک یا بوونى

شتیک له شوپنیک زۆتر له جاریک «هر

هفته روزها و هر سال فصلها تکرار می شود»؛ هه ر

هه فته رۆژان و هه ر سال وه رزان دێر بێ

ده بنه وه ٢. کار یان ره وتى ئه نجامدانى

کاریک زۆتر له یه ک جار «او جمله ای را چند

بار تکرار می کرد»؛ رسته یه کى چهند جار ده ر

ده کرده وه.

تکرار مکرر: چه نپاته؛ گێرانه وه ی زۆتر

له دوو جار؛ وتنه وه ی یه ک له دواى

یه ک.

تکرارى / tekrārî, takrārî: ها:/عربی/

صفت. ١. دوو پاته؛ دوو پاته بوو؛ له سه ر یه ک

«کار تکرارى»؛ کارى ده رده وه ٢. دوو پاته؛

دوو پاته کراو «فیلم تکرارى»؛ فیلمى ده رده وه.

تکرر / takarror: [عربی/اسم] له سه ر پایی؛

دۆخ یان چۆناوچۆنى زوو زوو دوو باره

بوونه وه یان زۆر پروودانى دیارده یه ک.

تکرر ادرار: میزه چور تکئی؛ میزه چرکئی؛
گمیزه چرکه.

تکرنک / takrang / تکفام

تکرو / takrow / ها: تکران؛ takrovān /:
صفت. سهره‌رؤ؛ ٹوگر به رهوتی ئه نجامدانی
کاری تاکه کهسی «او همیشه تکرر بوده است؛
ئو همه‌میشه سهره‌رؤ بووه».

تکروند / takravand / ها: صفت. [سیمی]
ئیزؤتؤپ؛ دوو یان چهند ئه‌توم له یه‌ک
توخم که ژماره‌ی نوترؤن و دوابه‌دوا کیشتی
ئه‌تومیان پیکه‌وه جیاوازه (وه‌ک کولوری ۳۵
و کولوری ۳۷ یان که‌ربونی ۱۲ و که‌ربونی ۱۴).

تکروی / takravî / ها: اسم. سهره‌رؤیی؛
کاری تاکه کهسی به‌بی بابه‌خ‌دان به باوهر
یا کرده‌ی خه‌لکی.

تکریم / takrîm / [عربی] اسم. کار و رهوتی
رئزگرتن؛ رئز لینان؛ خه‌مناندن «تکریم
خدمتگزاران دانش و فرهنگ وظیفه‌ی همه‌ی
شهروندان است؛ ریکرتی له خزه‌تکارانی
زانست و فره‌نگ ئه‌رکی همه‌وو هاوولا تیان».

تکزا / takzā / ها: بیان؛ صفت. [زیست‌شناسی]
تاکه‌زی؛ تایبه‌تمه‌ندی یان توانایی ئه‌وه‌ی
که له هه‌ر جاری زاوژیدا ته‌نیا پیچوو‌یه‌کی
ده‌بیت.

تکزی / takzî / ها: مان؛ صفت. [زیست‌شناسی]
تاقه‌ژی؛ ته‌نیا‌ژیو؛ تاکه‌ژی؛ تایبه‌تمه‌ندی
ئه‌وه‌ی که ته‌نیا و دوور له کۆمه‌ل ده‌ژی
(به‌تایبته له‌مه‌ر گیانه‌به‌رانه‌وه). به‌رانبه‌ر:

گروه‌زی

تک‌شاخ / takšāx / اسم. ۱. [نجوم]
دیمانه‌یه‌کی ئاسمانی له ئه‌ستیره‌گه‌لی پرژ
و بلاوی نیوان سه‌گی گه‌وره و سه‌گی
چکۆله ۲. ئه‌سپی چیرۆکان به‌ دووبال و
تاقه‌شاخیکه‌وه.

تک‌شکل / takšekl / [فارسی/عربی] صفت.

تاقه‌وئنه؛ ته‌ک‌بیچم؛ به‌ ته‌نیا وئنه‌یه‌کی
به‌رده‌وامه‌وه.

تک‌شمارد / takšomāre / ها: اسم.
تاقه‌ژماره؛ یه‌ک به‌رگ له بلاو‌کراوه‌یه‌کی
ده‌وره‌یی «به‌ای تک‌شمارد ۲۰۰ تومان؛ نرخ‌ی
تاقه‌ژمارد ۲۰۰ تمه‌ن».

تک‌شیب / takšîb / [عربی] صفت. ۱. لایئز؛
لئز ته‌نیا به‌ باریکدا ۲. [زمین‌شناسی] چینیک
له ئاقاریکدا که تۆژه‌کانی ده‌وربه‌ری به
شیوه‌ی ئاسویی که‌وتبیئن.

تکفام / takfām / ها: صفت. تاقه‌ره‌نگ؛
یه‌ک‌ره‌نگ؛ به‌ تیشکی تاقه‌ ره‌نگه‌وه (وه‌ک
ته‌نیا سوور یان ته‌نیا زه‌رد ...): تکرنگ

تک‌فرزند / takfarzand / صفت. ۱.
تاقه‌مندال؛ ته‌نیا‌منال؛ ته‌نیا‌زوله؛ خاوه‌نی
ته‌نیا مندالیک «خانواده‌ی تک‌فرزند؛ بنه‌ماله‌ی
تاقه‌مندال» ۲. /ها/ تاقانه؛ تاکانه؛ تاقاله؛
ته‌نیا مندالی بنه‌ماله‌یه‌ک.

تکفل / takaffol / [عربی] اسم.
سه‌ره‌رشتی؛ داشدیاری؛ بنه‌وانی؛ بناوانی؛
یانه‌وانی؛ کار یا رهوتی به‌ ئه‌ستۆگرتنی کار
و سه‌ره‌رشتی‌کردنی مال «تکفل یک
خانواده‌ی ده‌ نفری با او بود؛ سه‌ره‌رشتی
خیزانیکی ده‌ که‌سی به‌ ئه‌ستۆ بووه».

تکفیر / takfir / [عربی] اسم. [ادیان] کار یان
رهوتی به‌ کافر زانین یان راگه‌یاندنی کافر
بوونی که‌سیک له لایه‌ن خاوه‌ن پله‌ییکی
دینیه‌وه.

تکفیر شدن: به‌ کافر زانران؛ به‌ کافر
ده‌چوون؛ به‌ کافر کران «منصور حلاج
تکفیر شد؛ مه‌نسوری هه‌لاج به‌ کافر زانرا».
تکفیر کردن: به‌ کافر زانین؛ به‌ کافر
ده‌کردن «عه‌ای ملای قشری او را تکفیر
کردند؛ بری کۆلکه‌ مه‌لا به‌ کافر یان زانی».

تکفین / takfîn / [عربی] اسم. کار یان

تاقه‌وینه؛ ته‌ک‌بیچم؛ به‌ته‌نیا وینه‌یه‌کی
به‌رده‌وامه‌وه.

تک‌شمارد / takšomāre / ها: / اسم.

تاقه‌ژماره؛ یه‌ک به‌رگ له‌بلاوکراوه‌یه‌کی
ده‌وره‌یی «به‌ای‌ک‌شماره ۲۰۰ تومان: نرخ‌ی
تاقه‌ژمارد ۲۰۰ تمه‌ن».

تک‌شیب / takšib / [عربی] صفت. ۱. لالیژ؛

لیژ ته‌نیا به‌باریکدا ۲. [زمین‌شناسی] چینیک
له‌ناقاریکدا که‌توژه‌کانی ده‌وروبه‌ری به
شیوه‌ی ئاسویی که‌وتبیتن.

تکفام / takfām / ها: / صفت. تاقه‌په‌نگ؛

یه‌ک‌په‌نگ؛ به‌تیشکی تاقه‌په‌نگه‌وه (وه‌ک
ته‌نیا سوور یان ته‌نیا زه‌رد و...): تک‌رنگ

تک‌فرزند / takfarzand / صفت. ۱.

تاقه‌مندال؛ ته‌نیامنال؛ ته‌نیا‌اوله؛ خاوه‌نی
ته‌نیا مندالیک «خانواده‌ی تک‌فرزند: بنه‌ماله‌ی
تاقه‌مندال» ۲. /ها/ تاقانه؛ تاکانه؛ تاقاله؛
ته‌نیا مندالی بنه‌ماله‌یه‌ک.

تکفیل / takaffol / [عربی] / اسم.

سه‌په‌رشتی؛ داشدیاری؛ بنه‌وانی؛ بناوانی؛
یانه‌وانی؛ کار یا په‌وتی به‌ئه‌ستوگرنتی کار
و سه‌په‌رشتی‌کردنی مال «تکفیل یک
خانواده‌ی ده‌نفری با او بود: سه‌په‌رشتی
خیزانیکی ده‌کسی به‌ئه‌ستو بوو».

تکفیر / takfir / [عربی] / اسم. [ادیان] کار یان

په‌وتی به‌کافر زانین یان راگه‌یاندنی کافر
بوونی که‌سیک له‌لایه‌ن خاوه‌ن پله‌ییکی
دینیه‌وه.

تکفیر شدن؛ به‌کافر زانران؛ به‌کافر

ده‌رچوون؛ به‌کافر کران «منصور حلاج

تکفیر شد: مه‌نسووری هه‌لاج به‌کافر زانرا».

تکفیر کردن؛ به‌کافر زانین؛ به‌کافر
ده‌رکردن «عه‌ای م‌لای قشری او را تکفیر
کردند: بری کۆلکه مه‌لا به‌کافر یان زانی».

تکفین / takfin / [عربی] / اسم. کار یان

تک‌رنگ / takrang / تک‌فام

تک‌رنگ / takrow / ها: تک‌روان؛ / takrovān /

صفت. سه‌ره‌پۆ؛ ئۆگر به‌په‌وتی ئه‌نجامدانی
کاری تاکه‌که‌سی «او همیشه تک‌ر بوده‌است:
ئه‌وه‌همیشه سه‌ره‌پۆ بووه».

تک‌روند / takravand / ها: / صفت. / شیمی/

ئیزۆتۆپ؛ دوو یان چه‌ند ئه‌توم له‌یه‌ک
توخم که‌ژماره‌ی نو‌ترو‌ن و دوابه‌دوا کیشی
ئه‌تومیان پیکه‌وه جیا‌وازه (وه‌ک کولوری ۳۵
و کولوری ۳۷ یان که‌ربونی ۱۲ و که‌ربونی ۱۴).

تک‌روی / takravî / ها: / اسم. سه‌ره‌پۆیی؛

کاری تاکه‌که‌سی به‌یج بایه‌خ‌دان به‌باوه‌ر
یا کرده‌ی خه‌لکی.

تک‌ریم / takrîm / [عربی] / اسم. کار و په‌وتی

پیزگرتن؛ پیز لینان؛ خه‌مناندن «تک‌ریم
خدمتگزاران دانش و فرهنگ وظیفه‌ی همه‌ی
شه‌روندان است: ریزگرتن له‌خزمه‌تکارانی
زانست و فره‌نگ ئه‌رکی هه‌موو هاوولا‌تیانه».

تک‌زا / takzā / ها: یان: / صفت. [زیست‌شناسی/

تاکه‌زێ؛ تابیه‌تمه‌ندی یان توانایی ئه‌وه‌ی
که‌له‌هه‌ر جاری زاو‌زیدا ته‌نیا بیچوویه‌کی
ده‌بی‌ت.

تک‌زی / takzî / ها: یان: / صفت. [زیست‌شناسی/

تاقه‌زێ؛ ته‌نیا‌زێو؛ تاکه‌زێ؛ تابیه‌تمه‌ندی
ئه‌وه‌ی که‌ته‌نیا و دوور له‌کۆمه‌ل ده‌زێ
(به‌تابیه‌ت له‌مه‌ر گیانه‌به‌رانه‌وه). به‌رانبه‌ر:

گروه‌زی

تک‌شاخ / takšāx / اسم. ۱. [نجوم/

دیمانه‌یه‌کی ئاسمانی له‌ئه‌ستیره‌گه‌لی پرژ
و بلاوی نیوان سه‌گی گه‌وره و سه‌گی
چکۆله ۲. ئه‌سپی چیرۆکان به‌دووبال و
تاقه‌شاخیکه‌وه.

تک‌شکل / takšekl / [فارسی/عربی] / صفت.

تکلیف کردن: خستنه ئهستۆ؛ کار لئ
ویستن؛ کار چنه گهرهک بیهی؛ داوای
ئه نجامدانی کاریک له کهسێ کردن (به او
تکلیف کردن) برود کار را تمام کند: خستنه
بوسوی که برۆا کاره که تهواو کات.

تکلیف کسی / چیزی را معلوم / معین /
روشن کردن: کار و باری که سێک /
شتیک / به باریکدا پرینهوه؛ کاری
که سێک / شتیک به لایه کدا خستن؛
به رکردنه لایه کهوه؛ کار یه کلا کردنهوه
(اول تکلیف خسته بوسی سێه، بعد ما هم تکلیف
خودمان را می فهمیم: له پیشدا کار و باری
ماندا به باریکدا خستن، ئه مجار ئیمهش
ئه رکێ خۆمان دهزانین).

تک محصول / takmahsul / [فارسی / عربی]

تک محصولی

تک محصولی / takmahsulî / ها: [فارسی /
عربی] صفت. یه که به رهه می؛ تاکه به رهه می؛
ته که به رهه می؛ به ته نیا به رهه میکی شیوا
بۆ دانان له بازاریدا «اقتصاد به رهه می»
ئابووری به که به رهه می: تک محصول

تک مضرب / takmezrâb / ها: [فارسی /
عربی] اسم. ورده ئاههنگ: ۱. [موسیقی] ته که
زه خمه؛ دهنگی تاقه نو تیک له سازه
ژیداره کاند ۲. [کنایی] چه لتووک
تی فزیدان؛ نوک تی خستن؛ قسه یه که که
که سێک له ناو قسه ی که سێکی تردا (بۆ
دزایه تی) بیژیتی (مخالفان در حین سخنرانی او
گاه تکمه می زدند: نه یاره کان له کاتی
وتاره کهیدا ورده ههنگان لیده دا).

تکمله / takmele / ها: [عربی / اسم. ۱.
تهواو کهر؛ ئه وه ی که شتیک کامل بکات ۲.
یه یه وه ست؛ نوو سراه یه که بۆ تهواو کردنی
نوو سراه یه کی تر.

تکمه / tokme / ها: [ترکی / اسم. دو گمه؛

پهوتی کفن پۆش کردنی مردوو؛ کفن کردن.
تک گویی / takgûyî / ها: [عربی / اسم.
تاقه بیژێ؛ به نامه ی وتاریژی (به تایهت له
شاندا) که ته نیا که سیک به پۆیه ده با.

تکلنو / takaltû / [عربی / اسم. نه ره مه زین؛
ژیر زین؛ نه مه د و تاره قگیری بن زین.

تکلف / takallof / ها: [عربی / اسم. کار
و کۆشش به مه به سستی گه وه ره و به شکۆ
کردن یان نیشاندانی شتیک.

تکلف به خرج دادن: خو خستنه ژیر
ئه رک و زه حمه ته وه؛ ژۆر بۆ خو هینان له
کاراندا به مه به سستی خو نواندن.

تکلم / takallom / [عربی / اسم. [ادبی] کار و
پهوتی دویین؛ دوان؛ دوه ی؛ په یوین؛
په یقین؛ ئاخافتن؛ ئاخاوتن؛ قسه کردن.

تکلم کردن: قسه کردن؛ ئاخافتن؛
ئاخاوتن؛ دوان؛ دوه ی؛ په یوین؛ په یقین؛
قسه که ره ده ی (او به چهار زبان تکلم می کند:
به چوار زمانان قسه ده کا).

تکلیس / taklîs / [عربی / اسم. کار یا پهوتی
وشکه وه کردن و گهرما دان به ماکیک بۆ
نه هیشتنی نم و ته رایبه که ی.

تکلیف / taklîf / ها: [عربی / اسم. ۱. ته وزیم؛
فه رمانه؛ ئه رکێ سه رشان ۲. / تکالیف /
مه شق؛ کاری راهینان که قوتابی له مال
ده بی ئه نجامی بدا.

تکلیف دادن: مه شق پیدان؛ کار پیدان؛
نیشان کردنی ئه و کارانه ی که قوتابی
ده بی له ماله وه ئه نجامی بدات.

تکلیف شدن: ۱. [هفتاری] بالغ بوون؛
پینگه یین؛ گه یشتن به ته مه نی بلووغ؛
پنه یاه وه ی ۲. سپێردان؛ وه ئه ستۆ نران
(آن کار به من تکلیف شد، ولی من قبول
نکردم: ئه و کاره به من سپێردا، به لام
وه ئه ستۆم نه گرت).

دکمه: ١. کلانه؛ پشکوژ؛ قومچه؛ پۆپچه؛ قولۆپچه؛ گژگ؛ ئامیژیکي بچووک که بۆ هه‌لپیکانی جلک یا بۆ جوانی به کار دی ٢. ئامیژیکي بچووکی زهق و خر که بۆ وه کار خستنی که رهسهیهک به کار ده‌بری (بە گۆشەکانی زەنگە / ٣. الف) / گیاه‌شناسی / گری؛ گوچک؛ به‌شی خوارین و ماسیوی رێخه‌ی گیای دار که خۆراکی تێدا کو ده‌بیته‌وه. ب / کالبدشناسی / گرتکه؛ زه‌قیه‌کی بچووک له هه‌ندیک ئه‌ندامی له‌شدا * دکمه؛ دکمه

تکمه‌ی سردست ١٠ تکمه‌سردست

تکمه‌ی فشاری ١١ تکمه‌فشاری

تکمه‌ی قابلمه ١٢ تکمه‌فشاری

تکمه‌ی منگنه‌ی ١٣ تکمه‌منگنه

تکمه‌سردست / tokmesardast. ها:

ترکی / فارسی / اسم. دوگمه‌ی سه‌رده‌ست؛ قوپچه‌یهک زۆرتر بۆ جوانی بریه‌تیه له دوو به‌ش که به‌میله‌یان زنجیریک پیکه‌وه لکاوه و به‌مه‌به‌ستی به‌ستنی جومگه‌ی کراس له جی قوپچانی مه‌چهک ده‌بیوین.

تکمه‌فشاری / tokmefeşārī. ها: ترکی /

فارسی / اسم. دوگمه‌ دا‌هه‌رستی؛ نه‌روما؛ جوړیک دوگمه به دوو به‌شی نیر و میوه، که بۆ به‌سران ده‌چنه ناو یه‌که‌وه: تکمه قابلمه‌ی

تکمه‌قابلمه‌ی / tokmeqāblame'ī. ها: ترکی /

تکمه‌فشاری ١٤

تکمه‌منگنه / tokmemangane, -mangene. ها:

ترکی / فارسی / اسم. دوگمه مه‌نگه‌نه؛ جوړیک قوپچه که پارچه‌یان چه‌رم به روویدا مه‌نگه‌نه‌کراوه: تکمه‌ی منگنه‌ی

تکمیل / takmîl. عربی / اسم. کودان؛ دۆخ

یان چۆناوچۆنی کامل بوون یان ته‌واوکردن (بەخێن کار دو ماه طول کشید: کۆدانی کاره‌که

دوو مانگی خایاند).

تکمیل / اسم. پر؛ ته‌واو؛ بی کهم و کووری (ظرفیت تکمیل است: چیکه بره).

تکمیل شدن: ته‌واو بوون؛ جیبه‌جی بوون؛ پر بوون (ساختمان تکمیل شد: خانووبه‌ره‌که نه‌واو بوو).

تکمیل کردن: جیبه‌جی کردن؛ ته‌واو / پر کردن؛ ته‌مامنه‌ی (هر وقت مقاله را تکمیل کردم بفروست حروفچینی: کاتیک وتاره‌که‌ت نه‌واو کرد بینیره بۆ پیتجی).

تکمیلی / takmîlî. عربی / صفت. کۆتایی؛ ته‌واو‌که‌ری (دوره‌ی تکمیلی: خولی کۆتایی).

تکنتسیم / teknetiyom. فرانسوی / اسم. / شیمی / تیکنیتیۆم؛ کانزای به‌ده‌گمه‌نی

رادپۆئه‌کتیف، به ژماره‌ی ئه‌تومی ٤٣ و کیشی ئه‌تومی ٩٨،٩٠، به‌ره‌نگی خۆله‌میشی و پرویه‌کی زیوی، که له تره‌کانه‌وه‌ی ئۆرانیۆم به‌ره‌م دیت: تکنسیم

تکنسیم / teknesiyom. فرانسوی / تکنتیم

تکنگاری / taknegārī. ها: اسم.

نوسراوه‌ییکی لیکۆلینه‌وه‌یی (کتیب، وتار) له‌مه‌ر چیکه، شت یان دیارده‌یه‌که‌وه.

تکنواز / taknavāz. ان / اسم. / موسیقی /

تاکه‌ژن؛ سولۆ: ١. که‌سی که به‌ته‌نیایی ساز ده‌ژنه‌ی ٢. ئاهه‌نگی یان به‌شیک له ئاهه‌نگ که ته‌نیا بۆ تاکه که‌سیک داندراوه.

تکنوازی / taknavāzī. ها: اسم. تاکه‌ژنه‌ی:

١. کاری لیدانی ئاهه‌نگیکی موسیقایی به سازیک ٢. ئاهه‌نگیک که ته‌نیا که‌سیک لێی ده‌دا.

تکنوکرات / tekno(k)erāt. ها: فرانسوی /

اسم. کارامه؛ لی‌زان؛ شاره‌زا؛ پسپۆر؛ که‌سیکی سه‌رده‌رچوو و کارلێهاتوو که له به‌رپوه‌به‌ری ولاتدا به‌شدار یه‌یه: فن‌سالار

(فهنی و پیشه سازی) به مهبهستی فیر کردن
تیدا ده گوتریتنهوه.

تکواندو / tekvāndo: [انگلیسی از کره‌ای]
/سم. تیکواندو؛ له وهرزشه شهرانیه‌کانه که
له ولاتی کوره‌دا هاتوته دی و تا
پاده‌به‌کیش له کاراته ده‌کات.

تکواندوکار / tekvāndokār: [انگلیسی]
/فارسی/سم. تیکواندوباز؛ که‌سئ
که وهرزشی تیکواندو ده‌کات.

تک و تا / tak-o-tā: [اسم، گفتاری]
ته‌نگ‌وتا؛ به‌رزهمژی «خواستم کمکش کنم،
ولی او خود را از تک و تا نینداخت و پول را
نپذیرفت؛ ویستم یارمه‌تی بدهم، به‌لام خوی له
تک و تا نه‌خست و پاره‌کهی وهرنه‌گرت»:

تنگوتا

تک و تنها / tak-o-tanhā: [صفت، گفتاری]
تاقی‌ته‌نیا؛ تاق و ته‌نیا؛ تاقی‌ته‌نئ؛ ته‌ک و
ته‌نیا؛ ته‌نیا و تاق؛ تاک و واز؛ بی‌ه‌وال و
که‌س و کار «از وقتی شوهرش مرده تک و
تنهاست؛ لهو ده‌مه‌وه شووه‌کهی مردوووه
تاق و ته‌نیا».

تک و تنها: قید، [گفتاری] به تاقی‌ته‌نئ؛ به
تاقی‌ته‌نیا؛ به ته‌نیا و تاق؛ تاک و واز؛ به
ته‌نیا؛ خوی و خوی «تک و تنها در آن خانه
زندگی می‌کند؛ به تاقی‌ته‌نئ لهو ماله‌دا ده‌ژی».

تک و توک / tak(k)-o-tûk: [قید، گفتاری]
تاک‌وتووک؛ تاق‌وته‌را؛ تاک‌وته‌را؛ تاک و
واز؛ یه‌که-یه‌که؛ یوه‌یوه؛ یه‌و-یه‌و؛ یو-یو؛
زور هندک «توی خیابان تک و توک ره‌گذری
دیدم می‌شد؛ له شه‌قامدا تاک‌وتووک ریواریک
ده‌بندرا».

تکوین / takvîn: [عربی/اسم، ادبی]
گووران؛ په‌یدایش؛ کار بیان ره‌وتی
رسان؛ به‌دیهاتن؛ وه‌دیهاتن؛ خو‌گرتن؛
سهره‌ل‌دان؛ دروست بوون؛ داهاتن؛ چی

تکنو کراسی / tekno(e)râsî: [اسم،
فرانسوی] / اسم. تیکنو کراسی؛ شاره‌زایی؛
پسپوژی؛ لیزانی؛ کارامه‌بی؛ سیسته‌میکی
کومه‌لایه‌تی که سهر لی‌ده‌رچوان و زانیاران
به‌پنوهی ده‌بن.

تکنولوژی / teknolojî: [اسم،
فرانسوی] / اسم. تیکنولوژی؛ کومه‌له زانستیک که له
کومه‌لگایه‌کی خاوه‌ن شارستانیه‌تدا بۆ به
ده‌ست هینانی‌ماک و دروست کردنی به
کار ده‌بری ۲. الف) کار بیان ره‌وتی به کار
بردنی زانستگه‌ل له کاری پیشه‌یی و
ئابوریدا ب) کومه‌له‌ی ئەم کاربه‌ری و
ره‌وشانه * فناوری

تکنولوژی آموزشی: تیکنولوژی پاهینان/
فیرکاری؛ کار بیان ره‌وتی به کار هینان و
که‌لک‌گرتن له میدیا، که‌ره‌سه و
ئامیرگه‌ل (وه‌کوو ته‌له‌فزیوون، فیدیو، تاقیگه
وو...) بۆ پاهینان.

تکنولوژیست / teknolojîst: [اسم،
فرانسوی] / اسم. لیزان؛ که‌سی خاوه‌ن شاره‌زایی له
تیکنولوژییدا.

تکنولوژیست / teknolojîk: [اسم،
فرانسوی] / صفت. لیزانی؛ سهر به تیکنولوژییه‌وه.

تکنولوژیکی / teknolojîkî: [اسم،
فرانسوی] / صفت. لیزانی؛ لیزانانه؛ په‌یوه‌ندی‌دار و به‌سراو
به تیکنولوژییه‌وه.

تکنیسین / teknîs(i)yan, teknes(i)yan: [اسم،
فرانسوی] / اسم. پیشه‌ساز: ۱. که‌سپیک که له
سه‌نعاتیکدا شاره‌زا و به‌ئه‌زموونه ۲. که‌سئ که
له رسته‌ییکی فهنی بیان سنده‌تیدا هه‌تا هه‌وق
دیپلوم ده‌رسی خو‌ئندوووه * فن‌ورز

تکنیک / teknik: [اسم،
فرانسوی] / اسم. ریکار؛ شیواز «دانش و تکنیک: زانست و ریکار».

تکنیکوم / teknikom: [اسم،
فرانسوی] / اسم. ریکارگه؛ یانه‌یه‌ک که زانستی جو‌راو‌جو‌ری

بوون؛ وهش بیهی؛ رسهی <...> عالم؛
فلسفه‌ی ماتریالیسم دیالکتیک به وسیله‌ی
مارکس: ... ی جیهان؛ ... ی فهلسه‌فه‌ی
ماتریالیسمی دیالکتیک به دهستی مارکس>.

تکه / take, ها/ اسم، کوور؛ چه‌چ؛ چه‌چه؛
ته‌جه؛ ته‌گه؛ خرت؛ خه‌رت؛ هه‌وری؛
هه‌فووری؛ هه‌فووری؛ هه‌فووری؛ نی‌ری؛
ساورین؛ ساب‌رین؛ بلباس؛ بزنی نی‌ری
خۆمالی.

تکه / tekke, ها/ اسم، [گفتاری] تیکه؛ قه‌ل؛
۱. له‌ت؛ خاش؛ پاژ؛ له‌ه؛ پارچه؛ به‌شیک
جیاوه‌بوو له‌شتیک (یک نان؛ دو نان؛
کاغذ؛ ... یه‌ک نان؛ دو نان؛ کاغذ) ۲.
به‌ش؛ پارو؛ هه‌رکام له‌به‌شگه‌لی جیاکاری
شتیک یان ئه‌وه‌ی بکریت لینی جیا بیته‌وه
<میز دو ... می‌زی دوو ...> ۳. [گفتاری]
پاروو؛ پارو <... گرفتن؛ ... گرتنه‌وه> ۴.
[گفتاری] به‌رخۆله / مجازی/؛ گهنج (به‌تایه‌ت
کچ یان ژن) ی زۆر جوان و له‌بار بو
ئهوینداری.

تکه‌ی جیزی بوون؛ قه‌پی شتیک بوون؛
تیکه‌ی شتی بوون؛ پارووی شتیک بوون؛
به‌ده‌ردخۆر و شیایوی شتیک بوون <او
...>

تکه‌ی ... برای کسی؛ [مجازی] ئاش بو
که‌سێک گه‌راندن؛ خۆش‌کردنی بار و
دۆخیک بو که‌سێک که‌ناخۆشی
به‌دوادایه <من شرمنده هستم، این تکه را ...>
... من شهرمه‌زارم، هم ...
...>

تکه‌پاره / tekkepāre, ها/ صفت، شرپ و ور؛
شرپ و در؛ له‌ت و کوت؛ له‌ت و په‌ت <با این
لباس ... می‌خواهی بروی بیرون؟ به‌م
جل و به‌رگه ... ده‌ته‌وی؟ بچه‌ی ده‌ری؟>.
هه‌روه‌ها: تکه‌پاره شدن؛ تکه‌پاره کردن

تکه-تکه / tekke tekke/ صفت، جن-جن؛
تیکه-تیکه؛ له‌ت-له‌ت؛ قه‌ل-قه‌ل؛
کوت-کوت؛ له‌ت-کوت؛ له‌ت و په‌ت؛ له‌ت
و کوت <پول را گرفت و ... کرد؛ پاره‌که‌ی
گرت و ... حسی کرد>.

تکه‌دووزی / tekkedûzî, ها/ اسم،
تیکه‌دووری؛ شیوازیکی دوورین که کوت
یا کوتگه‌لیک له‌قوماشیک به‌بیچمگه‌لی
جو‌راو جو‌روه ئه‌برن و به‌سه‌ر قوماشیک
دیکه‌دا دایده‌دوورن.

تک‌همسری / takhamsarî, ها/ اسم، تاقه
لفی؛ یه‌ک‌هاوسه‌ری؛ شیوه‌یه‌ک له
په‌یه‌ه‌ندی خیزانی که هه‌ر بوونه‌وه‌ریکی نی‌ر
یان می‌ته‌نیا خاوه‌ن لفیکه. به‌رانبه‌ر؛
چندهمسری

تکی / takî/ صفت، [گفتاری] ته‌نیا <اتاق
... دیوی ...>.

تکی؛ قید، ته‌نیا؛ به‌ته‌نی؛ به‌ته‌نیایی <در
آنجا تکی زندگی می‌کرد؛ ده‌ویدا ته‌نیا ده‌ویدا>.

تکیاخته / takyāxte, ها؛ گان/ صفت،
[زیست‌شناسی] تاکه‌خانک؛ یه‌کخانک؛ به
پیکه‌ته‌یه‌ک که ته‌نیا خانکپیک ده‌گرته‌وه.
به‌رانبه‌ر؛ پُریاخته

تکیدن / takîdan/ مصدر، لازم، [نامتناول]
//تکیدنه‌شدی؛ داچه‌کای؛ تکیدنه‌می‌شوی؛
داده‌چه‌کی؛ ... // داچه‌کان؛ داچه‌کیان؛
داچه‌کین؛ ژاکان؛ سیس هه‌لگه‌ران؛
سیسیان؛ له‌ر و بی‌ده‌ماخ بوون.

تکیدنه‌مفعولی؛ تکیدنه <داچه‌کاو>

تکید / takîde/ صفت، داچه‌کاو؛ ژاکاو؛
داچه‌کیو؛ سیسیاک؛ له‌ر و لاواز بوو به‌هۆی
داچه‌کانه‌وه.

تکیه / takye, tekye/ [عربی] اسم، ۱. پال؛
پشت؛ په‌شتی؛ کار یان ره‌وتی پالدانه‌وه؛
پالکهنه‌وتن <تکه‌بده به‌دیوار؛ تال به‌دیواره‌وه>

ژنه که! قسه‌ی زارت بۆته «پاره»، ئه‌ویش
گه‌رايه‌وه، وتی: قسه‌ی دهمی تۆش بۆته
«نیمه»!.

تکیه گاه / takyegāh, tekye- / ها: / عربی /
فارسی / اسم، پالپشت: ١. جیگایه‌ک که
بتوانی پالی پی‌بدیه‌وه یان شتیکی پی
هه‌له‌په‌سیری ٢. شوپنیک له لۆسه‌دا که
هیز له بازله‌وه بۆ ئه‌و جیگه ده‌گوێزێته‌وه
٣. / مجازی / پشتگر: پشتیان و لایه‌نگر
«شما همیشه تکیه‌گاه ما بودید: ئیوه له هه‌موو
کاتدا بالشتی ئیمه بوون».

تگرگ / tagarg / ها: / اسم، ته‌رزه: ته‌زره:
ته‌رزۆکه: ته‌وه‌رگه: توه‌رگه: ته‌گر: تگر:
ته‌رگ: ته‌تره‌ک: زیپک: ته‌یروک: ژيله:
ته‌رززم: خر‌خروک: خلخل: خلوریگ:
خلویک: خولولیک: گلیرکه: گلیره:
ته‌رکزۆک: گزل: به‌رفخۆرک: به‌رخۆرک:
به‌رفخۆرکه: ته‌زۆرکه: ئه‌لماسی: گزۆک:
گوێژه: ١. دانه‌گه‌لی سه‌هۆل که به‌ هوێ
سارد بوونه‌وه‌ی له‌پری هه‌واوه، له
به‌رزاییکی که‌مدا ده‌رچین و به‌ گور
داده‌بارن «تگرگ بارید به‌ درشتی یک گردو:
ته‌رزیه‌ک دایدا ئه‌وه‌نده‌ی گوێزیک» ٢.
بارانی ته‌رزه «تگرگ به‌ محصول درختان صدمه
زد: ته‌رزه‌که زبانی گه‌یاند به‌ری داره‌کان».

تگرگی / tagargî / صفت، ١. تگری:
زۆرسارد: چیا: فره‌چیاگ: که‌له‌ته‌زین:
سه‌رته‌زین ٢. ته‌رزیه‌ی: به‌رفخۆره‌کی:
گزل ئاسا: به‌ روویه‌کی گرنج-گرنج و
ده‌نگ-ده‌نگی وه‌ک ته‌رزه «شیشه‌ی تگرگی:
شووشه‌ی ته‌رزیه‌ی» * تگری / گه‌تاری /

تگری / tagarî / تگری

تل / tal(l) / ها: / آنلال: / عربی / اسم، کوا:
کۆگا: ته‌په: ته‌پک: ته‌پکه: ته‌پۆله:
ته‌پۆلکه: ته‌په‌ی چکۆله که له کۆما بوونی

بده ٢. / مجازی / پشت‌به‌ستوویی:
پشتگه‌رمی: پشت‌ئه‌ستووری: پشت‌قایمی
«تکیه بر آرای مردم: پشت‌به‌ستوویی به‌ پای
خه‌لکی» ٣. / ها: / تکیا: ته‌کیه: خانه‌قا:
جیگه‌ی ده‌روپشان ٤. / زبان‌شناسی / هیز:
گوشاریکی ده‌نگی که له سه‌ر یه‌کیک له
برگه‌کانی وشه‌وه ده‌رده‌که‌وێ، وه‌ک دوا
برگه‌ی وشه‌ی «نووستن» که واتای چا‌و‌گی
ده‌دات، به‌لام ئه‌گه‌ر هیز به‌خێته سه‌ر
برگه‌ی یه‌که‌م، واتای رسته‌ی «ئه‌وان
نووستن» ده‌گه‌یێتی.

تکیه دادن: پالدان: پالدانه‌وه: پاله‌ودان:
پالۆدان: پال‌پی‌وه‌دان: پال‌پوه‌ده‌ی:
هه‌له‌په‌ساردن «به‌ دیوار تکیه داده بود: پالی
دابوو ده‌یواروه».

تکیه داشتن: ١. پالپشتدار بوون: به
پالپشت بوون ٢. ژیرپی قورس بوون:
پشتگه‌رم بوون.

تکیه کردن: ١. پالدانه‌وه: پاله‌وه‌دان:
پال‌پیدن: شان داهیلان «برای این که
نیفتد، به دیوار تکیه کرده بود: بۆ ئه‌وه نه‌که‌وێ
پالی دابوو ده‌یواروه» ٢. په‌رمیان:
راپه‌رموون: په‌رمیه‌ی: پشتگه‌رم بوون:
پشت‌پی‌به‌ستن «دشمن به‌ جنگ‌افزارهای
پیشرفته‌اش تکیه کرده بود: دوژمن به‌ چه‌که
پیشک‌وته‌کانیه‌وه ده‌په‌رمیا» ٣. پی‌داگری
کردن: پی / پاداگرتن «او بیشتر روی
سوداوری کارخانه تکیه می‌کرد: ئه‌و زۆتر له
سه‌ر قازانجده‌ری کارخانه‌وه پی داده‌گرت».

تکیه کلام / takyekalām, tekye- / ها:
عربی / اسم، قسه‌ی زار: وته‌ی زار: قسه‌ی
ده‌م: وشه‌یان زاراوه‌یه‌ک که له ئاخاوتنی
که‌سیکدا زۆتر دووپات ده‌بیته‌وه «گفتم:
خانم! تکیه‌کلام تو شده «پول»، او هم برگشت و
گفت: تکیه‌کلام تو هم شده «ندارم»! گوتم:

شتیک پیک دیت (تل خاک: کوی خؤل).

تل / tel، ها: / ترکی / اسم، تهل؛ تیل؛ قزگیر؛
که رسته ی فنه ری نه رم بو راگرتنی قزی
به سر ی ژنان.

تلاش / talāš، ها: / ترکی / اسم، کوشش؛
هه ول؛ ته قالا؛ که فت وله فت؛ هه لگ؛
ته پشت؛ کرد و کوش؛ ته لاش؛ خه بات؛
پهل وپو؛ مت مملو؛ تیکوشانی سه خت و
زور بو که یشتن به نامنج.

☐ نلاش مذبحانه: په له قازئ؛ قوله فرتی؛
په له فرتی؛ لاقه فرتی؛ په ل وپوی بی هو؛
ههلدانی بی ناکام.

تلاش معاش: هه ولی بزیو؛ کار یان ره وتی
کوشان بو به دمس هینانی بزیو.

☐ به تلاش افنادن: ته قالادان؛ هاتنه
پهل وپو؛ تیکوشان؛ که وتنه که فت و
له فت (مردم به تلاش افتادن تا او انتخاب
شود: خه لکی هاتنه بدل وپوه به شکو و نه
هه لیزدردی).

در تلاش بودن: ههلدان؛ هه لیزوقین؛ له
تیکوشاندا بوون؛ له هه ولدا بوون؛
خه ریکی کار و کوشش بوون (در تلاش
بود تا به ریاست برسد: هه ولی ددها به لکوو
بگاته سه ره کایه تی).

تلاشگر / talāšgar، ها: ان: / ترکی / فارسی
صفت، تیکوشهر؛ هه ولدهر؛ کوشهر؛ کوشا؛
خه باتگیر؛ کارا (کارگران تلاشگر اداره ی راه؛
کرپکاره تیکوشهره کانی مه زینگی ری و بان).

تلاشی / talāši، عربی / اسم، [ادبی] پزایو؛
پزیاگی؛ جیایی و لیک برایو؛ دؤخ یان
چۆنیه تی هه لوه شانوه و پوو کانه وه ی
نه ندامان یان تیکه گه لی پیکه یینه ری
شتیک (تلاشی خانواد: پزایو بنه ماله).

تلاطم / talātom، ها: ات: / عربی / اسم، ۱.
شله ژایو؛ شیواوی؛ فره تهنه؛ فره تهنه؛

فرتونه ک؛ دؤخ یا چۆنیه تی جیبه جی بوون
و لیکدانی په ستا په ستای پاژگه لی
شتیک، به تایبته تراویک؛ هه ژان؛
راتله کان؛ راشله قان؛ هاتنه به ک (دریا در اوج
تلاطم بود: زه ریا له وپه ری شله ژاویدا بوو) ۲.

هه لته ک و داته ک؛ ته کان و شه کان؛
راتله کانی به هیزی شتی سه ر ئاو (کشتی
دچار تلاطم شد: گهمیه که تووشی هه لته ک و
داندک بوو) ۳. / مجازی / پیشوی؛ ئاژاوه؛
شله ژایو؛ فره تهنه؛ وه پیشومه؛ خونه گری و
ناته وانی به هو ی روودای در یژ خایه نی
ناخوشه وه (بر اثر جنگ زندگی مردم دچار تلاطم
شد: له سؤنگه ی شه ره وه ژینی خه لکی تووشی
پیشوی بوو).

تلافی / talāfi، عربی / اسم، [گفتاری]
قهره بوو؛ قهره وی؛ باربوو؛ چیره؛ کار و
کرده وه یه ک که له وه رمانده وه به کاریکی تر
و به هه مان مه به ست نه نجام ده در یژ
(خواست با دادن هدیه ای خوبی او را تلافی کند:
ویستی به دیاری دانیک چاکه ی قهره بوو
کاته وه).

☐ تلافی سر کسی دیگر در آوردن: هه ق
تایی له دؤلای سهندنه وه / کردنه وه؛
قهره وی کاری که سیک له که سیکی تر
کردنه وه؛ توله له که سیکی تر سه ندنه وه.

تلافی کردن: قهره بوو دانه وه؛ هو دانه وه؛
۱. قهره بوو کردنه وه؛ بو بژاردنه وه؛ هه ق
کردنه وه. ۲. توله کردنه وه؛ وه رامی کاریک
وه ک خوی دانه وه؛ وه رام به وه رام کردن.

تلافی جویانه / talāficûyāne، عربی /
فارسی، صفت، توله گرانه؛ توله سیئانه؛
دهسته وایانه؛ سه ر به توله سه ندنه وه وه.

تلافی جوی / talāficûyi، ها: / عربی /
فارسی، اسم، توله سیئنی؛ توله گری؛
به ران به رکه ری؛ دهسته وایی؛ کار یان ره وتی

وه لām دانه وه به کاری (زۆتر نارموا و نه شیوا) : بوورایه وه و نه رمیا.

تەلخامى / talxkāmî / ھا: / اسم، [كنايى،
/ ادبى] پەشپىۋى؛ پەژارەيى؛ دامماۋى؛ ژىن تالى؛
خەمىنى.

تەلخە / talxe / ھا: / اسم، ١. تالگ؛ تالگە؛
تالگ؛ تالە؛ تالى؛ تالگ؛ تالى تۇس؛ تالوو؛
تالوۋە تالە؛ گۈل گۈچىلە؛ بىنە گىياھە كى ئالفىھە
دانەكانى تالە و زۆر تەر لە لىتوارى مەزراى
گەنمدا دەروى ٢. زەرداۋ؛ زراۋ؛ زەرتال؛
زرافاك؛ سەفرا؛ تراۋىكىكى زەردى ئامال
سەۋزە، لە جەرگەۋە دەرژىتە ناۋ رېلەخۇۋە
و چەۋرى پى دەتۈيتەۋە.

تەلخى / talxî / اسم، تالى؛ تەحلى؛
تەل-ئىل-ئىل-ئىل: ١. دۇخ يا چۆنىەتى تال
بوون «مەزەش بە تەلخى مىزىند: چىزەي بەرەۋ
تەل-ئەچى» ٢. يەككىك لە چوار چىزەي
سەرەكى كە بە پىزگەلى بەشى دوايىنى
زمان ھەستى پى-دەكرىت (ۋەكوو چىزى
بەرۋى كال) ٣. / ھا: / [مجازى] رەنجەپۇيى؛
كوپرەۋەرى؛ ناخۇشى و ناكۇكى ژيان (واقعا)
كە تەلخى زندگى طاقت فرسا است: بەراستى كە
تەلخى ژيان بىرستېرە.

تەلخىص / talxîs / ھا: / [عربى] اسم، كورتكىرى؛
پوختەكارى؛ كار يا رەۋتى كورت كىرەۋە
«متن كامل مقالەش را بردیم تلخیص کردیم:
دەقى تەۋاۋى وتارە كەبىمان برد و كورمان
كىرەۋە».

تەلسكىپ / teleskop / ھا: / [فرانسوى] اسم،
تەلسكۇپ؛ كەرەستەيەكى پېشكەۋتوۋە بۇ
روانىن لە تەن و ئاشتەباكانى دوورەدەس
بە شكاندن يان پەرچەدانەۋەى نوور لە
ئاۋىتەنى كوردا: تەلسكۇپ

تەلسكېپ رادىيوى: تەلسكۇپى رادىيوى؛
ئامپىرىك بۇ گىردەۋەرى و لىكەدانەۋەى
شەپۇلگەلى كيانى.

تەلسكوب / teleskop / [فرانسوى] تەلسكېپ

تەلتىف / talattof / [عربى] اسم، [ادبى]
دەلتىۋى؛ مېھرەبانى؛ دۇفانى؛ نەرمى.

تەلتىف / talţif / [عربى] اسم، [ادبى] كار يان
رەۋتى لە بار كىردن يان لابرەن و سىرپىنى
ھۆكارگەلى ناخۇش و ئازادەر لە شتىكدا.
ھەرۋەھا: تەلتىف كىردن

تەلف / talaf / [عربى] صفت، خەسار؛ نەلە؛
كار يان رەۋتى تىدچوون؛ لە كىس چوون؛
لەناۋ چوون؛ بە فېرۇ چوون؛ فەۋتان؛
بەينەنە لۋەى؛ دىنە شىيە (ۋقتى افتاد،
بېجەى پىنج ماھەى توى شكىش تەلف شد:
كاتى كەۋت مىندالە پىنج مانگەكەى زگى
تىدچوون).

تەلفات / talafāt / [عربى] اسم، خەسار؛ لە نىۋ
چوۋ؛ لە ناۋ چوۋگ؛ لە كىس چوۋ؛ ئەۋەى
لە ناۋ چوۋە و فەۋتاۋە.

تەلفات جانى: خەسارى گيانى؛ كوژراۋ
يان كوژراۋان.

تەلفات مالى: خەسارى مالى؛ لە كىس
چوۋنى مالى؛ مالى كە فەۋتاۋە.

تەلف كىردن: بە با دان؛ لە ناۋ نىۋ بىردن؛
لە كىس دان؛ بە ئاۋ دان؛ فوۋدەى «اين
ھەمە پۇل را بىردى يك ماھە تەلف كىردى: ئەم
ھەمەۋە پارەيەت بىرد و بە مانگىك بە
باتدا».

تەلفىظ / talaffoz / ھا: / [عربى] اسم، بىزە؛
دەنگانى؛ چۆناۋچوۋنى دەرپىنى وشە «تەلفىظ
«خاك» چۈنە است؟ بىزەى «خاك» چۈنە؟».

تەلفىن / tel(e)fon / ھا: / [فرانسوى] اسم،
تەلەفوۋن؛ ئامپىرىك بۇ ئاخاۋتن لە رېنى
دوورەۋە.

تەلفىن بى سىم: تەلەفوۋنى بى سىم؛
تەلەفوۋنى كە لە سۆنگەى شەپۇلانى
رادىيۋىيە پەيۋەندى پى-دەگىردىت.

تەلفىن سائىرال: تەلەفوۋنى ناۋەندى؛

«تماس تلفنی: پیوهندی تلفنچی».

تلفنی: قید. تله‌فونونی؛ به تله‌فونون

خبر داد: تلفنچی هه‌والی دا.

تلفیق / talfiq /: [عربی/اسم، ویکخوری؛ کار

یان ره‌وتی ئاویتنه‌کردن و پیکه‌وه په‌یوه‌ند

دان.

□ تلفیق کردن: ویکخستن؛ تیکخستن؛

کردنه‌یه‌کیک؛ خستنه‌یه‌ک/سهر‌یه‌ک

«بهتر است هر دو پیشنهاد را با هم

باشتر نه‌ویه‌هه‌ر دوو پیشنیاره‌که

پیکه‌وه».

تلفیقی / talfiqî /: ها؛ [عربی/صفت، ویکخراو؛

تیکخراو «عبارات تلفنی: زاراوه‌گه‌لی

ویکخراو».

تلقى / talaaqî /: ها؛ [ات؛ [عربی/اسم،

بۆچوون؛ به‌رداشت؛ کار یان ره‌وتی

هه‌له‌سه‌نگاندن و وازانینی بیری کار یان

دیاردیه‌کی دیاریکراو؛ لیکدانه‌وه؛

وه‌گرتن؛ بۆ رۆیین؛ په‌ی له‌وی «نی من

این است که شما موضوعی را از ما مخفی می‌کنید؛

سارا حرفه‌ای من را بدست کرد؛ [حرفه‌ای من

ئه‌مه‌یه‌که ئیوه‌باهه‌تیک له‌مه‌ده‌شارنه‌وه؛ سارا

قسه‌کانمی خراپ لیکدانه‌وه».

تلقیح / talqîh /: ها؛ [ات؛ [عربی/اسم، کار و

ره‌وتی ١. واکسیناسیون؛ وه‌شانندی شتی؛

کوتان ٢. باروه‌کردن؛ به‌بارکردن؛ نیرو

می‌کردن (به‌تایه‌ت بۆ ره‌وه‌ک).

□ تلقیح آبله: کوتانی هاو له.

تلقیح مصنوعی: باروه‌کردنی

ده‌ستکردی.

تلفیحی / talqîhî /: [عربی/صفت، باروه‌رکراو؛

به‌بارکراو.

تلقین / talqîn /: ها؛ [ات؛ [عربی/اسم، کار

یان ره‌وتی خستنه‌دله‌وه؛ هینانه‌سهر‌باوه‌ر

به‌شتیک یان به‌دییه‌نانی گومانیک له

ده‌زگای تله‌فونونی که به‌هیلک، چه‌ند

پهل ده‌خاته‌رئ.

تلفن سيار [تلفن همراه

تلفن عمومی: تله‌فونونی گشتی؛ ده‌زگای

تله‌فونون بۆ که‌لک‌وه‌رگرتنی هه‌موان.

تلفن گویا: تله‌فونونی بیژهر؛ ژماره‌ییک

که له‌بارهی شتیکی دیاریکراوه‌وه (وه‌ک

سه‌عات، ناوی ناوه‌ندگه‌لی جوراوجۆر و...

ئاگاداری ئه‌دا به‌که‌سه‌ی که ژماره‌که‌ی

بگری.

تلفن همراه: موبایل؛ تله‌فونونی به‌بی‌سیم

که‌خاوه‌نه‌که‌ی ده‌توانی ده‌گه‌ل خو‌ی بۆ

هه‌رکویی به‌رئ و قسه‌ی پی‌بکا: تلفن

سیار

□ تلفن زدن/کردن: تله‌فونون کردن؛

زه‌نگ‌دان؛ زه‌نگ لیدان «پریوز به‌آزاد تلفن

کردم؛ پیتره‌که تله‌فونونم کرد بۆ ئازاد».

تلفن شدن: تله‌فونون بۆکران؛ تله‌فونون

کران؛ زه‌نگ بۆ لیدران؛ له‌جیگایه‌که‌وه

تله‌فونون بۆکران «از بانه به من تلفن

بروم آنجا؛ له‌بانه‌وه تله‌فونونم بۆکران بۆ

ئه‌وه».

تلفنچی / tel(e)fonçi /: ها؛ [ان؛ [فرانسوی/

ترکی/اسم، [قدیمی] تله‌فونوچی؛ که‌سه‌ی که

کاری پیکه‌ینانی په‌یوه‌ندی تله‌فونونی

نیوان تله‌فونکه‌را نه.

تلفنخانه / tel(e)fonxāne /: ها؛ [فرانسوی/

فارسی/اسم، تله‌فونخانه؛ ناوه‌ندی

په‌یوه‌ندی تله‌فونونی.

تلفنگرام / tel(e)fong(e)rām /: [فرانسوی/

اسم، په‌یامی تله‌فونونی، که به‌شیوه‌ی

نووسراوه‌ده‌گاته‌ده‌ستی ئه‌وه‌که‌سه‌ی که

بۆی ده‌نی‌درئ.

تلفنسی^١ / tel(e)fonî /: [فرانسوی/صفت،

تله‌فونونی؛ په‌یوه‌ندی‌دار به‌تله‌فونونه‌وه

رینگهی چهند پاته کردنه ویدا «شاید او به خودش این گونه نفس کرده بود؛ رهنګه ئاوها حسینه دلی خوږه وه».

□ تلفین به نفس: به دل خو خستن؛ خستنه دلی خوږه.

تلقینی / talqīnī: [عربی] صفت. وه دل خراو [افکار منی: بیر و پای وه دل خراو].

تلیکس / teleks: [فرانسوی از انگلیسی] اسم. تلیکس: ١. ده زگایه کی په یوهندی بو ناردن و وهرگرتنی په یام ٢. په یامی کهوا بنیزدریت.

□ تلیکس زدن / کردن / فرستادن: تلیکس ناردن / کردن.

تلیکه / talake: [اسم]. ته له که؛ پاره و داراییه که به ده هو و زمان بازی له که سیک وهرگیردریت «تا از ارباب رجوع چیزی نه نمي کرد کارشان را انجام نمی داد: تا له کارننه ران شتیکی نه که نه کردبا کاربانی جیه جی نه ده کرد».

تلیکراف / telgerāf, telegrāf: [فرانسوی] / اسم. برووسکه؛ ته لگراف: ١. نامیریکی پیوهندی بو ناردن و وهرگرتنی په یام له ریځګای دوروه ٢. /ات/ تیلیگرام.

□ تلیکراف بی سیم: برووسکه ی بی سیم؛ برووسکه یه که په یامه کانی به هو ی رادیووه دنیزدرین و وهرده گیرین.

□ تلیکراف زدن / فرستادن: برووسکه لیدان؛ ناردنی برووسکه بو شویتیک.

تلیکرافجی / telgerāfcî, telegrāfcî: [فرانسوی / ترکی] / اسم. برووسکه چی؛ نه وه ی ناردن و وهرگرتنی برووسکه ی به نه ستویه.

تلیکرافخانه / telgerāfxāne, telegrāfxāne: [فرانسوی / فارسی] / اسم. برووسکه خانه؛ کارگیری یان نووسینگه یه که په یامی

برووسکه یی وهرده گریست و دهنیزیت و بلاوی ده کاته وه.

تلیکراف / telgerāfi, telegrāfi: [فرانسوی] صفت. ١. برووسکه یی؛ سهر به برووسکه [ارتباط تلیکراف: پیوهندی برووسکه یی] ٢. [کنایی] کورت و بر (له بابست و تار یا نووسراوه وه) «جمله هایش تلیکراف یی بود؛ رسته کانی کورت و بر بوون».

تلیکراف یی: قید. ١. به برووسکه؛ به هو ی برووسکه وه «تلیکراف یی احضار شد: به برووسکه بانگیشتن کرا» ٢. [مجازی، گفتاری] برووسکانه؛ به شیوه ی کورت و بر «تلیکراف یی حرف می زد: کورت و بر قسه ی ده کرد».

تلیگرام / telgerām, telegrām: [فرانسوی] / اسم. برووسکه؛ په یامی که له ریځګه ی برووسکه وه دهنیزدری یان وهرده گیردری.

تلماسه / talmāse: [عربی / فارسی] / اسم. زوورچک؛ ته پوئیکه یان کومای لم که به هو ی که وتنی با و جیه جی بوونی زیخ و چه و درووس ده بی.

تلمب / tolomb: [ها: / [؟] / اسم. مه شکه؛ مه شکی؛ مه شک؛ هه لیز؛ هه لیزه؛ پیسته ی گووراوی ئاژه لان که ماستی تیدا ده ژهنن که ره ی لی بگرن.

تلمبار / talambār: [تلمبار] / اسم. تلمبه / tolombe: [ها: / ترکی از فرانسوی] / اسم. ترومپا؛ دینه مو؛ شیر: ١. نامراز یان ده زگایه که بو گواستنه وه ی تراو له خه زینه یان ده فزیکه وه بو شتیکی تر ٢. [زیست شناسی] به شیک له پیکهاته ی له شی گیاندار، به تابست دل که وه که ده زگای ترومپا کار ده کا ٣. [نجوم] وینه یه کی ناسمانی له نیوه ی باشووری زهویه وه.

□ تلمبه زدن / کردن: ترومپا لیدان.

له تره له تر؛ خنگل_خنگل؛ شهوس_شهوس؛
جوولهی خۇبه خۇبی (نهویستی) به رهو چهپ و
راست له بهر خۇنه گری.

□ تلۆ-تلۆ خوردن: له تردان/بردن؛ تلاوتل
چوون؛ پهت-بردن؛ پهت-ل دان؛ خنگلین؛
له تر پیکه (پیرزن توبیله می جو)، ترسیدم
بیفتد: پیره ژنه که له تر پی دهه، ترسام نه که
بکهوئ.

تلوریوم /telor(i)yom/ : [انگلیسی] /اسم.
تیلوریۆم؛ توخمی کیمیای و هک کانزا، به
ژماره ی ئه تومی ۵۲ و کیشی ئه تومی
۱۲۷،۶۰ سیلوانیم

تلۆ کو /telûgo/ : /اسم. تیلووگو: ۱. له
نه ته وه گه لی دراویدی دانیشتیووی هیند ۲.
زمانی تیلووگو ۳. /ها/ هه رکام له خه لکی
ئو نه ته وه یه.

تلۆون /talavvon/ : [عربی] /اسم. ۱.
پهنگامه یی؛ پهنگاو پهنگی؛ پهنگاو پهنگی ۲.
دۆخ یان چۆناو چۆنی پهنگ گۆران «از من
برخی در عجبم: له رهنگ کورانی بریک سه رم
سوور ماوه» ۳. /مجازی/ وازوای؛ پارایی؛
تاوتوای؛ پهوتی هه ر ساتیک له سه ر
سازیک بوون.

□ تلۆن طبع: عه نته ر مه زاجی؛ نه گرساوی
خۆ و خده. ههروه ها: تلۆن مزاج
تلۆیح /talvîh/ : [عربی] /اسم. هیما؛ ئیما؛
ئاماژۆک؛ کار یان پهوتی ئاماژه کردنی به
دهم قسه ییکی تره وه و له تۆی باسیکی تر دا.

تلۆیحا /talvîhan/ : [عربی] /اسم. به هیماوه؛
به ئیما «توبیحه به من فهما ند که مایل نیست
بیابد: به هیماوه تبی گه یاندم که نایه وئ بیت».

تلۆیحی /talvîhî/ : [عربی] /اسم. هیمایی؛
ئیمایی؛ نه ریسات؛ سه ربه ستراو؛ داپۆشراو؛
پووبه ستراو؛ به پیوار؛ به هیما و
ناراسته وخۆ.

تلمبه خانه /tolombexāne/ ها: [ترکی]
فارسی] /اسم. ترۆمپاخانه؛ ژووریک که بو
گواستنه وه ی تراو، ترۆمپایه کی گه وه ی
تیدا دانراوه.

تلمذ /talammoz/ : [عربی] /اسم. [ادبی]
شاگردی؛ به رده ستی وه ستا و مامۆستا بو
فیر بوون.

□ تلمذ کردن: ۱. شاگردی کردن؛ لای
مامۆستایه ک دهرس خویندن ۲.
خویندن؛ وانه خویندن؛ وانه ی.

تلمیح /talmîh/ ات: [عربی] /اسم. [ادبی]
هه لبه ست یان په ندیکی به ناوبانگ و
جی پروا که ده نووسراوه یان وتاردا ئاماژه ی
پێ ده که ن.

تلمیز /telmîz/ تلامذه؛ تلامیز: [عربی] /اسم.
[نامتداول] خویندکار؛ قوتابی؛ شاگرد.

تلمبار /talambār, talanbār/ : /صفت.
قه لاجن؛ قه لانیچن؛ قه لاپه چن؛ قه لاقووج؛
قه لاقوچکه؛ تلوغه؛ ستیر؛ شخی؛ ته په کراو؛
که له که کراو؛ کوما؛ کوکراو «همه ی کتابهایش
را روی تخت فلان کرده: هه موو کتبه کانی له
سه ر ته خته که وه قه لاجن کردوه»؛ تلمبار

تلنگر /talangor/ ها: /اسم. په له پیتکه؛
پلتۆک؛ پلتۆکه؛ پلتۆک؛ پیتکه؛ ترنگ؛
ترنگه؛ پتیکه؛ تیکه؛ پته؛ پت؛ پله؛ پلیک؛
پلتک؛ به قامک له شتیک دان «خیلی نازک
است، یک تلنگر بزنی می شکند: ژۆر ناسکه،
په له پیتکه کی لی بده ی ده شک».

تلواسه /talvāse/ ها: /اسم. دله راوکی؛
دله ته پی؛ ترس؛ نیگه رانی؛ ئه ندیشه؛
دلبه دواایی؛ دله ودوایی؛ دلخور تی؛
دل په ریشانی.

تلۆ-تلۆ /telowtelow, telo:telo/ : /اسم.
[عقاری] لاره لاره؛ داره دار؛ تلاوتل؛ لۆره لۆر؛
لۆزه لۆز؛ ته ته له ته ته ل؛ لاره لاره؛ په ته ل؛

به بی ئوهی هیج ئامرازیک نیاز بی.

تله‌سی یۆ / telesey / ها: [فرانسوی] /سم.
تیلی سیئۆ؛ که رسته‌یه کی گواستنه‌وه‌یی به
شیوهی نیمکه‌تی ئاوێزان و لکاو به
کابلێکه‌وه، بۆ هاوردن و بردنی مسافر له
بڵنداییه‌وه.

تله‌فیلیم / telefilm / ها: [فرانسوی] /سم.
تیلی‌فیلیم؛ فیلمی ته‌له‌فزیونی.

تله‌کابین / telekâbin / ها: [فرانسوی] /سم.
تیلی‌کابین؛ هۆده‌ی ئاوێزان به کابل یان
ته‌سمه‌پیکه‌وه بۆ هاوردن و بردنی که‌سان
له شۆینگه‌لی کوێستانی و سه‌خله‌ته‌وه.

تله‌کنفرانس / telekonf(e)râns / ها: [فرانسوی]
دورسخنی

تله‌گذازی / talegozârî / ها: /سم. کار و
په‌وتی داو نانه‌وه؛ ئاماده‌کردن و نانه‌وه‌ی
ته‌له بۆ گرتنی گیانله‌به‌ران.

تله‌متر / telemetr / ها: [فرانسوی] ۱. ✎

دورسنج ۲. ✎ فاصله‌سنج

تله‌متری / telemetrî / ها: [فرانسوی] /سم.
دوورپی‌وی: ۱. زانست یا په‌وتی پی‌وانی
چه‌نده‌تی له‌ ریگی دووره‌وه ۲. /ها/ ئه‌وه
زانبارانه‌ی له‌و ریگاو کۆ ده‌کرێته‌وه و
هه‌له‌ده‌سه‌نگیندرین * دورسنجی

تله‌موش / talemûş / ها: /سم. ته‌له‌مشک؛
ته‌له‌مله؛ خه‌فک؛ جوړیکی ته‌له‌ی تابه‌ت
بۆ گرتنی مشک.

تلب / tilît, telît / ترید ✎

تلبسه / talîse / ها: /سم. ۱. نوین؛ نوین؛
به‌رکه‌ل؛ گای مێینه‌ی سی‌سالان ۲. پارین؛
پارێسه؛ گوێلپار؛ پارگوێل؛ پارگوێر؛ پانییر؛
گوێره‌که‌ی پیگه‌یشتوو.

تلبه / talîle / ها: [؟] /سم. شیلقه؛ ناوی
چه‌ند جوړه‌ په‌له‌وه‌ری چکۆله‌ له‌ تیره‌ی
مه‌لانی که‌ناری، به‌ ده‌ندووکی درێژ و له‌

تلویزیون / televîziyon, telvîzyon / ها:
[فرانسوی] /سم. ته‌له‌فزیۆن: ۱. که‌ره‌سه‌یه‌ک
بۆ پیشاندان و راگه‌یانندی ده‌نگ و په‌نگ
۲. /مجازی/ به‌نامه‌ی ته‌له‌فزیۆن «دو ساعت
بۆ نگاه کردم؛ دوو سه‌عات به‌ناوێکم
ته‌ماشاکرد».

تلویزیونی / televîziyonî, telvîzyonî / ها:
[فرانسوی] /صفت. ته‌له‌فزیۆنی؛ سه‌ر به
ته‌له‌فزیۆن «برنامه‌های تلویزیونی: به‌نامه‌گه‌لی
تلویزیونی».

تله / tale / ها: /سم. ته‌له؛ پاداو: ۱. ته‌لمه؛
ئاره؛ خه‌پک؛ داو‌خه‌فک؛ لایک؛ خه‌فک؛
ته‌لی؛ بالان؛ فاق؛ فاقه؛ ئامرازیک بۆ گرتنی
گیانله‌به‌ر (له‌ موش؛ بۆت؛ مشک) ۲. /کنایی/
داو؛ دامی؛ هه‌ر چه‌شه‌نه ئامیزیک یان
به‌نامه‌یه‌ک بۆ گیرۆدارکردنی که‌سێک
«معلوم شد برایش گذاشته‌اند: ده‌رکه‌وت که
یان بۆ ناوه‌ته‌وه».

تله‌ی تله‌تری؛ ته‌له‌ی ته‌هینه‌وه‌یی؛
جوړی ماک که به‌هۆی ده‌ست‌لێدان یان
جێبه‌جێ کردنه‌وه، ده‌ته‌قیته‌وه.

تله‌کداسن؛ ته‌له‌ نانه‌وه؛ ته‌له‌ نیانه‌وه؛
داو داخستن؛ ته‌له‌وه‌ نیه‌ی: ۱. دانانی
ته‌له بۆ گرتنی گیانله‌به‌ران ۲. /کنایی/ داو
نیانه‌وه؛ تووشی ده‌ردیسه‌ر کردن.

تله‌له‌فکان؛ به‌ ته‌له‌وه‌ بوون؛ بوونه
ته‌له‌وه؛ که‌وته‌ ته‌له‌وه؛ به‌ ته‌له‌وه
پێچیان؛ گیر و به‌ن بوون؛ تووش بوون.

تله‌له‌فکان؛ خسته‌ ته‌له‌وه؛ به‌ ته‌له‌وه
کردن؛ تووش کردن؛ ئه‌نه‌ته‌له‌ وه‌ی.

تله‌پات / telepât / ها: [فرانسوی] /صفت. تیلیپات؛
خاوه‌ن هێزی تیلیپاتی.

تله‌پاتی / telepâtî / ها: [فرانسوی] /سم.
تیلیپاتی؛ پیوه‌ندی به‌ هه‌ست، بیر یان
ته‌نانه‌ت چاو، له‌ دووره‌وه و نیوان دوو که‌س،

تماس یافتن ﴿تماس پیدا کردن

در تماس بودن ﴿تماس داشتن

تماشا / tamāšā: [عربی] / ؟ / اسم، سهر؛
تەماشأ؛ تماشا؛ تەواشا؛ تواشا؛ میزه؛ فت؛
فە؛ ئیسفا؛ فت؛ مەیزە؛ مەیز؛ رەوتی روانین
لە شتی یان شوینی کردن بۆ سەرگەرم
بوون یان خوۆش رابواردن؛ چاو لیکردن؛
روانین؛ نۆرین؛ دیه‌ی.

تماشا داشتن: سهر بوون؛ شیاو بۆ دیتن
﴿کارهایی که می‌کند تماشا دارد: ئەو کارانە‌ی
دەیکات سەر یان دەبە.﴾

تماشا کردن: چاولیکردن؛ تواشا کردن؛
سەر خەر داین؛ لی‌نوارین؛ روانین؛
مەیزاندن؛ بەرادان؛ فتراندن؛ فت‌کرن؛
دیه‌ی؛ هەونیایش؛ وه‌ینیایش؛ تەماشە
کەر دە‌ی؛ چاو لە کەسێک یان
شتی کردن بە تاییهت بۆ سەرگەرمی و
رابواردن.

بە تماشا کذاشتن: رانان؛ پیشاندان؛
نواندن؛ نیشاندان؛ لە بەر چاو دانان؛
رێکخستنی شتیەک بۆ چاو لیکردنی
خەلکی.

تماشانی / tamāšāi: [عربی] ﴿تماشایی

تماشاچی / tamāšāci: ها؛ ان؛ [عربی]
ترکی] / اسم، بینەر؛ وینەر؛ نوارین؛ نواچی؛
سهر کەر؛ تواشاچی؛ تەماشاجی.

تماشاخانه / tamāšāxāne: [عربی] / فارسی]
/ اسم، تەماشاخانە؛ تواشاخانه؛ جیگایه‌ک
(زۆر تر بەشیوه‌ی مالیک بە دەم و دەزگای
تاییه‌توه) بۆ بەرپۆه بردن و پیشاندانی شانۆ
لە بەر چاو بینەران.

تماشاگر / tamāšāgar: ها؛ ان؛ [عربی]
فارسی] / اسم، بینەر؛ وینەر؛ سهر کەر؛
تماشاچی؛ تواشاچی.

تماشاگه / tamāšāgah: [عربی] / فارسی] / اسم،

برێکیاندا چه‌ماوه، پێی بلند و په‌ر و بالی
پەل- پەل و رەنگاو رەنگەوه.

تم / tem، ها: [فرانسوی] / اسم، ناوهرۆک
﴿فیلم تم عاشقانه داشت: فیلمه‌که ناوهرۆکی
ئەویندارانە‌ی بوو.﴾

تمارض / tamāroz، ها: [عربی] / اسم، کار
یان رەوتی خۆ لە نه‌خۆشی دان؛ نه‌خۆش
نواندن ﴿آزاد تمارض کرد و در جلسه حاضر نشد:
ئازاد خو‌ی لە نه‌خۆشی دا و لە دانیشتنه‌که‌دا
بەشداری نه‌کرد.﴾

تماس / tamās، ها: [عربی] / اسم، ۱. دۆخ
یان رەوتی پێک‌گە‌یشتنی دوو یا چه‌ند
شت، لانی که‌م لە شوینی‌کدا ﴿محل تماس:
شوینی پێک‌گە‌یشتن﴾ ۲. په‌یوه‌ندی، کار یا
رەوتی پیوه‌ندی‌گرتن (بە شیوه‌ی وت‌ووێژ
یان نامه) ﴿تماس گرفتن: پیوه‌ندی‌گرتن.﴾

تماس برقرار کردن: په‌یوه‌ندی
دامه‌زراندن؛ پیوه‌ندی چی‌کرن؛ پیوه‌ندی
پێک‌هێنان ﴿بە زودی توانست با
هم‌شاگردیهایش تماس برقرار کند: زۆر زوو
توانی دە‌گە‌ل هاو‌قوتاییه‌کانیدا پیوه‌ندی
دامه‌زربنی.﴾

تماس پیدا کردن: ۱. پێک‌گە‌یشتن؛
پێک‌گە‌یین؛ وئ‌کە‌فتن؛ پیوه‌تە‌قین؛
پنه‌یاوه‌ی؛ یاوه‌ی یۆی؛ لیکدان ۲.
پیوه‌ندی‌گرتن؛ پیوه‌ندی‌دار بوون لە گە‌ل
که‌سی‌تردا * تماس یافتن

تماس داشتن: ۱. پیوه‌تە‌قین؛
گە‌یشتنه‌وه‌یه‌ک ﴿در نقطه‌هایی که با زمین
تماس داشت ساییده شده بود: لەو شو‌پنه‌نە‌ی
که دە‌تە‌قید زه‌ویه‌وه‌ سو‌ابوو﴾ ۲. پیوه‌ندی
بوون ﴿مدتها با او تماس داشتیم: ماوه‌یه‌کی زۆر
لە گە‌لی پیوه‌ندیم بوو.﴾ در تماس بودن
تماس گرفتن: پیوه‌ندی‌گرتن؛ په‌یوه‌ندی
گرتن لە گە‌ل که‌سی‌کدا بۆ په‌یڤین.

یه کهو؛ گز؛ گشک؛ جه‌مین «همه را تمام برده بودند؛ سیبها تمام خراب شد؛ همه‌موویان یه کجاری بردبون؛ سیوه‌کان یدکجاری خراب بوون».

تمام: پیشواژه. ته‌واو-؛ بی‌کهم و کوور «تمامنا؛ تدواونین».

تماما / tamāman: [عربی/قید. پاک له پاک؛ سهر له بهر؛ تی‌کرا؛ گرد؛ به ته‌واوه‌تی؛ به ته‌واوی؛ به‌یه کجاری؛ ئیجگاره‌کی؛ به تی‌کرای؛ گشت له گشت؛ گشتاوغشت؛ به‌گشتی؛ ته‌واو «گوجه‌فرنگی‌ها تماماً خراب بودند؛ تمامه‌کان پاک له پاک خراب بوون».

تمام‌رخ / tamāmrox: [عربی/فارسی] صفت. ته‌واوروو؛ ده‌بهرگری همه‌مووی روخسار «تصویر تمام‌رخ؛ وینه‌ی ته‌واوروو».

تمام‌رنک / tamāmrang: [عربی/فارسی] صفت. [عکاسی] پانکروماتیک؛ ته‌واورهنگ؛ خاوه‌ن هه‌سته‌وه‌ری به ته‌واوی تیشکان (وه‌ک سوور و سه‌وز و...)».

تمام‌رویو / tamāmruye: [عربی/فارسی] صفت. [کانی‌شناسی] ری‌ک؛ ری‌ک‌وپیک؛ به تابه‌تمه‌ندی له همه‌موو باریکه‌وه ده‌قاودق هاتنه‌وه.

تمام‌عیار / tamām'ayār: [عربی] صفت. ۱. بی‌خه‌وش؛ پوخت و پاراو؛ ته‌واوعیار؛ پرووت؛ پاک «طلای تمام‌عیار؛ زینری بی‌خه‌وش» ۲. ته‌واو؛ شه‌ش‌دانگ «دزد تمام‌عیار؛ دزی ته‌واو».

تمام‌قد / tamāmqad: [عربی] صفت. سهرتاپا؛ سهراپا؛ ته‌واوقهد «عکس تمام‌قد؛ وینه‌ی سهرتاپا».

تمام‌نما / tamāmnmā: [عربی/فارسی] صفت. بالانویین؛ ئاونینه؛ شانده‌ری ته‌واوی و بی‌کهم و کووری شتیک «شعرهای او تصویر تمام‌نمای روزگاش است؛ شیعه‌ره‌کانی وینه‌ی بالانویینی سهرده‌میته‌تی».

[دبی] روانگه؛ روانینگه؛ نواگه؛ نوارگه؛ بینینگه؛ ته‌ماشگاه؛ شوینی شیاو بو چاو لی‌کردن.

تماشایی / tamāšāyī: [عربی] صفت. ۱. دل‌رفین؛ دیتنی؛ شیایوی دیتن «جای تماشایی قشنگی است؛ شوینیکی دل‌رفین و جوانه» ۲. سه‌یر؛ سه‌رسوو‌پینه‌ر؛ سه‌یر و سه‌مه‌ره «کارهایی تماشایی می‌کند؛ کاری سدید و سه‌مه‌ره ده‌کات» * تماشایی

تمام / tamām: [عربی/اسم، گفتاری] همه‌موو؛ گش؛ گشت؛ گشک؛ گرد؛ پاک؛ ته‌ف؛ ته‌واو؛ تواو؛ ته‌مام «دیشب تمام‌دوستان منزل ما بودند؛ دویشه‌وه همه‌موه هه‌والان له مالی ئیمه بوون».

تمام بودن: ته‌واو بوون: ۱. دواپی هاتن؛ کو‌تایی هاتن؛ دمایي ئامه‌ی «این هفته کار تمام ست؛ ئهم چه‌وته‌یه کار نه‌داوه» ۲. دروست و بی‌که‌مایه‌سی بوون «همه چیزش تمام است؛ همه‌وو شتیکی نه‌داوه».

تمام شدن: برانه‌وه؛ ته‌واو بوون؛ دواپی هاتن؛ قوتار بوون؛ قه‌تان؛ قه‌تیان؛ قه‌دین؛ ته‌مان؛ هه‌رادای؛ ته‌مامیه‌ی؛ ماردش.

تمام کردن: ته‌واو کردن: ۱. دواپی هینان؛ هیچ نه‌ه‌یشتنه‌وه؛ دواپی پی‌هینان؛ ته‌مامنه‌ی ۲. [کنایی] مردن؛ گیان دانه ده‌سه‌وه «ساعت پنج صبح تمام کرد؛ کاترمیری پینچی به‌یانی ته‌واوی کرد».

تمام: صفت. ته‌واو؛ تواو؛ ته‌مام؛ پیه‌ک: ۱. بی‌کهم و کووری؛ خشت؛ ری‌ک «یک هفته‌ی نماز؛ چه‌وته‌یه‌کی ته‌واو» ۲. هه‌راد؛ دواپی هاتوو «پولم تمام شده بود؛ پاره‌کهم ته‌واو بی‌وو».

تمام: قید. [گفتاری] یه کجاری؛ ئیجگاری؛ تی‌کرای؛ به ته‌واوه‌تی؛ پاک له پاک؛ سهر له بهر؛ به‌گشتی؛ یه‌کسهره؛ یه‌کراسه‌ت؛

گرتنی ته‌واوی هی‌ز و دام و ده‌ز گای ده‌سه‌لاتی.

تمایز / tamāyoz. ها؛ ات: / [عربی] / اسم.
جیاوازی؛ لیک‌جیاوازی: ۱. دوو لایه‌ن یان چهند لایه‌ن بوون له باری چؤناو‌چؤنیه‌وه <وجه‌سار آنها چیست؟ باری بیدار-ان چیه؟>
۲. سهریشکی؛ باشتری؛ هه‌قیازی؛ به‌بزاری؛ وه‌تره‌ری <مگر چه می‌باید باقیه دارد؟> بؤچی
<چندین له‌گهل باقیدا چیه؟>.

تمایل / tamāyol. ها؛ ات: / [عربی] / اسم.
خواست؛ ویست؛ موو‌که‌مووت؛ دؤخ یان چؤنیه‌تی دل‌پی‌وه بوون <آن سبب و هواخواهی که از جانب مردم نسبت به او ابراز می‌شد، از میان رفت: ئەو هه‌سه‌سه و لایه‌نگریه‌که له لایه‌ن خه‌ل‌که‌وه سه‌بارت به ئەو پیشان ده‌درا، له نی‌و چوو> ۲. ئۆگره‌تی؛ بره‌و؛ گر‌ه‌وه‌یی <حس او به مسائل اجتماعی مشخص است: هه‌سه‌سه به باب‌ه‌نگه‌لی کۆمه‌لایه‌تی‌ه‌وه دیاره>.

□ تمایل داشتن: دل‌پی‌وه بوون؛ دل‌توانسن؛ دل‌ترچیان؛ دل‌گه‌ره‌ک بیهی.
تمیر / tam(b)r. ها؛ / [فرانسوی] / اسم. ته‌مر؛ ته‌مره؛ پارچه‌قاهه‌زیک‌ی چاپ‌کراوی چکۆله به‌نرخیک‌ی تایبه‌ته‌وه که له به‌ران‌به‌ر خزمه‌تیکه‌وه، ده‌ولت له خه‌ل‌کی ده‌ستین.

□ تمبر باطله: ته‌مری له‌کارته؛ ته‌مری که مۆری خوار‌دیی یا له باو که‌وتبیت.
تمبر باد‌بود / ناد‌کاری: ته‌مری بیرئانین؛ ته‌مری که به‌بۆنه‌ی رووداو‌یکه‌وه چاپ کرابی.

تمبر باز / tam(b)rbāz. ها؛ ان: / [فرانسوی] / فارسی / اسم. ته‌مرباز؛ ئەوه‌ی حه‌زی له کۆکردنه‌وه و هه‌ل‌گرتنی ته‌مری جۆراوجۆره.

تمام وقت / tamāmvaqt: / [عربی] / صفت. ته‌واوکات؛ ته‌واو وه‌خت؛ پی‌وه‌ندی‌دار به هه‌موو سه‌عاتانی کاره‌وه. به‌رام‌به‌ر: باره‌وقت

تمام و کمال / tamām-o-kamāl: / [عربی] / قید. به ته‌واوی؛ سهر له به‌ر <دزد همه چیز را تمام و کمال جارو کرده و برده بود: دزه‌که هه‌موو شتیکی سهر له به‌ر گه‌سک لی دابوو و بردبونی>.

تمامی / tamāmî: / [عربی] / اسم. دواپی؛ کۆتایی؛ دمای.

□ تمامی نداشتن: دواپی (بۆ) نه‌بوون؛ نه‌برانه‌وه؛ بی‌پران‌ه‌وه بوون؛ دمای نه‌بیه‌ی <کارها تمامی نداشت: کاره‌کان دواپی نه‌بید>.

تمامی: صفت. هه‌موو؛ گشت؛ گش؛ هه‌می؛ ته‌واوی؛ گژ؛ گشک؛ گرد؛ تِواو؛ ته‌مام <تمامی میوه‌ها خراب بودند: هه‌موو میوه‌کان خراب بوون>.

تمامی / tamāmî: / اسم. هه‌موو؛ هه‌می؛ گشت؛ گشک؛ گژ؛ گرد؛ ته‌واو <کتابها تمامی فروش رفته بود: کتیبه‌کان هه‌سه‌سه‌دوی فروش‌رابوون>.

تمامیست / tamāmîyyat: / [عربی] / اسم. یه‌کپارچه‌یی؛ دؤخ یان چؤناو‌چؤنی بی‌که‌م و کوو‌ری.

□ تمامی از‌ضی: یه‌کپارچه‌یی نیشتمانی؛ یه‌کپارچه‌یی ولاتی‌ک و پارچه‌پارچه نه‌بوونی.

تمامیست خواه / tamāmîyyatxāh. ها؛ ان: / [عربی] / فارسی / صفت. / [سیاست] / پ‌اوانخواز؛ خاوه‌ن خوو یان ئۆگری پ‌اوانخوازی.

تمامیست خواهی / tamāmîyyatxāh: / [عربی] / فارسی / اسم. / [سیاست] / پ‌اوانخوازی؛ خاوه‌ن بیر و بر‌وا به‌نیازی به‌ده‌سته‌وه

تمبردار / tam(b)rdār, ها: / افرانسوی /
فارسی] صفت. تهردار؛ به تهر «پاکت سحر»؛
پاکه‌تی سحر.

تمبک / tombak / تنبک

تمتع / tamatto' / [عربی] / اسم، [ادبی] /
که‌لک‌گری؛ که‌لک‌لی و ه‌گری؛
به‌رخورداری؛ به‌هره‌مندی؛ به‌هره‌گری؛
چیزه‌گری.

تمتع یافتن؛ به‌هره‌گرتن؛ به‌هره‌م‌ند
بوون؛ که‌لک‌لی و ه‌گرتن؛ به‌رخوردار
بوون؛ چیزه و ه‌گرتن.

تمثال / temsāl, ها: / [عربی] / اسم، ۱. وینه؛
بیچم یا شیوهی که‌سیک (له‌رووی ریزه‌وه
ده‌گوتری) ۲. ه‌یتال؛ کۆتل؛ په‌یکه‌ر.

تمثل / tamassol / [عربی] / اسم، ۱. کار یا
ره‌وتی وینه ه‌اوردنه‌وه؛ وینه ه‌ینانه‌وه (به
حکایت سعدی تمثل جستم که فرمود: ویندم به
چیرۆکیکی سه‌عدی ه‌م‌ب‌دود که ف‌رمووی
...).

تمثیل / tamsil, ها: / [عربی] / اسم،
پارچه‌ه‌لبه‌ست یان کورته چیرۆکیک که
بو وینه له ناو وتار یان نووسراوه‌دا
ده‌گوتری.

تمجمج / tamacmoc / [عربی] / اسم، [ادبی] /
منجه‌منج: ۱. مینگه‌مینگ؛ بۆله؛ پرته و
بۆله؛ کار یان ره‌وتی له ژیر لیوه‌وه و به
ناروونی قسه‌کردن ۲. [مجازی] / کار یان
ره‌وتی خسته‌ن پشته‌گویی؛ خۆکه‌رکردن؛
ناور نه‌دانه‌وه له خواستی که‌سیک.

تمجید / tamcîd, ها: / [عربی] / اسم، [ادبی] /
کار یان ره‌وتی ه‌ه‌ل‌گوتن؛ پید‌ا ه‌ه‌ل‌گوتن،
پید‌ا ه‌ه‌لدان، به‌شاند‌ا ه‌اتن، ناساندن و
په‌سن‌دانی چاکه‌گه‌ل و ژێه‌اتیگه‌لی که‌سی
یان شتیک.
تمدد / tamaddod / [عربی] / اسم، ئاسایش؛

وچان؛ پشوو؛ پیش؛ ره‌وتی ه‌یور بوونه‌وه.
تمدد / [عربی] / اسم، [ادبی] /
نمدد اعصاب؛ ه‌ه‌سانه‌وه؛ ه‌ه‌وانه‌وه؛
قُه‌ه‌سان؛ بوورانه‌وه.

تمدن / tamaddon, ها: / [عربی] / اسم،
شارستانیته؛ ژیار، ژیار، ژیه‌ری؛ باژیری؛
ژیوار، ژیه‌ر: ۱. شاره‌وه‌ری؛ قۇناغیک له
گوورانی کۆمه‌لگای دامه‌زراوه که بنکه و
رێکخراوه‌گه‌لیکی تیدا به‌مه‌به‌ستی
به‌رپوه‌بردنی ئه‌و کۆمه‌لگه‌یه‌ پیک‌ها‌توو
(سپیده‌م تمدن: کازیوهی شارستانیته) ۲.
به‌هره‌م‌ندی له ده‌سکه‌وتگه‌لی زانست و
پیشه‌سازی پیشکه‌وتوو له کۆمه‌لگادا (ما در
سده‌های میانه از تمدن درخشانی برخوردار بودیم؛
ئیمه له سه‌ده‌کانی ناوه‌راستدا خواه‌نی
شارستانییه‌کی گه‌شه‌دار بووین) ۳. جۆری
فهره‌نگ، کارامه‌یی و شیوه‌ی ژبان که
مرو له کۆمه‌لگادا فیری ده‌بی (مثل اینکه از
تمدن بویی نبرده است؛ وادیاره له شارستانیته
بی‌خه‌به‌ره) ۴. جۆری رێکخراوه و دامه‌زراوه
و ژێه‌اتوویی و ده‌سکه‌وتی فهره‌نگی له
ولات یان چاخیکی تایبه‌تدا (تمدن اروپا؛
شارستانیته‌ی ئه‌وروپا).

تمدید / tamdîd / [عربی] / اسم، ۱. کار یان
ره‌وتی زۆرکردنه‌وه‌ی ماوه‌ی کاریک ۲. کار
یا ره‌وتی له سه‌ر کاریک چوون؛ درێژه‌دان؛
درێژه‌پیدان.

تمدید شدن؛ پی زیاد بوون؛ لی زیاد کردن
(مه‌لت ثبت نام یک هفته‌ی دیگر تمدید شد؛
مه‌ودای ناوئوسی ه‌وته‌یه‌کی تری پی زیاد
بو).

تمدید کردن: ۱. درێژه‌دان؛ درێژه‌پیدان
۲. دانه‌دم؛ درێژکردنه‌وه.

تمرد / tamarrod / [عربی] / اسم، ۱.
سه‌رپنجی؛ مل‌پنجی؛ مله‌پنجی؛ نافه‌رمانی؛
گوئنه‌ده‌ری (تمرد از مافوق جرم است؛

سهرېږی له سهرتر تاوانه ۲. سهرېږی؛
سهرېږی؛ مکرې؛ سهرکیشی؛
سهرکهشی «او مرد تمر نیست؛ نه هلی
سهرېږی نیه».

تمرکز / tamarkoz. ها: [عربی/اسم. /دبی]
کار یا رهوتی کو بوونه وه؛ خر بوونه وه
کومای نهدامانی کومه لیک له شوینیکدا
«تمرکز ثروت در پایتخت: کو بوونه وهی دارایی له
پایته ختدا».

تمرکیدن / tamargîdan. مصدر. لازم.
[گفتاری] // تمرکیدى: داته پای؛ می تمرگی:
داده تپې؛ بتمرگ: داته په // داته پین؛ داته پان؛
داته مران؛ داته مرین؛ داسه کان؛ داکاسیان؛
کاسیایره؛ نهره کاسیه ی: ۱. داسره کیان؛
دانیشتن؛ نیشته یره؛ نهره نیشته ی «همین جا
بتمرگ: ههر لیره داته په» ۲. مت بوون؛
مانه وه له شوینیکدا به بی جووله «می خواست
توی خانه ی خودش بتمرگد و این قدر ما را عذاب
ندهد: با له ماله کهیدا داته پایا و نه ونده نازاری
نیمه ی نه دایا» (نهم وشه بو سوو کایه تی کردن
به کار ده چی).

■ صفت مفعولی: تمرگیده (داته پیو) / مصدر
منفی: نتمرگیدن (داته پین)

تمرهنندی / tamrehendî. ها: [عربی/
هندي/اسم. ته مر هیندی؛ ته مره هیندی:
۱. داریکی نارانی که به رزایی به ۴۰ متر
ده گات ۲. بهری نهو داره که خوراکیه کی
ترشه و که لکی دهرمانیشی هیه.

تمرین / tamrîn. ها: [عربی/اسم.
کوششیک به مبه سستی لی په یدا بوون یان
زور بوونه وهی توان و چابکی و کارامه یی
له کاریکدا.

تمساح / temsâh. ها: [عربی/اسم.
تیمساح؛ کروکودیل؛ جانه وهریکی خرزوک
له ریزی نه ههنگ، به پوزه و کلکی درېژ،

چوار دهست و پی و لهشی گرئال و سهر
پشت داپوشراو به پووله گه لی په رناسا و
د دانگه لیک زوری بزمارینه وه.

تمسخر / tamasxor. [عربی/اسم. /دبی] تیز؛
گالته؛ رشحخه؛ ریشخه؛ رشقنه؛ تیتالی؛
گه مه.

تمسخر آمیز / tamasxorâmîz. [عربی/
فارسی] صفت. گالته جارانه؛ تیزاوی؛ به گالته
«سخن تمسخر آمیز: قسه ی ناله جارانه».

تمسک / tamassok. [عربی/اسم. /دبی]
دهس به داوینې؛ دهسه و داوینې؛ چنگاوشی.

■ تمسک جنس: په نا بو بردن؛ دهس به
داوین بوون؛ په نا به رده ی؛ چنگاوش
بوون «متهم به دلپهای مضحکی تمسک
می جنس: تاوانی نه ی به لگه گه لی
خه نینی ده».

تمشک / tamešk. ها: [ان/اسم. توورک؛
توورک؛ توودرک؛ تیرک؛ تیرگ؛ تیره؛
تووترک؛ تووترپک؛ تووته رگ؛ تووترگ؛
دره دووک؛ توودزیه؛ توودره؛ توودری؛
توودلقی؛ ستری؛ تفه دره ی: ۱. ناوی چهند
جوړ دارچکی درکار ۲. بهری نهو پنجکه
که خوارده مهنیککی سوور، ئاودار و ترش و
شیرینه و له گاتوو ده چی * تمشک

■ تمشک باغی: توورک باخی؛ جوړیک
توورکی له ق و پو نهرمه که به سهر
زهویدا ده کشی.

تمشک جنکلی: توورکی دارستانی؛
جوړیک تووترک که گولی سپی و
میوه ی سووره.

تمشک سیاه: توورک په شه؛ جوړی
توورک که گوله کانی سپی یا ناله و
میوه کی ره شه.

تمشک کبود: توورک که وه؛ دری شین؛
توودرک که شینه؛ توورکی میوه رهش یان

که‌وه.

تمشگ / tamešg / تمشک

تمشیت / tamšiyat / ها: / اعربی / اسم: / ادبی /

پتخه‌ری؛ سامانده‌ری؛ کار یا ره‌وتی رپیک و پیک کردن؛ ری‌خستن؛ په‌سارنه‌ی.

□ تمشیت نموز: کار رپیک‌خستن؛ به‌ری کردن؛ کار په‌سارنه‌ی.

□ تمشیت دادن: سامان‌دان؛ رپیک‌خستن؛ خستنه ری؛ راوسه‌ی؛ په‌سارنایوه.

تمشیت بافت: جور بوون؛ رپیک‌هاتن؛ بار هاتن؛ سامان په‌یدا کردن؛ سامان پیدران؛ په‌سارنایوه.

تمک / tamakkon / اعربی / اسم: / ادبی / ۱. ده‌سج‌ووپی؛ ده‌سرپویی؛ ده‌وله‌مهن‌دی؛ سامان‌داری؛ توانستی مالی ۲. / ها: / گیاه‌شناسی / شیوه‌ی جیگه‌گرتنی هیلکوکان له هیلکوک‌ده‌دا.

تمکین / tamkîn / اعربی / اسم: گوئی له مستی؛ گوئی رایه‌لی؛ گویشداری؛ فرمانبهری.

□ تمکین کردن: گوئی‌دان؛ قه‌ول کردن؛ گوئی له مست بوون؛ گوئی رایه‌ل بوون؛ گوئی پیدان؛ گویش‌پنه‌ی‌ده‌ی؛ گویش‌داره‌ی (به حرف کسی تمکین نمی‌کرد: کویی به قسه‌ی که‌س بددد).

تملق / tamalloq / ها: / اعربی / اسم: کلکه‌سووته؛ میچگه؛ میچک؛ زمان‌لووسی؛ شالووزی؛ هولیسکی؛ حولیاتی؛ مای‌مای؛ مه‌راییی؛ موسموس؛ مه‌لاق؛ لامه؛ خولته؛ ماستاوکه‌ری؛ شه‌لاف؛ باریکه‌رپسی؛ سفته؛ ره‌فملو؛ قسه‌یان کرداری پرمه‌راییی و دروینه.

تملق آمیز / tamalloqāmîz / اعربی / فارسی / صفت. خولته‌که‌رانه؛ زمان‌لووسانه؛ موسمووسانه؛ مه‌رایبانه و تی‌که‌ل به

زمان‌لووسی «سخنان تملق‌آمیز: وته‌گه‌لی حولته‌که‌رانه».

تملق‌گویی / tamalloqgûyî / ها: / اعربی / فارسی / اسم: زمان‌لووسی؛ هولیسکی.

تملسک / tamallok / اعربی / اسم: ۱. مال؛ سامان؛ دارایی ۲. خاوه‌نیه‌تی؛ خپویه‌تی.

□ تملک داشتن: خاوه‌ن بوون؛ دارا بوون.

به تملک درآوردن: بوونه‌خاوه‌ن؛ به ده‌س‌هینان؛ به خاوه‌ن بوون؛ به ده‌س‌نارده‌ی.

تملیسک / tamlik / اعربی / اسم: ۱. کار و ره‌وتی کردنه‌خاوه‌ن؛ خپویه‌تی شتیک‌دان به‌که‌سیک ۲. / ها: / شه‌وژن؛ جورپیک قولف و به‌ستی ده‌رگا که له پشته‌وه داده‌خریت.

تملیکی / tamlikî / اعربی / صفت. خاوه‌ن‌دار کراو؛ به‌که‌سیکی تر نه‌سپارده.

تمنا / tamannā / ها: تمنیات: / اعربی / اسم: تکا؛ لاله؛ هی‌فی؛ خوایشت؛ خواهیشت؛ خوازه‌ی خاکه‌سارانه: تمنی

□ تمنا داشتن: تکاکار بوون؛ خوازیار بوون؛ خوایشت هه‌بوون «شخصی آمده و از جنابعالی تمنا می‌دارد: که‌سیک هاتووه و له به‌رپزتان تکاییکی هدی».

تمنا کردن: تکا کردن؛ خوایشت‌کردن؛ پارانه‌وه؛ لالانه‌وه؛ نه‌وه‌لالیه‌ی «تمنا می‌کنم، ایشان را ببخشید: تکا ده‌که‌م، بیه‌خشن».

تمنی / tamannā / اعربی / تمنا

تمنیات / tamannî(y)ât / اعربی / جمع تمنا

تموج / tamavvoc / ها: / اعربی / اسم: / ادبی /

کار یان ره‌وتی شه‌پؤل لیدان یان قه‌مچ و پیچ‌خواردن.

تموز / tamûz / اسرانی / اسم: ته‌مووز: ۱.

تەمىزىنى بىگزار سەر جايشان؛ فلچەكان خاۋىن
تەمىزى بىيانىنىيە سەر جىگى خۇيان».

تەمىزى / tamîz / : [عربى/اسم، تەمىسى؛
تەمىزى؛ پاكى؛ خاۋىنى؛ پوختەيى (ظرفها
از تەمىزى برق مىزد؛ قابەكان لە تەمىزىدا
بىرقەى دەداۋە).

تەمىز / tamyîz / : [عربى/اسم، [ادبى] كار يان
پەوتى ناسىنەۋە؛ جياكرنەۋە؛ ھەلاۋاردن؛
ناسىنى جياۋازى شتىك لەگەل
شتىكى تردا.

تن / tan / : [اسم، ۱. لەش؛ لاشە؛ تەن؛
كەلەسە؛ كەلەستە؛ كەلەخ؛ پەيكەر؛ گەت؛
گۆدە؛ گۆقدە؛ لەس؛ لەخت؛ كۆمەلەى
پىكەتەى ماكى بوونەۋەرى زىندوو (تن و
جان: لەش و گيان) ۲. كەس؛ يەكەى
ژماردى مەۋف (پنج تن: پىنج كەس).

□ تن بە كار دادن: [كنايى] خۆ لە كار دان؛
قۇل (لە) ھەلمالين؛ تەن دانە قەزا؛
باسك لە ھەلكردن؛ چۆلە ھۆركەردەى
(اگر بن به كار بدهد، زود ياد مىگيرد: ئەگەر
خوى لە كار بدا، زوو فېر دەبىت).

تن خود را چرب كردن: [كنايى] خۆ
دانان؛ خۆ تەيياركردن بۆ تووش
زەحمەتتىك ھاتن؛ بەرھەف بوون بۆ
دەردى سەرى.

تن دادن/ در دادن: مل دان؛ كۆل دان؛
كۆل پىندان؛ مل پىندان؛ مل پياكردن «ھەر
چە با او صحبت كردم بن داد كە با من بيايد؛
ھەر چەندە قسەم لەگەل كرد مىنى سەد
بەكەۋىتە تەكم». ھەرۋەھا: تن ندادن/
در ندادن

تن زدن: [ادبى] مل پىنجى كردن؛
وەرەنگرتن؛ خۆ نەدان؛ وى نەدەى.

تن كردن: [گفتارى] كردنە بەر؛ پۆشىن؛
پۆشان؛ لە بەركردن؛ لەخۆكردن؛

مانگى ھەوتەمى سالى ھەتاۋى بېرىك لە
ولاتە ەەرەبىيەكان، بەرانبەر لە گەل مانگى
ژووۋىيە يا جوۋولاي، كە ۳۱ رۆژە ۲. مانگى
چوارەمى رۆژمىرى دىنى و مانگى دەيەمى
رۆژمىرى عورفى جوۋولەكە.

تمول / tamavvol / : [عربى/اسم، مال؛
سامان؛ دارايى.

تمهيد / tamhîd / : [عربى/اسم، [ادبى]
پىخۆشكەرى؛ پىكئانى: ۱. كار يان پەوتى
بەرھەف كردن و بوۋار خۆش كردن ۲.
چارەدۆزى؛ بەردەبارى ۳. كار و پەوتى
ئابۋوران؛ پىكەتئان.

تمهیل / tamhîl / : [عربى/اسم، كار يا پەوتى
دەرفەت دان؛ ماۋە پىندان؛ مۆلەت دان.

تمیز / tamîz / : [عربى/اسم، ۱. ھاۋىر؛ كار
يا پەوتى ناسىنەۋە يان ھەلاۋاردنى شتان
يا دياردەگەلى لىك جياۋاز ۲. [دستور]
بەركارى دوۋەمى يەك بکرد (لە رستەى
«ھەمە آرام را بد مى پنداشتند: گشتيان ناراميان بە
خراب دەزانی» «بد» و «خراب» بەركارى
دوۋەم (تميزى پىدەلەين).

□ تميز دادن: ھەلاۋاردن؛ جيا كردنەۋە؛
ناسىنەۋە؛ ناسىن و لىك كردنەۋەى
شتانى تر «در اين جمله مى توان سه حالت
دستورى را تميز داد: لەم رستەدا دەكرى سى
بارى رېژمانى لىك ھەلاۋىرىن».

تميز: ۱. صفت. [گفتارى] تەمىس؛ پاك؛ خاۋىن؛
ويژە؛ پاراۋ؛ بژوون؛ ھىلاۋ؛ پوختە (لباس
تميز: جل بھرگى تەمىس).

□ تميز شدن: خاۋىن بوونەۋە؛ پاك بوونەۋە؛
تەمىس بوون؛ پوختە بىيەۋە «چند بار
شستم تا خوب تميز شد: چەند جار شۆردم تا
باش خاۋىن بوۋە».

تميز كردن: خاۋىن كردنەۋە؛ پاك كردنەۋە؛
تەمىس كردن؛ پوختەكەردەى «فرچه را

تن آسانی /tanāsā'i/ تن آسایی

تن آسایی /tanāsāyī/ ها: /اسم، /کنایی،

/ادبی/ ته‌نپه‌روه‌ری؛ له‌ش‌گرانی؛ په‌وتی خو

له کار نه‌دان: تن آسانی

تناب /tanāb/ ها: /عربی/ اسم، ١. ته‌ناو؛

ته‌ناف؛ ته‌نافه؛ شریته؛ شریته؛ که‌به‌ند؛

ریسر اویکی زۆرت‌ر ته‌ستور له‌ماکیکی نه‌رم

٢. گوریس؛ گوریس؛ وه‌ریسه؛ گوریس؛

په‌تی ته‌ستور * طناب

▣ تناب نشتی: /زیست‌شناسی/ مؤغره؛

مؤرتخه؛ مازه؛ بربره؛ گازره؛ گازره؛

لووله‌ییک له‌پشت مله‌وه تا خوار که‌مه‌ر

له‌له‌شی بری گیانله‌به‌ران که‌بنه‌مای

سه‌ره‌کی له‌شیانه: مازه

تناب صوتی: ژیی گه‌روو.

تناب نخاعی: مؤخی پشت.

▣ تناب مفت پیدا کردن: /کنایی/ روئی

مفته‌گیر هینان؛ به‌هوی له‌به‌ر ده‌ستدا

بوونی شتیکی به‌لاش، که‌وتنه‌ئازه‌وه و

خۆ‌تووش کردن /باز تناب مفت پیدا کرده،

می‌خواهد خودش را دار بزند: دیسان روئی

مفتدی کبر هاتوو، قوونگی خوئی پی

ده‌ناوی.

با تناب پوسیده‌ی کسی ته‌چاه رفتن:

/کنایی/ که‌وتنه‌شوین قسه‌ی که‌سیکه‌وه؛

فریوی که‌سیکی نابار و نارپک خواردن و

دل پیی خوش کردن.

روی تناب ارزن پهن کردن: /کنایی/

مه‌ویژ له‌سه‌ر ره‌شکه‌هه‌لخستن؛ کردنه

منجه‌منج؛ بۆ‌نه‌دانی شتیکی بر و بیانووی

نه‌گونجاو هینانه‌وه.

تناب بازی /tanāb.bāzī/ ها: /عربی/

فارسی/ اسم، ته‌ناف‌بازی؛ جۆره‌وه‌رزش و

گه‌مه‌یه‌ک که‌به‌گرتنی دوو سه‌ری

گوریسیک و هه‌لسوو‌راندنی، به‌سه‌ریدا باز

که‌رده‌ینه؛ له‌به‌ر کردنی شتیکی /لباست

را /لباس: جله‌کانت /بر/ به‌تن

کردن

له‌کسی خارندن: /کنایی/ سه‌ر که‌سی

خوران/ خوریان؛ سه‌ری که‌سیک ئیشان؛

شه‌قی وریه‌ی؛ له‌شوین ده‌ردیسه‌ر و

کیشه‌دا بوون /مگر سه‌ر سه‌ر که‌داری

سه‌ر سه‌رم می‌گذاری؟ /سه‌ر سه‌ر سه‌ر سه‌ر

ئه‌نیته‌سه‌رم؟.

له‌کسی زۆرت‌راندن: گشت گیانی

که‌سیک هینانه‌له‌رزه‌وه؛ ته‌کان و

شه‌کان به‌که‌سیک دان؛ که‌سیک تووره،

ناراحت یان په‌ریشان کردن یا ترساندن.

هه‌روه‌ها: تن کسی لژی‌دن

به‌تن کردن /تن کردن

به‌تن دانستن: له‌به‌را بوون؛ له‌به‌ردا بوون؛

پۆره‌ره‌بییه‌ی؛ جل و به‌رگ له‌به‌را بوون

/پالتو خاکستری به‌تن دانستن: پالتاویکی

خۆله‌میشی له‌به‌ر ده‌ده.

تن /ton/ [فرانسوی/ اسم، تون: ١. یه‌که‌ی

کیشانه‌به‌رامبه‌ر به‌١٠٠٠ کیلوگرم ٢.

/ها/ /موسیقی/ تۆن؛ چۆنیته‌ی ده‌نگ له‌

باری زیلی و به‌می یا به‌رزی و نزمیه‌وه:

٣. تون ٣. تیره‌یه‌ک ماسی پووله‌که‌داری

خۆراکی که‌زۆرت‌ر کۆنسیرقی لی چی

ده‌که‌ن: ماهی تن

▣ تن بلند: تونی قورس؛ یه‌که‌ی کیشانه‌ی

ئینگلیزی و ئه‌مریکی به‌رامبه‌ر به‌١٠١٦

کیلوگرم.

له‌کسی کۆتاند: تونی سووک؛ یه‌که‌ی

کیشانه‌ی ئینگلیزی و ئه‌مریکی به‌رامبه‌ر

به‌٩٠٧ کیلوگرم.

تن آسا /tanāsā/ ها: بیان: /صفت، /کنایی،

/ادبی/ ته‌نپه‌روه‌ر؛ له‌ش‌گران؛ ده‌ست و پی

سپی؛ ته‌وه‌زله؛ ته‌مه‌ل.

دهدەن: **طناب بازی**

تناب پیچ / *tanābpīč*: [عربی/فارسی] صفت. گوريس پیچ؛ تەناف پیچ؛ بەسراو یان بەسەبەنی کراو بە تەناف <صاحبخانه را تناب پیچ کرده بودند> خاوەن مالە کە یان گوريس پیچ کردبوو: **طناب پیچ**

تنابندە / *tanābande*: [اسم]. [گفتاری] مشه کەر؛ جووقەوار؛ تاقە کەس؛ کەس؛ یۆ؛ بەنەخوا؛ بنیادەم <هیچ تنابندە ی پیدا نشد، بپرسم: بابا، این قبرستان اسمش چیست: مشه کەریکم نەدیتەووە لێی بپرسم: ئەرئ برا، ئەم کاول بووە ناوی چیە>.

تنازە / *tanāzo*: [عربی/اسم]. ۱. بەرەنگاری؛ ململانی؛ کیش مە کیش؛ کار یان ڕەوتی تیکە لە لپڕان یا بە شەر هاتن لە گەل یە کتریدا ۲. بەل و پۆ بۆ ژیان.

⊞ **تنازە** بقا: بەل و پۆی ژیان؛ شەری مان؛ شەری ژیان: ۱. کیشە و شەر بۆ مانەو ۲. [زیست شناسی] کردو کۆشی گیانلە بەران بۆ زال بوون بە سەر دوژمن و بارودۆخی وادا کە بیانخاتە مەترسی لەناو چوونەو.

تناس / *tanās*: [اسم]. [گفتاری] فەت؛ فەتق؛ تەناز؛ تەناس؛ هەل تۆقیوی بە شیک لە بەرگەدە، بە بۆنە ی ناسک بوونەو یان پچرانی ماسوولکە ی ئەو جیگایە لە لەشدا.

تناسب / *tanāsob*: ها؛ ات: [عربی/اسم]. ۱. هاو پێ ئەیی؛ هاو پێ ئەیی؛ هاوگری؛ هەشگری <تناسب سنی: هاو پێ ئەیی تەمەنی> ۲. هاوگری؛ ویکەوی؛ یە کگری؛ هەشگری؛ هەماهەنگی؛ ڕەوتی یە ک گرتەووە <این رنگها با هم تناسب ندارند: ئەم ڕەنگانە لە گەل یە کدا هاو گرییان نیە/ یە ک ناگرتەووە> ۳. [ریاضی] هاو پێ ئەیی؛ دۆخی پێکبوونی دوو

پێ ئە ۴. [ادبیات] مراعات نظیر، مراعات

⊞ **تناسب اندام**: بە ژن پێکی؛ هاوگری

ئەندامانی لەش پێکەو.

تناسب عددی: هاو پێ ئەیی ژمارەیی؛ هاوگری ژمارەیی؛ بەرامبەر بوونی دوو پێ ئە ی ژمارەیی (وەک: ۲-۶ = ۴-۸).

تناسب مرکب: هاو پێ ئەیی لیک دراو؛ هاو پێ ئەیی تیکەل؛ هاو پێ ئەییە ک کە زۆتر لە دوو پێ ئە ی تێدایە.

تناسب مستقیم: هاو پێ ئەیی راستەو خۆ.

تناسب معکوس: هاو پێ ئەیی بەراوێو.

تناسب هندسی: هاو پێ ئەیی هەندەسی (وەک: ۲÷۸=۵÷۲۰).

⊞ **تناسب بستن**: هاو پێ ئە بەستن؛ دروست کردنی پێوەندییە ک بە شیوەی:

$$\frac{a}{b} = \frac{ax}{bx} \rightarrow x = \frac{axb}{a}$$

تناسب داشتن: کالانەو؛ شیاو بوون؛ ویک کەوتن؛ بە یە ک خواردن.

تناسخ / *tanāsox*: [عربی/اسم]. [دبی] ۱. کار یا ڕەوتی سەرناو؛ لەناو چوون و نەمان بە تاییەت بە هۆی تییەر بوونی کاتەو ۲. [فلسفە] دۆنادۆن؛ بڕوا بەو ی کە گیان بە مەر جی جیا بوونەو ی لە لەشی مړو، ڕادە گوێز یتەووە بۆ لەشی مړو ییک یان بوونەو ەریکی تر.

⊞ **تناسخ** ازمنه: ڕابردنی سەر دەمان؛ تییەر بوون و بگاری ڕۆژگاران؛ ویەر دە ی شەو و ڕۆی.

تناسخ در ارث: مردنی میراتگران یە ک لە شوین یە ک، بئ ئەو ی مال و میراتە کە لە نیواندا دابەش بکریت.

تناسخ روح: دۆنادۆن؛ هەلبگاردنی گیانی کەسیک پاش مەرگ لە قەوارە ی بوونەو ەریکی تردا.

تناسل / *tanāsol*: [عربی/اسم]. [دبی] زاوێ؛ زگوزا؛ سکوزا؛ کار یا ڕەوتی بە دنیا

تناورى / *tanāvarî* / اسم، بلهرمانى؛ دۆخ يا چۆنيه تى گه وره و نه ستور بوون.
 تناول / *tanāvol* / [عربى] اسم، [دبى] كار يان رهوتى خواردن؛ خوارن؛ واردهى؛ نوشى گيان كردن.

تناهى / *tanāhî* / [عربى] اسم، بنه تايى؛ دوايى؛ دمايى؛ دوماهى؛ برانه وه يى؛ دۆخ يا چۆنيه تى به برانه وه بوون.

تنباكو / *tambākû, tanbākû* / ها؛ [انگلىسى] از اسپانيايى / اسم، ته ماکو؛ ۱. ته نبه كى؛ گه لای ته ماکو ۲. / قديمى / تووتن.

تنبان / *tombān, tonbān* / ها؛ / اسم، ۱. شاپك؛ تۆمۆ؛ ته ومان؛ رانكى؛ رانك؛ پاتؤل؛ پانتؤل؛ شوالى پان كه ناوقه ده كى به دۆخين يان كيش ده به سترى ۲. / تعريف، گفتارى / شوال؛ ده رپى؛ پاوه رى (بؤ گالته يا سووكايه تى كردن ده گوترى).

تنبان خود را خراب كردن: / كنای / خو چه پهل كردن؛ ده رپنى خو پيس كردن؛ پانتؤللى خو ته ر كردن؛ گوو كردن به خودا؛ تۆقان؛ زراو چوون؛ زۆر ترسان.
 تنبان كسى را كندن: / كنای / شوال له پاى كه سيك ده رهينان؛ پابه رۆ و يوؤ وه تهى؛ زۆر ئازار دان و سوووكايه تى به سهر كه سيكدا هينان.

تنبك / *tombak, tonbak* / ها؛ / اسم، دمه گ؛ دمه ك؛ دومه ك؛ دنبه گ؛ دمله ك؛ تومه ك؛ تومه له ك؛ دومه له ك؛ دمه له ك؛ دومه ه؛ دومه ه؛ سازىكى ئيرانيه به بيجمى تۆنگى دارين (سواله تى يان كانزايى) كه بنه كه ي په ره پيستيكي ناسكى به سهردا كيشراوه و كاتيك ده يكو تن مله كه ي له بن ههنگل ده نيئ و به سهر په نجه له وه په ره ده دن: تميك؛ دميك؛ دنبك
 تنبل / *tambal, tanbal* / ها؛ / اسم، ته مه ل؛

هينان.

تناسلى / *tanāsoli* / [عربى] صفت، زاوژيى؛ سهر به زاوژيوه «اندام تناسلى؛ نه ندامى زاوژيى».

تناظر / *tanāzor* / ها؛ / [عربى] اسم، هاوتايى؛ ليك چوويى؛ وه كه يه كى؛ هاويه كى.

تناظر يك به يك: هاويه كيه كى وا كه ههر نه نداميك له كۆمه ليك، وه كوو خۆيه كى هه بئ له كۆمه له يه كى تردا.

تنافر / *tanāfor* / [عربى] اسم، [دبى] نه يارى؛ دژه هقى؛ دژه كى؛ ناته بابى؛ ناسازگارى.

تناقض / *tanāqoz* / ها؛ / ات؛ [عربى] اسم، ناته بابى؛ ۱. ويك نه چوون و يه ك نه گرتنى به يه كجارى دوو ديارده، به جوژى كه ههر دوو كيان له يه ك جيذا پيكه وه كۆ نه بنه وه (وه ك؛ بوون و نه بوون؛ ره شايى و سپيى؛ شه و و پۆژ) ۲. نه وه ي له گهل يه كى تردا ريك نه كه وئ «حرفه ايش تناقض داشت: قسه كانى نانه بيان بوو».

تناقض داشتن: ناته بابوون.

تناقض كويى / *tanāqozgûyî* / ها؛ / [عربى] فارسى / اسم، دژيپژى؛ كار و رهوتى وتننى قسه گه ليك كه يه ك نه گر نه وه.

تناوب / *tanāvob* / ها؛ / [عربى] اسم، نۆره يى؛ گه راوگه رى؛ چه لاوچه لى؛ دۆخ يا چۆنايه تى به نۆره بوونى: / الف / مه وداى كاتى يان شوينى دياريكراوى نيوان سهر هه لده وه ي دووباره ي شئ يا ديارده يه ك ب) به شوين يه كدا هاتنى چه نده شت يان ديارده به مه وداى دياريكراوه وه.

تناوبى / *tanāvobî* / [عربى] صفت، نۆبه يى؛ نۆره يى.

تناور / *tanāvar* / صفت، [دبى] بلهرمان؛ بلهرمه؛ به په يكه ريكي گه وره و نه ستور وه وه.

تەمۈرە؛ تەمۈر؛ سازىكى چوار سىمى
كاسەگەرەى وەك ھەمىرۈيە، دەستەيىكى
درىژى ھەيە و بە قامكان دەيژەنن: **طنبور**

ننسىسە / *tambûše, tanbûše*، ھا: / اسم،
سۆلىنە؛ ئاۋەرۈ؛ گۈنجە؛ گۈنجە؛ گۈنگە؛
گۈنگ؛ گۈنج؛ مەنھۇل؛ نۆين؛ لوولەيەكى لە
سوالەت بۆ چوونى ئاۋ يان دەردانى
رەھەند.

ننسىد / *tanabbōh*: [عربى] / اسم، [ادبى]
وشىياري؛ ھۆشيارى؛ شىياري؛ بىدارى؛
ئاگايى «اميدوارم اين حادثه برايش موجب ...»
باشد: ھىوادارم ئەم رووداۋە بۆى بىتتە ھۆى
سەي.

ننسى / *tanabî*، ھا: / اسم، [قدىمى]
پەنجەدرى؛ ھۆل؛ دىۋى گەرە: **طنبى**
ننسىسە / *tambîh, tanbîh*، ھا: / [عربى]
/ اسم، تەمى؛ جۆرىك سزادان بە مەبەستى
ئاگادار كىرەنەۋە لە ئاكارى نادروست؛ ئەدەب
کردن.

□ نىبە ئىسمانى: كارى ژىركىردن؛ سزايەك
كە كەسىك بە بۆنەى لادانى لە كارىك
تووش دەيى.

ننسىسە ئىسمى: لى دان؛ كوتەك كارى؛
تەپلەكۆ.

□ نىبە شەن: ۱. تەمى بوون؛ تەمى كران؛
تاشان؛ تەپلەكۆ بىيە ۲. عارنان؛ ژىر
بوون؛ لە سۆنگەى سزا دىتنەۋە؛ وشىار
بوونەۋە. ھەرۋەھا: **تنبىھە** كردن

ننسىسە / *tambîhî, tanbîhî*: [عربى] / صفت،
بۆ تەمى كردن؛ بە دۇخ يان چۆنىەتى
تەمىۋە.

نن پرور / *tanparavar*، ھا: / ان: صفت،
[كىيى] ۱. تەمەل؛ تەۋەزەل؛ بىلەش؛
لەش قورس؛ لەش گران؛ تەپلۆس ۲.
تەن پەرۋەر؛ خۇ خۇشەۋىست؛ لەش بە

تېرەيەك لە گوھاندانى چكۆلەى شاخەى
بىد دانان، بە كولكى درىژ و دەست و پىي
چىر نوۋ كدارەۋە كە لەسەر داران دەژىن و
بەو چىر نوۋ كەنە خۇ بە دارانەۋە ھەلدەۋاسن.

ننسىل: / صفت، تەمەل؛ تەمەل؛ تەپ؛
كەھال؛ سەقەلوۋ؛ ھەمىن: ۱. لەش گران؛
سەر گران؛ بار گران؛ لەش قورس؛ شەختۆ؛
مىشگر؛ مىشگرە؛ سىلپ؛ تەپلۆس؛
تەپلۆس؛ تەرەك؛ دىزەك؛ بىكارە؛ تەرەل؛
پالۆ؛ بى ھونەر؛ ماتور؛ كارنەكەر؛ فل؛
قوون گران؛ بىزار و ۋەرەز لە كار و بار
«شاگرد نيل: شاگردى نيل» ۲. تەۋەزەل؛
گۈن گرۆ؛ قەلب؛ قنگى؛ كاپەل؛ كاھىل؛
كاسول؛ تەنپەرۋەر؛ شەپەتە؛ پىقو؛ پنى؛
پەلشتى؛ جىنبۆر؛ كالووم؛ گەندەل؛ تەۋووش؛
تەنەلەش؛ بەربەرۋشك؛ سەرپىرىزان؛
سىست؛ دىراخىز؛ دىرخىز؛ مەلەت؛ زەمەر؛
تەپى؛ تەپە؛ مەدلمە؛ شل و شەۋىق؛
پى گران؛ لۆژ؛ لەشە؛ مەرش؛ مەرشۆ؛ ژەلمۆ؛
بە كىردار و جىمۋوۋولى خاۋ و سىست «امروز
خىلى نيل شدهاى: ئەمىرۆ ژۆر نىل بوۋى».

ننسىل خانە / *tambalxāne, tanbal-*، ھا: /
اسم، تەمەل خانە: ۱. ناۋى جىگايەك كە
كەسانى تەمەل و لەش گرانى تىدا كۆ
دەبنەۋە، بخۆن و بخەۋن و ھىچ نەكەن ۲.
[كىيى] شوپىنىك كە كارگىران و ئەندامانى
ۋەك پىۋىستە كار ناكەن.

ننسىلى / *tambalî, tanbalî*، ھا: / اسم،
سىستى؛ تەمەلى؛ تەنبەلى؛ تەپى؛
تەۋەزەلى؛ كەلبايەيى؛ كەھالى؛
خامسەردى؛ لۆژى؛ قوون گرانى؛ خاۋى؛
خۇپانى؛ خاۋاۋى؛ قۇنەقۇنى؛ لەش گرانى.

□ تنبلى كردن: شەنەشەن كردن؛ خەنەن
كردن؛ تەمەلى كردن؛ خۇ لە كار بواردن.
ننبور / *tambûr, tanbûr*، ھا: / اسم، تەمۈر؛

دوشاو؛ دهستویچ سپی.

تن پروری / tanparvarī. ها: / اسم، / کنایه /

۱. تمه‌لی؛ ته‌وه‌لی؛ له‌ش‌قورسی؛
له‌ش‌گرانی ۲. تنه‌په‌روه‌ری؛ خو
خو‌شه‌ویستی.

تن پو‌ش / tanpûš. ها: / اسم، تنه‌پو‌ش؛
وه‌ر‌پو‌وش؛ پو‌شه‌ن؛ جل و به‌رگ؛ پو‌وشه‌ن؛
جنک؛ هه‌نجگ؛ گنج؛ پرتال؛ لیباس؛
ئه‌وه‌ی له‌شی پی داد‌ه‌پو‌شن.

تن‌تور / tantûr. ها: / [فرانسوی] / اسم، / [شیمی]
ته‌نتور؛ تیکه‌لی ده‌رمانیک له‌گه‌ل
ئه‌لکولدا؛ طن‌طور

تن‌تور بد: تراوی یود و ئه‌لکول که بو
خاوین کردنه‌وه‌ی برین به کار دی.

تن‌حیم / tancîm: / [عربی] / اسم،
ئه‌ستیره‌ژمیری؛ ئه‌ستیره‌وانی؛
هه‌ساره‌گری.

تن‌خواد / tanxâh. ها: / اسم، پاره‌ی نه‌خت؛
نه‌ختینه (له‌ زیر و زیو پاره و...) .

تن‌خواد کردان / tanxâhgardan: / اسم،
پاره‌گه‌ردان؛ پاره‌یه‌ک که بو‌خه‌رجگه‌لی
وه‌گه‌ر و ری‌ورایی ده‌دریته‌که‌سیک‌یان
لی‌پرس‌راویک پاشان سه‌ری مانگ‌یان
سه‌ری سال له‌گه‌لی حساب ده‌کریته‌وه.

تند / tond: / صفت، توند؛ تون؛ تن؛ تونگ؛

۱. گورج؛ گورد؛ کرژ؛ تروسک؛ تیژ؛ تیژ؛ به

خیرایی زوره‌وه. به‌ران‌به‌ر؛ گند ۲. [مجازی]

قه‌لس؛ تووره؛ جارز؛ گرگین؛ ئازرین؛
ته‌نگه‌تیکه؛ ته‌نگه‌تاو؛ که‌سکین؛ ئاله‌تی
«زود تندی می‌شد و هرچه به ذهنش می‌آمد

می‌گفت: زوو توند ده‌بوو و هه‌رجی به ده‌میدا

ده‌هات ده‌یگوت» ۳. تیژ؛ تیژ؛ که‌سکون؛

که‌سکول؛ به‌گۆژمه‌یی و کارتیکه‌ری

ئازارده‌روه «بوی تند؛ حرف تند؛ مزه‌ی تند؛

بونی به‌ر؛ قسه‌ی تند؛ ره‌نگی بوند؛ چیژه‌ی

عون» .

تند بودن: توند بوون؛ تون بوون؛ تن

بی‌ه‌ی: ۱. [مجازی] تووره‌بوون؛ قه‌لس

بوون؛ جارز بوون «او آدم تندی است:

مرؤ‌فیتیکی نونده» ۲. [مجازی] غه‌زرین؛

ره‌قینی بوون؛ تووره‌بوون «این مقاله خیلی

تند است: ئەم وتاره زۆر توند» ۳. که‌سکون

بوون؛ تامی ده‌م‌سووتین؛ توون بوون «غذا

تند است: چیشته‌که توونه» ۴. به‌ته‌وژم

بوون؛ پرتاو بوون؛ خیرا بوون؛ گورج بوون

«آب تند است: ئاوه‌که توونه» ۵. [مجازی] تۆخ

بوون؛ پره‌نگ بوون «این آبی تند است: ئەم

ئاویه بوخه» .

تند شدن: ۱. [مجازی] قه‌لس بوون؛ تووره

بوون؛ هه‌ل‌چوون؛ چوونه‌بان سک خو؛

هۆر‌ئامه‌ی ۲. تونده‌وه‌بوون؛ تیژه‌وه‌

بوون؛ خیرا بوونه‌وه ۳. توون بوون؛

چیژه‌ی زۆر هه‌بوون ۴. هه‌ل‌گه‌ران؛ تام

گۆران؛ تامی شتی گۆران له‌ به‌ر مانه‌وه.

تند کردن: ۱. توند کردنه‌وه؛ تونه‌وکردن؛

پاهه‌ل‌گرتن «وقتی پاسبان را دید تند کرد:

کاتی پاسبانه‌که‌ی دی توندی کرده‌وه» ۲.

خیرا کردنه‌وه؛ تون کردنه‌وه؛ خیرایی

پیدان «دستگاه را تند کرد: که‌رسته‌که‌ی

خیرا کرده‌وه» ۳. توون کردن؛ تن‌که‌رده‌ی؛

ئاله‌ت پیدان «خورشت را خیلی تند کرده‌ای

نمی‌شود خورد؛ خورشته‌که‌ت زۆر توند کرده‌وه،

ناخوری» .

تند: ۱. قید، [گفتاری] توند؛ تن؛ تون؛ خیرا؛ به

پرتاو؛ به‌توندی «تند می‌رفت: توند ده‌چوو» .

تند رفتن: ۱. توند چوون؛ تون رۆیین؛

خیرا چوون؛ تن‌لوه‌ی؛ تیژ شی‌ه‌ی؛

به‌توندی چوون «آزاد خیلی تند می‌رفت و من

نمی‌توانستم پا به‌پایش بروم: ئازاد زۆر توند

ده‌چوو، من نهمده‌توانی به‌ پای ئه‌و برۆم» ۲.

پای زیادی داکیشان؛ له راده لادان؛
ته لاس کهردهی «نباید این قدر تند می رفتی»؛
نه ده بوو نه ونده پای زیادی داکیشی».

تنداب / tondāb. ها: / اسم. ۱. خوږگه؛
به شیک له پروبار که ئاوی تیدا به خیرایی
ده وړا ۲. پړژاو؛ خوږ؛ تاف؛ ئاوی خوږ و
به ته وژم.

تندان / tondān. ها: / اسم. تاش؛ زناړ؛
تیشه شاخ؛ ماه؛ مای؛ مایه؛ زهره؛ لاشه ی
به رز و لیژی گاشه به رد له چیدا.

تندباد / tondbād. ها: / اسم. باږو؛ باهوژ؛
واهوور؛ گزه با؛ باږو؛ واږو؛ باسره؛ گوژین؛
بای به خیرایی ۶۴ تا ۷۴ کیلومتر له
سه عاتدا.

تندباد شدید: ره شه با؛ هو له جنانی؛ بای
به خیرایی ۷۵ تا ۸۷ کیلومتر له
سه عاتدا.

تندپز / tondpaz. ها: / اسم. ماکروقه یف؛
کهره سیه که به کاره با کار ده کا و به
پیلان گهرما به ره هم دینئ و زور خیرا ئاو
دینننه کول و خوراک پنده گه یینئ.

تندتاز / tondtāz. صفت. خوشبهز؛ ره هوار؛
خوشهرو؛ یه کران؛ به پا؛ نه سپی چالاک.

تندخو / tondxû. ها: / میان: / صفت. / مجازی،
/ ادبی / تووره؛ قه لیس؛ پروش؛ تونه مه زاج؛
جارز؛ توورئ (بو مینه)؛ خاوه ن خووی
شه رانی و نه گونجاو «مردی تندخو و بددهن
بود؛ پیاوکی تووره و دهم شر بوو».

تندخوانی / tondxāni. / اسم. توندخوینئ؛
کار، رهوت یان شیوازی به خیرایی
خویندنه وهی دهقی نووسراوه یه ک.

تندخویی / tondxûyi. ها: / اسم. / مجازی،
/ ادبی / تووره یی؛ قه لیس؛ تونه مه زاجی؛
سهرگورزی؛ توسنی؛ هو کار یان ئوگره تی
به زیز و زویریه وه «تندخویی او همه را عاصی

کرده بود؛ توندگیر ایی نه وه مووی گیانه سه ر
کردبوو».

تنددهن / tondzehn. / [فارسی / عربی] صفت.
/ مجازی / بیرتیز؛ زیره ک.

تندز / tondar. ها: / اسم. / ادبی / هه وره گرمه؛
گو له؛ گورم؛ گورژ؛ زورم؛ دهنگی که به
هو ی هه وره تریشقه وه چی ده بی.

تنددرا / tondrāh. ها: / اسم. تونه ری؛
شاری؛ شاپا؛ ئوتووبان؛ ریگایه کی پان و
به رفره بو هات و چووی به خیرایی
کهره سه گه لی راگواسته نه وه.

تندروست / tandorost. ها: / ان: / صفت.
ساق؛ له ش ساغ؛ ته ندروست؛ ته ندرس؛
خوش؛ خواهش؛ وهش؛ سلامه ت.

تندروستی / tandorosti. ها: / ان: / اسم.
ته ندروستی؛ له ش ساغی؛ فه ت؛ ساقی؛
سه لامه تی؛ دؤخ یان چوینه تی نه بوونی
نه خوشی و گهن و ته وهره.

تندرو / tondrow. ها: / صفت. ۱. خیرا؛
خوشهرو؛ خوشبهز؛ بهزا «ماشین تندرو؛ اسب
تندرو؛ ماشین تیز؛ نه سپی خوشهز» ۲.

تندزبان / tondzabān. ها: / ان: / صفت.
/ مجازی / زمان تیز؛ زمان تال؛ دهم تال؛ خاوه ن
قسه و گف و لفتی به تووره یی و
نازار دهره وه.

تنددروی / tondravî. ها: / اسم. ته لاس؛
زیده رو یی؛ دؤخ یان چوینه تی توندرو
بوون.

تندگیر / tondgîr. / صفت. ۱. خوش گیر؛
خوش گر؛ به تایبه تمه ندی ناگره ری
زوره وه ۲. زوو گرس؛ خواهش گرس؛ به

تندگیر / tondgîr. / صفت. ۱. خوش گیر؛
خوش گر؛ به تایبه تمه ندی ناگره ری
زوره وه ۲. زوو گرس؛ خواهش گرس؛ به

تایبه تمه نندی زوو سفت و پتهو بوونه وهه.

تندمزاج / tondmezāc, -mazāc / ها: /ان: /فارسی /عربی /اسم /مجازی / تونه مه زاج؛
ئاله تی؛ تووره و تون؛ رووشه؛ تووره؛ توئن؛
تنه ته بیات.

تندمزید / tondmaze / ها: /صفت. توند؛
توون؛ تن؛ گهزه ک؛ حهرا؛ دوخ؛ زمان گهز؛
توئژ؛ کهسکون؛ رووس؛ چیژه توند.

تندنوس / tondnevîs / ها: /ان: /اسم،
شه ما؛ توندنوس؛ زوونوس؛ بهله زنووس؛
خیرانووس.

تندنوسی / tondnevîsî / /اسم. توندنوسی؛
بهله زنووسی؛ خیرانووسی؛ شه مایی؛ گورج و
گۆل نووسی.

تند و تیز / tond-o-tîz / ها: /صفت. توند و
تیز؛ تن و تیز؛ ۱. گرچ و بر؛ به تام و
چیژیکی یه کجار به هیز، به تایبه تال یان
تورشوه «خیلی سبب» بود و تابخ گلویم را
سوزاند؛ زۆر توند بوو، تابن گهرووی
سووتاندیم؛ ۲. /مجازی / ئازاردەر؛ گههرینه ر
«مقاله اش خیلی توند» بود؛ وتاره که ی زۆر
توند بوو.

تند و نرس / قید. /گفتاری / گورج و گۆل؛ کرژ
و کۆل؛ توند و تۆل؛ به توندی؛ چالاکانه؛
ئازایانه؛ بهله ز؛ خیرا «برو دنبالش»
توند بۆه دوایدا.

تند / tonde / ها: /اسم، لیژگه؛ نشیو؛
سهره و خواری تون؛ لیژیکی تیز؛ قه دپالی
چروپک.

تندی / tondî / /اسم، تونی؛ ۱. توونی؛ تنی؛
بار یان دۆخی توند بوون؛ ۲. گورجی؛
توندی؛ خیرایی؛ ۳. /ها /مجازی / توندی؛
تووره یی؛ تیژی؛ قه لسی «خیلی با او تندی
کردم؛ زۆرم بهسه له گه لدا کرد» ۴. تامی
تیژی؛ چیژه یه ک که ده بیته هوی

سووتانه وهی زمان (وه کوو تامی بیبار).

تندیس / tandîs / ها: /اسم، /ادبی / په یکه ر؛
هه یکه ل؛ تووز؛ سوئس؛ کوته لی گیانه به ر.

تنزل / tanazzol / ها: /عربی /اسم، ۱.
نوشوس؛ نوشوست؛ شکانی «کیفیت کارتان
سزل کرده است؛ کاره که تان نوشوستی
کردوه» ۲. کار یان رهوتی دابه زین؛
داشکان؛ کز بوون؛ کهم کردن؛ هاتنه
خواره وه؛ هندکان «نزل بهای نفت؛ دابه زینی
نرخه نهوت».

نزل کردن؛ ۱. نوشوست هینان؛ کهم
کردن؛ دابه زین؛ ئه ره وه سه ی ۲. کهم
بوونه وه؛ هندکان؛ هه لسان.

نزل یافتن؛ هاتنه خوار؛ دابه زان؛ کهم
بوون؛ هندکان؛ هه لسان؛ ئه ره وه سه ی.

نزیب / tanzîb / ها: /عربی /اسم، ته نزیف؛
نه واریکی پارچه یی په مۆینه ی تۆرئاسای
سپی که له زام به ستنه وه دا به کار ده روا.

نزلی / tanzîl / ها: /عربی /اسم، سوو؛ نسوو؛
به هره ی پاره؛ هیژی پوول.

نزیل دادن؛ پاره به سوو دان؛ پاره به
باروه به وام دان.

نرسیل کردن؛ نه خست کردنه وهی
به لگه بیکی ماوه دار به کهم کردنه وهی
سوو.

نسنی / taneš / ها: /اسم، ۱. بار؛ گوشاری
رۆحی، زهینی یان عاتیفی ۲. گیره و کیشه؛
ئالۆزی؛ لیلی یان دوژمنایه تی له په یوه نندی
نیوان دوو گرۆ یان دهوله تدا.

نسنی زا / tanešzā / صفت. کیشه ساز؛ به
تایبه تمه نندی یان توانایی پیکه یئانی
کیشه وه «سخنان نسنی؛ وته گه لی کیشه ساز».

نسنی زدا یسی / tanešzdâyî / ها: /اسم،
کیشه لابه ری؛ کار یان رهوتی له نیو بردنی
کیشه؛ هیور کردنه وه.

تَنْصِيف / tansîf: [عربی] اسم، [ادبی] کارِ یانِ رَهوتی لهت کردن؛ دوو کوت کردن؛ نیوه/ نیمه کردن؛ کوت که رده‌ی.

تَنْظِیف / tanzîf: [عربی] اسم، [ادبی] کارِ یانِ رَهوتی خاوین کردن؛ پاکه و کردن؛ پاک کردنهوه؛ ته‌میس کردن؛ پوخته که رده‌ی.

تَنْظِیم / tanzîm: ها؛ -ات: [عربی] اسم، هه‌لوه‌ژیری؛ کارِ یانِ رَهوتی رِیک و پِیک کردن؛ هه‌لپه‌رتاوتن؛ مریس کردن و دوزه‌نه پیدان.

□ تنظیم بودجه: کار و رَهوتی بووجه‌کرن؛ نفیسینی بووجه.

تنظیم خانواده: به‌نامه‌یه‌کی له پیش رَه‌چاوکراو بو دباری کردنی ژماره‌ی مندا ل و لئنه‌ترازان لهو رِچه‌یه.

□ تنظیم کردن: ۱. هه‌لوه‌ژارتن؛ هه‌لوه‌ژاردن؛ رِیک و پِیک کردن؛ پُورانندن؛ مریس کردن ۲. ته‌یار کردن؛ ته‌کووز کردن؛ به‌ره‌ه‌ف کردن؛ به‌رِی خستن؛ راوسه‌ی؛ شایاندن ۳. میزان کردن «تنظیم کردن موتور ماشین: میزان کردنی موتور ماشین».

تنظیمی / tanzîmî: [عربی] صفت، رِیک‌خراو؛ رِیک و پِیک کراو؛ هه‌لوه‌ژیراو؛ مریس کراو؛ پُور دراو «سند تنظیمی: به‌لگه‌ی رِیک‌خراو».

تَنْعَم / tana'om: -ات: [عربی] اسم، [ادبی] ۱. دارایی؛ سامان؛ مال و پاره ۲. خو‌ش‌رابویری؛ خو‌ش‌بویری؛ خو‌ه‌ش‌گوزهرانی؛ ئاسایش؛ وه‌ش‌به‌ری.

تَنْفَر / tanaffor: ها؛ [عربی] اسم، بیزاری؛ رَق؛ رِک؛ قین؛ وِپرسی؛ بیزیاگی «تَنْفَر زیادی در ما ایجاد شد: بیزاریه‌کی ژورمان لئ پهِیدا بوو».

تَنْفَر نَامَه / tanaffornāme: ها؛ [عربی] فارسی/ اسم، قین‌نامه؛ نووسراوه‌ییک که

بیزاری له کارِ یانِ شتیکی تیدا راده‌گه‌یینن.

تَنْفَس / tanaffos: [عربی] اسم، ۱. کاری هه‌ناسه هه‌لک‌یشان و هه‌ناسه دانه‌وه ۲. ها/ وچان؛ پشوو؛ گت؛ پشوو کی خایه‌ن له کاردا بو حه‌سانه‌وه «در فاصله‌ی سخنراپها نفس اعلام شد: له نیوان قسه‌کاندا نسوو درا».

□ تنفس دادن: ۱. نه‌فه‌س پیدان؛ هه‌ناسه گه‌یاندن به له‌شی که‌سیک «مجبور شدند به او نفس دهند: ناچار بوون به‌ده‌یی بی‌بدن» ۲. وچان پیدان؛ پشوو دان «در این هنگام نفس داده شد: لهم کاته‌دا وحتیکان دا».

تنفس کردن: هه‌ناسه دان؛ نه‌فه‌س کیشان؛ هه‌ناسه ده‌ی «این هوایی که نفس می‌نم بسیار آلوده است: نه‌وه‌ه‌وایه هه‌ناسه‌ی بیدا دده‌ن ژور پیسه».

تَنْفَسِی / tanaffosî: [عربی] صفت، هه‌ناسه‌یی؛ نه‌فه‌سی «بیماری تنفسی: نه‌خو‌شی هه‌ناسه‌یی».

تَنْفِیز / tanfîz: ها؛ [عربی] اسم، کارِ یانِ رَهوتی بره‌و دان به به‌لگه‌ییک به په‌سند و ئیمزا کردنی؛ بر پیدان.

□ تنفیذ کردن: ۱. بر پیدان ۲. بایه‌خ دان؛ په‌سند کردن ۳. ئیمزا کردن؛ واژو کردن.

تَنْقُل / tanaqqol: ها؛ -ات: [عربی] اسم، چه‌ره‌وچه‌ره‌ز؛ چه‌ره‌س؛ نوقل و نه‌وات؛ شو‌رکه؛ ئاجیل.

تَنْقِیح / tanqîh: -ات: [عربی] اسم، [ادبی] بژار؛ هه‌لوه‌ژار؛ کارِ یانِ رَهوتی ته‌کووز کردنی نووسراوه له باری پی‌زیاد کردن، لابردن و ورده‌کاریه‌کانیه‌وه.

تَنْقِید / tanqîd: ها؛ -ات: [عربی] اسم، [قدیمی] ۱. ره‌خنه؛ هه‌له‌س‌نگینی ۲. خراپه‌بیژی.

كهمهوه <اتاق تنك؛ كوچه‌ی تنك؛ ژووری
تنك؛ كۆلانی نهسك> ۲. [مجازی، ادبی]
كهم؛ هندك <مجال تنك؛ مه‌ودای كهم>.

□ تنك بودن: تنگ بودن؛ تهسك بوون؛
تەنگەبەرە بیە.

تنك شدن: ۱. تەنگ بوونەوه؛ تەنگە
بوون؛ بووچكەو بوون؛ چوونە ئاۋ؛
تەسكەوہ بیە (بە هۆی چوونە ئاۋەوہ)
<پیراهن را شستم حالا تنك شده: كراسەكەم
شۆرد، ئیستا تنك بونەوہ> ۲. تەنگ
بوونەوہ؛ كورت بوونەوہ؛ تەسك بوونەوہ؛
كەم بوونەوہی بۆشایی <خانە برایشان تنك
سە بود: ماله‌كە تنك بووودوہ بۆیان> ۳.
كەم بوونەوہ؛ كەمەو بوونەوہ؛ هندكين.

تنك كردن: تەنگ كردن؛ تەنگەو كردن؛
بووچكەو كردن؛ تەسكەو كەردەي.

بە تنك آمدن: [مجازی] وەرەز بوون؛ وە
زالەهاتن؛ وێرس بیەي. هەروەها: بە

تنگ آوردن

تنك: قيد. پال بە پال؛ لە پەنا؛ لە پال؛
تەنگەترێزە؛ بێ ناوېر و لكاو بە يەكەوہ <تنك
هەم نشستە بوونەد: پال بە پال يەك
دانیشتبوون>.

□ تنك غروب: ئەنگۆرە؛ هەنگۆرە؛
ئەنگۆری؛ هەنگفار؛ تەنگی ئیوارە؛ نزیك
خۆراوا؛ زەردەي خۆراوا؛ يەرەوۆتەنگ؛
وێرەگا؛ وەرەگا؛ تاريكان؛ تاريكەي؛
پۆژپەر؛ درەنگان؛ ئیوارەي درەنگ.

تنك هم: نزیك يەك؛ لە پەنا يەك؛ لە
پال يان لە ئامیز يەكتريدا.

□ تنك دل کسی نشستن: [مجازی، گفتاری]

بن دەس لە كەسێك پرنەوہ؛ لە
تەنیشت كەسێكەوہ دانیشتن؛ لە
بن دەس كەسێك دانیشتن؛ لاو یۆیرە
نیشتەیرە.

تنقيه / tanqiye، ها: [عربی] / اسم، ۱. تەنقيه؛
كار يان رەوتی عیمالە كردن؛ پاك
كردنەوہی ریحۆلە گەورە بە تیوہ رێژانی
تراوی داروویی ۲. [مجازی] عیمالە؛
كەرەسەيەك كە ئاوا كاریكي پێ دە كرێ
۳. جۆمالي؛ پاكماڵی هەر چەشنە
گونجەيەك <نیشی قنات: جومالی كارێز>.

تنك / tonok: صفت. ۱. تەنك؛ تەني؛
نارین؛ ناسك؛ شاش؛ ناسکی سووک <موی
تنك: مووی تنك> ۲. [مجازی] كەم؛ كیم؛
هندك <نمایه: كەمایه>.

تنك روژی / tonokrūzî، ها: صفت،
[مجازی، ادبی] كەم دەسەلات؛ بێ ئەنوا؛
بێ بەش لە بژیویکی ئەوۆ.

تنك مایه / tonokmāye: صفت. [مجازی،
ادبی] كەم مایه؛ دەسكورت؛ دەستەنگ؛
دەسخالی؛ كەم رزق؛ خاوەن سەرمایەي
هندك.

تنكه / toneke, tonoke، ها: / اسم، ۱.
شورت؛ توونكه ۲. [معماری] تەیمان؛
تەیمانە؛ تامان؛ چەپەر؛ چیخ؛ دیواریکی
ناسك لە چۆ یان گەچ بۆ لێك دابرانی دوو
بەشی شوێنێك.

تنکیر / tankîr، [عربی] / اسم، [دستور] رەوتی
نەناس کردنی ناو.

تنك / tang: / اسم، ۱. تەنگە؛ تەنگۆرە؛
زەندۆر؛ زەندۆر؛ زەندۆل؛ گەلی تەنگ؛
دەرە تەنگ؛ بوھلی باھو؛ دۆلی تەنگ؛ شیوی
تەنگەبەر ۲. / ها تەنگ؛ تنگ؛ نەوار يان
تەسمەيەکی پان كە زین، كۆپان يان باری
پێ دەبەستە سەر بارەبەرەوہ.

تنك: صفت. ۱. تەنگ؛ تەسك؛ بەر تەسك؛
وەر تەسك؛ تەسك و ترووسك؛ تەسكەبەر؛
تەنگەترێز؛ تەنگەبەر؛ تەنگ و تورش؛
گەرگول؛ بە بۆشایی، پانایی يان بەري

تنگ کسی افتادن: [مجازی، گفتاری] له پال
که سیکه وه بوون؛ له تهنیشت که سیکدا
بوون؛ کهوتنه پال/ تهنیشت یه کیکه وه.

تنگ کسی کوفتن: [کنایی، گفتاری] تهنه تاو
بوونی که سیک؛ تهنه له که سیک
هه لچنیا؛ زور بو که سیک هاتن؛
کهوتنه پیداویستی زوره وه بو چوونه
سه راو.

تنگ: پيشواژه. تهنه: ۱. کهم؛
تهنگ؛ کورت؛ به هندیکی زور کهم له
شتیک <تنگ حوصله: تنگ دست: کهم تاقهت؛
دهس ننگ> ۲. کهم و کوور؛ بهر تهسک؛
سنووردار <تنگ چشم: تنگدل: بهر چاودنگ؛
دلتهنگ>.

تنگ / tong ها: / اسم. ۱. گوزه له؛ گوزه؛
گوزی؛ گوزه لی؛ تونگ؛ کووزی؛ بهقو؛
تونگه؛ گومگومه؛ ئافگینه؛ گمگمؤک؛
دولکه؛ ئافگینه؛ دهفری مل باریک بو تراو
۲. تراوی ناو تونگ <تنگ راسر کشید؛
تونگه کی نایه سهریه وه>.

تنگاب^۱ / tangāb / اسم. تاسکه واو؛ تهنگاب؛
خوراکیکی ئیرانی وهک راگو.
تنگاب: صفت. کهم ناو؛ خهست؛ خهس؛
ههس؛ ههس و هوّل (بو چیشته).

تنگا تنگ / tangātang / صفت. نزیک؛
پال به پال؛ پشت به پشت؛ فره نزیکی یه کتر.

تنگ چشم / tangčešm / ها: / ان: / صفت.
[کنایی، ادبی] ۱. رژد؛ چکووس؛ پیسکه؛
ئاجگی ۲. به خیل؛ ئیره یی بهر؛ به ئیره یی؛
چاوچنؤک؛ گافبه ر ۳. بهر چاوتهنگ؛
وهر چه تهنه * چشم تنگ

تنگ چشمی / tangčešmī / ها: / اسم. [کنایی،
ادبی] ۱. رژدی؛ چکووسی؛ ئاجگی ۲.
ئیره یی بهری؛ چاوچنؤکی؛ گافبه ری ۳.
بهر چاوتهنگی * چشم تنگی

تنگ حوصله / -ho:sele, tanghowsele /
ها: / [فارسی / عربی] صفت. [مجازی، ادبی]
بی ته شه؛ کهم تاقهت؛ بی ته بر؛
کهم جیق له دان؛ تهنه جیق له دان؛
بی گه پرووگ؛ بی نتم؛ کهم تابشت.

تنگ دست / tangdast / ها: / ان: / صفت.
[مجازی، ادبی] تهنه دهس؛ دهستهنگ؛ هه ژار؛
نه دار؛ بی پاره؛ بی مال؛ کهم دهس؛
دهسکورت؛ فهقیر؛ دهست به تال؛ دهس والا؛
دهست قاله؛ خاوهن باره چه ی هندک و
که متر له راده ی پیویست بو به سه ر بردنی
ژیان.

تنگ دستی / tangdastī / ها: / اسم. [مجازی]
هه ژاری؛ دهستهنگی؛ دهسکورتی؛
بی مانگووری؛ ناگوووری؛ فهقیری.

تنگدل / tangdel / ان: / صفت. [مجازی، ادبی]
به رۆش؛ دلتهنگ؛ خه مبار؛ خه مین؛
ئاخدار.

تنگرس / tangars / ها: / ان: / اسم. تهنس؛
تهنگز؛ تهنهس؛ تهنه گزی؛ تینگیز؛ تهنه گزی؛
تهنگسهک؛ چالووک؛ چالوک؛ بنه داری
تایه تی ناوچه گه لی وشکی کویستانی، به
لهق و پۆی درکاو و گولی وهک هۆشه ی
سوورکال و بنی زور پته وه وه.

تنگسالی / tangsālī / ها: / اسم. [مجازی]
وشکه سالی؛ سیاسالی؛ سالی که تییدا
قاتوقری و نه بوونی مانگووری روو ده دا.

تنگستن / tang(e)stan / : [انگلیسی از سوئدی]
اسم. تهنه گسته ن؛ ولفرام؛ توخمی کیمیاوی
کانزایی قورس، به ژماره ی ئه تومی ۷۴ و
کیشی ئه تومی ۱۸۳،۸۵، که کانزایه کی
پته و و چه کوچخوره: ولفرام

تنگنا / tang(e)nā / ها: / اسم. تهنگی: ۱.
تهنگانه؛ بهرتهنگی؛ تهنه گه بهری؛ تهنه گزه یی؛
شوینن که ژلیوه و کردو کۆشی تییدا ناکری

سکه‌ی زیری ناسیای ناوه‌ندی.

تنگی / tangî / اسم، ته‌نگی: ۱. دۆخ یان
چۆنیته‌ی ته‌نگ بوون «تنگی جا: ته‌نگی جی»
۲. /ها/ دژواری؛ سه‌ختی؛ گ‌رفتی
(دست‌بنگی: ده‌س ته‌نگی).

تنگی قافیه: صفت، /کنایی/ ناچار؛ ناچار؛
ناگوزیری.

تنگی نفس: ته‌نگه‌نه‌فه‌سی؛
هه‌ناسه‌سواری؛ پشوو‌سواری؛ نه‌خۆشی
ئاسم.

تن و توش / tan-o-tûš / اسم، /ادبی/ تن و
تووز؛ تووز؛ بیجم و قه‌لافه‌ت؛ په‌یکه‌ر؛
هه‌یکه‌ل؛ په‌یکه‌ره «ن و توش محکم و
نیرومندی داشت: ن و تووز یکی پته‌و و
ئه‌ستووری بوو».

تنور / tanûr / ها: /ه/ اسم، ته‌نوور؛ ته‌ندوور؛
ته‌نووره؛ ته‌ندور؛ ترین؛ ته‌نور؛ قوولکه‌ی
خری ئاگردان یۆ نان کردن «این نان را تازه از
تنور درآورده است: ئه‌م نانه‌ی تازه له ته‌نوور
ده‌ره‌یناوه».

تنور / tenor / [فرانسوی از ایتالیایی] اسم،
(موسیقی) زیل‌ترین ده‌نگی پیاو.

تنوره / tanûre / ها: /ه/ اسم، ۱.
دوو‌که‌لک‌یشی زۆر گه‌وره (وه‌ک دوو‌دک‌یشی
گه‌میه‌یان کارخانه) ۲. ته‌مۆ؛ ته‌مووره؛
کونیک که له‌ویوه‌ ئاو به‌ سه‌ر په‌ره‌کانی
ئاشدا ده‌رژیت.

تنوره کشیدن: لوور بوون؛ لوول وارده‌ی؛
خول-خول و پیچ-پیچ (وه‌ک بلێسه‌ یا
دوو‌که‌ل) به‌ره‌و ئاسمان خیزان.

تنوری / tanûrî / ه/ صفت، ته‌نووری؛
ته‌ندووری: ۱. برژاو له ته‌نووردا ۲. برژاو له
به‌ر تاوی تنوور به‌بی ئاو یان هه‌لم.

تنوع / tanavvo' / ها: /عربی/ اسم،
جۆراوجۆری؛ چه‌شناوچه‌شنی «تنوع گیاهان:

۲. بی‌ده‌ره‌تانی؛ ته‌نگاوی؛ دژواری و
ناخۆشی؛ بار و دۆخیکی ناله‌بار که له
ده‌رباز بوونی هه‌سته‌مه.

تنگا / در تنگنا افکندن: /کنایی/ که‌وتنه
ته‌نگانه‌وه؛ بی‌ده‌ره‌تان داکه‌وتن؛ که‌وتنه
ته‌نگی؛ تووشی باریکی سه‌خت و ناله‌بار
هاتن. هه‌روه‌ها: به/ در تنگنا افکندن

در تنگنا بودن: /کنایی/ له ته‌نگانه‌دا بوون؛
بی‌ده‌ره‌تان بوون؛ له ته‌نگیدا بوون «برای
گ‌ذران زندگی در تنگنا بودن: بۆ رابردنی ژیان
له ته‌نگانه‌دا بوون».

تنگ نظر / tangnazar / ها: /فارسی/
عربی/ صفت، /مجازی/ ۱. به‌رچاوته‌نگ؛
وه‌ره‌چه‌مه‌ته‌نگ؛ کورت‌بین؛ بیرته‌سک ۲.
سه‌ختگیر؛ دژوارگر * نظر تنگ

تنگ نظری / tangnazarî / ها: /فارسی/
عربی/ اسم، /مجازی/ به‌رچاوته‌نگی؛
وه‌ره‌چه‌مه‌ته‌نگی؛ کورت‌بینی: نظر تنگی

تنگ نفس / tangnafas / /فارسی/ عربی/ صفت،
/گفتاری/ هه‌ناسه‌سواری؛ پشوو‌سواری؛
ته‌نگه‌نه‌فه‌س؛ به‌ تاییه‌مه‌ندی دژواری
هه‌ناسه‌دانه‌وه.

تنگ و تا / tang-o-tā / تک و تا
تنگ و ترش / tang-o-tor(o)š / صفت،
ته‌نگ و تورش؛ ته‌نگ و ترووسک: ۱.
ته‌نگ و خه‌ف؛ جیگه‌ی که‌م ده‌ره‌تان و
دلگیر «دو اتاق تنگ و ترش داشت که توشان
نمی‌شد تکان خورد: دوو دیوی نه‌سک و تورشی
بوو که نه‌ده‌کرا له ناویاندا بجوولیه‌وه» ۲. زۆر
ته‌نگ؛ زۆر ته‌سک (بۆ جل و به‌رگ
ده‌گوتری) «پیراهن سه‌ک و نه‌س: کراسی نه‌سک
و نه‌س».

تنگه / tange / ها: /اسم، ته‌نگه: ۱. /جغرافیا/
ته‌نگه‌لان؛ که‌ل؛ ناوته‌نگ؛ باریکه‌ ئاوێ که
دوو وشکاتی لیک داده‌بێری ۲. /قدیمی/

جوراو جوری پوه کان.

تنومند / tanûmand / ها؛ ان؛ صفت. / ادبی / زنتول؛ نابونه؛ شاقه لدار؛ زه گهر دوگ؛ زه گزه گه؛ زه گورده؛ باهووبه رز؛ چوارشانه؛ که لین؛ زه لام؛ گه پ؛ هرچی مهندس؛ برمن؛ زیر و زه لام؛ زخم؛ مروی زه لام و ئه ستوور <مرد تنومند؛ پیلوی زبول>. ههروه ها؛

تنومندی

تنویر / tanvîr / :عربی / اسم. / ادبی / کار یان پوهتی پروون کردنه وه؛ روشن کردنه وه.

❑ **تنویر افکار**؛ پروون کردنه وهی بیروړ؛ روشن کردنه وهی هزر و بیري خه لک.

تنوین / tanvîn / ها؛ :عربی / اسم. تنوین؛ دووسه ر؛ دووژیر؛ دووېژر؛ هه ر یه که له نیشانه گه لی فوئیتیکی نووسینی فارسی (و عه رهی) به شیوه ی «_»، «_» و «_».

تنه / tane / ها؛ :اسم. / گفتاری / ۱. له ش؛ تنه؛ په یکه ر؛ گوډه؛ که له خ؛ له خت <تنه گنده؛ له ش گرس> ۲. لاشه؛ تننده؛ به شی سهره تایي په یکه ری گیاندار، جگه له سهر و ده ست و پي (کلکوبال) <تنه ی مجسمه؛ لاشه ی کوته ل> ۳. گز؛ قه؛ قوته؛ کوتار؛ کوته رهدار؛ کوپه رهدار؛ پادار؛ ناوقه دی دار؛ به شی سهره تایي دره خت به بی پشه، لق، گه لا، هه لاله و میوه وه ۴. قاپلوخ؛ قولاخ؛ قاپیلکه؛ به شی دهره وهی شتیگ <تنه ی هواپیم؛ قاپلوه ی فروکه> ۵. شان؛ لاشان؛ تنه؛ لامیزه؛ کوته یه ک به قورسایي لاشه ی خو <تنه زدن؛ شان لیدان>.

❑ **تنه به تنه ی کسی خوردن**؛ / مجازی / نان له گه ل که سیگ دوو کوت کردن؛ خو و خده ی که سیگ گرتن؛ نان له گه ل که سیگدا خواردن؛ کیشانه سهر که سیگ <تو هم انگار تنه ات به تنه ی هیتلر خورده، که این قدر سنگ نژاد آریا را به سینه می زنی؛ توش

ده لپی تنه لاندل هیتلر دا ده کوک>.
ک دووه، هینده باسی نه ژادی تاریا ده که ی>.

تنه خوردن؛ شان خواردن؛ لامیزه وارده ی.

تنه زدن؛ شان وه شانندن؛ شان لیدان؛ لامیز دایه نه؛ لاشان داین؛ به لاشان دان له شتی یان که سیگ.

- **تنه**؛ پیوژ. ۱. - قه؛ سهاره ت به له ش <نیم تنه؛ نیم خور> ۲. - که سی؛ - تنه؛ - تنه ی <یک سه؛ تاکه که سی>.

تنها / tanhā / :صفت. تنها؛ تنه نیا؛ تنه ی؛ ۱. کت؛ یه کله؛ تهق؛ تاک؛ تاق؛ تنه؛ جیا له هه ر شتی یان که سیگ <تنه بودن؛ تنه ی بوون> ۲. تاقه شته؛ به س؛ بی دیتر؛ بی شتیکی تر <تنه آب کافی است؛ تنه ناو به سه> ۳. حرف تنها، حرف

❑ **تنه بودن**؛ تنه نیا بوون؛ بی هاوړی بوون؛ هاوتا و هاوړتیه ک نه بوون <در خانه تنه بودم؛ له ماله وه نه نا بووم>. ههروه ها؛ تنها شدن؛ تنها ماندن

تنه به قاضی رفتن؛ به بار خوډا برپن؛ ناوړ نه دانه وه له بر و باوه ری پیچه وانه و هه ر یه ک لایي دیتن <هر کس تنها به قاضی برود راضی برمی گردد>. هه ر که سیگ له بار خوډا بیري ده سپر دیته وه>.

تنه؛ قید. تنه نیا؛ به تنه؛ ئه مه و چیترا <تنه همین را داشتیم؛ تنه ئه مه م بوو>.

تنهانی / tanhā'î / تنهانی
تنهایی / tanhā'yî / ها؛ :اسم. / گفتاری / تنه نیا ی؛ تنه نیا یی؛ ۱. دوخ یان چوئیه تی تنه نیا بوون <او از تنهانی می ترسید؛ ئه و له تنه نیا یی ده ترسا> ۲. دووړی یان جیا یی له دیترا <تنهانی برایش بسیار دشوار بود؛ تنهانی گه له ک دژوار بوو بوی> * **تنهائی**

تنهائی؛ قید. / گفتاری / <تنه نیا؛ به تنه ی؛

تنیس ده کات.

تنیسور / *tenisor*، ها: / [عربی از انگلیسی] اسم،
تنیس باز؛ که سی که گه‌مه‌ی تنیس ده کات
و پیی راهاتوو.

تنین / *tenîn*، [عربی] اژدها-۲

تو / *to*، ضمیر. تو؛ ته؛ نه‌تو؛ توو؛ جیناو
ناماژه بو دووهمه که‌سی تاک (تو را من
چشم در راهم، شباهنگام: دوو چاوم چاوه‌پئی
تویه، که شو دادی).

تو / *tû*، ها: / اسم، ژوورموه؛ ژوور؛ ناو؛ ناوهمه؛
نیو؛ هندرؤ؛ هندرؤ؛ نه‌نده‌روون؛ هه‌ناو؛
ده‌روون؛ دلی؛ له‌ناو؛ تی؛ توئی (بفرماید تو؛
فرمونه ژوورموه).

توی جلد: ناو به‌رگ؛ دیوی ناوهمه‌ی
به‌رگی کتیب و ده‌فته‌ر.

از توی چیزی در آمدن: له نیو شتیک
هاتنه ده‌روه؛ له ناو شتیکه‌وه ده‌رکه‌وتن؛
له ناو شتیکه‌وه ده‌رهاتن؛ دلیو
چیوپیونه به‌رئامه‌ی (از توی نان یک تکه
کاغذ درآمد؛ له ناو نان‌که‌وه پارچه کاغذیک
هاتنه‌ده‌ر!).

تو: قید. توئی؛ ناو؛ نیو؛ له ناو؛ له نیو؛
نه‌توئی؛ له توئی؛ جه دلی؛ دلیو.

توی چشم: له به‌رچاو؛ له به‌رده‌م؛
وه‌ره‌چه‌موو (توی چشم من دروغ می‌گفت: له
به‌ر چاومهمه درؤی ده‌گوت).

توی هم توهم

توای آستین داشتن: در / توی آستین
داشتن در

تو(ی) در بحر چیزی رفتن / بودن:
/ مجازی / چوونه ناخی شتیکه‌وه؛ زور بو
شتیک داچوون؛ لوه‌ی تانوو پو و
چیوپیوبه‌ره؛ باش‌باش توژینه‌وه له
شتیک (رفته بود توی بحر موضوع: چووبوه
ناخی بابه‌نه‌که‌وه).

به تهنیایی؛ تهنیا؛ تهنیایی؛ یه‌کانی؛
یه‌کینی؛ یه‌کایه‌تی؛ یه‌ورایی؛ یه‌وه‌یی؛ تاقي
ته‌نیا؛ به تاقي ته‌نی؛ تاچه‌که‌سه؛ به چه‌شنی
ته‌نیا (همه را نهایی خورد: به ده‌سه‌ه‌مووی
خوارد): تنهائی

تنه‌لش / *tanelaš*، ها: / صفت. [گفتاری]
ته‌وه‌زل؛ ته‌مبه‌ل؛ بیکاره و خو‌پری؛
له‌ش‌گران؛ له‌ش‌قورس؛ ته‌نه‌له‌ش.

تنی / *tanî*، ها: / صفت. دایک و بابی؛
خو‌پنی؛ هاو‌خو‌پن؛ نه‌دا و تاته‌یی. به‌رانبه‌ر:
فاننی (برادر تی: برای دایک و بابی).

نیا / *tenyā*، ها: / اسم، تینیا؛ ره‌گه‌زیک له
کر‌مگه‌لی هاو‌پریزی کر‌می که‌دوو که
جانهمه‌ری ریخوله‌ی مروف و نازه‌له.

تنیدن / *tanîdan*، مصدر، متعدی. // تنیدی؛
ته‌نیتوه؛ می‌تنی؛ ده‌ته‌نیه‌وه؛ بتن؛ به‌ته‌نه‌وه //
ته‌نینه‌وه؛ چینیه‌وه؛ وه‌ندن؛ هؤندنه‌وه؛
هؤندن؛ هؤنینه‌وه؛ موونین؛ مووناندن؛
ته‌ناندن؛ نه‌وه‌ته‌نه‌ی؛ ته‌نای. ۱. چین؛
چینه‌ی؛ تیک‌کیشانی ته‌نگی هه‌ودا و تال
له یه‌که‌تریدا ۲. دروست کردنی هؤنه‌یه‌ک
به تانگه‌لیکی لیکداره‌وه (تار نادن: تار
ندن).

هه‌روه‌ها: تنیدنی

صفت فاعلی: تننده (ب) / صفت مفعولی:
تنیده (وه‌ته‌نراو) / مصدر منفی: نتنیدن
(نه‌ته‌نینه‌وه)

تنیس / *tenîs*، انگلیسی / اسم، تنیس؛
گه‌مه‌ی دوو یان چوار که‌سی به راکیتی
بلیند و توپی ماوتیه‌وه له سه‌ر زه‌وینیکی
گه‌وره‌دا به توژیک له ناوه‌راستیاند.

تنیس روی میز: پینگ‌پونگ؛ تنیسی
سه‌رمیز؛ گه‌مه‌ی دوو یان چوار که‌سی به
توژیکی چکوله له سه‌ر میزیکه‌وه.

تنیس‌باز / *tenîsbāz*، ها: / ان / انگلیسی /
فارسی / اسم، تنیس‌باز؛ که‌سی که گه‌مه‌ی

دل که سیک داخستن؛ که سیک ترساندن؛ دلوو یوی وسیره (با این حرفت حسابی سور دانه حسابی نه: بهم قسه ته تهواو سیک داخستن).

تو(ی) دمان کسی رفتن: /مجازی/ دانه ناو دم که سیکدا؛ لیدان و چوونه گز که سیکدا، نه خوازه له بهر وتنی قسه یه ک.

تو(ی) ذوق کسی رفتن: /مجازی/ دانه ناو زهوق که سیکدا؛ خوشی که سیک خراب کردن: ذوق کسی را کور کردن

تو رفتن: چوونه ناووه: ۱. رۆینه ژووره: لوانه دلی (تا در باز شد، چوونه: تا دهرگا کرایه وه، چوونه: ۲. قوپان؛ قوپیان؛ چوونه ناودا؛ لوی دلیره (گلگیر ماشین رفت: گلگیری ماشین که چوونه).

تو(ی) دوی کسی ایستادن: /گفتاری/ له پرووی که سیکدا وه ستانه وه؛ له حنای که سیکا و یسیانه وه؛ سهر پیچکاری کردن (خجالت نمی کشی سور پیچکاری؟) دانارزیی نه روهی شد چوونه؟

تو(ی) رفتن: /گفتاری/ ۱. پاشه کشه کردن؛ پاشگز بوون؛ خو دزینه وه (آزاد تا آنها را دید بوون: آزاد تا ئهوانی دی مانده کسی کده: ۲. دهق کردن؛ نووش تاندنه وه؛ داشکاندنه وه؛ بردنه ناووه.

تو(ی) سر چیری زدن: /کنایی/ شتیک مرداره وه کردن؛ شتیک توپاندن؛ نرخی شتیک شکاندن؛ بی بره وکردنی بازاری شتیک (چرا بی سر من هم ری؟) بو سیکدا مانده ده دای؟

تو کردن: /گفتاری/ کردنه وه؛ کیشانه ناو؛ بردنه نیوه وه؛ خسته ناووه؛ پیا کردن؛ پیوه کردن؛ به ردهینه دلی؛ کهرده ی پونه (نخ را کرد نوی سوراخ سوزن: به نه که ی برد)

تو(ی) بورس بودن: /مجازی/ له بره ودا بوون؛ رۆژی خووی بوون؛ خوازیار یان کپاری زور هه بوون (این روزها قالی نقش ماهی نوی بورس است: هم رۆزانه قالی ماسی دهرهم له بره و دایه).

تو(ی) جلد کسی رفتن: /مجازی/ چوونه بن کلیشه ی که سیکه وه؛ چوونه خت که سیکه وه؛ نیشتنه ژیر پای که سیک؛ هه لخراندنی که سیک بو مه به ستیک (دغه بود نوی حد ازاد که بیا فرار کنیم: چوونه بن کلیشه ی ناووه: که وه ره با دهرچین).

تو(ی) جوال رفتن نا کسی: /مجازی/ دۆن دانه دۆن که سیکه وه؛ له گهل که سیکه نه گونجودا هه لس وکوت کردن.

تو(ی) حرف کسی دویدن: /مجازی/ په رینه ناو قسه ی که سیکه وه؛ دانه ناو بال قسه ی که سیکدا (دوید نوی حرفه و گفت ...: پدربه ناو قسه کده و گوتی...): هه روه ها: وسط حرف کسی دویدن

تو(ی) دل چیزی را خالی کردن: /مجازی/ ناو شتیک خالی کردنه وه؛ شتی کار دۆه کردن؛ ناوی شتیک هه لکلۆشین؛ ناوی شتیک دهره ینان؛ دلیو چپویوی هۆر کلاشه ی (نوی دل داندانها را خالی کن: ناو زک باینجاندن حالی کدروه).

تو(ی) دل چیزی رفتن: /مجازی/ چوونه نیو/ ناخ شتیکه وه (دغه بودیم نو دل جنگل: چوونه نیو ناخی جهنگله وه).

تو(ی) دل خواندن: /مجازی/ له بهر خووه خویندنه وه؛ له دلوه خویندن؛ له دلی خویدا خویندنه وه؛ دلنه نه وانیه؛ به بی دهنگ و بو خو خویندن (نوی دلت بخوان: له بهر خونه وه بخویندنه وه).

تو(ی) دل کسی را خالی کردن: /مجازی/

تَوَابَعُ / 'tavābe': (عربی) اسم، دَور و بهر؛
شونگه‌لج که له لایه‌نی کارگی‌یه وه سه‌ر
به‌ناوه‌ندیکن «سَقز و بَواسج: سه‌قز و دَور و
(ب. د.)»

تَوَاوَر / tavātor: [عربی/اسم.] [ادبی] يه ک له
دواى يه کى؛ يه ک له شوين يه کى؛ له
په ستايى؛ له په سايى؛ دؤخ يان چؤناوچؤنى
په باپه و په يتا-په يتا بوون.

❏ بە سۆنەر زىيىدىن: زۆر باۋ بوون؛ زۆر گىپرانەۋەي وتە يان رووداۋىك لە لايەن چەن كەسەۋە، بە جۇرئى كە ئىتر جئ باۋەر بئ.

میراتگری؛ کالکی؛ کار بیان پهوتی کهله پوور
 بردن؛ میرات گرتن.

توارد / tavārod : [عربی/اسم]/[ادبی] پرستہ
 یان بہ بیتیکی رازاوی ہاوچہ شن کہ لہ
 لایمن دوو یان چہند کہ سہوہ، بہ بئی
 ناگاداری لہ یہ کتر بگوتری (وہ کہ ئہ مہی کہ
 دوو شاعیر - بہ بئی ناگا لہ شیعیری یہ کتر- ہر
 دوو کیان زولفی یار بہ تاغگہ یہ کی زیرین
 بشہیتن، بہ مہرجی وشہ بہ وشہ وہ کوو یہ ک
 (بن)۔

نوا ریح / tavāriḥ : [عربی] جمع تاریخ
نوا زن / tavāzon : [عربی] اسم / [ادبی]
هاوسه نگی؛ هاو کیچی؛ هاو تایی < نوا زن قوا:
هاوسه نگی هیز گهل >.

سواری / tavāzī، ها: [عربی/سم. هاوړیکۍ،
دوځ یان چوڼیه تی له ړیکۍ یه کدا بوون.
تواشیح / tavāshīh: [عربی/سم. تهاوشیح؛
چره ی ئایینی به شیوه ی برکه برکه و
دوویاته کړدنه وه ی ئایه گه لی قورعان.

تواشیخ خوانی / *tavāšīhxānī* :ها/ : [عربی/ فارسی] اسم، تواشیخ خوینی .
تواضع / *'tavāzo* : [عربی] اسم، خاکه ساری؛

سوڳه وه.

چوونه ناخی شتیک / که سیّکه وه؛ ورد
بوونه وه له که سی / شتیک >
حرفهای پدرم: ... قسه کانی
بامه وه).

کردن؛ خسته ناووه؛ گردنه ناووه؛
بردنه ناووه؛ بهرمو ناو تاگردن؛ دهق
کردن؛ بهردهینه دلجی «لبهی پارچه را ...»
: لیواری پارچه که ...».

هه‌وسار به ده‌ستوه بوون؛ کلک له
مستدا بوون؛ مشت‌نه بیهی (یارو را می-
کارای) به ده‌ستوه بوون؛ مشت گرفتن

دهسته وه بوون؛ له ناو چنگدا بوون «اگر
یک لحظه زودتر جنیده بودم
نه گهر نه ختیگ زووتر جوو لاابام

نوازیاج چیزی نبود: [مجازی] له یه ک
و دووی شتیکیدا بوون؛ زۆر ورد بوونه وه
له مه پشیکه وه (نو و سح ر ل گشتن : خوتنه ده
بووین به جملایه سوک).

سودی ا هچل افتادن: تووشی گیچهل
 بوون: به هچل افتادن

تۆۋەن قەدەر، ئاسمان نېگ سىنازدۇر دەلىل:
/مىجازى/ ناۋچاۋان رەش بوون؛ سىياچارە
بوون؛ رۇزۋرەش بوون «يىپچارە» شەخس تەسىس
بىلەن بىرلىكتە، بىرلىككە كەلتۈرۈلگەن.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تَوَّابٌ / tavvāb. هَا؛ اَنْ؛ يَنْ: [عربی] صفت.
تَهْوِيه کار؛ تَوَّبه کار.

خاکه پای؛ بی‌دهماری.

توافق /tavāfoq/ [عربی/اسم، ۱. ره‌وتی پیکهاتن؛ سازان؛ هه‌فگهان <در این مورد با هم توافق داشتند: لهم باب‌ه‌تهدا پیکه‌وه پیکه‌تبوون> ۲. ها؛ سات/کار یان ره‌وتی پیکهاتن <در مورد انحلال شرکت توافق داشتند: لهم‌ه‌ل‌پیکه‌تچانی شهریکه‌وه ییکه‌تبوون> ۳. /موسیقی/ هاوتایی.

توافقنامه /tavāfoqnāme/ ها؛ [عربی/فارسی/اسم، پیکهات‌نامه؛ به‌لگه‌نامه‌ی ره‌سمی له باره‌ی ئەو شتانه‌ی وا دوو یان چەند کەس له سەری پیکه‌تابوون، تالە داها‌توودا بی‌تته بریارنامه یا په‌یمان‌نامه.

توالت /tovālet, tūvālet/ [فرانسوی/اسم، ۱. کە‌ناراو؛ کناراو؛ مستراو؛ مسته‌راو؛ مە‌بال؛ مام‌شاخانه؛ ئاوریز؛ ئاوده‌ست؛ دە‌ساو؛ ئاوده‌س؛ دە‌س‌به‌ئاو؛ کە‌شی ۲. کاسه‌ی دە‌ساو؛ سە‌نگ‌مستراو ۳. /نامتداول/ ئارایش‌ت <توالت غلیظی کرده بود: نارایش‌تیکی توندی کردبوو>.

□ **توالت ایرانی:** کاسه دە‌ساوی کوندار له جنسی چینی یان سیمان که له بنی مه‌سته‌راودا ده‌نریته کار.

توالت فرنگی: مسته‌راو فه‌ره‌نگی؛ کاسه دە‌ساوی وه‌کوو سه‌نده‌لی و له جنسی چینی که له دە‌ساو یان هه‌مامدا دایده‌نین.

□ **توالت رفتن:** چوونه دە‌س‌به‌ئاو؛ چوونه سه‌ر دە‌ساو.

توالت کردن: ئارایش‌ت کردن؛ خو رازاندنه‌وه.

توالد و تناسل /tavālod-o-tanāsol/ [عربی/اسم، زاو‌زی؛ زاو‌زی‌چ؛ ره‌وتی به‌دیه‌یتانی بی‌چوو.

توالی /tavālī/ ها؛ [عربی/اسم، [ادبی/

دوابه‌دوایی؛ له شوین‌یه‌کی؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی له پشت سه‌ر یه‌ک‌تره‌وه بوون.

توام /tow'am/ [عربی/صفت، [ادبی/هاو‌ری <عطسه‌ی توام با آب‌ریزش چشم و بینی؛ پژمهی هاو‌ری له‌گه‌ل ئاو له‌لووت و چاو‌هاتن>.

توامان /tow'amān/ [عربی/صفت، [ادبی/دوانه؛ لفه‌دوانه؛ دوانی؛ جمک؛ جفک <دو پسر توامان داشت: دوو کوری دواندی هه‌بوو>.

توان /tavān/ ها؛ [اسم، توان؛ ته‌وان؛ ۱. وزه؛ توانا؛ تین؛ تان؛ توی؛ تابشت؛ تاوشت؛ توانست؛ توانشت؛ هیز؛ هیس؛ هازی؛ هاز؛ ده‌گه‌ر؛ برست؛ برس؛ گرک؛ کیش؛ کار؛ ئاشک؛ ئاوزان؛ خووز؛ ده‌رب؛ کو‌سه؛ پیشکان؛ شی؛ زه‌بر؛ زدئ؛ خیز؛ ته‌شه؛ نه‌وا؛ حیل؛ قام <این کار در توان من نیست: ئەم کاره له وزه‌ی مندا نیه> ۲. /فیزیک/ هیز؛ ئاز؛ ویز؛ ن‌زگ؛ لپ؛ وزه‌ی ده‌کار‌کراو له ده‌زگایه‌کدا، یان هیزئ که له کاتیکی دیار‌یکراودا لئی گیراوه.

در توان داشتن: له وزه‌دا بوون؛ تانین؛ توانین؛ هازیه‌ نه‌بیه‌ی <آنچه در توان داشت برای آسایش خانواده‌اش کوشید: ئەوه‌ی له وزه‌یدا بوو بۆ ئاسایشی بنه‌ماله‌که‌ی تیک‌وشا>.

توانا /tavānā/ ها؛ [ان/صفت، توانا؛ زۆخ؛ ۱. شه‌نگه؛ شینا؛ به‌بر؛ وزه‌دار؛ هازدار؛ وه‌گور؛ کارا؛ زۆردار؛ هیزان؛ به‌قه‌وه‌ت؛ هیزدار ۲. لیه‌اتوو؛ خاوه‌ن کارامه‌یی و راه‌اتوویی له کاریکدا.

توانایی /tavānāyī/ ها؛ [اسم، توانایی؛ بره؛

هیز؛ که‌لیز؛ تابشت؛ شیناهی؛ زۆخ؛ هازی؛ هه‌ره‌نگ؛ دانسته‌ی که‌س یان شتیک که کردنی کار یان وه‌رگرتنی دۆختیکی بو هه‌م‌وار ده‌کا <او توانایی تحمل این وضع را ندارد: توانایی به‌سه‌ر بردنی ئەم دۆخه‌ی نیه>.

توانائی

توانبخشی / tavānbaxši / ها: / اسم
 هیژنکی؛ هیژدهری؛ کار یان رهوتی
 گه‌راندنه‌وه‌ی له‌ش‌ساغی و گور و تین به
 که‌سیک که به بۆنه‌ی نه‌خۆشی یان
 رووداو یکه‌وه هیژ و توانای خۆی له دهس
 داوه.

توانخواه / tavānxāh / ان: / اسم
 که‌م‌ئه‌ندام؛ ئیفلج؛ نه‌ته‌واو؛ که‌سی که
 دهس یا پیی گۆج بی یان قرتابی و هیژی
 کارکردنی نه‌بی.

توانستن / tavānestan / مصدر، لازم
 // توانستی: توانیت: می توانی: ده توانی؛ بتوان:
 بتوانه // توانین؛ تانین؛ توانسن؛ کارین؛
 تاقهت هینان؛ تاوین؛ له دهس هاتن؛
 شیان؛ چه‌لیان؛ تاوه‌ی؛ تاوای؛ ویرسن
 <خواستن توانستن است: ویستن توانسته>.

هه‌روه‌ها: توانستنی

■ صفت مفعولی: توانسته (توانراو) / مصدر
 منفی: نتوانستن (نه‌توانین)

توانسنج / tavānsanc / ها: / اسم، هیژ پیو؛
 ئامرازیک بۆ پیوانی هیژ و توانی میکانیکی
 (له ماشینیکدا).

توانفرسا / tavānfarsā / صفت، پرست‌پر؛
 هیژ پر؛ لاهه‌ر و له کارخه‌ری هیژ و کار، له
 به‌ر دژواری زۆره‌وه <زندگی توانفرسا، ژیانی
 پرست>.

توانگر / tavāngar / ها: / ان: / اسم، [دبی]
 دارا؛ ده‌وله‌مه‌ند؛ ده‌وله‌مه‌ن؛ که‌سیک که
 مال و سامانی زۆره <توانگر ز دزدان بود
 ترسناک: دارا له دز هه‌راسانه>.

توانگر: صفت، [دبی] دارا؛ ده‌وله‌مه‌ند؛
 ده‌وله‌مه‌ن؛ ساماندار؛ پوولدار؛ ده‌وله‌تمه‌ند؛
 خاوه‌ن پاره و مال و سامان <پدرش مردی
 ده‌وله‌مه‌ن بود: باوکی پیاوکی دارا بو>.

توانگری / tavāngarī / اسم، ده‌وله‌مه‌ندی؛
 دارایه‌تی؛ سامانداري.

توانمند / tavānmand / ها: / ان: / صفت.
 [دبی] به‌تاقهت؛ هیژ و قه‌وه‌ت‌دار؛ نیرگ؛
 خورت؛ ده‌رقه‌وه؛ خووزاو؛ شیندار؛ هازمه‌ند
 <کارگران توانمند: کریکارانی بد‌تاقهت>.

توانمندی / tavānmadî / ها: / اسم
 هیژداری؛ وه‌داری؛ نیرگی؛ خورتی؛
 توانامه‌ندی؛ شینداری؛ لیها‌تووی.

تونبی / tûnî / تویی

توبره / tûbre / ها: / اسم، ۱. تو‌ربین؛ تو‌هره؛
 تو‌مه‌ره؛ تی‌وه‌ره؛ تو‌به‌ره؛ پاریزان؛ قوماشی
 هه‌لدوو‌راو بۆ شت تی‌کردن ۲. تو‌وره‌که؛
 تو‌ره‌که؛ تو‌ورک؛ کیسه‌به‌کی گه‌وره و
 ده‌سه‌لی‌خراو که ئالفی چوار پیی تیده‌که‌ن و
 له کاتی خواردندا ده‌یکه‌نه سه‌ریه‌وه.

■ هم از تو‌به‌ره خوردن هم از آخور:

[تعریض] هم له کا و هم له کادین
 خواردن؛ له چه‌ند لاوه ده‌ست له کاردا
 بوون؛ له دوو یان چه‌ند لا (زیاتر دژ
 به‌یه‌ک) پاره ده‌ره‌تینان.

توبه / towbe, to:be / ها: / [عربی] اسم، تو‌به؛
 ته‌به؛ تا‌به؛ ۱. ب‌پاریک بۆ ده‌ست‌کی‌شان
 له کاری (زۆرتر) نا‌ه‌وا و وه‌رگه‌رانه‌وه له
 گوناخ <توبه‌کردم که دگر با توبه جایی نروم:
 توبه‌م کرد جاریکی‌تر له‌گه‌ل تو نه‌چمه
 هیچ‌کوئ> ۲. به‌راش‌کاوی ده‌رپ‌رینی ئەم
 ب‌رپاره <سرانجام توبه‌ی او را پذیرفتند و آزاد شد:
 له ئاکامدا توبه‌یان لی وەرگرت و به‌ردرا>.

■ توبه‌ی گرگ: [مجازی] توبه‌ی گورگ؛
 توبه‌ی درۆینه.

■ توبه‌دادن: توبه‌دادان؛ توبه‌په‌ده‌ی.
 هه‌روه‌ها: توبه‌کردن
 توبه‌شکستن: [مجازی] توبه‌شکاندن؛ توبه
 ماره‌ی؛ گوێ نه‌دان به‌به‌لینی ده‌ست

کیشان له گوناخ و کاری نه‌شیاو.

توبه کار / towbekār, to:be- / ها: ان: /

اگرایی / فارسی / صفت، توبه کار.

توبیخ / towbîx, to:bîx / ها: / اعرابی / اسم،

سهرکونه؛ وله؛ مامیزه؛ کار یان رهوتی
لومه کردنی که سیک به بونه‌ی کاریکی
ناره‌واوه (به خاطر دیر رسیدن به اداره توبیخ شد؛
له‌بر دیر گه‌بشتنه مه‌زینگه سهرکونه کرا).

توبیخنامه / towbîxname, to:bîx- / ها: /

اگرایی / فارسی / اسم، ته‌می‌نامه؛ نووسراویه‌ک
که تییدا که‌سیک (کارگیر یان که‌سیکی
ژیرده‌ست) له لایه‌ن پله‌یه‌کی بالاتره‌وه لومه
کرایت.

توپ / tûp / ها: / ترکی / اسم، توپ: ۱. توبه؛

نامازی گه‌مه که خرته و گه‌وره و بچووک
و هه‌مه ره‌نگی هه‌یه «توپ تنیس: تویی
تنیس» ۲. [نظامی] توبه؛ نامازی ئاگرین بو
شهر که گوله‌ی قورس ده‌توقینئ (هه‌م به
خوئی و هه‌م به گولله‌کی ده‌لین) «توپ
دشمن مرتباً سنگر ما را می‌کوبید: نویی دوژمن
په‌یتا- په‌یتا مه‌تهریزی ئیمه‌ی ده‌کوتا» ۳.
توبه؛ تاقه‌ی قوماش «دو توپ پارچه‌ی روتختی:
دوو توپ پارچه‌ی لحیفکی» ۴. [مجازی،
گفتاری] تانه؛ ته‌شهر؛ ته‌وس و توانج ۵.
[مجازی] گه‌ف؛ تاپال؛ هه‌ره‌شه و گوره‌شه؛
شات و شووت ۶. [گفتاری] زورباش؛ توبه؛
بی‌که‌مایه‌تی «کارش توپ بود: کاری زور باش
بوو».

توپ احترام: تویی ریژ؛ گوله تویی که به
بونه‌ی ریژگرتن له که‌سیکه‌وه
ده‌توقیندریت.

توپ افطار: تویی به‌ربانگ؛ تویی که له
کاتی به‌ربانگی مانگی ره‌مه‌زاند بو
کردنه‌وه‌ی رۆزوو ده‌توقیندرا. هه‌روه‌ها:
توپ سحری

توپ پر: [مجازی] قرمی پر؛ تووره؛ قه‌لس
«توپ رییس امروز خیلی پر بود و به هر کس
می‌رسید دعوا می‌کرد: سه‌روک شه‌رو قه‌لسی پر
بوو، ده‌گه‌یشته هه‌رکس شه‌ری پی
ده‌فروشت».

توپ تحویل: تویی سه‌رسال؛ تویی که به
بونه‌ی نویی بوونه‌وه‌ی سال ده‌توقیندری.

توپ انداختن: ۱. توپ خستن؛ توپ

هاویشتن؛ توپ شانه‌ی ۲. توپ ته‌قاندن؛

توپ ته‌قنه‌ی: توپ در کردن

توپ در کردن توپ انداختن-۲

توپ زدن: ۱. توپ لیدان؛ توپ خستن

۲. [مجازی] شات و شووت کردن ۳.

[مجازی] تانه و ته‌شهر لیدان ۴. توپین

کردن؛ توپان کردن؛ کایه‌کردن له هه‌رکام

له‌و وهرزشگه‌له که تویی تیدایه.

توپ کسی پر بودن: [مجازی] قرمی

که‌سی پر بوون؛ زور تووره بوون؛ قه‌لس

بوون «دیدم توپ خانه خیلی پر است، چیزی

نگفتم: دیدم خانم زور قرمی پر، فزه‌م

نه‌کرد».

به توپ بستن: دانه بهر توپ؛ جیگه‌یه‌ک

دانه‌به‌ر گولله‌ی توپ «محمدعلی‌شاه مجلس

را به توپ بست: همه‌عه‌لی‌شا پارله‌مانی دایه

به‌ر توپ».

توپچی / tûpçî / ها: ان: / ترکی / اسم،

توپچی؛ توپ‌توقین؛ که‌سی که توپ به‌ره‌و

نیشانه داده‌مه‌زینئ و فه‌رمانی ته‌قاندن

ده‌دا.

توپخانه / tûpxâne / ترکی / فارسی / اسم،

توپخانه: ۱. هیزی توپ‌توقینی «توپخانه‌ی

دشمن روی سر ما آتش می‌بارید: توپخانه‌ی

دوژمن به سهر ماندا ئاگری داده‌باراند» ۲.

شوینی ئه‌و هیژه «توپخانه‌ی دشمن را بمباران

کردیم: توپخانه‌ی دوژمنمان بوردمان کرد».

توپور / tûpor، ها: / صفت، ناوپر؛ تۆكمه؛

دلى پەر. به رانبەر: توخالى «استخوان توپر: ئىسكى نادىر».

توپ و تشر / tûp-o-taşar، ها: / اتركى / فارسى / اسم، [گفتارى] تهوس و توانج، تانه و تهشەر.

□ توپ و تشر زدن: تهوس و توانج گرتن؛ تهوس و توانج تيگرتن؛ تانه و تهشەر ليدان.

توپوزى / tûpûzi، ها: / اسم، [گفتارى] ده مكوت؛ ئاكار يان قسه يه ك كه له جوابى كه سيكدايه و بيدهنگى ده كا.

توپوش / tûpûş، درونپوش توپوگرافى / topog(e)rāfi: [فرانسوى] اسم، توپوگرافى: ۱. كار يان رهوتى شاندانى به وردى و دۆگه به دۆگه ناوچه يان ده قهرىك ۲. زانستى نيشاندانى شوينى خوړسكى و ده س نه خواردوى جيگا و ده قهرىك به هيلگه ليك له پرووى خهريته وه.

توپولوژى / topolozi: [فرانسوى] اسم، توپولوژى؛ تۆژينه وهى تۆپوگرافيانه شوين يان ده قهرىك له بارى په يوه ندى له گه ل ميژويدا.

توپى / tûpi، ها: / اتركى / اسم، ۱. [مكانيك] تۆپى؛ تيكه ي خرى ناوه راستى چهرخ كه نه جووله و چهرخ به دهوريدا ده خوليتيه وه ۲. نامرازى له چيو، لاستيك و... بۆ كپ كردنى دهرگاى كونيك.

توپيدن / tûpidan: / مصدر، لازم، [گفتارى] // توپيدى: هه لشاخاى؛ مى توپى: هه لده شاخاى؛ بتوپ: هه لشاخه // [گفتارى] هه لشاخان؛ تى خوړين؛ وه نه خوړه ي؛ به گزا چوون؛ دانه بهر قسه ي سووك و تهشەر «چرا به من مى روي؟؛ بۆچى پيمدا هه لده شاخا؟».

ههروه ها: توپيدنى

■ صفت مفعولى: توپيده (هه لشاخا) / مصدر منفى: نتوپيدن (هه لده شاخان)

توت / tût، ها: / آرامى / اسم، توو: ۱. تى؛ تفى؛ تيت؛ شمى؛ تووك؛ بهرى دار توو ۲. تفه؛ دارى توو ۳. جوړى شيرينى به شيوه ي توو، كه به هه ويري بادام و پسته دروست ده كړى.

□ توت خشك: تووه وشكه؛ تووى وشك؛ تى وشك؛ وشكه توو؛ وشكه تى؛ تيه وشكه؛ تفه زوهردى؛ وشكه وه كراوى تووى سپى.

توت سفيد: تووه سپى؛ تووه چه رمگ؛ تيه چه رمو؛ تفه چه رمى؛ قهسيه توو. توت سياد: رهشه توو؛ شاتى؛ تووه ره شه؛ رهشه تى؛ تفه سپاوى.

توت مجنون: شوړه توو؛ شه ننگه توو؛ جوړيك دارى توو كه له نيو پاركه كاندا به خپوى ده كهن و شيوازي به خپو كردنى به چه شنى شوړه وه كردنه.

توتاليتارىزم / totālītārism: [فرانسوى] اسم، / سياست / پاوانخوازى؛ پروادار به پتيويستى به دهسته وه گرتنى تهواوى هيز و دام و دزگاى دهسه لاتى.

توتاليتر / totālīter: [فرانسوى] صفت، / سياست / پاوانخواز؛ خاوهن خوو يان ئوگرى پاوانخوازى.

توت پزان / tûtpazān: / آرامى / فارسى / اسم، توورپه سين؛ تووگه يين؛ وهزى پينگه يشتنى توو «در تهران اوایل خرداد توت پزان است و در كردستان اواخر تير: له تاراند، سه ره تاي جوژه ردان توورده سينه و له كوردستاندا ناخروئوخرى پووشپر».

توتستان / tûtestān، ها: / اسم، آرامى / فارسى / باخى توو؛ توهسان؛ باخه توو «زمانى

گرداگرد شهر تونسسان بود: رۇژگار پىك
دهوراندەورى شار باحى نوو بوو.

توت فرنگى / tûtfarangi. ها: / ارامى/
فرانسوى / اسم. تووه زەمىنە؛ تووه فەرەنگى؛
توو فەرەنگى؛ شىلىك: ۱. بنە گىايە كى
خزۇكى گە لا بركە بركەيە و بە ھۆشە
گول دە كاتەو ۲. ميوەى ئەو گىايە كە
سوور كالى ترش و شىرىنە و لە ھەموو
شوينىك زياتر لە كوردستان بەرھەم دى.

توتەم / totem. ها: / انگليسى / فرانسوى از زبان
بومى سرخپوستان / اسم. توتيم؛ گياندار يا ھەر
جۆرە بوونەوەرپكى سروشتيە لە نيو
ھەندىك نەتەو ەدا كە فەرھەنگىكى
ساكارىيان ھەيە و لاىان وايە رۆحى باب و
باپىرانيان لە نيو ئەو شتەدايە و دەگەلىان
پنۆھندى ھەيە.

توتەمىزم / totemism. [فرانسوى] / اسم.
توتيميزم؛ پروا بە توتيم و پەرستنى.

توتن / tûton. ها: / اسم. تووتون؛ ھەر كام
لە كەسانى نەتەو ەى كەفئارى ژيرمەن.

توتون / tûtûn. ها: / تركى / اسم. تيتن؛
تووتن؛ توتن؛ ھيتووين؛ تەماكو؛ تەنبەكى؛
۱. بنە گىايە كى يە كسالىە بون توندى
گە لا پانى گول زەرد و سپيە ۲. گە لاى ئەو
گىايە كە وشك و وردى دەكەن و دەنيو
پەرى دەپنچن و دەبیتە جگەرە يان بە
قلىان ئاورى پى دەگەينن و دوو كەلەكەى
ھەلدە كيشن.

توتى / tûti. ھائەن: / اسم. تووتى؛ پەلەو ەرى
دەنووك كول و قەوى و لار وەك قولاپ،
پاى ئەستوور و بە پەرى و بالى رەنگامەى
كەسك، كەو، زەرد يان سوورى
برىقە دارەو، دەنگى بەرزە و برپىكيان
دەتوانن لاسايى دەنگى مرۆ بكنەو ە:
طوطى

توتيا / tûtiyā. / اسم. تووتيا؛ توتيا؛
دەرمانىكى كۆنى چاو ە: طوطيا

توتى وار / tûtiwār. / صفت. لاساكەر؛
توتى وار؛ چەنەو كەر: طوطى وار
توتى وار: قيد. تووتى ئاسا؛ وەك تووتى؛ بە
بى زانين و تى گەيىن «درس را بى زانين ياد
گرفتە بوو: بى زانين ئاسا وانەكەى فير بىو»:

طوطى وار

توچە / tavaccoh. / [عربى] / اسم. ۱. سەرنج؛
لاو ە: ئاور؛ كنە؛ كار يان رەوتى پروو تىكردن
و ھۆش و گوڭش دان بەرەو شوينىك «انگار
بە حرفەى من توچە ندارى؛ واديارە سەرنج
نادەيتە قسەكانم» ۲. / ھا: / ات / چاو ەدپرى؛
ئاگادارى؛ پارىزگارىەتى؛ كار يان رەوتى
پىداگەيشتن «بچە نيازمند وچە بيشترى است:
منالەكە پتوپىستى بە چاو ەدپرى كى زۆرتەرە».

توچيە / towcih, to:cih. / [عربى] / اسم.
پاكانە: ۱. كار يان رەوتى پروون كرنەو ە و
بەلگە ھىنانەو ە لە سەر دروستى و رەوا
بوونى كارپىك «با اين حرفها عملتان نوبستە
نمىشود: بەم قسانە پاكانەى رەكەتان ناكرى»
۲. / ھا: / ات / پروون كرنەو ە يان بەلگەيەك
كە بو ئەم مەبەستە دەھيتريئەو ە «اينها كە
گفتى توچە است: ئەمانەى كە وتە ئەو ە».

توچيەى / towcihî, to:cihî. / [عربى] / صفت.
پاكانەيى؛ قسە، نووسراو ە يان بەرھەمىكى
وا كە تىكۆشى راست و رەوا بوونى شتىك
بەلمىنى.

توحوش / tavahhoš. / [عربى] / اسم. [دبى]
كۆفئى؛ دىندايەتى؛ ناژيارى؛ وەحشىگەرى
«اين كارها نشانه توحوش است: ئەم كارانە
نشانەى كەفسە».

توحىد / towhîd, to:hîd. / [عربى] / اسم. ۱.
[نامنەداول] كار يان رەوتى كرنە يەكئى؛
ويك خستن؛ يەك خستن ۲. تاكپەرستى؛

زه‌اشیرین؛ زه‌په‌شیرین؛ زه‌په‌دار؛ خوین شیرین؛ ون‌شیرین؛ هه‌ستی سَفک؛ دلپه‌سن (بۆ مروڤ) «بچه‌ی تودل‌برو؛ زارۆی نیسک‌سووک».

تودماغی ^۱ / tûdamāqî /: صفت. [گفتاری]
گن؛ گنین؛ منگن؛ منجه‌دار؛ مینگه‌دار؛
خاوه‌ن ده‌نگی له‌که‌پۆ ده‌رها‌توو به‌هۆی
لووت‌گیرانه‌وه «صدایش تودماغی بود؛ ده‌نگی
کن بو».

تودماغی ^۲: قید. منگه‌منگ؛ مینگه‌مینگ؛
گنه‌گن؛ به‌گنینه‌وه؛ له‌ناو لووته‌وه «گوینده
تودماغی حرف می‌زد؛ بیژره‌که منگه‌منگ
قسه‌ی ده‌کرد».

تودوزی / tûdûzî /: ها /: اسم. ناودووری: ۱.
هه‌موو جوړه دروومانی ناوه‌وی جلک ۲.
هه‌موو جوړه پرووکیشی سه‌نده‌لی ناو
ماشین.

توده / tûde /: ها /: اسم. [ادبی] کۆگا؛
کۆمه‌له: ۱. کۆمه‌له‌ته؛ کۆمه؛ کوومه؛
کۆمه‌ل؛ کۆمالی؛ کۆ؛ کۆم؛ ته‌پ؛ تۆپ؛
ئه‌وه‌ی به‌رووی یه‌کدا که‌له‌که‌ی به‌ستوه
«توده‌ی هیزم: کوما‌ی ئیزنگ» ۲. کۆمه‌ل؛
جه‌ماوه؛ جقات؛ ئاپۆره؛ پرای؛ خه‌لکی
ئاسایی کۆمه‌لگا، ولات یان نه‌ته‌وه‌یه‌ک
«توده‌ی مردم: کومه‌لی خه‌لک» ۳. چین؛
ده‌سته‌یه‌ک له‌پاژگه‌ل، توخم یان
ئه‌ندامگه‌لیک که‌کۆمه‌له‌یه‌کی یه‌ک
چه‌شن پیک دینن «توده‌ی کشاورز: چینی
جووتیار».

توده‌ی / tûde'î /: ها /: صفت. ۱.
سهر یه‌ک؛ به‌سهر یه‌کا که‌فتن؛ که‌له‌که
کردن؛ که‌لار بوون؛ قه‌لاپه‌چن بوون؛
قه‌لاچین بیه‌ی؛ به‌سهر یه‌کدا که‌وتن.
هه‌روه‌ها: توده‌کردن

توده‌ای / tûde'î /: ها /: صفت. ۱.

ناکانه‌په‌رستی؛ باوه‌ر به‌تاکی خودا «توحید
نخستین اصل اعتقادی اسلام است: ناکپه‌رستی
یه‌که‌م بنه‌مای باوه‌ری ئیسلامه».

توحید مساعی: هه‌ره‌وه‌ز؛ زیاره؛ گه‌ل؛
ده‌سگه‌ل؛ په‌وتی تیڤکۆشانی هه‌موانی بۆ
جیبه‌جی کردنی کاریک.

توحیدی / towhîdî, to:hîdî /: [عربی]
صفت. تاک‌په‌رستی؛ تاڤ‌په‌رستی؛
تاکه‌په‌ره‌ستی «دینه‌ای توحیدی؛ دینه
ناک بدرسته‌کان».

توخالی / tûxālî /: [فارسی/عربی] صفت. ۱.
/ها/ هلۆل؛ هه‌لۆل؛ هرۆل؛ قرۆل؛ نور؛
پوووک؛ ناوچۆل؛ ناو‌پوووک؛ کروور؛ پیفا؛
ناوخالی؛ خلۆخه؛ پووچه‌ل؛ والا؛ قویره؛
بۆش؛ به‌ش قرۆل؛ دل‌ی‌هالی؛ ناوک‌پووچ.
به‌رانبه‌ر: توپر «ساقه‌ی توخالی: ساقه‌ته‌ی
هه‌ل» ۲. [مجازی] پووچه‌ل؛ بی‌ناوه‌رۆک؛
پی‌فیاک؛ بی‌ناوک؛ ناوبه‌تال؛ پیچ؛ پووچ
«وعدی توخالی: به‌لینی بو‌ج‌دل».

توختن / tûxtan /: مصدر. متعدی. [ادبی]
//توختی: کۆت‌کرده‌وه؛ می‌توزی: کۆ
ده‌که‌یه‌وه؛ بتوز: کۆکه‌وه // ۱. کۆکردنه‌وه؛
نانه‌یه‌که‌وه؛ هه‌مارکردن؛ داخستن؛ کۆم
کردن؛ وسه‌ی وریۆ؛ ئه‌وه‌ماشه‌ی؛
جله‌کردن؛ سهر یه‌ک نیان ۲. به‌جی‌هینان؛
به‌یاگی ئارده‌ی ۳. ویستن؛ خواستن؛
تواسن؛ واسه‌ی.

تودار / tûdār /: ها /: صفت. [مجازی، گفتاری]
ده‌خه‌س؛ نه‌هینبیر؛ نه‌هینبیر؛ ده‌بنه‌وه‌بیر؛
خۆراگر؛ ده‌روون‌دار؛ ده‌رین‌دار.

تودرتو / tûdartû /: صفت. تۆ-تۆ؛ تووه‌ن
ده‌ر توو؛ له‌نیو یه‌ک؛ یۆ دل‌ی یۆینه؛
بنه‌لبن «اتاقهای نودرتو: ژوورگه‌لی تۆ-تۆ».

تودل‌برو / tûdelboro /: صفت. [مجازی،
گفتاری] ئیسک‌سووک؛ په‌زاسووک؛

جەماوەری؛ کۆمەلایەتی؛ کۆمەڵی (حرکت تودەهای؛ بزوتنەوێ کۆمەڵەیی) ۲.
توودەیی؛ سەر بە حیزبی توودە ئێران
(روزنامە ئۆدەیی؛ رۆژنامە ئۆدەیی).

تودەھنی / tûdahanî. ھا/اسم دەمکوت:
۱. کاریان رەوتی دان بە ناو دەمدا (چرا
یک تودەھنی بەش نەمی زنی؟ بۆچی دەمکوتی
نەدە؟) ۲. [کنایی] کردەوێک لێ
رەوێبوو بوونەوێ لێ گەل دژبەر و نەیاراندا
و بە مەبەستێ ستومۆڤ کردنیان ئەنجام
دەدرێت (جواب آزاد یک تودەھنی بە رئیس بود؛
وەلامی ئازاد دەمکوتیک بوو بۆ بەرپرس) ۳.
[کنایی] سەرکۆنە؛ لۆمە؛ ولە.

تودیخ / towdî, to:di: (عربی/اسم/ادبی]
مالاواوی؛ خواحافیزی (دیروز ماسم
برگزار شد؛ دوینی ئۆرەسمی ماسم بەرپەر
چوو).

تور / tûr: /اسم. تۆر؛ تۆرە: ۱. (ترکی]
پارچە زۆر تەنک چنراو کە ئەو دیوی
دیارەیان هەر شتێ کە وا چنرابێ (تور
عروس: نۆری بووک) ۲. (ترکی] ھا/داوی
تۆری (تورماهیگیری: نۆری ماسیگیری) ۳.
[فرانسوی/انگلیسی] توور؛ گەشت و سەیران
(تور اروپا: نۆری ئوروپا).

☐ تور سیمی: تۆری تەلین؛ تۆر سیمی؛
تۆری بە هەودای کانزایی چنراو.
تور سورت: رەوێنەدی تۆری؛ پارچە
تۆری بۆر کە ژنان دەیکێشنە سەر دەم و
چاویاندا بۆ ئەوێ کە دیار نەبن.
تور عروس: تارا؛ پارچە تەنکی سپی
یان سوور کە بە سەر بووکیدا دەدەن.
تورماهیگیری: تۆری ماسیگیری.
تور والبال: تۆری بالەدە؛ تۆری والیبال.
هەرەوھا: تور تینیس

☐ نور انداختن: تۆر داخستن؛ تۆر خستن؛

تۆر ھاوێشتن؛ تۆر وسە؛ تۆر خستنه ناو
ناو بۆ گرتنی گیانلەبەری ئاوژی (تا
یک ماھی بزرگ افتاد توی تور؛ تا
دەمکوت ماسیەکی گەورە کەوتە نیو
تۆرە کەوێ).

توربوجت: [کنایی، گفتاری] خستنه
چنگەوێ؛ بەرەوخوراکێشان (دختره آن پسر
را توربوجت: کچەتیوئە کورەیی
چەند ماسی گەورەیی بوو) ۲. بە تور زدن

بە توربوجت: ۱. بە تۆرگرتن؛ بە تۆر
راوکردن (چند ماھی بزرگ را توربوجت؛
چەند ماسی گەورەیی بە توربوجت) ۲.
[کنایی] خستنه چنگەوێ؛ بە زمانبازی و
پیلانگێری کەسێک فریو دان و بە
ئامانجێک گەبێشتن.

بە توربوجت: [مجازی] راوکردن؛ خستنه
چنگەوێ؛ تورکردن ۲

بە توربوجت: [کنایی] ۱. بوونە داو
کەسێکەوێ؛ گیرێ کەسێ کەوتن؛ گیروو
یۆی ئامە (امروز یک مشتری خوب
توربوجت؛ ئەمڕۆ کەپاریکی باش
توربوجت) ۲. تووشیار ھاتن/بوون؛ بە
تووشەوێ بوون (امروز خەڵک بە توربوجت
یک ساعت برایم حرف زد؛ ئەمڕۆ
خەڵک و ساعەتێک قسە بۆ کردم).

تورب / tûrb. ھا/ [فرانسوی] اسم. تۆرب؛
بەردەبۆر؛ بەردەخەلۆزی کال کە رەنگی
قاوێبیە و زۆر سەخت دەسووتێ.

توربافی / tûrbāfi: (ترکی/فارسی] اسم.
تۆرجنی: ۱. ھونەر یا پیشەیی چینی تۆر
۲. کارگەیهک کە تۆری تێدا دەچن.

توربوتون / tûrbot(e)ran. ھا/ [فرانسوی]
اسم. توربوترەن؛ قەتاری توربیین دار.

توربوجت / tûrbocet. ھا/ [انگلیسی] اسم.
توربوجیت؛ جیتی توربیین دار.

جۆره كه به ئهسید سوور ههڵده گهړی و به باز ئاوی ده‌بیته‌وه.

توری^۱ /tûrî/: [ترکی/اسم، تۆر؛ تۆری: ۱. پارچه‌ی تۆر؛ پارچه‌ی ته‌نک و شاش (برای پرده‌ها ۴ متر توری خریدم؛ بۆ په‌رده‌کان ۴ میتر نورم سه‌ند) ۲. /ها/ کیسه‌ی تۆری که له هه‌ندیک چرادا له جیی فیتله به کار ده‌بریت (توری چراغ؛ توری چرا) ۳. /ها/ کیسه؛ زهمبیل؛ زهمبيله؛ قه‌رتاله‌ی له تۆر ۴. تۆری له ته‌ل چنراو، به‌تایبه‌ت بۆ ده‌رک و ده‌لاقه.

توری^۲: صفت. تۆری؛ له تۆر (پارچه‌ی توری؛ پارچه‌ی توری).

توری‌بافی /tûrîbâfi/: [ترکی/فارسی/اسم، تۆری‌چنی؛ کاری چینی تۆر.

توریست /tûrist/: ها؛ ان؛ [فرانسوی/اسم، گه‌شتیار؛ گه‌ڕیده؛ توریست.

توریستی /tûristî/: [فرانسوی/صفت، گه‌شتیاری.

توریسم /tûrism/: [فرانسوی/اسم، گه‌شتیاری؛ گه‌شت و گیل (درآمدهای حاصل از توریسم؛ داهاتی به‌دهست هاتوو له کشتیاری).

توریم /tûr(i)yom/: [فرانسوی/اسم، توریم؛ توخمیکی کیمیاوی کانزایی رادیۆئه‌کتیف له ده‌سته‌ی ئاکتینیده‌کان به‌ژماره‌ی ئه‌تومی ۹۰ و کیشی ئه‌تومی ۲۳۲،۰۳هوه، به‌ره‌نگی خۆله‌میشی که له ئاو و ئه‌لکول و ته‌نانه‌ت ئه‌سید و بازیشدا ناتۆیته‌وه.

توزرد /tûzard/: صفت. [مجازی، گفتاری/ فشه؛ بی توانایی یان ژیهاتی چاوه‌روان‌کراو.

توزرد درآمدن: [مجازی، گفتاری/ خو‌پری له ئاو ده‌رهاتن؛ به‌خو‌پری ده‌رچوون؛ نارێکی، ناله‌باری یان لاوازی خو (که دوور له چاوه‌نۆری که‌سانی‌تر بووه) ئاشکرا کردن

توربین /tûrbîn/: ها؛ [فرانسوی/اسم، توربین؛ ماشینێ که به‌ته‌وژمی تراوی (ئاو) یان گازیک (هه‌لم و با) ده‌خولیته‌وه و کاره‌با به‌ره‌م دینی.

توربینی /tûrbînî/: [فرانسوی/صفت، توربینی؛ توربین‌دار.

توردوزی /tûrdûzi/: ها؛ [ترکی/فارسی/اسم، تۆردووری؛ کار یان ره‌وتی تۆر دوورین؛ تۆر وراسه‌ی.

تورفتگی /tûraftegi/: ها؛ [اسم، [گفتاری/ قوپاوی؛ قوپاوی؛ قوپاگی.

تسورق /tavarroq/: [از عربی/اسم، [نامتداول/ ۱. په‌په‌په‌ره‌بوونه‌وه ۲. [دبی/ کار یا

ره‌وتی هه‌ڵدانه‌وه‌ی په‌په‌په‌ره‌ی نووسراوه‌یه‌ک (کتیب یا گو‌فار و ...) به مه‌به‌ستی پێدا چوونه‌وه‌ی به‌په‌له؛ په‌ره‌دانه‌وه؛ په‌ره‌لێدانه‌وه؛ په‌له‌وه‌ده‌ی.

تورک /tûrak/: [؟/اسم، چاوسووری؛ سووراییه‌ک که له قرتیانی ورده‌ده‌ماري سهر سپیایی چاوه‌وه‌به‌دی دیت.

تورم /tavarrom/: [عربی/اسم، هه‌لمساوی: ۱. په‌نه‌ماوی؛ کار یان ره‌وتی په‌رچفین؛ په‌نه‌میان؛ ماسه‌ی؛ واکه‌رده‌ی (نورم صورت؛ نه‌مه‌ناسی سهر و چاو) ۲.

په‌نه‌ماوی؛ ئاماسی؛ هۆرماسه‌ی (چار نورم شدن؛ تووشی ئاماسی هاتن) ۳. [اقتصاد/ ئاوسانی ئابووری؛ ره‌وتی زۆر بوونه‌وه‌ی پاره‌ی ولاتیک به‌جۆری که کالایان کاری پتویست بۆ وه‌گه‌ر خستنی ئه‌و پاره‌که‌م بیت و ئابووری ئه‌و ولاته‌نه‌توانی بیهینیته‌کایه‌وه (در سال گذشته تورم ۲۰٪ بود؛ له‌سالی رابردودا ئاوسایی ۲۰٪ بوو).

تورنسل /tûrnosol/: [فرانسوی/ایتالیایی/اسم، [شیمی/ تورنوسول؛ تراویکی ئه‌رغه‌وانیه، ئه‌سید (ترش) و بازی پی‌ده‌ناسنه‌وه، به‌م

«خودش را طوری دیگر نشان می‌داد، ولی وقتی کاملاً او را شناختم متوجه شدم: خوی جوئی‌تر پیدایشان شده‌ا، که چای کاتی باش ناسیم خویری له ناو دهرهات».

تَوَزِیع / /to:zīʔ, to:wzīʔ/ : [عربی] اسم -
دابه‌شی: ۱. په‌خش؛ کار یان په‌وتی
به‌شینوه؛ به‌خشه‌وکردن (توزیع نامه‌ها؛
به‌شییه‌وی نامه‌گهل) ۲. راده‌ی هه‌بیوون
یان که‌م و زوړی شتیک له شوینتیک (توزیع
بیماری بین روستایان: دابه‌شی نه‌خو‌شی له نیو-
لادیاندا) ۳. کار یان په‌وتی دابه‌ش کردن
(توزیع سټ: دابه‌شی ته‌مه‌نی).

توزین / to:zîn, to:zîn: (عربی/اسم) [ادبی]
کار یان پوهوتی کیښان؛ هه لسه نگانندن؛
به راورد کردنی کیښ؛ له سه ننگدان (توزین
کالا: کیښانه) بڼه وا.

تووز / tũz, ھا: [؟] / اسم، تووی؛ تووشک؛
 نۆزگ؛ تۆزی؛ توویز؛ تووز؛ تووزال؛
 توویزلك؛ تووزك؛ توه؛ تۆ؛ تۆی؛ توینخ؛ كاژ؛
 تۆزالی زۆر ناسك (وهك هی سه ر ماس و
 شیر یان چه وری سه ر ناوگۆشت).
 توس / tũs, ھا: / اسم، دارتووز؛ دارتەویس؛
 چۆرئك داری لێهواره.

توسرخ / tûsorx / ها: / اسم. ۰۱. داریکی
 گه لاپان له تیره‌ی داری پرته‌قال ۰۲. میوه‌ی
 ئو داره که له پرته‌قال ئه‌کا، به‌لام ناسوور
 و ترش و شیرینه.
 توسری / tûsarî / ها: / اسم. چه‌پۆک؛
 چه‌په‌لۆک؛ چه‌پاله؛ پووک؛ لاپ؛ زه‌ربه‌تی
 به‌پانایی ده‌ست له‌ته‌په‌له‌ی سه‌ر «چند
 توسری به‌او زد: جه‌ن جی‌بوکی دا به‌سه‌ریا».

توسرى خور: ۱. چەپۈك خورادن ۲.
[كنايى] چەوسانەو؛ ستەم ديتن.
هەرۋەھا: توسرى زدن
توسرى خور / tūsarīxor، ھا/: صفت،

[کنایه، گفتاری] ۱. داماو؛ زه‌بوون؛ قورمه‌ماو؛ به‌ش خوراو «این قدر نوسری حور نباش؛ ئه‌وه‌نده داماو مه‌به» ۲. چه‌وساوه؛ سه‌ر کوت‌کراو «بیچاره خیلی نوسری حور است: بیچاره زور حه‌وساوه‌به».

توسط / tavassot : [عربی] اسم، [نامتداول]
 تیوانجیگه‌ری؛ ناوجیگه‌ری؛ ناوژیوانی؛
 ناوژیگه‌ری؛ ناچچاتی «عمویم پیش پدر بزرگم
 مجبور به توسط شد؛ مامم مه‌جیور بوو له لای
 بابیر مه‌وه ناه‌جیگه‌ری بکا».

توسط / tavassote : [عربی] حرف. به هۆی؛
به؛ له لایهن؛ جه لای (توسط آرام پیغام فرستاد:
به هۆی نارامهوه هه‌والی نارد).

☐ به توسل: به نیوانجیگری؛ به هوی؛ به؛
به دهستی؛ به دهسوو.

توسعه / to:se'e, to:se'e / [عربی] / اسم،
گه‌شه: ۱. پهره؛ بلاوه «نوعی فضای
شهری: بدیهی جیگه‌ولۆری شار» ۲. [سیاست]
پیش‌ره‌وت؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی پهره‌ساندن؛
گه‌شه‌کردن؛ پیش‌كه‌وتن (له باری ئابووری و
پامیاریه‌وه) «نوعی سیاسی مستلزم توسعهی
آزادی‌های مدنی است: کده‌ندی پامیاری
پێویستی به کده‌شدن کردنی ئازادی
کۆمه‌لابه‌تیه» .

توسعه طلبی / to:se'e- / towse'etabāf, to:se'e- /
ها: / [عربی] اسم، دهسدر پژی؛ دهسداگری؛
کار یا رهوتی پهره دان به دهسهلات و ژر
دهست گرتنی ناوچه یان ولاتیکی تر به
نیازی دهسکه وتنی قازانجیکی زورتر
(توسعه طلبی یکی از ویژگیهای امپریالیسم است:
دهسدر پزی به کینک له تایبه تمه ندیه کانی
نه میر بالیمه).

توسکا /tûska/ : اسم. هه رجنه ک؛ ئه رزنه ک؛ به هیڅه چیا؛ جوړیک داری لپړه واریه که له ییشه سازی چپودا زوړ پر بایه خه: توسه

خبر و بواسی خوی که لکی وهر گرت.

نوشه / tûše, ها: / اسم، تۆشه؛ تۆشک؛ تیشو
تیشوو؛ تیشه: ۱. نان و زاد؛ پیتخوری که بۆ
رابواردن زین له ماوه یه کدا پیویسته
'بوسه ی یک ساله: نیسوی یهک ساله' ۲.

زهر؛ زهواد؛ سهرشان؛ تویشووی پئگه؛
ژیوی سهفهه 'توشه ی سفر: نوشه ی سهفهه'.

توشه بـ / tûšebâr / اسم، تۆشه به به؛
تۆشه به به؛ تۆشه وه ره؛ تۆشوره؛ تۆشه دان؛
تیشوودان؛ واگونی هه لگرتنی باروبنه ی
مسافر له هتلی ئاستندا.

توشیح / towšîh, to:šîh / عربی / اسم، ئیمزا؛
واژو (بۆ ریزلینان) 'ایشان شخصاً فرمان را
توشیح کردند: ئەوان به دەستی خۆیان
فرمانه که یان ئیمزا فرموو'.

توصیف / towsîf, to:sîf / ها: / عربی /
اسم، کار یان رهوتی گه راندنه وه؛ گێراندنه وه؛
ناساندن؛ پیداهاتن؛ گیلنا یوه؛ ئەوه گیلنه ی؛
وتنه وه ی چۆنیه تی شتیکی 'ماجرای آن شب
را برای حاضران توصیف کرد: به سه رهاتی ئەو
شه وه ی بۆ دانیش توان کیراو'.

توصیفی / towsîfî, to:sîfî / ها: / عربی /
صفت، گه راندنه وه ی؛ تاپه تمه ندی قسه،
نووسراوه یان به ره مه میکی که تیکۆشی
چۆناوچۆنی شتیکی نیشان بدا.

توصیه / towsîye, to:siye / ها: / عربی / اسم،
راسپێری؛ قه وینتی؛ کار یان رهوتی
راسپاردن 'توصیه شده بود او را استخدام کنند:
راسپاردن و دایمه زریتن'.

توضیح / towzîh, to:zîh / ها: / عربی /
اسم، شرۆفه؛ رافه؛ راژه؛ داخویان؛ رۆنایی
وتنه وه یی یان نووسینه وه یی سه به ره ته به
چۆنیه تی باب ته تیک به مه به سته ئاگیایی دانی
زۆر تر؛ پروون کردنه وه.

توضیح خواستن: لی پرسینه وه؛ داواکاری

توسـ / tavassol / عربی / اسم،
دهس به داوی نی؛ دهسه وه داوی نی؛
دهسته دامی نی؛ کار یا رهوتی به ل و پۆ بۆ
دۆزینه وه ی ههر شتیکی که به هره یه کی
تیدا هه بی.

توسـل حسن: دهس بۆ بردن: ۱.
[نامتداول] دهس داکی شان؛ دهست درپژ
کردنه وه؛ دهس په ی به ره ده ی ۲. دهس به
داوین بوون؛ دهسه وه داوین بوون 'به هر
کس و ناکسی دهس دهس به لکه شغلی پیدا
کند: دهس دهس به لکه دهس و ناکه سیکی
دهس به شکوو کاریکی پیدا کات'.

توسـن / towsan, to:san / صفت، [ادبی]
سه رکیش؛ سه رک هه ش؛ تۆسن؛ سه رگران؛
چه مووش؛ چه می ش؛ سرک؛ قوشقی؛
ره وه ک؛ سل؛ چه توون؛ تووش 'اسب توسن:
ئه سی سه نس'.

توسـنی / towsanî, to:sanî / ها: / اسم، [ادبی]
تۆسنی؛ سه رکیشی؛ چه تووونی؛ تووشی؛
چه مووشی.

توسـه / tûse / تووسکا

توسـی / tûsî / اسم، توووسی؛ خۆله می شی؛
بۆر؛ بۆرکار؛ بوولین؛ رهنگی توووسی؛ طوسی
توسـی: صفت، توووسی: ۱. بۆر؛ بوولین؛
خۆله می شی؛ به رهنگی توووسی ۲. خه لک
یان سه ره به شاری کۆنی تووس (فیرده وس)
له باشووری مه شه ه * طوسی

توش / tûš / [t] / اسم، تاو؛ تین؛ هیژ؛ له ش؛
تاپشت؛ کۆسه؛ برست؛ کار؛ شین؛ هازی؛
وزه؛ شی؛ ده گه ر؛ گرک؛ خووز؛ حیل؛ خیز؛
هیس 'توان؛ و توان'.

توشک / tûšak / اترکی / تۆشک

توش و توان / tûš-o-tavân / اسم، [ادبی]
تاو و توان؛ هیژ و توان؛ هازه و تین 'از
همه ی توش و توان خود بهره گرفت: له هه موو

کیلومتر له سهعاتدا ۰.۲ [کنایه] نازلوه؛
تۆفان؛ وه‌یشوومه؛ بشپوه؛ فهرته‌نه «دیروز در
اداره توفان بود؛ دوینئ له مه‌زینگه نازلوه»

بوو * طوفان

توفانزا / tûfānzā / [مغرب/فارسی] صفت.
باسریشک‌هین؛ وه‌دییه‌ینه‌ری تۆفان؛

طوفانزا

توفانی / tûfānî / [مغرب] صفت. ۱.
باسریشکی؛ توفانی ۰.۲ [کنایه] شیواو؛
شله‌ژاو؛ ئالۆژاو [اوضاع توفانی؛ بار و دۆخی

شیواو * طوفانی

توفند / tûfand / ها / اسم. گژه‌با؛ باهۆز؛
باسهر؛ باگرۆ؛ باگرۆکه؛ بای توند و به
ته‌وژم؛ ئاسته‌مترین با به زیاتر له ۱۲۰
کیلومتر خیرایی له سهعاتدا.

توفنده / tûfande / صفت. به خروۆش؛ به
تۆف؛ وه‌ک تۆفان «باد توفند؛ بای تۆف»
خروۆش.

توفیدن / tûfîdan / [مغرب/فارسی] مصدر.
لازم. [ادبی] خروۆشان؛ هه‌لچوون؛ تۆفنه‌ی.

■ صفت فاعلی: توفنده (ـ) / صفت مفعولی:
توفیده (خروۆشاو)

توفیر / towfir, to:fir / [عربی] اسم.
جیاوازی؛ فهرق؛ ته‌وفیر «این هم که با آن
یکی توفیر ندارد؛ ئەمیش خو له‌گه‌ل ئەو دانهدا
جیاوازی نیه».

■ توفیر داشتن: جیاوازی بوون؛ جیاکاری
بوون.

توفیر کردن: ته‌وفیر کردن؛ فهرق کردن.

توفیق / towfiq, to:fîq / ها / ات / [عربی]
اسم. سه‌رکه‌وتووویی؛ کار یا ره‌وتی
ده‌س‌خستن، ده‌س‌که‌وتن، وه‌ده‌سه‌هینان؛
سه‌رکه‌وته‌ی «تلاش پی‌درپی موجب توفیق
می‌شود؛ تیکۆشانی بی‌پسانه‌وه ده‌بیته‌هۆی
سەر که‌وتووویی».

بۆ روون کردنه‌وه؛ روون کردنه‌وه ویستن
«رئیس از من توضیح خواست؛ به‌رپرس
لیی برسیمده».

توضیح دادن: روون کردنه‌وه: ۱. پۆشن
کردنه‌وه‌ی پروودا‌گه‌ل «آقای رئیس به من
گفت در مورد کارم توضیح بدهم؛ به‌رپرسه‌که
داوای لی کردم که هۆی کاره‌که‌می بۆ روون
که‌مه‌وه» ۲. پۆشن کردنه‌وه؛ دیارکردنی
نه‌زانراو؛ شی کردنه‌وه «جزئیات راه را برایم
توضیح داد؛ ورده‌کاربه‌کانی پښگای بۆم روون
کرده‌وه».

توطنه / towte'e, to:te'e / ها / [عربی] اسم.
پیلان؛ نه‌خشه؛ ده‌سه‌داو؛ ساخت و پاخت؛
ساز و باز؛ ده‌سیسه؛ که‌ین و به‌ین بۆ
فیلبازی.

■ توطنه چیدن: پیلان‌گیران؛ نه‌خشه
کیشان؛ ده‌سیسئ چینه‌ی. هه‌روه‌ها:
توطنه کردن

توطن / tavatton / [عربی] اسم. [ادبی] کار
یا ره‌وتی به‌نیشتمان دانان و هه‌لبژاردنی
شوینیک بۆ نیشته‌جئ بوون؛ جیگه‌ بۆ
مانه‌وه برینه‌وه؛ ماله‌ندکردن.

■ توطن اختیار کردن: جیگیر بوون؛
نیشته‌جئ بوون؛ نیشتمان هه‌لبژاردن؛
یاگه‌گیرته‌ی؛ یاگئ په‌سنیه‌ی: توطن
گزیدن

توطن گزیدن ۱۰ توطن اختیار کردن

توفال / tûfāl / ها / اسم. تۆفال؛ ئالۆدار؛
ده‌پ؛ زه‌نگه‌تلیش؛ خیزه‌ره؛ هه‌لاش؛ په‌لخ؛
پردوو؛ ئەو داره ناسک و باریکانه که له
خانوو داپۆشیندا ده‌که‌ونه سه‌ر داره‌پاوه.

توفان / tûfān / ها / [مغرب از یونانی] اسم. ۱.
باسریشک؛ بازیشک؛ با و بۆران؛ واو واران؛
لاسامئ؛ ئالۆزی زۆر گرانی که‌ش و هه‌وا
له‌گه‌ل بای به‌خیرایی ۹۰ تا ۱۲۰

فرمان؛ نهمر؛ دهستووری که له لایهن شا و به مؤر یان ئیمزای ئهوهوه دهرده کرا ۲. یه کیک له شیوه گه لی خه تی عه ره بی.

توقیف / towqîf, to:qîf / [عربی/اسم، گرتن: ۱. /لات/قدیمی/ بالبهست؛ پهله بهست؛ قۆلبهست؛ کار یان رهوتی گیران <در تظاهرات دیروز چند نفر توقیف شدند: له خویشانده کسه دوتینیدا چهند کسه نالهست کران> ۲. پهیت؛ کار یان رهوتی گلدانهوه <پولیس پولهی مسروقه را توقیف کرد: پولیس پاره دزراوه کانی پهیت کرد>.

توقیفگاه / towqîfghah, to:qîf / [عربی/اسم، بهندیخانه؛ گرتووخانه؛ گرتووخانه. توقیفی / towqîf, to:qîf / [عربی/صفت، گلدراوه؛ گیراو؛ گراو؛ گیریاگ؛ پهیتی.

توکا / tûkā / [عربی/اسم، رهشیشه؛ بالندهیه کی ستران بیژی چکۆله ی رهنگامه؛ باسترک

توکار / tûkār / [عربی/صفت، تووکار؛ ناوکار؛ دلی کار. بهرانیه؛ روکار

توکان / tûkân / [فرانسوی/اسم، تووکان: ۱. /نجوم/ وینهیه کی ئاسمانی لای باشوور ۲. /ها/ پهلهوه ریکی میوه خوړ تابیه تی دهفرانی گهرمی ئامریکایه و له تیره ی داره سمه.

توکسین / toksîn / [عربی/فرانسوی/اسم، /پزشکی/ زاله؛ ژاراه؛ زاور؛ ژههراویک که لهشی بری له گیانداره وردیله کان دروستی ده کا.

توکل / tavakkol / [عربی/اسم، کار یان رهوتی هیوادار بوون به کارسازی له لایهن خوا و پیاوچا کانهوه؛ پشت بهستن؛ پشت پی بهستن؛ پشتن بهستن؛ پهشتی پنهینه ی <به خدا توکل کن: پشت به خودا

توفیق اجماری/ جبری: خوا داو؛ خوا داگ؛ دهسکهوتی بی ههول دان و به هه لکهوت.

توفیق داشتن: سهرکهوتوو بوون <در کارش توفیق داشت: له کاره کهدا سهر کهوتوو بو>.

توفیق رفیق شدن: [مجازی/ سهرکهوتن؛ بهخت تهخت/ یار بوون؛ دهسدان؛ دهس کهوتن؛ به ئامانج گه یشتن.

توفیق یافتن: سهرکهوتن <در امتحانات توفیق یافت: له ئهزمونه کاند سهر کهوت>.

توقع / tavaqqo' / [عربی/اسم، چاوهروانی؛ چاوه نووری؛ چه مه و چه می؛ خوازه؛ رابینی؛ داخوازی <سعی می کنم توقع او را برآورده کنم: تیده کووشم چاوهروانی ئهوه به جی بینم>.

توقف / tavaqqof / [عربی/اسم، کار یان رهوتی راوهستان؛ وهستان؛ ویستان؛ ویسیان؛ ویسان؛ مدره ی؛ مدرای: ۱. له ره یشتن مانهوه <سر چهار راه توقف کرد: له سهر چوار ریان راوهستان> ۲. گت؛ گر <کار دچار توقف شد: کار تووشی وهستان هات>.

توقف کردن: وهستانهوه؛ ویستانهوه؛ ویستانهوه؛ وهستان؛ راوهستان؛ ویسیان؛ مدرایره؛ ئهوه مدره ی.

توقفگاه / tavaqqofgāh / [عربی/فارسی/اسم، ۱. ویستانگه؛ پارکینگ؛ شویتیک بو راکرتی ماشین ۲. گاراج؛ گاراژ.

توقیر / towqîr, to:qîr / [عربی/اسم، [ادبی/ریزگری؛ ریز و سوپاس؛ کار یا رهوتی ریز گرتن، ریزلینان، خهمناندن، ریز چنه گترته ی <با کمال توقیر به عرض می رساند ...: بهو په ری ریزلانهوه راده گه یئرئ...>.

توقع / towqî', to:qî' / [عربی/اسم، ۱. /ها/

بیسته.

توکوفرول / tokoferol: [فرانسوی] اسم،
ویتامین ئی ویتامین

توکیل / towkıl, to:kıl: [فرانسوی] اسم،
بریکارگری؛ کار یا رهوتی دهست‌نیشان
کردن یان گرتنی بریکار.

توگود / tûgowd, tûgo:d: [گفتاری]
قوول؛ ناوچال؛ چال؛ قوپاو؛ قوپاگ؛ قوپیا؛
رۆچوو «بشقاب توکود: قاپی قوول».

تولا / tavallā: [عربی] اسم، [دبی] دۆستی؛
دۆستایه‌تی؛ دۆسی؛ هه‌فالی: تۆلی

تولارمی / tûlāremi: [فرانسوی] اسم،
[پزشکی] که‌رویشک‌تا؛ نه‌خۆشیه‌کی چلکی
برئ گیانله‌به‌ران که وه‌کوو تاعوونه و
مرۆیش له پیوه‌دانی هه‌شه‌ره‌ی پیس،
تووشی ده‌بی.

تولب / tûlab: [گفتاری] خه‌مین؛
که‌یل؛ وه‌زه؛ وێرس؛ وه‌رس؛ جازز؛ دلخۆز.
□ تولب رفتن: وه‌رس بوون؛ دل که‌یل
بییه؛ دلخۆز بوون.

تولد / tavallod, ها: [عربی] اسم، ۱. رهوتی
هاتنه دنیا؛ له دایک بوون «تولد کودک: له
دایک بوونی زارۆک» ۲. وه‌دیهاتن؛ په‌یدا
بوون؛ هاتنه ئاراوه؛ په‌یدا بییه «تولد عصر
جدید: په‌یدا بوونی چاخێ نوێ».

□ تولد یافتن: له دایک بوون؛ به دنیا
هاتن؛ په‌یا بوون؛ هاتنه دنیاوه؛ په‌یدا
بییه «مستوره در سهندج تولد یافت:
مه‌ستوره له سنده له دایک بو».

تولک / tûlak: [گفتاری] اسم، [جانورشناسی] تووک
وه‌راندوو؛ تووک خستوو؛ په‌ر / تووک وه‌ریو.

□ تولک رفتن: په‌ر وه‌رین؛ په‌ر و پۆ
خستن؛ په‌ل که‌وته‌ی؛ داوه‌رائی په‌ر و
پۆی په‌له‌وه‌ر.

توله / tûle, ها: [اسم] تووتک؛ کۆله؛ تووله؛

توتوله؛ به‌چکه‌ی سه‌گ، گورگ، ورچ،
پۆی، شیر و...

توله‌سک / tûlesag, ها: [اسم] تووتک؛
تیتگ؛ سه‌ی سانگ؛ توتته کۆله؛ تیتته کۆله؛
توتته‌له؛ کوتتلک؛ گج‌ووک؛ کوتک؛
کوتک‌زای؛ کوتکه؛ کووته؛ ختو؛ کۆک؛
گوج‌ووک؛ گج‌ووک؛ گوجی؛ گوجیله؛
توتته‌سه‌گ؛ تیتکه‌سه‌گ؛ تووله‌سه‌گ؛
به‌چکه سه‌گ.

تولی / tavallā, ها: [عربی] تولا
تولیست / towliyat, to:liyat: [عربی] اسم،
سه‌ره‌یه‌رستی؛ سه‌ره‌یه‌رشتی؛ چاوه‌دی‌ری
(به‌تایبه‌ت شوپینکی پیروژ) «ناب آستان پیر
شالیار: سه‌ره‌یه‌رسی باره‌گای پیر شالیار».

تولید / towlîd, to:lîd: [عربی] اسم، ۱. کار
و رهوتی وه‌به‌ر هاتن؛ به‌دیهاتن؛ به‌ره‌هم
هاتن «تولید شدن: وه‌به‌ر هاتن» ۲. کار یان
رهوتی وه‌به‌ره‌یئان؛ هلبه‌راندن؛ وه‌ش
که‌رده‌ی؛ به‌ره‌هم هیئان؛ به‌دیهيئان «تولید
برق: وه‌به‌ر هیئانی کاره‌یا» ۳. له‌ات /
به‌ره‌هم؛ داهاات؛ هه‌ل‌به‌ر؛ هلبه‌ر؛ نه‌نجام؛
ئاكام؛ حاصل.

□ تولید انبوه: کۆمه‌سازی؛ کار یان رهوتی
به‌ره‌هم هیئانی کالاییک به‌فراوانی.
تولید ثروت: مال‌خستنه‌وه؛ به‌دیهيئانی
سامان.

□ تولید داشتن: به‌ره‌هم هه‌بوون؛
به‌ره‌همدار بوون «این کارخانه سالی پنج هزار
تن تولید دارد: نهم کارخانه له سالدا پینج
هزار تون به‌ره‌می هه‌یه».

تولید شدن: ۱. به‌دیهاتن؛ به‌ره‌هم هاتن؛
وه‌به‌ر هاتن ۲. درووس بوون؛ چئ بوون؛
وه‌ش بییه «در این جا شیشه تولید می‌شود:
لیره‌دا شووشه درووس ده‌یه».

تولید کردن: به‌ره‌هم هیئان؛ وه‌به‌ر

برى جاريش ده بېته شيرپه نجه و هيرش ده كاته سهر شانه گه لى دهر و بهرى و ده تهنېته وه: غده: تومور

☐ نومر استخوانى: لكى پيشه: جورىك شانەى نااسايى كه له پيشه دا بهدى دى.

تومن / toman / ☞ تومان

تومنى / tomanî / ☞ تومانى

تومور / tûmor / ☞ تومر

توموگرافى / tomog(e)rāfi / ها: / فرانسوى / اسم: / پزشكى / توموگرافى: جورى ديتنه وهى ئەندام به هوى تيشكى كارهاوه.

تون / ton / : فرانسوى / ☞ تن

تون / tûn / ها: / اسم: / قديمى / توون: توونخانه: ئيتون: هيتوون: ئاگردانى گه رماو.

تونتاب / tûntāb / ها: / ان: / اسم: توونچى: پهينچى: تووننه وان: ئاگره لكه رى گه رماو.

توندر / tondrā / ها: / انگليسى / روسى / اسم: / زمين شناسى / توندر: دهشت و دهرى تهخت و بى درهختى ولاتانى سهرد و سههولاوى باكوورى، كه له گياى وهك ههژگ و چرى و توورپك داپوشراوه.

تونگ / tûng / ☞ چوب چينى

تونگوز / tûngûz / : اسم: توونگوز: ۱.

خيلى زهر دپيستي نيسته جيى سيبى ۲. / ها: هه رتاكي لهو خه لكه ۳. زمانى ئه و خيله، له زمانگه لى ئورال- ئالتايى * تنگوز

تونل / tûnel / ها: / فرانسوى / انگليسى / اسم: بنكه: قميش: قوموش: قومەش: نهفهق: لهغمه: لهغمه: نهغمه: تونيل: بوارگه ي دهسكردى ده ژير زهوى يان به ناو كيودا.

☐ تونل زدن: تونيل ليدان: دروست كردنى بوار به ژير زهوى يان به ناو دلئى كيودا.

تونل كندن: تونيل كهندن: كهندن و كون كردنى كيئ و ژير زهوى.

هينان: بهديهينان: هلبه راندن < تفنگ و فشنگ را خودمان توليد مى شيم: خومان چه ك و گولله بهرهم دىي>.

توليدات / towlîdât, to:lîdât / : عربى / اسم: بهرهمه گه: بهرهمه كان: ئه وهى بهرهمه ها تووه < توليد كشاورزى: بهرهمه كدى كشتوكال>.

توليدمنل / towlîdemesl, to:lîdemesl / ها: / عربى / اسم: / زيبست شناسى / زاو زيبى: زاو زيبى: كارى تووره مه خستنه وه: زيننه وه (گيايان گيانله بهر) بو بهديهينانى زيننه وه ريكى وهك خوى: زادآورى: هماورى

توليدى / towlîdî, to:lîdî / ها: / عربى / اسم: / گفتارى / بهرهمه مگه: شوينى دروست كردنى شتومهك.

توليدى: صفت. بهديهاتوو: چيكراو: وه بهر هينرا < محصول بولدى: بهرهمه مى حيكراو>.

توليم / tûl(i)yom / : فرانسوى / اسم: توليؤم: توخمى كانزايى له دهسته ي لانتايدگه ل، به ژماره ي ئه تومى ۶۹ و كيشى ئه تومى ۱۶۸،۹۳.

تومار / tûmār / ها: / از عربى / اسم: شايانامچه: تومار: كاغه زى بارىك و بليند كه له سهريه وه شتيك دهنوسرى و كؤمه ليك مور و ئيمزاي ده كهن: طومار

تومان / tûmān / ها: / تركى / اسم: تمه: يه كه ي خوماليانه ي پاره ي ئيران به رانه ر به ۱۰ ريال: تومن

- تومانى / tûmānî / : تركى / پيوژه. - تمه نى: بايه خدار به پيى تمه ن < دوهزار نومانى: دووهزارمى>: تومنى

تومر / tûmor, tomor / ها: / فرانسوى / اسم: / پزشكى / توومور: لك: گرى: لوه: كؤمه يهك له شانەى نااسايى كه به روا له ته هه ر له شانەى ئاسايى ئه كا، به لام كارىكى وا ناك و

تهخت؛ بنه؛ تا؛ ناخ؛ كهوكهوى؛ رووبهري
خواري ديوار يان پاي شوئينكي
دهوره گيراو <ته دره؛ ته دريا؛ بنى دؤل؛ بنى
زهريا> ۲. ناخ؛ ئاخړ؛ قور؛ بنه؛ لاي خوار؛
بيخ؛ قوولايي؛ قوون <ه جيب؛ ه دل؛ بنى
گيرفان؛ ناحى دل> ۳. ئهو بهر؛ شويني
برانهوى دريژه يهك. بهرانبهر؛ سر <ه
خيابان؛ نهو بهري شهقام> ۴. /مجازي/ بېخ؛
بنه؛ بنجي؛ نزيك به ريشه <از نه كندن؛ له
بنهوه كندن>.

□ از ته؛ له بنهوه؛ له بېخهوه؛ له قوتهوه؛
بېخهنه؛ په ينه نه.

از ته دل؛ له ناخي دلهوه؛ له قوولايي
دلهوه <از ته دل گفتم؛ له ناخي دلهوه
گوتم>.

تا ته؛ ۱. تا بېخ؛ تابن؛ تا پييان؛ تا
پهينوو؛ تا گامه؛ تا خوارترين شوين ۲. تا
ئاخړ؛ تا دوايي؛ تا دمايي.

□ ته چيزي بالا آمدن <ته كشيدين

چيزي

ته چيزي را بالا آوردن؛ /كنايي/ يافت
شتي برين؛ قرته له شتي برين؛ تاق
شتيك برېنهوه/ چنينهوه؛ دوايي به
شتي هيئنان؛ دماو چيوپوي برپه
<بچه ها ته شيريني و ميوه را بالا آورد بودند؛
منداله كان يافني شيريني و ميوه يان
بريوو>.

ته دل را گرفتني؛ /مجازي/ بهر دل خستن؛
نيمه تير بوون؛ وهر دل گيرته ي <يك لقمه
بخور ته دلت را بگيرد؛ تيكه يهك بخور با
بدر دلت بگري>.

ته كشيدين چيزي؛ /كنايي/ دوايي هاتني
شتيك؛ ئاخري شتي هاتن؛ دماچوروو
چيوپوي ئامه ي <پولم نه كشد؛ پاره كه
دوايي هات>.

توهم / tavahhom. ها؛ ات؛ /عربي/ اسم.
گومان؛ ساوير؛ ته مزى؛ خه يالات؛ توپش؛
بهه زره وه چوون؛ رهوتي خه يال كردني
شتيك كه له راستيدا نيه <گاهي دچار اين
توهم مي شدم كه سرم بزرگتر مي شود؛ برى جار
تووشى هم گومانه ده بووم كه سهرم گه وره تر
ده بپته وه>.

توهم^۱ / tûham / صفت. /گفتاري/ تيكچوو؛
په شتيو؛ داگيراو؛ داگيريگ؛ په ريشان <آزاد
خيلي توهم بود؛ ئازاد زور نيكچوو بوو>.

ههروه ها؛ توهم رفتن

توهم^۲؛ قيد. /گفتاري/ ناويهك؛ نيويهك؛
له نيويهك؛ دلي؛ يو؛ وريو <حلقه ها توهم
رفته بودند؛ ئالقه كان چووبوونه ناويه كه وه>.

ههروه ها؛ توى هم

توهمزا / tavahhomzā. ها؛ /عربي/ فارسي
صفت. خاوهينهر؛ گوماناوهر؛ بيرئالوز كهر.

توهين / towhîn, to:hîn. ها؛ /عربي/ اسم.
سووكايه تي؛ ههلس و كهوتيك كه به
مه بهستي زه بوون كردن يان بپريز و بر
كردني كه سيكه، يان ده بپته هو ي ئاوه ها
كارتيك <نبايد به كسى توهين كرد؛ نابى
سووكايه تي به كه سي بگري>.

تويي^۱ / tûyî / ها؛ /اسم/ /گفتاري/ تيوب؛
ئالقه ي لاستيكي نيو بو ش كه ده ناو
ته گهروه ده خري؛ تويي

تويي^۲؛ صفت. /گفتاري/ ناوين؛ نيوان؛
ناوه كي؛ دليين؛ ناونجي؛ ناوگين؛ جيگرتوو
له نيو يه كيكي تر دا <اتاق تويي؛ ديوى ناوين>؛
تويي

تويي^۳ / ها؛ ضمير. نيواني؛ ناوين؛ دلييي؛
ناوگين؛ شتي كه له نيو جيگايهك يان
شتيكي تردايه <تويي را برداشتم؛ نيوانيه كه م
لابرد>؛ تويي

ته^۱ / tah. ها؛ /اسم. بن؛ ۱. بېخ؛ قوت؛

ته کرفن: بن گرتن؛ کزبانده وه؛ کزبه ی
پۆره ره «برنج کمی سه شرفه بو»؛ برنجه که
که می پی تر بو.

ته: قید. [گفتاری] بن؛ بیخ؛ قوٚت؛ بنی؛
تهخت؛ بنو؛ بنه و «ساعتم افتاد سه چاه»
سه عاته کهم کهوته بی چاکه وه.

ته: پیشواژه. بنه؛ بیخ؛ بن؛ له بنه؛
به شتیکی کهم یان ناسه واری شتیکی مانه وه
«نه مانده: بنه ماو».

تهاتر / tahātor: [عربی] / اسم. [قدیمی]
نال و گوژی؛ وارو گوژی؛ چۆنیه تی سه ره سه ره
بوون.

تهاتری / tahātorî: [عربی] صفت. [قدیمی]
سه ره سه ره؛ هه مبه ری؛ ره وتی شت به شت
گوژینه وه ی بی باقی دانه وه «معامله ی تهاتری»
مامه له ی صادره سهر.

تهاجم / tahācom: ها؛ ات: [عربی] / اسم.
هیرش؛ ده سهریژی؛ په لامار؛ هه لمه ت؛
شالاو؛ پلار؛ گالا؛ هروژم؛ وروژم؛ هوروژمه.

☐ تهاجم فرهنگی: شالای فرهنگی؛ کار
و ره تگه لی ریکخراو بو گوژین، لاواز
کردن یان سرینه وه ی فرهنگی، له
ریی نواندن ی بایه خگه ل و وینه گه لی دژ
به و فرهنگه وه.

☐ تهاجم آوردن: په لامار دان؛ شالاو
هینان؛ هوروژم بردن؛ هه لمه ت بردن؛
هیرش بردن؛ داپرسکاندن؛ دابه رزاندن؛
پاریز بردن.

تهاجمی / tahācomî: [عربی] صفت.
هیرش به رانه؛ هیرش که رانه؛ هیرش ی؛
هروژمیانیه «سلاح تهاجمی» چه کی
هیرش به رانه.

تهبری / tahborî: / اسم. بیخ بر؛ بن بر؛
بنه بری؛ کاری له بنه وه برینی ره کان.
هه ره وه: ته بر

ته بندی / tahbandî: / اسم. [گفتاری] به ردل؛
وه ردل؛ به رکول؛ خوارده مه نیه کی کهم له
نیوان دوو ژمه دا یان به جیی ژمه یک
ده خوری «دیدم به این زودی از بهار خبری
نیست، کمی ته بندی کردم: زانیم بهم زووانه
فراوین پی ناگا، بدر دل یکم خست».

ته پر / tahpor: / اسم. تاپر؛ تاپه ر؛ چه کی که
له بن لووله که یه وه گولله ی تی ده خری
«تفنگ ته پر: تفهنگی تاپر».

تهتسراز / tahtarāz: / اسم. بن دین؛
خوارووترین روو له به ستینی ئاودا که به
هوی ئاوه وه سواوه و چۆته خواره وه.

ته تزاری / tahtaqārî: / ها: [فارسی] / ترکی
/ اسم. [مجازی، گفتاری] ئاخرجوژ؛ پاشه به ره؛
بجووک ترین مندالی خیزان.

ته تزاری: صفت. [کنایی، گفتاری] ئاخرجوژ؛
نازدار؛ وه وێر که.

تهجی / tahaccî: [عربی] / اسم. حونجی؛
هینجه؛ هینجه؛ کار یان ره وتی خویندنه وه
به سه ره و ژیر و بۆره وه.

ته چسب / tahčasb: / اسم. جوژیک به رگ
گرتنی کتیب که لاپه ره کان به چه سپ
پیکه وه و ئه مجار به به رگه که یه وه
ده چه سپین.

ته چک / tahček: / ها: / اسم. تاجه ک؛
تهه چه ک؛ ئه و به شه ی له په ره گه لی
دهسته چه ک که لای خاوه نه که یه وه
ده مینیتته وه و ناسنامه ی چه که که ی تیدا
ده نووسری.

ته چین / tahčîn: / اسم. کراشکه؛
په رده پلاوه؛ خوارده مه نیه کی ئیرانیه بریه تی
له برنج، پله گوشت، ماس، هیلکه و
زه عفران که یه که تخته ده بیته وه.

تهه دوزی / tahdûzî: / اسم. بن دووری؛
جوژی به رگ گرتنی کتیب که لاپه ره کان

له بنهوه پێكهوه ددروون.

تهدید / tahdīd، ها: /ات: /عربی/ اسم، هه‌په‌شه؛ هه‌په‌شی؛ هه‌شه‌که؛ گوره‌شه؛ په‌شه؛ گف؛ گه‌ف؛ کف؛ گور؛ وهرده؛ زرت؛ نه‌هيو؛ نه‌يب؛ زيت؛ تاپال: ۱. کاريان په‌وتی ترساندنێ که‌سێک له لێدان، ئازار، مه‌رگ يان له ده‌ست‌دانی شتێک؛ هه‌دیداندن «ارباب مارا ته‌دید کرد: ئاغا هه‌ره‌شه‌ی لێ کردین» ۲. ئه‌وه‌ی ده‌بێته هه‌وی ترس و نیه‌گه‌رانی «آلودگی محیط‌زیست به‌ صورت ته‌دیدێ برای زندگی مردم درآمده است: ئالوده‌یی ژینگه‌ بووه‌ ته‌ هه‌ره‌شه‌یه‌ک بۆ ژیا‌نی خه‌لکی»

ته‌دیگ / tahdīg، ها: /اسم، بنکړ؛ بنکړه؛ بنکړنه؛ لایه‌ک له برنج یا نان یا سیفه‌زه‌میننه که له بنی مه‌نجه‌له‌ی ده‌خن و ده‌برژی.

☐ ته‌دیگ بستن: بنکړ به‌ستن؛ بێخ گرتن؛ بنکړنه‌ گیرته‌ی؛ برژانی لای ژێرووی چێشت (وه‌ک برنج، سیفه‌زه‌میننی ...) له په‌وتی کولاندا.

ته‌ه‌ذیب / tahzīb، /عربی/ اسم، په‌وتی پاکه‌وه‌ بوون له عه‌یب و که‌م و کوورێ.

ته‌هرنگ / tahrang، ها: /اسم، شوینه‌په‌نگ؛ ئاسه‌واری که‌مه‌له‌چاوده‌ری په‌نگ (ته‌هرنگ خاکستری: شوینه‌ردنگی خۆله‌میشی).

ته‌هریش / tahrīš، ها: /اسم، بن‌ردین؛ بنه‌پیش؛ تاریش؛ ریشی زۆر که‌م «عینک می‌زد و ته‌هریش داشت: چاویلکه‌ی ده‌نا و بنه‌ریشی ئه‌هێشته‌وه».

ته‌سفره / tahsofre، /اسم، به‌رماو؛ پاشماوه؛ سفره‌مه‌نه؛ ئه‌و خواره‌مه‌نیانه‌ی که له دوای نان‌خواردن له سه‌ر سفره‌وه ده‌میننه‌وه.

ته‌سد / tahsedā، /فارسی/ /عربی/ اسم،

نیمچه‌ ده‌نگ؛ ده‌نگی هنده‌ک خۆش «قدیم نه‌مانی داشتم: چه‌لان نیمچه‌ ده‌ک‌بکم هه‌بوو».

ته‌لکه / tahloke، /عربی/ /اسم، /دبی/ ۱. نابوودی؛ له نیو چوویی؛ فه‌وتیاگی؛ نه‌مانی ۲. جیگا یان دۆخی که ده‌بێته هه‌وی له ناو چوون.

ته‌له‌جه / tahlahce، ها: /فارسی/ /عربی/ اسم، بن‌زار؛ بنه‌زاراوه؛ نیشان یان تۆزه شوینه‌وارێک له زاراوه یان زمانیکی بێجگه ئه‌و زمانه‌ قسه‌ی پێ ده‌کرێ «فارسی را با ته‌له‌جه‌ی کردی حرف می‌زد: به‌ ئێکی کوردیه‌وه فارسی قسه‌ی ده‌کرد».

ته‌ه‌لیل / tahlīl، /عربی/ /اسم، /اسلام/ ته‌ه‌لیله؛ وتنی «لا اله الا الله» به‌ کۆمه‌ل.

ته‌مانده / tahmānde، /اسم، /گفتاری/ پاشماوه؛ پاشمه‌نه؛ پاشمه‌نده؛ پاشخوان؛ به‌رماوه؛ بن‌ماوه؛ پاشخوانه «مانده‌ی غذا را دور ریخت: پاشماوه‌ی چێشته‌که‌ی رژاند».

ته‌مه‌ت / tohmat، ها: /عربی/ اسم، ئه‌ر؛ بوخت؛ بخت؛ نایه؛ بوختان؛ تۆمه‌ت؛ بوختیان؛ هه‌له‌به‌سته؛ په‌وتی لکاندنێ کارێکی ناره‌وا به‌ که‌سێکه‌وه، تا کاتی که نه‌سه‌لماوه.

☐ ته‌مه‌ت زدن: تۆمه‌ت لێدان؛ بوختان کردن؛ درۆ هه‌له‌به‌ستن به‌ که‌سێکه‌وه.

ته‌مه‌زه / tahmāze، /اسم، بن‌چێژه؛ بن‌چێژ؛ تامێکی زۆر هندک له چێژه‌یه‌ک که زۆتر دوای چێژه‌ی سه‌ره‌کی هه‌ست ده‌کرێ «شیرین بود، ولی یک ته‌مه‌زی ترش داشت: شیرین بوو، به‌لام بن‌چێژه‌کی ترشی هه‌بوو».

ته‌نەشت / tahnešast، /اسم، بن‌خاله؛ رۆنیه‌یه‌ی ماکی له جیگه‌ییک (وه‌ک بن سه‌ماوه، لوله‌ی تاقیکاری، ده‌ماری له‌ش

و...)

ته‌نشین / tahnešîn / : صفت، نیش‌توو؛
تانشین؛ بن‌نیش‌توو؛ بیخ‌گرتگ.

ته‌نیش‌تویی / tahnešînî / : اسم، نیش‌توویی؛
بن‌گرتوویی؛ بیخ‌گرتوویی؛ کار‌یان‌په‌وتی
نیش‌تینه‌بنه‌وه.

ته‌نیش‌ت / tahniyat / : ها / : [عربی] / اسم،
پیرۆزبایی؛ شادابای؛ مباره‌ک‌بایی (عید‌نوروز
را به شما نیش‌ت می‌گویم؛ پیرۆزبایی جیژنی
نه‌ورۆزتان لی ده‌که‌م).

ته‌و‌تو / tah-o-tû / : اسم، [گفتاری] / قوولایی؛
ناخ؛ ناوه‌رۆک؛ تاوتوینی؛ به‌شی‌داشاردراوی
دوو‌له‌به‌رچاو.

ته‌و‌توئی‌حایی‌را / کشن: کون و قوژنی
شوینتیک‌گه‌ران؛ سه‌نگ و سوژن‌کردنی
شوینتیک؛ باش‌گه‌ران و پشکینیی
جیگاه‌یک؛ یاکێوه‌وشکهنی (ته‌و‌توئی
ته‌و‌توئی، بلکه عصایم را پیدا کنی؛ کشن و
گۆچانه‌که‌م بدۆزیه‌وه).

ته‌و‌توئی‌کاری‌را / در آوردن: بن و
بنه‌رته‌ی کارێک ده‌ره‌ینان؛ وه‌رد
دانه‌وه‌ی کارێک؛ ورد‌کردنه‌وه‌ی کارێک؛
کارێک‌شی‌کردنه‌وه؛ له‌بنه‌جۆ
ده‌رهاوردنی کارێک؛ به‌رده‌یوه‌ئه‌وه‌پر
(ته‌و‌توئی‌ئێ‌ک، ر ده‌ی‌ئێ‌م، تا بفهمم چا
خانه‌اش را فروخت؛ بن‌ده‌رده‌ی ته‌م‌کاره
ده‌ده‌سه، بزانم بۆ ماله‌که‌ی فروشت).

ته‌و‌و / tahavvor / : [عربی] / اسم، [ادبی]
بویری؛ بی‌په‌روایی؛ موکوری؛ ئازایه‌تی‌له
پاده‌به‌ده‌ر.

ته‌و‌و / tahavvo' / : [عربی] / اسم، دل‌شیواوی؛
ئاریان: ۱. شله‌ژانی‌گه‌ده‌و‌په‌رای‌حه‌ز‌به
هه‌له‌هاوردنه‌وه. ۲. [کنایی] / ئیق؛ هئیق؛ حیق؛
قیز؛ قیز؛ هه‌ست‌به‌بیزاری و قینی زۆر.

ته‌و‌و‌آو‌ر / tahavvo'avar / : [عربی] / فارسی
صفت، هیل‌نجاوه‌ر: ۱. دل‌تیک‌ده‌ر؛
دل‌شیوین: ۲. [کنایی] / قیزه‌ون؛ قیزه‌ون؛
بیزه‌هینه‌ر؛ دل‌هه‌لشیوین؛ شتی زۆر ناله‌بار
و نه‌گونجاو.

ته‌ویه / tahviye / : [عربی] / اسم، ۱. باگۆری؛
باگه‌وۆری؛ کار‌یا‌په‌وتی‌گه‌یاندن و ئال‌و‌گۆر
پیکردنی‌هه‌وا‌له‌شوینتیکدا. ۲. /ها/
[مجازی] / ئیرکۆندی‌شن؛ ده‌زگایان
که‌ره‌سه‌یه‌ک‌که‌ئه‌و‌کاره‌ی‌پیده‌کری.

ته‌هی / tohî / : صفت، [ادبی] / والا؛ فالاه؛ خالی؛
به‌تال؛ پی؛ پووک؛ نوو؛ خافوو؛ ناو‌خالی؛
بی‌ناوه‌رۆک؛ خال؛ پووچ؛ هوویل؛ هالی؛
کلۆر؛ کروو. به‌رانبه‌ر: پُر (جام‌ته‌ی: جامی
والا).

ته‌ه‌دست / tohîdast / : ها / : ان / : صفت، [کنایی]
[ادبی] / ده‌سکورت؛ ده‌سخالی؛ ده‌سته‌نگ؛
هه‌ژار؛ نه‌دار؛ ده‌سه‌هاتی؛ ده‌س‌والا؛
ده‌سه‌هولی؛ ده‌س‌به‌تال؛ بی‌سه‌رمایه،
دارایی‌یان‌کاری‌پتویست‌بۆ‌به‌سه‌ر
بردنی‌ژیان (مردی ته‌ه‌دست‌بود: پیاوینکی
ده‌سکورت‌بوو).

ته‌ه‌دستی / tohîdastî / : اسم، [کنایی]
ده‌سکورتی؛ ده‌سته‌نگی؛ هه‌ژاری؛ نه‌داری؛
ده‌سخالی‌یه‌تی (ته‌ه‌دستی‌نگ‌نیست:
ده‌سکورتی‌عاریه).

ته‌ه‌یگاه / tohîgāh / : اسم، [کالبدشناسی] / ۱.
بانت‌ترین‌به‌شی‌پیشه‌ی‌له‌گه‌ن؛ پیشه‌ی
بن‌بال: ۲. [مجازی] / خالیگه؛ برک؛ لا‌برگ؛
که‌له‌که؛ کیله‌که؛ کیله‌کی؛ کاله‌کا؛ خافک؛
پووته‌گا؛ هالیگا؛ هیت؛ ته‌موو؛ ته‌نشت؛
ته‌پێزه؛ لاپالوو؛ قه‌برخه؛ قه‌پرخه؛ قه‌ورخه؛
لاقه‌بره‌غه؛ لاکاول؛ په‌راسوو؛ نه‌ووق؛
نیف‌ته‌نگ؛ به‌شیکی‌له‌ش‌که‌ده‌که‌و‌یتته
خوار‌شوینی‌پیک‌گه‌یش‌تینی‌دوا‌بین

یه راسو به برپړه‌ی پشته‌وه.

تهی مغز / tohîmaqz: ها؛ ان: صفت. / مجازی، ادبی / بې می‌شک؛ بې مه‌ژگ؛ ده‌به‌نگ؛ سه‌رخ‌لؤل؛ گه‌وج؛ بل‌حه؛ سه‌ر کوپړ <مُشتی تهی مغز دورش را گرفته بودند: بری بی‌میشک دهوریان دابوو>.

تهیه / tahiyye: اعربی / اسم. دابین؛ ئابوور؛ کار یان ره‌وتی پیکه‌پینان <تهیه‌ی این همه پول مشکل است: دایی‌ی ئهم همه‌مکه پاره‌یه دژواره>.

▣ **تهیه شدن:** دابین بوون؛ ئابوورین.

هه‌روه‌ها: تهیه کردن

تهیه کننده / tahiyyekonande: ها؛ گان: / اعربی / فارسی / اسم. کارگیر؛ که‌سئ که دابین کردنی خه‌رج و پیو‌یستیگه‌لی فیلم یان شانؤ‌پیک وه‌ئسه‌ستؤ ده‌گرئ و یارمه‌تی دهره‌پنهر ددها.

تهیج / tahiyc: اعربی / اسم. کار و ره‌وتی ورووژان؛ ئارووژان.

▣ **تهیج شدن:** ورووژان؛ ورووژیان؛ ئاورووژان؛ خوین هاتنه‌کول. **تهیج کردن:** ورووژاندن؛ ئاورووژاندن؛ خوین هاوردنه‌کول.

تیاتر / tiyâtr: [فرانسوی] تاتر-۱

تیار / tayyâr, tiyâr: [مغولی] صفت. / گفتاری / بازو؛ ئاماده؛ ته‌یار؛ ساز؛ دابین؛ ئابوور؛ حازر و بازو؛ گیف؛ به‌ره‌ه‌ف؛ مق <تخت و تیار: حازر و بازو>.

تیار / tiyâr: [؟] / اسم. برگه؛ له‌له‌ک؛ شکل و شیوازی برگه‌برگه‌ی مه‌وجدار.

تیماین / tiyâmîn: [فرانسوی] / اسم. ویتامین

تیان / tiyân: ها؛ / اسم. تیانه؛ تیان؛ قازان؛ قازانه؛ به‌رؤش؛ قه‌زان؛ ده‌فری گه‌وره‌ی دهم‌باز و زؤرتر بی‌سه‌ر.

تسی. ان. تی / tî.en.tî: [انگلیسی] / اسم. / مخفف، شمیی / تی. ئیین. تی؛ تری‌نیترو تولؤئهن، ته‌نیک‌ی بلوورینی زهر د و ماکیک‌ی ته‌قینه‌وه‌یی زؤر به‌قه‌وه‌ته.

تیپ / tîp: ها؛ / [فرانسوی] / اسم. ۱. تیپ؛ یه‌که‌ی چه‌کداری؛ بریه‌تی له (زؤرتر) ۲۱۵

که‌س ۲. چین؛ تاقم؛ پؤل؛ ده‌سته‌یه‌ک له که‌سان یان شتانی وه‌ک یه‌ک که‌به شیوه‌ی په‌لیکی جیاواز ده‌سته‌به‌ندی ده‌کرین <تپ پرخاشگر: چینی جه‌نگه‌رانی> ۳. وینه؛ نمانه؛ که‌سپک یان شتئ که‌خاوه‌ن تابه‌تمه‌ندی گرو یان ریزیکه ۴.

چه‌شن؛ جوړ؛ ده‌سه؛ ده‌سته؛ ریز؛ تاقم؛ تاقمئ <از این تب کتابها خوشم نمی‌آید: لهم جه‌سه‌ کتیبانه خوشم نایه‌ت>.

▣ **به تیپ هم خوردن:** به یه‌ک هاتن؛ به یه‌ک خواردن؛ وارده‌ی به‌هه‌نترینی یؤی <آرام و سارا خوب به‌تپ هم می‌خورند: ئارام و سارا باش به‌یک ده‌خون>.

به تیپ هم زدن: به‌گژ یه‌کدا چوون؛ دان له یه‌ک؛ چوونه‌سه‌ر و کلاو یه‌کا؛ به یه‌کا دان؛ پیوه‌ره‌گژی‌یه‌ی <دو روز نکشید که زدند به تیپ هم و کارشان به‌کلاتتری کشید: دوو رؤژی نه‌خایاند به‌کژ به‌کدا چوون و کاربان کیشایه که‌لانتهری>.

تیپا / tîpâ: ها؛ / اسم. / گفتاری / پشته‌پا؛ پشته‌پئ؛ شابان؛ شه‌ق؛ قاو؛ شه‌پ؛ چین؛ پن؛ شه‌قئ که‌به به‌شی پیشووی بان پالئ دهرئ.

تیپاکس / tîpâks: [انگلیسی] / اسم. تیپاکس؛ نیوی بازرگانی بؤ دامه‌زراوه‌گه‌لی پؤستی تابه‌تی.

تیتان / tîtan: [فرانسوی] تیتانیم

تیتانیم / tîtan(i)yom: [انگلیسی] / اسم. تیتانیؤم؛ توخمی کانزایی، به‌ژماره‌ی

خومال؛ تیرهک؛ دیرهک؛ شاتیر؛ باهوو؛
نالودار؛ داررایهل؛ نیرگه؛ راژه؛ راجه؛
داریکی پتهو و قایمه که دارگهلی میچ
ده کهونه سهری.

تیر خلاص: تیری خه لاس؛ گوله یهک که
بو دلنیا بوون له کوژرانی که سئی یا
گیانله بهریک له کاتی گیان که نشتیدا لئی
ده ته قینن.

تیر سیمانی: تیری سیمانی؛ تیری
چیمه نتو؛ تیر بهر قیک که له سیمان
دروست ده کری.

تیر شهاب: ۱. هه ساره بو؛ ئوساره بوه؛
شه هاو؛ شولک ۲. /کنایی/ پهله پاتور؛
له زبیه له ز؛ هه شتاو؛ زور به له ز و پهله.

تیر غیب: ۱. گوله ی ناگه هانی؛ گوله ی
ویل/ وئله کی؛ گوله ی لابه لا؛ گوله یی که
له شویتنی نادیاره وه درده چی ۲.
/مجازی/ مفاجا؛ مهرگی ناکاو؛ مهرگی
کوتوپر؛ مهرگی بی واده.

تیر کمان: دۆخ؛ تیری که وان؛ تیر و
که مان: کمان-۱

تیر مژگان: /کنایی/ تیری مژگان؛ تیری
مژول؛ برژانگی دریژ و جوان.

تیر هواپی: گوله ی هه وایی؛ گولله یهک
که به رهو ئاسمان و به بی نیشانه گرتن
ده ته قی.

یک تیر و دو نشان: /کنایی/ به تیری دوو
نیشان؛ تیری یک و دوو نیشان؛ کاریک که
دوو قازانجی هه یه.

تیر انداختن: تیره نازی کردن؛ تیر
هاوشتن؛ تیر خستن/ ته قانندن؛ فیشهک
شانه ی/ شای.

تیر خالی کردن: ته قه کردن؛ تیر
دهر کردن؛ گوله ته قانندن؛ تیر ته قانندن؛
گرؤلله ته قنه ی.

ئه تومی ۲۲ و کیشی ئه تومی ۴۷، ۸۸، به
رهنگی خولمه میشی زیوی، که کانزایه کی
نهرم و سووکه و به شیوه ی تیکهل له
سروشندا هه یه و له دروست کردنی
ئالیاژ گه لدا که لکی لئ وه رده گرن: تیتان

تیترا /titr/ ها: /فرانسوی/ اسم. ۱. سهردیتر
<تیر مقاله: سهردیتری و تار> ۲. /شیمی/
په یمانه؛ پیوانه؛ عه یار.

تیتراژ /titrāj/ ها: /فرانسوی/ اسم.
سهردیتر بهندی.

تیتراسیون /titrās(i)yon/ ها: /فرانسوی/
اسم. /شیمی/ عه یار پیوی؛ دهر خستنی راده ی
ماکیک له نیو تراویکدا به شیوه گه لی
کیمیای.

تی تیش مامانی /tîšmāmānî/ ها: صفت.
تازه و جوان (واژه ییکی مندالانه یه بو
جل و بهرگ که گه وره گهل بو تیز و گالته
ئیزنی).

تیر /tîr/ اسم. ۱. پووشپهر؛ مانگی
چواره می سالی هه تاوی و یه که م مانگی
هاوین که ۳۱ روزه ۲. تیر؛ گوله؛ گرؤلله؛
گولله ی چه کی گهرم ۳. زاوه؛ نزیکترین
هه ساره به هه تاوه وه: عطارده ۴. /ها/ تیر؛
دارتهل؛ کؤلله که؛ کؤلله کی <تیر برق: بیری
بهرق> ۵. /ها/ ته خش؛ تیری هه والی
که وان؛ ئه وه ی به که وان ده یهاوژن ۶. دار؛
داری داره رای میچ ۷. /مجازی/ میچ؛ کاش؛
بنو دارا.

تیر بهرق: دار بهرق؛ داره تهل؛ دار
چرا بهرق؛ پاچرا؛ تیر بهرق؛ داریان
ئه ستوونیک که ته لی کاره بای پیوه
راده گرن. هه روه ها: تیر تلگراف
تیر جویی: تیری چیوی؛ کؤلله که ی
دارین.
تیر حمال/ باریر: کاریته؛ گاریته؛ حه مال؛

تیر خورده، بینیم چه می‌شود؛ ئیستا بورد
نه دهو دهجس، بزاین چى دهبی.

تیراژ / tîrāj: [فرانسوی] اسم، ئه ژمار؛
ژماره ی کتیب یا چاپه مه نیه کانی تر له یه ک
جاری چاپکردندا.

تیراژ / tîrāje: [هـا: /] اسم، کۆلکه زێڕینه؛
په لکه زێڕینه؛ هه وره زێڕینه؛ سووره زه زێڕینه؛
ئه ستوونه زێڕینه؛ هه سێره زێڕینه؛
تووشه زه زێڕینه؛ هۆره ورێ؛ که سه که سوور؛
که سه ک و سوور؛ کیلستوون؛ پلوره وارانێ؛
موندای ئاشمه؛ په یه نه وه یه مه به ری؛ توول
سه ووز و دیز؛ پرچی ئابشه وفاتمان؛
که مه یه کی گه وهری په ناو په نگه، پاش
باران و له بهر هه تاو، له ئاسمان
ده رده که وێ.

تیرانداز / tîrandāz: [هـا: /] ان: اسم، تیره ناز؛
تیره ننداز؛ تیره ناز؛ تیره هاوێژ؛ تیره شان؛
که سه ی کاری تیره هاویشه یان شاره زای
تیره نازیه.

تیراندازی / tîrandāzi: [هـا: /] اسم،
تیره هاوێژ؛ تیره نازی: ۱. کار یان ره وتی
گوله ته قانندن؛ گوله خستن؛ فیشه ک
ته قنه ی؛ تیره هاویشه ی ۲. کار یان ره وتی
تیره خستن؛ تیره شانه ی (به تیره و که وان).

تیراھن / tîrāhan: [هـا: /] اسم، تیره ئاھه ن؛
تیره اسن؛ شاخه ئاسنیک به ئه ستووری
لای که م ۶ سانتیمتر که زۆتر له بیجمی
H یا I ده ک و له مال و خانوو سازیدا به کار
ده چێ.

تیراھن ریس: هێلی ئاسن؛ شاخه
ئاسنی له بیجمی ۱- که زۆتر له هێلی
ئاسندا به کار ده چێ.

تیربار / tîrbār: [هـا: /] اسم، تیره بار؛ جوړیک
چه ک که له سه ره سێ بایه وه ده وه سته ی و
گوله که ی له ۴۰ میلیمتر گه وهره تره.

تیر خوردن: [گفتاری] پێکیان؛ ئه نگوان؛
تیره خواردن؛ وه بهر گوله که وتن؛ پێکیای
(دو نفر تیره خورندن که یکه شان کشته شد؛ دوو
که سه پێکیان که یه کیان کوژرا).

تیره در رفتن: تیره ده رجوون؛ گوله
ده رجوون؛ گرۆلیه به رشیه ی؛ گوله
ته قانی بێ ده سه قه سته ی (سه در رفت و زد به
سقف؛ تیره ده رجوو و دای له میچه که).

تیره در کردن: [گفتاری] ته قه کردن؛ گوله
ته قانندن؛ تیره ده رجوون؛ تیره نازی کردن؛
فیشه ک ته قنه ی.

تیره کردن: [کنایی] تیز کردنه وه؛ پر کردنه وه؛
هه لخراندن؛ هاندان؛ هه لپێچان؛
هۆرنیه ی (آزاد را تیره کردم فرستادم خدمتش
برسد؛ ئازاد تیره کردوه و ناردم بێته ده وریا).

تیره کسی به سنک خوردن: [کنایی]
ته واسینه وه؛ نه پێکیان؛ به ئاکام
نه گه ییشتن؛ ناکام بوون (وقتی او را در خانه
پیدا نکردند تیره شان به سنک خه د؛ کاتییک له
مالدا نه یان دۆزیه وه نه واسینه وه).

تیره کشیدن: [مجازی] چل وه شانندن؛
چریسه که پێدا هاتن؛ زریکه هه ستان؛
چریسه که نن؛ برووسکی شانه ی؛ هه ست
کردنی ده رد و ئازاریکی کوته و پر که له
جیگایه که وه تا جیگایه کی تری له ش
ده روات (تیره کشیدن پشت؛ چال ده شانندن
پشت).

تیری به تاریکی انداختن: [کنایی] به رد له
هه وا خستن؛ به رد به ره وه دوا خستن؛
کوچک به دارا خستن؛ په ل به دارا
خستن؛ سه ره له خوا کاری کردن؛
ته وه نی و سه ی ئاسمانه ره؛ له ره ووی
ناچاری و بێ هیوا ی به ئاکام گه یشتن،
هه ره وه ها بۆ هه لسه نگانندی دۆخه که،
کاریک کردن (حالا تیری به تاریکی)

تیرباران / tîrbārān. ها/سم. گوله باران؛
تیرباران؛ تیره باران؛ تیرباران؛ کار و پوتی
کوشتن به تیر هاویژی به کومه‌ل (بامداد
دیروز دو نفر قاچاقچی تیرباران شدند: به‌ره‌یانی
دوینج دوو قاچاقچی گولبارانی کران).

تیر تخش / tîrtaxš / ها: / اسم. فیشه که شیتّه؛
 فیشه ک و ته قه مە نی ئاوبازی.

تیر تحشایی /tirtaxšāi/ تیر تحشایی
تیر تحشایی /tirtaxšāyâ:/ اسم، زانست و
هونه‌ری دروست کردن و به کار بردنی
نامیز گهلی ناگزبازی: تیر تحشایی

تیرچه / tırçe، ها: / اسم، تیرچه؛ تیره؛
تیره کلی؛ تیریک له چیو، ئاسن یان بیتون
بۆ کاری مال کردنهوه ...

نیرچه بلوک / tîrčebulûk, -bolok ها: / اسم. تیرچه بلوک؛ تیرچه‌ی بیتونی.

تبرس / /tɪr.ras/ اسم، بهرپیک؛ تیره‌نگاو؛
هه‌ته‌ر؛ تیرگیر؛ تیروه‌ر؛ مه‌ودایه‌ک که
تیری هاویژراوی ده‌گاتی «اگر در تبرس بود
حتماً کشته می‌شد؛ نه‌گهر له به‌ریکدا بیا هه‌ر
ده‌کوژرا».

تبرک / tîrak، ها: / اسم، تیرهک؛ دیرهک؛
دارهک؛ کۆله کهی دارینی کورته بالا.

نیر کمان / tîrkamān، ها: / اسم، ۱.
 قوچه قانی؛ قه فانچوله؛ قه لماسک؛
 چوکشمان؛ کیشمانکیش؛ قه لماسن؛
 قه لماسه نگ؛ قالماسک؛ دوو فلقانه؛
 هنیک؛ تیر که وان؛ لاستیق و چه له می؛
 له یستۆکی مندالان بۆ بهرد هاویشتن که
 له چه له مه چیۆیک و دوو کیش یان
 پارچه لاستیک و تیکه چه رمیک دروست
 ده یه ۲. (گفتاری) کمان و تیر آن، کمان ۱ *

تیر و کمان

تیرگی / tîregî، ها/: اسم. ۱. تیره‌یی؛
تیره‌تی؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی رهش یان بۆر

بوون «بیرکی رنگ پوست: نیردی ری هنگی
پیست» ۲. تاریکایی، تاریکی؛ تاریار؛
تاریکان؛ تاریکسان؛ تاریتی، رهشایی؛
تاریکایه تی؛ تاریکه «در تاریکی شب از نظرها
پنهان شد: له تاریکایی شهودا گوم بوو» ۳.
[مجازی] ناتهبایی؛ دۆخ یان چۆنیه تی
نادۆستانه بوون.

ټیروئیډ /ˈtɪroʊɪd/ [فرانسوی/اسم،
 (کالبدشناسی) ټیروئید؛ دهره‌قی؛ لکۍ دوو
 پارچې سهر قورقورانچک که هورموني
 ټیروکسين دروست ده‌کا.

تیر و تخنه / tîr-o-taxte ها/؛ اسم، [تعريض]
چل و چيُو؛ دار و قوْتِه لان؛ قوْتِه ري؛
ثامير گه لي چيُويني جوْراجوْ (زياتر بي
بايه خ) «با خريدن اين تير و تخنه پولت را دور مي
ريزي؛ به كريني نهم چل و چيُو پاره كفت فري
دده دي».

تېروكسين / tîroksîn / [فرانسوی/اسم،
 [فيزيولوژی] تېروكسين؛ هورمونی تېروئید
 که توخمی یودی تیدایه و لهشی پی ئوقره
 ده گری .

تیر کمان / tîr-o-kamān / تیرکمان
تیرد^۱ / tîre، ها: / اسم، ۱. [زیست‌شناسی]
تیره؛ به شیء له گیانله‌به ریان گیاهه‌لی به
چهند تاییه‌تمه‌ندی یه‌ک جوروهه^۲.
خط تیره، خط

☐ تیره ی پشت: [کالبدشناسی] پرپر؛ موره غه؛ گازه؛ ریزیک له موره ی پی شه یی یان کروچه نه یی له دریژی یی پشتی گیانه به، ان، موره دار دا.

تیره: ۲: صفت. ۱. تاریک؛ تنووک؛ تنووک؛
زۆرتاریک؛ تاریکی خهست و توند؛
ئهنگوسته چاو (شب تیره: شهوی تاریک) ۲.

تیرە؛ تیر؛ رەنگی توخ؛ بە پیکھاتە، رەنگ
یان لۆرێکەوێه کە تیشکی خۆر تا رادەیه ک

وهر گری «لباس تیره: بهرگی تیره» ۳.
[مجازی] رەش؛ ناتەبەا؛ ناخۆش؛ به
چۆنیەتیەکی ناحەز و ئازاردەرەوه [روزگار
تیره: رۆزگاری رەش].

تیره ۲: پیوژە- رەش؛ سیاه؛ سیاو- خاوهن
شتیکی خراب و ناخۆش «نیرەروز؛ تیره بخت:
رۆژرەش؛ سیاه بخت».

تیره بخت / firebax / ها؛ لان؛ صفت.
[مجازی] چارەڕەش؛ رۆژرەش؛ سیاه بخت؛
سیاچارە؛ به بخت رەش؛ کلۆل.

تیره دل / firedel / لان؛ صفت. [مجازی]
دلرەش؛ بی بەزە؛ رەش دل؛ دل سیاو.
تیره رەنگ / fireang / صفت. تۆخ؛
رەنگ تون؛ پەرەنگ.

تیره رۆز / firerûz / ها؛ لان؛ صفت. [مجازی]
رۆژرەش؛ کلۆل؛ بەدبەخت؛ چارەڕەش؛
رۆسیاو؛ سیاه بخت؛ سیاچارە.

تیره رۆزی / firerûzi / ها؛ /اسم. [مجازی]
رۆژرەشی؛ بەدبەختی؛ چارەڕەشی؛
سیاچارەیی؛ کلۆلی.

تیز ۱ / tîz / ها؛ /اسم. [ادبی] تپ؛ بای دەنگدار و
بۆگەنی قوونگ.

تیز ۲: تیز دان: [ادبی] تریڤ؛ تران؛ تپ لیدان؛
تپای؛ تپ کەندن؛ تپە؛ تپ کەنتە.

تیز ۳: صفت. تیز؛ تیز؛ تووژ: ۱. به دەمی
باریک و بورهوه. به رانبەر؛ کەند؛ گُل «چاقوی
تیز: چەقۆی تیز» ۲. تیزه؛ نووسکن؛ به
سەرئیکی زۆر باریکەوه «نوک تیز: نووکی

تیز» ۳. [مجازی] تیزاو؛ چابک؛ خیرا؛ گورج؛
تاشک؛ توند له کار و رۆشیتندا «تیز پرواز:

تیز بال» ۴. تن و تۆل؛ به هیز یان خیرا
«تند و تیز: تون و تیز» ۵. [مجازی، گفتاری]

هۆشیار؛ وریا «فروشنده مرد تیزی بود و زود
فهمید من چه می خواهم: فروشیاره که پیاویکی

تیز بوو خیرا زانی چم دهوی».

تیز کردن: تیز کردن؛ تیز کردن: ۱.
ساوین؛ ههسان دان ۲. [کنایه] تیزهوه
کردن؛ ههلان؛ هان دان؛ دنه دان؛
هه لخراندن؛ هۆرنیه «اشتیهایش را برای
نهار من کرده بود: دانی بو فراوین من
ک دیوهوه».

تیز ۲: پیوژە. تیزه؛ تیز؛ به ئازایی و
خیرایی «تیزین؛ چاون».

تیزاب / tîzâb / /اسم. تراویکی بی رەنگی
به بۆنی تونده که تیکه ل به ئاو ده بی و
زۆربە ی کانزاکان ده تاوینیته وه و له
پیشه سازیدا زۆری که لک هیه.

تیزاب سلطانی: /شیمی/ تیزاوی سولتانی؛
تیکه لی سی به ش ئەسید کلۆریدریک و
به شیک ئەسید نیتریکی خەست که
هه موو کانزایه ک ته نانەت زیڕیش
ده تاوینیته وه.

تیزبال / tîzbâl / تیز پرواز

تیز بر / tîzbor / ها؛ /اسم. تیز بر؛ کاتیر؛
ئامرازی برینی موکیت و شتی سفت و
سخت.

تیزبین / tîzbîn / ها؛ لان؛ صفت. [مجازی] ۱.
چاوتیز؛ چه وتیز؛ چاروون؛ چافمار ۲.
وردبین؛ وردابین؛ دی؛ پیزوین.

تیزیا / tîzpā / ها؛ یان؛ صفت. تیزاو؛ تیزاو؛
چالاک؛ له ش سووک؛ به پا؛ پادار؛ له زگین؛
خاوهن پل و پای توند خیرا.

تیزپر / tîzpar / تیز پرواز
تیز پرواز / tîzparvâz / ها؛ لان؛ صفت.
[مجازی] تیزبال؛ فرا؛ فروک؛ زور خیرا له
فریندا «پرندە ی پیوژە: مەلی بێبال»؛
تیزبال؛ تیزپر

تیز تک / tîztak / ها؛ صفت. [مجازی، ادبی]
کورەک؛ خۆشبه ز؛ له زگین؛ تاشک.

تیز چنگ / tîzçang / ها؛ لان؛ صفت. [ادبی]

ته‌وشوئ؛ ته‌وشوؤ؛ ته‌فشوؤ؛ ته‌فشئ؛ ته‌پشوئ؛ تریشه‌ته؛ ته‌مشوو؛ ترشته‌ته‌شوؤ؛ تره‌شته؛ ئامراژیکي چه‌کوچ ئاسای دهم پان و تیز بؤ داتاشینی چپو و به‌رد.

□ مثل نیشہ مثل

□ **بسه نه ریشته‌ی چیزی/کسی** (کنایی)
به ریشته‌ی که‌سئی / شتی‌کدا چوونه
خواره‌وه؛ به بیور، دان له ریشته‌ی شتی/
که‌سئیک «این جنگ بسسه به ریشته‌ی بسیاری
به: ئهم شه‌ره به ریشته‌ی زور یکدا چووه
خواره‌وه».

نېغ / tɪq, ھا: / اسم، ۱. نېخ؛ تیخ؛ تیغ؛ تیغ؛
جووزان؛ گويزان؛ دهمه‌ی تیژ و بېری
هەندى كەرەسه ۲. [گفتارى] چقل؛ دپوو؛
درې؛ دپك؛ دپگ؛ دره‌ی؛ پوو ۳. [گفتارى]
ئېسك؛ پېشه؛ دپكه‌ئېسك (نېغ ماھى:
پىشنى ماسى) ۴. [ادبى] شير؛ شمشير
(چون نېغ به دست آرى، مردم نتوان كشت: كه
ست گره مشت، خوين كهس نەرزى).

☐ نخ بـ ا: ترنجو؛ تیخی تیژ؛ تیخی
به‌پرشت.

نبی سلطانی: کافران؛ گوزان؛ گویشان؛
گیزان؛ مووس؛ ههسته‌ره؛ که‌ره‌سه‌ییکی
وه‌ک چه‌قۆ بۆ تاشینی سه‌ر و ریش.

❑ نعم انداختن: تیخ لیدان؛ تاشین به تیخ؛ تیخ لیخستن؛ تیخ دایونه «سرش را نیغ انداخته بود: نگی دایو له سره».

بغداد: کاوه دیسانده دهستی / قوّل برین؛
فریواندن؛ کلاو له سهر نان؛ دهس
بریه؛ به زمان لووسی و درو یان زور،
شتی له کهسیک سهندن «کاوه باز پدرش
را ... : کاوه دیسانده دهستی بایی بری»
۲. / ادبی شپیر وهشانندن / لیبدان؛
شیر کوتان؛ شمشیر داپوهنه / شانهی.

نہ، کسی سے راہ بودن / بر بدن: [کنایہ]

۱. چرودر؛ به خیرایی و فرزی زور له راودا
۲. چنگ تیز؛ به نینوک یان چنگالی
تیزهوه.

یزدندان / *īz-dandān*، ها؛ ان: صفت.
 ددان تیز؛ دیان تیز؛ دزان تیز؛ دگان تیز (پلنگ
 : پلنگی) .

نیز / tîzer، ها: / انگلیسی/ اسم. تیزتر؛
 ټاڼگي تهلەفیزیونی یان سینه مایي.
 نسر د / -ro, -tîzrow: صفت. چالاک؛
 خوشبهز؛ پادار؛ کرز؛ گورج؛ تیزاو؛ له زگین؛
 تاشک؛ تیز؛ پرتاو؛ سهر؛ خیرا رهو.

تیزکەر؛ تێژکەر؛ تیزهوه کەر؛ تیهۆ کەر؛
تیزهوه کهره؛ تیساو (چاقو)؛

نیر کام / tizgām : صفت، [مجازی، ادبی]
 به دهم؛ هه ننگاوتیز؛ بهرزه لئوق؛ تیزگاف؛
 گاف گوشاد؛ لؤلؤلوق؛ لاقوردیریز؛ پیر تاوه
 (اسب - نهسی)

تیز و کۆل / tiz-o-boz / قیدد. [گفتاری]
لهزبه لهز؛ لهزوبهز؛ لهزبهبهز؛ لهزالهز؛ گورج و
گۆل؛ کرژ و کۆل؛ تیزه تیزه؛ بهفرته.

تیز / tīze، ها / :سم، قوته؛ قوتکه؛ سه‌ریال؛
سه‌رکه‌ل؛ سه‌رکاو؛ سه‌رکی‌ف؛ سه‌رچی‌ا؛
سه‌رشاخ؛ به‌ر‌تر‌تین حی‌گای به‌رزاییه‌ک.

بیرتیژ؛ بیرتیژ؛ ویرا؛ به‌بیر؛ زیره‌ک؛ هۆشیار؛
 ۋشیار؛ به‌کار ویرا.

ئىزى / tizi / ھا/: سىم. تىزى؛ تىزى؛ توپىزى؛
توۋىزى؛ تىزىيەتى؛ دۇخ يان چۆنىيەتى تىزى
توۋىزى.

بى شېرت / tʃɜrt. ھا: [انگلىسى] اسم.
تى شېرت؛ جۇرى كراسى بى يەخە و
قۇل كۇتا بۇ ھاوين ۋەك يېتى. T.

تیشہ / tîše / ہا: / اسم. تہ شوی؛ تہیشو؛

ئیشاگران؛ گرانه تی؛ نه خوشینیکی تووشه له گیانداریکی زۆر ورد که به ئه سپیه وه دی و تهوی گران، شل و ولی لهش و وراوهی جاروبارهشی له گه لایه و پیستی نه خوش جوانه زرۆی سووری ئامال رهش ده رده دا.

تیک / tîk / : [انگلیسی] / اسم، / بزرگی / ۱. پل؛ رهوتی فرین؛ فریان؛ جوولهی بی ههستی ماسوولکهی لهش به تایبته سهروچاو به هوی پیداهاتن یان هۆکاریکی رهوانیه وه ۲. تیک؛ نیشانه یه ک بۆ دیارده کردنی شتیک (۷) ۳. ساج - ۱، ۲.

تیک-تاک / tîktâk / تیک-تک
تیلر / tîler / ها: [انگلیسی] / اسم، تیلیر؛ جوړی ماشینی کشت و کال که دوو چهرخ و دهسته یه کی ههیه و کاری جوړاو جوړ ده کات و به کارگه ریک به پوه ده چی.
تیله / tîle / ها: / اسم، که لا؛ که لا؛ خلما؛ تیل؛ بیل؛ تیله؛ شتیله؛ گۆلوو؛ مه رمه ر؛ مه رمه ر؛ هه رمات؛ هه لمات؛ ته شبه ره؛ ده سته که لا؛ گۆله؛ هۆل؛ مه رده ک؛ ته به ر؛ زه ق؛ گۆی چکۆله ی له شیشه، سواله ت و... زیاتر بۆ کایه ی مندا لان.

تیله بازی / tîlebâzi / اسم، میشین؛ میشان؛ که لامیشان؛ هه له وین؛ هه لماتان؛ هه لماتین؛ هه لاتین؛ ماتین؛ هه لماتانی؛ هه رماتانی؛ که لایانی؛ بیلانی؛ مه رمه رین؛ چه له دان؛ ته شیلان؛ چالان؛ چالین؛ مه رمه رۆکی؛ که لایین؛ مه رمه رین؛ مووشین؛ مووشانی؛ مووشانه؛ میتین؛ گولان؛ پلان.

نیم / tîm / ها: [انگلیسی] / اسم، تیم؛ گرۆپ؛ تیپ؛ ده سه؛ ده سته؛ شاند؛ گرۆ؛ پۆل؛ گۆل؛ ریزه؛ کۆمه ل؛ چه نده که سی که بۆ کایه یکی تایبته ریکخراون.

خنجیری که سیک به پرشت بوون؛ زۆر به ده سه لات بوون؛ دهس چوون.

تیغ کشیدن: ۱. [گفتاری] شپ و در کردن؛ لهت و کوت کردن؛ لهت و پته کردن؛ به شتیکی تیژ برین ۲. [دبی] شیر دهر کیشان؛ شمشیر کیشه ی.

تیغ گرفتن: دروو/ چقل دهره ننان؛ جیا کردنه وه و لابر دنی تیخ یان درکی شتیک.

تیغال / tîgal / شکر تیغال

تیغه / tîqe / ها: [عربی] / اسم، لامیل؛ شووشه ی بچووی میکرو سکۆپ.

تیغ زن / tîqzan / ها؛ ان: / صفت. ۱. [کنایی، گفتاری] ته له که باز؛ ساخته چی؛ گوی بر؛ سازوباز کار؛ گزی کار ۲. [دبی، نامتداول] شیروه شین؛ شمشیر وه شین؛ شیر باز.

تیغه / tîqe / ها: / اسم، ۱. تیغه؛ تیخه؛ ده می شیر و چه قۆ یان هه ر شتیکی تیژ ۲. تیغه؛ نیوان؛ نیوبر؛ ناوبر؛ زه مۆمه؛ مابه ین؛ به تامان؛ سپین؛ قولهر؛ باریکه دیوار؛ هه ره دیوار تیغه است و استحکامی ندارد: دیواره که نیخیه و نه ونده هه لناگری ۳. لام؛ شووشه گه وره ی میکرو سکۆپ ۴. سه ر یال؛ قوتکه؛ که پک؛ که پکه؛ لووتکه ی شاخ؛ سه ر شانی چیا.

تیغه کشیدن: تیغه نان؛ تیغه کیشان/ نیان؛ جیا کردنه وه ی دوو دیو له یه ک به تیغه «سالن را از وسط تیغه کشیدن و دو تا اتاق از آن درآوردند: سالونه که یان جیه سا و دوو ژووریان لی دهره ننا».

تیفونید / tîfo'îd / [فرانسوی] / اسم، که فته بی؛ که وتوویی؛ سووره یاو؛ هه سبه؛ نه خوشینیکی ریله خۆیه به تا و سه ریشته و زگچوون و سستی وه ده ست پیده کا و زۆر ده گری.

تیفوس / tîfûs / [فرانسوی] / اسم، رهش گرانی؛

تىماچ / tîmāc. ھا: [ترکی] / اسم،
میشن؛ تىماچ؛ پىستى بزن و مەرى لە
دەباغ دراو كە سفت و پتەو و بۆ
چى كرنى كىف و كەوش و كەمەربەند
و... بەكار دەچى.

تىمار / tîmār: / اسم، نەخۇشيار؛ تىمار؛
چاوەدىرى و پەرەستارى نەخۇش.
هەرەھا: تىمار كردن

تىمارستان / tîmārestān: / اسم، ۱.
نەخۇشخانەى رەوانى ۲. ئاسايشتگای
رەوانى.

تىماس / tîmās: / [؟] / اسم، نەرمان؛ نەرمایى؛
زەوينى نەخت كە زۆرتر لە بنچكان، دار و
شەخەلانى خۆرسك داپۆشراو.

تىمچە / tîmče. ھا: / اسم، تىمچە؛
قەيسەرى؛ بازارۆكە؛ حەوشىك و چەند
دالانى سەرداپۆشراو، سەرانسەر دووكان و
حوجرەى بازارگانان لە نىوانى بازاردا.

تىمسار / tîmsār. ھا: / اسم، تىمسار؛
ژىرال؛ رېژناوىك بۆ ئەمىرانى ئەرتەش (لە
سەرھەنگ سەرتەر).

تىمم / tayammom: [عربى] / اسم، [اسلام]
تىممۆم؛ تەبەممۆم؛ دەسنۆژ بە تۆز يان خۆل
لە جياتى ئاو لە شوپىنكدا كە ئاو دەس
ناكەوى.

تىمىن / tayammon: [عربى] / صفت، پىرۆزى؛
بەودىمى؛ مېارەكى؛ موارەكى؛ مېارەكى؛
بار و دۆخى مېارەك و خۆش قەدەم بوون.

تىمىس / tîmûs: [فرانسوى] / صفت،
تىمىسوس؛ لىكە لە پشت چۆلەمەى
سىنگى مندالانەو كە كاتى بالغ بوونيان
زۆر گەورە و پىركار دەبىتەو و پاشان
وردە-وردە دەتۆيتەو و لە ئاو دەچى.

تىمى / tîmî: [انگلىسى] / صفت، پۆلى؛ تىمى؛
گرووپى؛ دەستەيى <خانەى تەسى: يانەى

پۆلى ۱.

تىمى: قىد، پۆلى؛ تىمى؛ گروپى؛ گروپى؛
دەستەيى <آنها در آن خانه، تىمى زندگى
مى كرنند: ئەوان دەو مالەدا بە پۆلى دەژيان ۱.

تىن / tîneycer. ھا: [انگلىسى] / صفت،
تازەلاو؛ لاو؛ لاوژۆك؛ لاوژۆكە؛ لاوژۆه؛
لاوژۆه؛ دەم پروت؛ لاوى تازە پىگە-يشتوو
دەنپوان ۱۷ تا ۱۹ سالدا.

تىنر / tîner: [انگلىسى] / اسم، تىنير؛ تراوىكى
كىمىاوى بۆ شل كرنەو و تەر كرنى
رەنگ.

تىوب / tiyûb. ھا: [انگلىسى] / اسم،
تيوپ؛ ۱. ئالقەيەكى لاستىكى نەرم، نىو
خالى و بى درز كە دەكەويتە ئاو تەگەرەو
و بە تەوژمەو باى تىدەكەن ۲. ئالقەيىكى
هەر بەو چەشنە بۆ لە سەر ئاو ماناوە بۆ
دەورى كەمەر يان هەر دوو بال ۳.
لوولەيىكى لاستىكى يان كانزايى كە
سەرىكى بەستراو و ئەو سەرەكەى
بارىك كراو تەو بۆ جىگەى رەنگ و خەمىر
دەن و...

تىول / tiyûl: [تركى] / اسم، ۱. [مجازى]
كاپۆ؛ بەردەستى فەرمانە پەوايى؛ مووچە و
مەزراى خەلاتى و بى باج ۲. [قىدىمى]
سەنچەق؛ دى، شار يان ناوچەيىك كە
داھاتى بۆ تاقە كەسيكە.

تيهو / teyhû, tîhû. ھا: تيهوان / teyhuvān:
/ اسم، كاسەلە؛ كاسەكەو؛ شوشتك؛ سووسك؛
سووسكە؛ سووس؛ سووسك؛ سويسكە؛
سووسكە؛ سووسى؛ سويسكە؛ شووشك؛
مارەكەو؛ تى؛ گەمژىلە؛ ژەرەژە زېرى؛
پەلەوهرىكى وەك كەو بەلام پچووكتەر، بە
رەنگى بۆرى ئامال زەرد، ژىر سىنگ
خال-خال رەش كە بالى خرتۆلە و
گچكەيە.

ث

ث / s: [عربی] حرف. پینجهمین پیتی
ئەلف و بیتکە ی فارسی که هەر وه ک
«س» دەخویندرێتەوه.

ث / se: / اسم. سی؛ سیی سی نوقته؛
نیوی پینجهمین پیتی ئەلف و بیتکە ی
فارسی.

ثا / sā: [عربی] اسم. نیوی عەرەبی
پینجهمین پیتی ئەلف و بیتکە ی
فارسی.

ثابت / sābet: / ها: [عربی] اسم. ١.
ثوابت [مجازی] ئەستێره؛ هەساره؛
ئاساره ٢. نه گۆر؛ خوگر؛ ژماره یه ک که
له بار و دۆخیکی ئاسایی یان تایبه تدا
هەندی ناگۆرێدری.

ثابت ٢ / ها: [عربی] صفت. ١. راوه ستاو؛
به رده وام؛ چه ق؛ وه ستاو؛ پاوه جی؛
بنه جه؛ پایا «درجایش تیت است: له جیتدا
راوه ستاو» ٢. بئ جووله؛ هادار؛ ئادار؛
له جی خو «سرت را ثابت نگهدار: سهرت
بی جووله راگره» ٣. نه گۆر؛ پایا «رنگش
ثابت است: رهنگی نه کوره».

□ ثابت بوون: ١. راوه ستاو بوون؛
بئ جووله بوون ٢. نه گۆر بوون؛ بئ

ئال و گۆر بوون.

ثابت سەدان: ١. سەلمان؛ سەلمیان؛
دروستی واتە یه ک پروون بوونه وه
«نه بووه» ٢. راوه ستاو بوون؛ بنه جی
بوون؛ پاوه جی بوون. هەر وه ها: ثابت
کردن

ثابت قدم / sābetqadam. ها: ان:
[عربی] صفت. پئ به یته؛ پئ داگر «او در
کارش یه سەقام است: ئەو له کاریدا
یه سەقام».

ثا سارا / sāralāh: [عربی] صفت.
ساره لالا؛ تۆله سین له دوژمنانی خوا.

ثاقب / sāqeb: [عربی] صفت. [ادبی]
پووناک؛ رۆناک؛ رۆشن؛ رهوشه ن؛
روون؛ گهش؛ پرشنگدار؛ تیشکدار.

ثا لث / sāles: [عربی] صفت. سییه م؛
سییه م؛ یه ره م «شخص تیت: که سی
سییه م».

ثا لسا / sālesan: [عربی] قید. سییه م؛ له
سییه م؛ له پله ی سییه م؛ ثابت
کنید: سییه م به لمینن».

ثا لسه / sālese: [عربی] اسم. یه که ی

پیوانی کونج، به رانبهر یه ک شه سته می چرکه.

ثالث / sālūs: [عربی/ اسم، سیپانه ی پاکی خاچپه رستی (باب، کوپ، رۆحی پیروز).

ثامن / sāmenan: [عربی] قید. [نامتداول] له هه شته مدا؛ له هه شتمه وه؛ له پله ی هه شته مدا.

ثانوی / sānavî: [عربی] صفت. ۱. دوو هه م؛ دوو هه مین (در ملاقات ثانوی: له دیمانه ی نوو هه مدا). ۲. دوایین؛ دمایین؛ دوا (اطلاع ثانوی: دوا، هه وال).

ثانویه / sānaviyye: [عربی] صفت. ۱. دوو هه م؛ دوو هه مین. ۲. دوایین؛ دمایین.

ثانی / sānî: [عربی] صفت. ۱. دوو هه م؛ دوو هه مین؛ دوو هه مین (فارابی را معلم ی لقب دادند: نازناوی فارابیان ماموستای دوو هه ناوه). ۲. هاوئا؛ وینه؛ وه کی (آب و هوای اینجا سانی ندارد: ئاو و هه وای ئیره ده ی نیه).

ثانیان / sāniyan: [عربی] قید. له دوو هه مدا؛ دوو هه م؛ دوو هه م؛ له پله ی دوو هه مدا (ثانی، مشخصات خود را بنویسید: له دوو هه مدا، پیناسه گه لی خۆتان بنووسن).

ثانیه / sāniye: [عربی/ اسم، چرکه: ۱. سانیه؛ یه که ی سه ره که ی بژاردنی کات، به رانبهر به ۱/۶ ده قیقه و ۱/۸۶۴۰۰ شه و و رۆژیک ۲. [مجازی/ سات؛ کاتیکی زۆر کورت] یک ثانیه هم از او غافل نبود؛ سببیکیش چاوی لی دانه ده خست).

ثانیه ای / sāniye'î: [عربی/ فارسی] صفت. چرکه یی؛ سانیه یی؛ پیوه ندیدار یان سه ره به چرکه وه «کار ده ئانه یی؛ کاری ده چرکه یی».

ثانیه ای: قید. ۱. چرکه یی؛ سانیه یی؛ به پیی چرکه «ثانیه یی محاسبه می شود: چرکه یی حیساب ده کری» ۲. چرکه ییک؛ چرکیونه؛ له هه ره چرکه یه کدا «ثانیه ای پنج عمل انجام می دهد: چرکه ییک پینج کاران ده کات».

ثانیه شمار / sāniyešomār: [عربی/ فارسی] اسم. چرکه ژمیر؛ چرکه ژمار؛ سانیه شمار (ساعتم ثانیه شمار ندارد: کات ژمیره کهم چرکه ژمیری نیه).

ثانیه شماری / sāniyešomārî: [عربی/ فارسی] اسم. بی قه راری؛ بی ئوقره یی؛ چاوه پروانی و پرای بی ته شه یی (برای بازگشت پسرش ثانیه شماری می کرد: بو گه رانه وه ی کوره کی بی قدراری ده کرد).

ثبات / sabāt, sobāt: [عربی/ اسم، پایه داری؛ پی وه جیتی؛ به رقه راری؛ راهه سستاوی؛ به ره ده وامی؛ دامه زراوی (سات اجتماعی: پایه داری کۆمه لایه تی).

ثبات / sabbāt: [عربی/ اسم، تۆمارقان؛ تۆمار گه ر؛ نفیسه ر.

ثبت / sabt: [عربی/ اسم، ۱. تۆمار؛ کار یان ره وتی نووسین له ده فته ردا ۲. مه زرینگی نووسین و تۆمار کردنی به لگه.

ثبت نام: ناو نووسی «رفتیم دانشگاه و ثبت نام کردم: رۆیشتم بو زانستگا و ناو نووسیم کرد».

ثبت شدن: تۆمار کران؛ نووسران؛ نووسیان؛ نویسیه ی؛ له زابه نددا نووسین. هه ره ها: ثبت کردن؛ ثبت بودن

به ثبت دادن: به ثبت رساندن ۱ به ثبت رساندن: تۆمار کردن: ۱. نووسین؛ تۆمار کردن له مه زرینگی تۆمار گه دا «شرکت را به ثبت رساند: به شدار گه که ی نومار کرد»: به ثبت

دادن ۲. دابىن كىردنى ھۆكار گەلى
نووسىنى نووسراو ھەك لە دەفتەر
يان بەلگە ھەكى رەسمىدا، ھەر ھە:
بە ثبت رسىدن

ئېتى / sabtī / [عربى] صفت. ۱.
تۆمار گەيى؛ پىئوھنىدار يان سەر بە
تۆمار گەوھ، مەزرىنگەي تۆمار كىردنەوھ
<سند ئېتى: بەلگەي تۆمار گەيى> ۲.
تۆمار كراو <ئالائە ھەئى: بىرىكارنامەي
تۆمار كراو>.

ئېئوت / subût, sobût / [عربى] اسم. ۱.
خۇگرى؛ چەسپاوى؛ دامەزراوى؛ بار و
دۇخى چەسپان يان مەسۇگەر بوون
<فرش كىردستان بە ئېئوت رىنگ مەرووف است:
قالى كوردستان بە خۇئوتى رەنگ
ناودارە> ۲. كارىك لە وئىنەگرىدا كە بە
دەرمانى كىمىيائى، وئىنەي سەر فىلىم
يان كاغەزى وئىنەگرى خۇگر دەبن و
ئەمجار لەبەر تىشكەوھ رەش نابنەوھ.

□ بە ئېئوت رسىدن: سەلمىندران؛
سەلمىيان؛ سەلمان <جرم مەتھم بە ئېئوت
رسىد: تاوانى تاوانبارە كە سەلمىندرا>.

ئىخەز / saxez / [عربى] اسم. ناوى
ھەوتەمىن دەستە لە پىتەكانى
ئەبجەد.

ئىرووت / servat, sarvat / ھا: [عربى]
اسم. مال؛ دارايى؛ سامان؛ كلوور: /الف/
ھەرچى لە مال و دارايى كە بايەخى
ئابوورى ھەيە <ئىرووت مەمىن خانە است:
دارايى مە ھەرئەم مالىە> ب سامان و
دارايى زىئەتر لە پىئوبىست <او ئىرووت
زىئادى بە ھەم زە است: مال سامانكى
زۆرى پىكەوھ ناوھ>.

ئىروتمەند / servatmand, sarvatmand /
ھا: /ان: [عربى/فارسى] صفت. ساماندار؛

دەولەمەن؛ دەولەمەند؛ دەولەتمەن؛
مايەوھەر؛ دارا: ۱. دەسمايەدار؛ پارەدار؛
پارەمۇل؛ زەنگىن؛ خاجا؛ خاجا؛
مالدار؛ بوودە؛ ئەنگراو؛ كەرانە؛ دارندە
<خانوادەي سەمەن: بىنەمالەي دەولەتمەن>
۲. خاوەن لىھاتوويى ئابوورى <كشور
ئىروتمەن: ولاتى دەولەتمەن>.

ئىريا / sorayyā / پروين

ئىلىب / sa'lab / اسم. ۱. روباه-۲.
لھا/ سالمە؛ بىنەگىيەكى زەمىنى يان
پىچدەرە بە گولى جۇراو جۇر و ميوەيەكى
وھك بادامەوھ بەلام زۆر رەق كە دەيھارن و
بۇ خەست كىردنەوھ <بەستەنى و شەربەت
و...> بە كارى دەبەن.

ئىفل / sofl / [عربى] اسم. /گفتارى/ تىلتە؛
تلف؛ سلىپ؛ پىلتە؛ تلىپ؛ تلفارە؛ پەگر
<فل چاى: سامەي چاي>.

ئىفل / seql / [عربى] اسم. ۱. قورسى؛
سەنگىنى؛ سۇف ۲. /فىزىك/ كىش؛
ھىزى بەرەو خۇ كىشانى زەوین.

□ ئىفل سامە: گوى گرانى؛ قورسى
گوپچكە؛ گوپچكە سەنگىنى.

ئىفل سىرد: بىرك؛ ژان وپىچ؛ ئىشى زگ و
گەدە كە بە ھۇى خواردىنى شىنگەلى
سارد و نەگەيىشتو بەتايىبەت ميوەي
كالەوھ تووش دەبى.

ئىفل مەدە: گرانى گەدە؛ قورسى و
ئاخندراوى زگ.

ئىقىل / saqil / [عربى] صفت. گران؛
قورس؛ سەنگىن؛ سەنگىدار <زان اين
كتاب خىلى نەمىن است: زمانى ئەم كىتپە
زۆر كىرئە>.

ئىلالە / salāse / [عربى] صفت. ۱.
سىيائى؛ سىئەدانەيى ۲. سىئەشەي؛
سىيەنە؛ سىيەنە.

فروشت.

تلاشی / salāšī / [عربی] صفت. ۱.

سیانی؛ سی دانه یی ۲. سی پیتی.

ثلث / sals / [عربی] اسم. ۱. لھا/ سی یه ک؛

یه ک له سی ۲. سی یه کی دارایی مردوو ۳.

سولس؛ یه کیک له شیوه خه تییه کانی

فارسی و عهره بی خط سم را زیبا می نویسد:

خه تی سم جوان دهنووسی ۳. به شیک

له سی به شی سالی خویندنی سه ره تای و

ناوه ندی.

ثمر / samar, ها؛ لات/ [عربی] اسم، بهر: ۱.

[نامتداول] میوه «درخت بی حد: داری بی حد» ۲.

قازانج؛ که لک؛ به هره؛ به ره هم؛ سوو؛ باهر

«کارش هیچ سر نداشت: کاره که ی کار خیکی

نه بوو» * ثمره

□ ثمر بخشدن: به هره دان؛

قازانج گه یاندن؛ به ردان؛ وهچ دانه وه؛

به ره هم دان «سرانجام تلاش هیم

به ره هم دان»

۱. هره وه ها؛ ثمر دادن

به ثمر رساندن؛ پیگه یاندن؛ وه بهر

هینان؛ به پایه گه یاندن؛ هینانه

به ره هم؛ به تاکامی دلخواز گه یاندن

«این من بودم که بچه ها را به ثمر رساندم»

ثمن بووم منداله کانم سمه ند.

تمسرخش / samarbaxš / [عربی/

فارسی] صفت. به هره دهه؛ به که لک؛

که لکدار؛ قازانج دهه؛ فایه دار «معالجه اش

بهره مند نبود: دهوا و دهرمانی سمه ند

نه بوو».

ثمر / samare / ثمر

ثمن / saman / [عربی] اسم. [نامتداول]

نرخ؛ بایی؛ بایه خ.

□ ثمن بخش: هه رزان و تالان؛ خوت وخوژا؛

په تی؛ به لاش؛ مفت ومه رحه با «خانه را به

من بخش فروخت: ماله که ی سمه ند

ثمن / somn / [عربی] اسم. [نامتداول]

ههشت یه ک؛ یه ک له ههشت.

ثمین / samîn / [عربی] صفت. [ادبی،

نامتداول] پربایه خ؛ پربه ها؛ به نرخ؛ گران.

ثنا / sanā / [عربی] اسم. په سن؛ رهوش؛

تاریف؛ کار یان رهوتی پی هه لگوتن.

ثناخوان / sanāxān, ها؛ ان/ [عربی/ فارسی]

صفت. په سندهر؛ په سن بیژ؛ تاریف دهه؛

پی هه لگو؛ پی هه لخوین؛ خاوه ن خو و

خده ی به بالای دیتراندا هه لگوتن.

تساگو / sanāgû, ها؛ یان/ [عربی/

فارسی] صفت. په سندهر؛ پی هه لگو؛

رهوش دهه.

ثنا یا / sanāyā / [عربی] اسم. ددانگه لی

پیش؛ دگان بهر؛ چوار ددانی بان و

خواری پیشه وه ی مرو که سه رجهم

ههشت ددانه.

ثنوی / sanavî / [عربی] صفت. [ادیان]

دوانه په رست؛ پروادار به دوانه په رستی.

ثنویت / sanavîyyat / [عربی] اسم. [ادیان]

دوانه په رستی؛ پروا به هه بوونی دوو ثافرینه

یان دوو گه وه ره له جیهاندا (وه ک

ئه هه ورامه زدا و ئه هریمه ن).

ثواب / savāb, ها؛ [عربی] اسم. ۱. چاکه؛

سواو؛ سهواب؛ کارچاکی؛ خیر «من خواستم

ثواب کرده باشم: من ویستم چاکه یه کم کردی»

۲. پاداشت؛ ده سخوه شانه؛ ده سیاو؛ مزی

کاری چاکه له جیهانی تردا «ثواب این کار

عاید تو می شود: نادانسی ئم کاره به تو ده گا».

ثوابت / savābet / [عربی] جمع ثابت

ثور / sower / [عربی] اسم. ۱. گاو - ۲۱.

[تقویم] سهور؛ دووه مین که لوو له

که لووگه لی دوازده ینه ی سال، به رانبه ره به

مانگی گولان.

خوینەری هیژا!

ئەم وشە فارسیانە کە لێرەدا بە مانای عەرەبی و ئینگلیسیانەوێ پێز
کراون، ئەوانەن کە ئێمە بەرانبەرێکی پێ بە پێستی کوردیمان بۆ
نەدیونەتەوێ. ئەگەر ئێوە بۆ هەر کامیان کوردیەکی پەسەنتان زانی،
لە جیگای خوێ داینین و بۆ ئێمەشی بنێرن تا لە چاپەکانی
داهاتوودا پەچاویان کەین.

کوردی	ئینگلیسی	عربی	فارسی
-	-	الماء القليل	آب قلیل: [فقه]
-	-	الماء الكر	آب کر: [فقه]
lampshade	lampshade	كُمة المصباح	ئاژۆز: [فرانسوی] / اسم.
hydrophobia	hydrophobia	رهاب الماء	آب ترسی: اسم. [روان شناسی]
shoal	shoal	الضحل	آبیل: [فارسی / عربی] / اسم.
-	-	أول طعام يطعمون الطفل	آبجستی: اسم.
jacuzzi	jacuzzi	الأبزن	آبزن: اسم.
aquarium	aquarium	المستمهى	آب بجانە: اسم.
reef	reef	الحذب المرجاني	آبسک: اسم.
hydrosphere	hydrosphere	المحيط المائي	آبکرە: [فارسی / عربی] / اسم.
scoter	scoter	دجاجة الماء	آبکۆپیل: اسم. [زیست شناسی]
hydrophobia	hydrophobia	-	آبکر ترسی: اسم.
subscription	subscription	الاشتراك	آببەت: [فرانسوی] / اسم.
subscribed	subscribed	المشترك	آببەت: [فرانسوی] / صفت.
projector	projector	مكنينة السينما	آبارات: [روسی] / اسم.
projectionist	projectionist	عامل مكنينة السينما	آباراتچی: [روسی ترکی] / اسم.
pyrophobia	pyrophobia	رهاب النار	آبش ترسی: اسم. [روان شناسی]

فارسی	عربی	انگلیسی	کردی
آئلبه: [فرانسوی] / اسم.	المَرسَم	atelier/ studio	
آداپتور: [فرانسوی] / اسم.	المبَدِّل	adaptor	
آدم آهني: [مغرب / فارسی] / اسم.	الانسان الآلي	robot	
آدم زيو: [مغرب / ؟] / اسم.	-	archeozoic	
آرشیو: [فرانسوی] / اسم.	المحفوظات	archive	
آسکاريس: [فرانسوی] / اسم.	الدودة المدورة	ascaris	
آسمان پیسه: / اسم.	السماء الاسقمريّة	-	
آش نذري: [فرهنگ مردم]	-	pottage	
آغارە: / اسم.	-	-	
آفيش: [فرانسوی] / اسم.	الإعلان الدعائي المصور الجدادی	announcement	
آلزایمر: [آلمانی] / اسم. [پزشکی]	-	alzheimers disease	
آمبولی: [فرانسوی] / اسم. [پزشکی]	الانسداد الوعائي	embolism	
آمپلیفایر: [انگلیسی] / اسم.	المكبر	amplifier	
آموزانه: / اسم.	أجرة التدريس	tuition	
آنوريسم: [فرانسوی] / اسم. [پزشکی]	التمدد الوعائي	aneurism	
آواپر: / اسم.	-	door phone	
آوانگاری: / اسم.	تمثيل اللفظ	phonography	
آوانگاشتی: صفت.	التمثيل اللفظي	phonographic	
آورتا: [انگلیسی] / اسم.	الوتين	aorta	
اتباع: [عربی] / اسم. [بديع]	الأتباع	-	
اتوماسيون: [فرانسوی] / اسم.	الأتمتة	automation	
أجرت المثل: [عربی] / اسم.	القيمة التأجيرية	rental value	
أجرت المسقي: [عربی] / اسم.	القيمة الاسمية	rental	

فارسی	عربی	انگلیسی	کردی
ارتزاق: [عربی] / اسم.	الارتزاق	sustenance	
ارسال مثل: [ادبی]	التمثيل	proverbial quotation	
ارگونومی: [فرانسوی] / اسم.	التقانة الإحيائية	ergonomics	
استخاره: [عربی] / اسم.	الاستخارة	-	
استراتژی: [فرانسوی] / اسم.	الاستراتيجية	strategy	
اشراق: [عربی] / اسم.	الاشراق	theosophy revelation	
اضافه حقوق:	بدل الراتب	increment raise	
افلاک نما: [عربی] / اسم.	-	planetarium	
اقتصادسنجی: [عربی] / فارسی] / اسم.	الاقتصاد القياسي	econometrics	
اقطاع: [عربی] / اسم. [قدیمی]	الإقطاع	-	
اقناع: [عربی] / اسم. [ادبی]	الإقناع	contentment	
اقیانوس: [معرب از یونانی] / اسم.	المُحيط	ocean	
المننت: [انگلیسی] / اسم.	سلک المقاومة	element	
امکانات: [عربی] / اسم.	الأمكانيات	facilities/potentialities	
انبردست: / اسم.	الزَّرْدِيَه	pliers	
انترن: [فرانسوی] / اسم.	-	intern	
انفرم: [فرانسوی] / اسم.	البِزَّة الرسمية	uniform	
اهل دی قمر:	أَوْجُهُ الْقَمَر	phases of moon	
ایهام: [عربی] / اسم. [بديع]	الإيهام	ambiguity	
باجر ۵: / اسم.	طريق ذات الجُعل	toll road	
باد آورده: صفت. [کنایی]	غير مكتسب بعمل	godsend/ unearned	
باد دیور	الرياح الجنوبية الغربية	gharbi	
باد فرارو	الرياح الصاعدة	anabatic wind	

فارسی	عربی	انگلیسی	کردی
باد فرورو	الريح الهابطة	katabatic wind	
باد موافق	الريح المساعدة	trade wind	
باد سوخته: صفت.	-	-	
باد نقش: [فارسی / عربی] / اسم.	دورة الرياح	-	
باد نگار: / اسم.	مرسمة الرياح	anemograph	
باد نما: / اسم.	دوارة الهواء	weather- vane	
بازرسی: / اسم.	التفتيش	inspection	
بالارو: صفت. [گفتاری]	الصاعد	rising	
بالفعل: [عربی] قيد.	فعلاً	actual	
بالقوه: [عربی] قيد.	فى الأمكان	potential	
بچه سر که: / اسم. [شیمی]	أمّ الخلّ	vinegar-plant	
بخار - ۳: [عربی] / اسم.	البخار	steam/ vapor	
بد منتصب: [فارسی / عربی] صفت.	-	officious	
بدیهیات: [عربی] / اسم.	البديهيات	self-evidence	
بذر اصلاح شده	الزرعة المعدلة	breeder's seed	
بر فمرز: / اسم.	خط الثلج	snowline	
بر گردان: / اسم.	اللازمة	refrain	
بر همکنش: / اسم. [فیزیک]	التفاعل التبادلى	interaction/ interplay	
برونبر: / اسم.	قشرة الثمر	epicarp	
برونبوم: / اسم.	مقاطعة محاطة بأرض	enclave	
برون همسری: / اسم. [جامعه شناسی]	الأباعدية	exogamy	
بز اخفش	-	-	
بز نگاه: / اسم.	الموضع الحساس	on time	

فارسی	عربی	انگلیسی	کردی
نماد و تجریش: / اسم.	البناء المهلوج	developer/ jerry-built	
ساخت: [عربی] / اسم.	الأهبة	stuff	
سماواتی: / اسم.	اللامسة / اللمس	(sense of) touch	
بقیه السیف: [عربی] صفت.	المتخلفات	remnants	
بنای یادبود	النصب التذکاري	monument/ trophy	
بند فنگ / bandfang: / اسم. [نظامی]	تعلق السلاح	sling arms	
بند نکت: / اسم. [خیاطی]	-	-	
بهارد کردن	الإبراع	vernalize	
بهر زراعی: [فارسی / عربی] / اسم.	علم إصلاح طرق الزراعة	farming improvement	
بیکند: / اسم.	مكان للمحافظة على المذنبين	-	
بیمنازی: / اسم.	تخسين النسل	eugenics/ upgrade	
بیمنا سازی: / اسم.	رفع الإرتقاء	optimization	
بی تفاوت: [فارسی / عربی] صفت.	الزاهد	indifferent	
بیمونه: [عربی] / اسم.	المبيت	roost/ bunk	
بیسارو: [؟] / اسم.	مطعم صغير	bistro	
بیش تیماری: / اسم. [روانشناسی]	-	-	
بیوسفر: [فرانسوی] / اسم.	البيئة الحیوية	biosphere	
بیوشیمی: [فرانسوی] / اسم.	الكيمياء الإحيائية	biochemistry	
بیوفیزیک: [فرانسوی] / اسم.	الفيزياء الإحيائية	biophysics	
پارشتن: [؟] / اسم.	الرقّ	parchement	
پاردوقت: [فارسی / عربی] صفت.	بعض الوقت	part-time	
پارین زینت: / اسم.	الدهر العتيق	archaeozoic	
پاسک: / اسم.	الرّهنس	plinth	

فارسی	عربی	انگلیسی	کردی
پاشیب: / اسم.	المسلم المستدير	-	
پداگوژی: [فرانسوی] / اسم.	علم التربية	pedagogy	
پدر خوانده: / اسم.	الريب	godfather	
پرتونگاری: / اسم.	التصوير الشعاعي	radiography	
پردازش: / اسم.	العلمية	process	
پروژکتور: [فرانسوی] / اسم.	الطّوّارة	projector	
پریچه: / اسم.	الليف	-	
پل روگذر	مَعبر فوقیّ	overpass	
پل زیرگذر	مَعبر تحتیّ	-	
پلکان متحرک	السّلم الدائر	escalator	
پوشرنگ: / اسم.	-	-	
پول در گردش	النقد الدائره	currency	
پیچنده: صفت.	المتلوی	winder	
پیرایه: / اسم. [ادبی]	الزينة	embellishment	
پیرچشمی: / اسم.	طول البصر	presbyopia	
پیش‌اندیشی: / اسم.	التبصر	forethought	
پیش‌ساخته: صفت.	المعدّ من قبل	prefabricated	
تنوزوفی: [؟] / اسم.	التصوف	theosophy	
تاباندن: مصدر. متعدی.	التطيع	to shine	
تحبيب: [عربی] / اسم. [ادبی]	التحبيب	ingratiation	
تدوین: [عربی] / اسم.	التدوين	-	
تدوینگر: [عربی] / اسم.	المدوّن	editor/ compiler	
تزوئج: [عربی] / اسم.	التزويج	marriage	

فارسی	عربی	انگلیسی	کردی
تشبیب : [عربی] / اسم، [ادبی]	التشبيب	exordium	
تشعیر : [عربی] / اسم	التشعير	-	
تشبیح : [عربی] / اسم، [ادبی]	التشبيح	reproaching	
تشویق : [عربی] / اسم	التشجيع	acclamation	
تشویق نانه : [عربی] / فارسی / اسم	رسالة التقدير	acclamation/ frame	
تصحیف : [عربی] / اسم	التصحيف	-	
تصلب : [عربی] / اسم، [پزشکی]	التصلب	sclerosis	
تفریق : [عربی] / اسم	الطرح	subtraction	
تقارن : [عربی] / اسم، [ادبی]	التناسق	symmetry	
تشنجی : [عربی] / صفت	الترفيهي	recreational	
تنتخیر : [عربی] / اسم، [شیمی]	التقطير	distillation	
تکلف : [عربی] / اسم	التصنع	formality	
تکلیس : [عربی] / اسم	التحميص	calcination	
تلفن همراه	الهاتف الخليوي	cell phone	
تلمیح : [عربی] / اسم	التلميح	allusion	
تله پات : [فرانسوی] / صفت	المتخاطر	telepath	
تماس : [عربی] / اسم	المساس	contact/ touch	
تمثیل : [عربی] / اسم	الحكاية	allegory	
تنبیهی : [عربی] / صفت	التأديبي	punitive/ penal	
تهذیب : [عربی] / اسم	التهذيب	edification	
تیزر : [انگلیسی] / اسم	الإعلان المصور	commercial	

کتابنامه

ابراهیم پور، محمد تقی: *واژه نامه ی فارسی - کردی*. تهران، انتشارات ققنوس؛ چاپ اول، ۱۳۷۳.

احمد حبیب، بدران: *فهره نگی زار او* (عه ره بی - کوردی). هه ولیر (اریل)، وه زاره تی په روه رده چاپی یه کهم، ۲۰۰۲.

امینی، امیر: *فرهنگ گیاهان دارویی*. کرمانشاه، انتشارات طاق بستان، چاپ سوم ۱۳۷۸.

انوری، حسن: *فرهنگ بزرگ (۸ جلدی) سخن*. انتشارات سخن، چاپ دوم، تابستان ۱۳۸۲.

بابان، شکراله: *فهره نگی بابان (فارسی - کوردی)*. چاپی یه کهم، ۱۳۶۱.

بحری، احمد: *فهره نگی بالنده*. هه ولیر (اریل)، انتشارات ئاراس، چاپ اول، ۲۰۰۱.

جلال غریب، کمال: *القاموس العلمی (عربی - انگلیسی - کردی)*. بهشی یه کهم، چاپی یه کهم، به غدا، ۱۹۷۹.

جلال غریب، کمال: *که مال نامه، فهره نگی زانستی عه ره بی -*

- ئینگلیزی - کوردی، سلیمانی، چاپی یه کهم، ۲۰۰۳.
- حییم، سلیمان: فرهنگ معاصر فارسی انگلیسی حییم (کوچک). تهران، انتشارات فرهنگ معاصر، چاپ هشتم، ۱۳۸۰.
- خالد گولی، مسعود: فرههنگی گولی (فارسی - کوردی). ههولیر (اریل)، چاپخانه ی وهزاره تی پهروهده، چاپی یه کهم، ۲۰۰۲.
- خضری، سید شهاب: فرهنگ گیاهان دارویی کردستان. دانشگاه کردستان، سنج، چاپ اول، ۱۳۸۱.
- دباغ، فیصل: ئینسکلۆپیدیای ئابووری، عه ره بی - ئینگلیزی - کوردی. ههولیر (اریل)، چاپخانه ی وهزاره تی پهروهده. چاپی یه کهم، ۲۰۰۱.
- ذیحی، عبدالرحمان: قامووسی زمانی کوردی (ئهلف و بی). ارومیه، انتشارات صلاح الدین ایوبی، ۱۳۶۷.
- سعداله، صلاح: قامووسا سه لاهه دین. ئینگلیزی - کوردی. چاپی یه کهم، ۱۹۹۸.
- شرفکندی، عبدالرحمان (هه ژار): فرهنگ فارسی - کردی (دستویس). شرفکندی، عبدالرحمان (هه ژار): هه نانه بۆرینه (فرهنگ کردی - فارسی). تهران، انتشارات سروش، چاپ اول، ۱۳۶۹.
- صدری افشار، غلامحسین - حکمی، نسرین - حکمی، نسترن: فرهنگ معاصر فارسی /مروزر. (ویرایش چهارم)، تهران، انتشارات فرهنگ معاصر، ۱۳۸۱.
- عارف، حه مه کهریم: گوڤه ند و زنار، بهرگی یه کهم (ء - س). دهزگای چاپ و بلاو کردنه وهی موکوریانی، ههولیر (اریل)، چاپی یه کهم، ۲۰۰۶.

عمید، حسن: فرهنگ عمید (۲جلدی)، کتابخانه‌ی ابن سینا، تهران، چاپ ۱۳۳۷.

کاویان، فتاح: *حه‌وته‌وانه*، سلیمانی ده‌زگای چاپ و بلاوکردنه‌وه‌ی سه‌رده‌م، چاپی یه‌که‌م، ۲۰۰۰.

کریم، رزگار: *فه‌ره‌ه‌نگی ده‌ریا (عه‌ره‌بی - کوردی)*، (۲جلدی). سلیمانی، وه‌زاره‌تی رۆشنبیری، ۲۰۰۵.

کریمپور، کریم: *خوه‌ره‌ه‌لات*. فرهنگ گویش کردی کلهری (کرمانشاهی)، کردی - فارسی، (۳جلدی)، کرمانشاه، نشر صبح روشن. ۱۳۸۰.

کریمی‌دوستان، غلامحسین: *کردی ایلامی (بررسی گویش بدره)*. تهران، باغ نو، ۱۳۸۰.

مردوخ کردستانی، شیخ محمد: *فرهنگ مردوخ*. سنندج، انتشارات غریقی، چاپ دوم، ۱۳۶۲.

موکریانی، گیو: *فه‌ره‌ه‌نگی کوردستان*. هه‌ولێر (اربیل)، ده‌زگای چاپ و بلاوکردنه‌وه‌ی ئاراس، چاپی یه‌که‌م، ۱۹۹۹.

نانه‌وه‌زاده، عه‌لی، *فه‌ره‌ه‌نگی هه‌رمان (کوردی - کوردی)*. تهران، توکلی، چاپی یه‌که‌م، ۱۳۷۹.

نجیب سردشتی، بهزاد: *سازشناسی موسیقی کردی*. تهران، انتشارات توکلی، چاپ اول، ۱۳۸۵.

نظام‌الدین، فاضل: *فه‌ره‌ه‌نگی شیرین (عه‌ره‌بی - کوردی)*. سلیمانی، ده‌زگای چاپ و بلاوکردنه‌وه‌ی سه‌رده‌م، چاپی یه‌که‌م، ۲۰۰۲.